HIEROSOLYMITANA PEREGRINATIO

ILLVSTRISSIMI

DOMINI NICOLAI

CHRISTOPHORI RADZIVILI,

Ducis in Olika & Nyeſwieſz, Comitis in Szydlowiec & Myr. &c.

IV. Epiſtolis compræhenſa,

Ex idiomate Polonico in Latinam linguam tranſlata & nunc primùm edita.

THOMA TRETERO CVSTODE VARMIENSI INTERPRETE.

Cum Priuilegio S. R. M.

BRVNSBERGÆ,

Apud Georgium Schönfels.

cIↄ. Iↄ. CI.

SVMMA PRIVILEGII.

CAutum est Priuilegio S. R. Maiest. Poloniæ, ne quis Typographorum, Bibliopolarum, aliorumue, qui librariam negotiationem exercent, libros nouos, quos Georgius Schönfels Typographus Brunsbergensis, primus in lucem ediderit, citrà eius voluntatem, quocunque modo, charactere, aut forma, edere aut venundare, intra Regni Dominiorumq; Poloniæ fines, &c. audeat, sub pœna confiscationis librorum, & alijs: vti latius patet, in litteris Maiest. Regiæ, datis Varsauiæ die viij. Augusti Anno Domini M. D. C.

THOMAS TRETERVS
CVSTOS VARMIENSIS
Christiano Lectori. S. D.

EA EST, CHRISTIANE LECTOR, EMInentioris virtutis dignitas & pulchritudo, vt cultores suos, non solùm in hac mortali vita, verè beatos & felices reddat, sed apud homines etiam, qui aliquo rationis acumine præditi, de rebus magis incorruptè iudicant, nominis perpetuitate, ac optimæ famæ immortalitate donet, eamq; ad omnem posteritatem maxima cum gloria transmittat. Vndè comparatum est, vt non modò illustrium virorũ dicta & facta posteris in admiratione sint; sed vt ipsa quoq; loca, in quibus olim inter homines constituti versabantur, è præclaris eorum actionibus, venerationem quandam & maiestatẽ induta & consequuta videantur. Insignis ille morum & disciplinæ Ciuilis Magister, L. Anneus Seneca, ad villam Scipionis Africani propè Linternum, ex industria se conferens, adoratis Manibus eius & ara, quam Sepulchrum tanti viri fuisse suspicabatur, mores illius, ex ædificiorum, cisternæ, ac balneoli structura contemplatus, magnam se voluptatem indè percepisse, memoriæ prodidit; indeq; multa, quæ ad deprauatos æui sui mores in meliùs reformandos pertinerent, documenta deprompsit. Quòd si vir ille Christianæ Philosophiæ institutis necdum imbutus, ex visitatione monumentorum clarissimi illius imperatoris, vitæ præcepta capiebat: quid fecisse censendum est, maiores nostros, sacrosanctæ fidei mysterijs eruditos, in obeundis sacris Palestinæ locis: in quib⁹ verus Deus & homo CHRISTVS IESVS salutem nostrã operatus, spiritua-

Epist. 86

lem & æternam Ciuitatem Hieruſalem ſupra fundamenta Apoſtolorum & Prophetarum, è viuis lapidibus ædificauit: turrim viuificæ Crucis, ad cuſtodiam vineæ ſuæ contrà malignorum ſpirituum incurſiones erexit: ciſternas aquæ viuæ, doctrina cœleſti exundantes, plurimas effodit: balneum ſacratiſsimi lateris ſui, copioſa ſanguinis & aquæ effuſione, ad abluendas peccatorũ totius mundi maculas, copioſiſsimè aperuit: glorioſum deniq; reſurrectionis ſuæ Sepulchrum, futuræ immortalitatis noſtræ pignus, reliquit? M. Tullius eloquentiæ Latinæ parens, Athenis cùm eſſet, non tam operibus magnificis, exquiſitiſq; antiquorum artibus delectabatur, quàm recordatione ſummorum virorum, vbi quiſq; habitare, vbi ſedere, vbi diſputare ſit ſolitus: ſtudioſèq; eorum etiam Sepulchra contemplabatur. Quid cùm noſtris in Paleſtina, ductor loca ſacra oſtendens; Hic, inquit, æterni Patris Verbum, CHRISTVS Dominus, de Virgine carnem aſſumens, natus eſt: hic in præſepio reclinatus, hic à Magis adoratus, hic baptiſatus: hic miracula patrauit, hic docuit: hic captus, hic illuſus, hic flagellatus, hic crucifixus, hic ſepultus: hinc tertia die deuicta morte ſurrexit, hinc in cœlum aſcendit: quanta internæ delectationis ſuauitate replentur? quos gemitus, quæ ſuſpiria, quas lachrymas acceptæ ſalutis memores, Saluatori ſuo non reddunt? Fecit hoc Paula nobiliſsima Romana matrona, Diuo Hieronymo atteſtante: quæ loca illa ſacra, tanto ardore ac ſtudio circumiuit, vt niſi ad reliqua feſtinaret, à primis abduci non poſſet, proſtratáq; ante Crucẽ, quaſi pendentem Dominũ cerneret, adorabat. Fecerunt idem, & adhuc faciũt, plurimi veræ deuotioni vacantes peregrini: qui inter cætera noſtræ ſalutis monumẽta, rupem in Dñi morte ſciſſam, eiuſq; precioſo ſanguine purpuratam, accedentes, & in eius ſciſſuram caput inſerentes, in contemplatione redemptionis humanæ defixi, & in admirationem veſtigij tam inſignis Dominicæ mortis rapti, diuinum aliquid ſæpiùs patiuntur: & ſe in terris poſitos obliti, mente cœleſtia conſcendentes, pro lapideis cordibus, quæ peccatorum profunda cogitatio mouere non poterat, in hoc loco carnea ſtatim conſequuntur, & amore ſui redemptoris ita emoliuntur ac liqueſcunt, vt admi-

De Legib. Lib. 2.

Hieron. in Epitaph. Paulæ ad Euſtochiũ Epiſt. 2. Tom. 1.

rabili

rabili Christi morientis spectaculo præsentes adesse videātur. Proditum est memoriæ, quendam ex his, cùm in Montem Oliueti ad adoranda Christi in cœlum ascendentis vestigia accessisset, tanto spiritus feruore correptum fuisse, vt humi prostratus, inter oscula, singultus, & lachrymas vberrimè profusas, exspirâret. Felix planè & beatus, cui tantum beneficium diuinitus obtigit, vt ascendentis Christi memoriam, felicissimo vitæ perennis introitu, subsequi meruerit. Hic deploranda venit Hæreticorum nostri temporis cæcitas & amentia: qui cùm ad obliteranda Christi Saluatoris beneficia, & Sanctorum qui Deo placuerunt, eleuanda merita, omnes ingenij neruos intendere soleant, peregrinationibus quæ ad loca sancta suscipiuntur, perpetuum indicere bellum, hoc maximè consilio, non dubitârunt; vt sola fide, quam plenis buccis concrepant, inflati, bonis operibus, spiritualibus animæ exercitationibus, & mortificationi membrorum, nuntium remittentes, tantò securius in domo proprij sensus residere, & super ollas carnium, plusquàm in Ægyptiaca Sathanæ seruitute sedendo, panem impietatis & mendacij comedere, illis liceat: ita de salute æterna securi, vt absq; ocreis & penula, se in cœlum euolaturos confidant. Sed arctiorem ad sempiternā gloriam, quàm isti miseri arbitrantur, esse viam, Catholica mater Ecclesia, & sanctissimorum virorum exempla nos edocent: qui inter cæteras carnis in obsequiū Spiritus redigendæ rationes, peregrinationi quoq; non postremum locum esse voluerunt: ex qua cùm multiplicia bona, ad animæ lucrum, prouenire soleant, tria tamē maximè vtilia eliciuntur. Peregrinationes namq; eiusmodi, quæ recto fine instituuntur, in honorem Dei & Sanctorum eius non mediocrem cedunt: quandoquidem hinc vel manifestè apparet, eos à nobis magnifieri, cùm ad eorum memorias accedendo, pericula & itinerum labores subire, pro nihilo ducimus. Deindè verò voluntaria illa incommodorum & molestiarum corporalium, quæ peregrinantibus obuiæ sunt, perpessio, pœnitentiæ & pro admissis culpis non postremæ satisfactionis, vim habent maximam: quando membra quæ quondā seruiebant iniquitati & iniustitiæ, ad pietatis opera & mortificationem sensuum, ardore spi-

F. Dubliu. lius in Ocdep. Hierosl. Lib. 1.

Prou. 4. & 20.

ritus

ritus adiguntur. Poſtremò deuotionem in animis piorum (quòd ſuperiùs annuimus) in ipſa Sanctorum locorum veneratione, mirificè excitant: quorũ attactu horrorem & reuerentiam incutiunt, charitatem augent, vitæ melioris, ad Sanctorũ exempla conformandæ propoſitũ, ſtabiliunt & confirmant. Hæc & alia multa, cùm ſanctorum locorum viſitatio peregrinis conferat; illa tamen quæ Hieroſolymam ſuſcipitur, Chriſti redemptoris intuitu, qui ſalutis noſtræ veſtigia, ſanctiſsimi ſui corporis impreſsione, hic plurima reliquit, longè maiores, quàm aliunde, fruct⁹ acquirere conſueuit. Nam in hac à Deo, ad ſalutem noſtram procurandam, præelecta terra, in qua ſteterunt pedes eius, Chriſtus Dominus magis efficaciter honoratur: pœnitentia, propter infidelium barbarorum perſequutiones, cum maiori merito & Indulgentiarũ lucro peragitur: deuotio ſpiritus, cœleſtium deſiderium & terrenarum rerum contemptus, faciliùs acquiritur: quarum virtutũ viui effectus, quidquid tandem dicant Hæretici, in ijs elucent, qui indè ad patriam reuerſi, non minùs in refrenandis animi paſsionibus, Chriſto confixos cruci, quàm cum eodem à mortuis ſe eſſe reſuſcitatos, in nouitate vitæ ambulando, manifeſtè comprobant. Horum exemplo diuerſarum gentium & conditionum homines, etiã his corruptis temporibus noſtris, adducti, maxima cum alacritate, immenſos peregrinationis ad ſacra Palæſtinæ loca labores ſuſcipere non grauantur: apud quos non tanti fit nouatorum obtrectatio, quanti in ſpiritualibus bonis proficiendi deſiderium: vnde tanquam ad Chriſtianorum virtutum & perfectionis interioris nundinas, cum temporalium bonorum, & valetudinis quandoq; iactura, longos terrarum & maris tract⁹ emetiendo, proficiſci pro nihilo ducunt. Rem ita ſe habere, & ſi multis exterorum nobiliſsimorum virorum exemplis comprobare difficile non eſt; ſufficiat tamen tibi, Chriſtiane Lector, hoc vnum domeſticum recens noſtrum, Illuſtriſsimi Dñi Nicolai Chriſtophori Radzivvili, Olicæ & Neſueſij Ducis, principis & antiquiſsimæ familiæ ſplendore, & bonorum temporalium affluentia longè clariſsimi: qui præter alias, ad ſe propriè pertinentes, etiam ijs rationibus quibus plurimos moueri ſupra meminimus incitatus, voto piè ſuſcepto, ſacram hanc Peregrinationem ita abſoluit, vt tales ex

Galat. 2.
Rom. 6.

les ex ea Diuinæ benedictionis & gratiæ fruct⁹ reportauerit, qualis in omnibus eius actionibus, quæ semper ad gloriam Dei Catholicæ fidei propagationem,& plurimorum salutem Christo lucrifaciendã referuntur, meridiano sole clariùs elucent. Videas in isto laudatissimo Heroë,cùm multas magno in Repub.viro dignas dotes, quas pro salute patriæ repræsentanda adhibet, tum præcipuè ardentem in Christum Dominum amorẽ,cæterasq; Christianas virtutes, fixũ sibi domicilium constituisse:vndè bonorum operum vberrimi fontes tam copiosè scaturiunt, vt quilibet non obscurè iudicare possit, eum talem Christianæ perfectionis scopum attigisse, qui pias peregrinationes obeuntibus proposit⁹ esse solet. Nam ad propria feliciter reuersus, & nihilominus in terra peregrinum se esse considerans,in ipso dignitatis fastigio,singularẽ humilitatem; in bonorum temporariorum copia, temperantiã; in rebus aduersis, tolerantiam;in iuuandis proximis liberalitatem; in Diuino cultu propagando, zelum & munificentiam; in familia gubernanda paternam sollicitudinẽ & vigilantiam perpetuò retinet. Et ne in enumerandis eius laudib⁹ prolixior esse,& auribus aliquid dedisse videar; ex vngue Leonẽ,ex operibus magnificis, quæ in oculos hominũ incurrunt, Christiana charitate pectus imbutũ,benignè lector,considera:templa, collegia, monasteria, xenodochia, ab ipso excitata,rebusque omnibus & ad necessitatem, & ad conuenientem splendorem instructa dinumera: videbis proculdubiò Ducem hunc optimum, in via mundanæ istius peregrinationis, momentanea & caduca spargere & seminare,vt metere & suo tempore colligere cœlestia & æterna possit. Sed ad eius peregrinationis institutum reuertamur. Fuerunt multi nostra,immò & patrũ nostrorũ,memoria,præstantes pietate & doctrina viri, qui locorum Terræ sanctæ descriptionẽ,methodo & exacta quadam ratione tradiderunt:vix tamen aliquem videre licuit,qui faciliore compendio, & maiore rerum varietate, quæ in Palæstina notatu digna occurrunt, oculis quodammodo subiecerit, atque hic ipse noster Illustrissimus Dñs Radziuilus: qui etiamsi ex professo narrationem hanc, vt in lucem prodiret(quod multi nominis sui celebrandi caussa facere solent) non instituerit: quattuor tamen Epistolis, ex ipso itinere,ad familiarissimum suum, quem vti fratrem amabat,

 fami-

familiari itidem ſtylo, lingua Polonica conſcriptis, totã peregrinationis ſuam hiſtoriam, rerumq; notabilium memoriam ita feliciter complexus eſt, vt nihil deſiderari poſsit, quod ad plenam locorum illorũ notitiam pertinere videatur. Has igitur cùm mecũ communicaſſet, pius & doctus Societatis Ieſu Sarcerdos, R. Pater Fabianus Quadrantinus (mihi & ſtudiorum ratione, antè triginta & aliquot annos, in prima Collegij Braunsbergenſis apertione, & familiaritatis conſuetudine in aula Magni illius Hoſij Cardinalis Romæ coniunctiſsimus) incredibilem ex earũ lectione percepi voluptatem. Nam non ſolùm, locorum Sacrorum, veluti graphicam quandam in tabula explicatam delineationem, magna cum delectatione animo ingerebant; verùm etiam gentium diuerſarum varios mores & habitus, fortunæ in caſibus humanis viciſsitudines, Vrbium ac prouinciarum aliquot inſigniũ accurátam deſcriptionem, Ægypti præſertim & miraculorum Memphiticorũ viuum quoddam ſimulachrũ, ita ob oculos ponebant, vt coràm illa eadẽ omnia intueri, & abſq; impenſis corporiſq; fatigatione, pulcherrimarum rerum aſpectu perfrui, viſus mihi fuerim. Gratulabar ergò temporibus hiſce noſtris, quòd quæ noſtrates ab externis ſcriptoribus, anteactis ſeculis de Palæſtinæ & ſanctorũ locorum ſitu petere coacti fuerunt, hæc à principe noſtræ gentis viro, magnis ipſius impenſis & laboribus parta, & eleganti ſcripto comprehenſa, præ manibus habere poſſent. Quamuis autem hæc, ex auctoris intentione, vt aiebat ille apud Ciceronem, Tarentinis, & Conſentinis, & Siculis, hoc eſt, ſuæ nationis hominibus tantùm, ſcripta videri poterant: vbi tamẽ animaduerti lectionis huius fructum ad Catholicorum omnium profectum & conſolationem poſſe redundare, in eam cogitationem veni, facturum me rem pijs omnibus gratam, ſi Liber hic à Catholicæ fidei aſſertore conſcriptus, Catholica etiam, hoc eſt, Latina & Romana lingua loqueretur: quod etiã ex idiomate Polonico, verſione hac mea pro virili præſtare conatus ſum. Quàm feliciter autem id perfectum ſit, equidem neſcio: illud tamen affirmare poſſum, me ab Illuſtriſsimi auctoris mente, ne latum quidem vnguem, in re ipſa exprimenda, deflexiſſe, licet verba verbis interdum

De Finib. Lib. 1.

exacte

exacte reddi, vt sensus linguæ Latinæ dilucidior esset, minimè potuerint. Laborē verò hunc, eò libentiùs etiā suscepi, quòd exemplaribus vulgaribus, clàm hinc indè sparsis, periculum imminere videbam, nisi meum hoc in lucem prodiret, vt ea partim incuria describentium, partim etiam maleuolorum, & Christianæ fidei ac pijs operibus aduersantium machinationibus, multis in locis immutarentur & corrumperentur. Quamobrem cùm vnum exemplar magis sincerum, & ex ipso originali Illustrissimi Ducis desumptum, præ manibus haberem, illud in Latinam linguam iam traductum, maturius euulgandum curaui, vt ad eius fidem & certam quasi regulam, quæuis vulgaria, per nostrates examinari & reduci possent. Tu, beneuole Lector, operam hanc qualemcunq; nostram boni consule, quæ tibi gratior vel hæc nomine debebit esse, quòd præ multis, qui Polonica lingua, peregrinationis huius descriptionem, nondum degustarunt, tu ea legenda te iam delectare potes: ex qua si spiritualem profectum aliquem referre datum tibi fuerit, totum id DEO ter Maximo acceptum referes, qui mihi vt scriberem, tibi vt legeres mentem inspirauit. Vale. Apud Ecclesiam Varmiensem ex Musæo nostro, Octauo Cal. Aprilis, in ipsa Annunciationis Dominicæ incarnationis solennitate, Anno reparatæ Salutis. M. D. C I.

IN EFFIGIEM ILL. D. NIC. CHR. RADZ. DVCIS.

DVM Solymæ terras, Princeps RADIVILVS, adiret,
Effigie tali conſpiciendus erat.
Noueris hunc meliùs, peregrinaq; Regna videbis,
Hoc vbi perlegeris, candide Lector, opus.

T. T. C. V.

PROSPHONEMA RELIGIONIS
AD ILLVSTRISSIMVM DVCEM N. CH. RADZIVIL.

DVX atauis opibusq; potens RADIVILE, tuorum
Didita jam terris Fama nouumq; decus.
Quæ te caussa viæ tot adegit adire labores,
Summa subire solo summa pericla salo?
An super Herculeas vt ijsse sciare columnas?
An, quod Aristonides, vt memoranda scias?
Non popularis ad hoc iter impulit aura, nec aurum;
At vehemens ardor Numinis atq; mei.
Rarus ab egelida Dux, quod molitus es, Arcto
Ad sacra Soteris busta capessit iter.
O iubar Europæ, Boreætidis vnio terræ,
Cætera par atauis at pietate præis.
PRINCIPIS imperij nomenq; decusq; tùlerunt
Illi à Cæsaribus strenuitate sua.
Tu pietate tua decora amplificabis auita;
Sis pars Militiæ, laus eà quanta? Sacræ.
Sis SOLYMÆVS EQVES, CHRISTI & crucis hostibus obsta;
*Quintuplà crux animum stemma tuumq; notet.
Bis geniti memor esto Ducis qui sedibus vltro
His moriens pro te vulnera quina tulit.
Quod fore te spondent lachrymæ quibus enthea supplex
Busta rigas, faculas in cor agisq; pias.
Quas modò cælifluas pie concipis aduena flammas,
Accendent patrios in pia quæq; lares.
Te duce cerno meos per templa scholasq; triumphos,
Surgere pauperibus surgere tecta pijs.
Me duce, Dux, tua laus nec humi nec in axe silescet;
Quin iter hoc faxo postera secla legant.

DE

DE R. D. THOMA TRETERO C. V. QVI HODOEPORICON HOC à se translatum edidit.

ANtè peregrinum RADIVILVM Fama canebat,
Fama sed obscuris emodulata modis:
Sarmaticè paucis calamo fluitante prochiri,
Ad Solymæa, Ducis, busta canebat iter:
Qua Dux bis genitus cruce cuncta piauerat insons
Crimina sontis Adæ, quaq; sepultus humo.
Nunc iter hoc lituis resonat Latialibus orbi,
Reddat vt attonitos Teutonas atq; Gothos.
Hoc in hodœporico peregrina Cupido sciendi,
Cœli & sacra Fames vnd leuentur habent.
THOMÆ TRETERO quantum Dea Nuncia debes!
Ære Ducem Latio quòd canis, author hic est.

Anag: Aut:

VENIS LABORE VIRTVS.

IESV

IESV IN NOMINE TVO.

Psal. 131.

Introiuimus in tabernaculum eius: adorauimus in loco, vbi steterunt pedes eius.

Psal. 38.

Aduena ego sum apud te: & peregrinus sicut omnes Patres mei.

Epistola I.

POSTVLAS A ME, TIBI PERSCRIBI, non solum itineris huius mei, quod in Dei nomine sum ingressus, modum ac rationẽ; sed etiam caussam, quæ me ad suscipiendam tam longinquam, & prout multis videtur, etiam periculosam (quanquam ego diuersæ fui semper & sum sententiæ: cùm ipsa prouidentia & prædestinatio Diuina, sicut non nullis qui peregrè versantur, vias expeditas & faciles, ita alijs qui in patrio solo domesticam vitam ducunt, easdem perplexas & difficiles reddere soleat) peregrinationem impulerit: idq; debili cum primis & attrita, quod multis, maximè vero tibi obscu-

rum non eſt, valetudine præpeditus. Quamobrem vt voluntati tuæ morem geram, quantum memoria repetere poſſum, mitto tibi principium itineris huius mei, illud admonitum te cupiens, vt hæc tantum ſoli tibi (cui, cùm pro mutuæ conſuetudinis & familiaritatis noſtræ iure, deeſſe non poſsim, vel minima quæque rerum mearum, nota eſſe percupio) ſcripta eſſe noueris. Hiſtorici partes hic mihi non aſſumo, nec is peregrinationis meæ ſcopus, ſed longè diuerſus, prout inferius videbis: cumq; & occupationes, & vitæ meæ profeſsio, tibi nō ſit ignota, facilè iudicare potes, non eo conſilio regiones illas me peragrare, vt ſitus Prouinciarum, mores nationum & alia, quod Hiſtorici facere ſolent, ſcripto comprehendam: quarum rerum ſi me curioſitas abriperet, poſſem non ita magno negotio, domi reſidens, à mortuis magiſtris (ita Alphonſus Aragoniæ Rex libros appellabat) eaſdem ediſcere. Accipies itaque & leges animi cauſſa, qualeſcunque epiſtolas meas, quas vbi occaſio & ſcribendi voluntas acceſſerit, ad te quandoque daturus ſum. Nam fatigato & malè affecto corpori, quies potius quàm ſcriptio conuenit: quod vel hoc ipſo tempore, licet vix dum Cretam appulerim, in me ſatis ſuperque experior.

Auctor Hiſtorici partes ſibi non aſſumit.

Libri, mortui Magiſtri.

Non dubito quin meas illas acceperis, quas ad te Grodna ſcripſi, a Rege Stephano digreſſus: qui me clementer & humaniter habitum dimiſit, cum quadam etiam compaſsione, quòd me tam longo itineri committere voluerim. Perſcripſi & illud, auctorem mihi Regem fuiſſe, vt ad euitandas nauigationis moleſtias, & naufragij vel pyratarū pericula, Conſtantinopolim, & indè Aleppum me conferrem, acceptis Czauſsio & Ianiczeris, à Turcarum porta, qui maioris auctoritatis eſſent, quàm cæteri omnes, qui miniſtris Imperatoris adhærent. Inter alias, etiā hanc, optimus Princeps, conſilij ſui rationem adferebat, quòd latere, quo minus quis ſim agnoſcerer, nulla ratione poſſem: vndè mihi non leue periculum immineret.

Stephani Pol. Regis de auctoris peregrinatione conſilium.

Longè

Longè tutius esse, id scitu Cæsaris Turcarum fieri, & iter cum patentibus eius litteris, prosequi. Se daturum ad eundem litteras, diligentissimè scriptas; simul aliquem ex aula sua Internuntium eò missurum, qui ex industria negotium hoc meum apud Turcam promoueret. Ego vicissim rationes meas attuli, Regię Maiest. quibus peregrinationem hanc, via solita instituendam, tutius existimabã, maximè, quòd nihil explorati haberem, qua ratione Constantinopoli iter hoc terra perfici posset: contrà verò, me à multis edoctum esse, mari id compendiosè, securè, & breuiori temporis spacio absolui solere: eaq; de caussa, potiorem hanc consilij mei ad effectum deducendi rationem, me iudicare. Cæterum quænam potissima fuerit profectionis huius meæ in Palestinam caussa, iam breuibus accipe.

Non ignoras proculdubiò, cùm sis Catholicus, omnipotentem Deum, diuersis medijs vti solere, quibus homines ab æternæ dãnationis statu abductos, in viã salutis reducat: idq; eum nõ propter se agere; cùm nihil illi accedat, si rectè; nihil decedat, si turpiter & pessimè viuamus. Sed cùm nobis sanctè pollicitus sit, eum nolle mortẽ peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat, id nobis, pro sua clementia & bonitate, subinde præstare dignatur. Præcipuus itaq; modus, quo homines à peccati turpitudine auocat, ad infinitã gratiæ & beneficiorum demonstrationẽ quã humano generi copiosè exhibet, referri debet. Nam cùm summè bonus, immò ipsum summũ bonũ sit, non potest ab eo nisi bonitas immensa proficisci: quã cùm in hominẽ plena manu effuderit, illiq; ad voluntatẽ omnia contulerit; vbi ille quã gratitudinis loco rependere deberet, emendationẽ vitæ differt, & beneficiorũ im̃emor, tanquã equus effrænis, malitia excæcatus, in omne scelus ruit præceps, licet illũ in peccati sordibus iacentẽ, iustè reijcere & in æternũ damnare possit, cùm id illi sit liberum, nec cuiquam facti sui rationẽ reddere teneatur: infinita tamen illa bonitas ipsius, rigorem iustitiæ cohibet, ne miserum

Deus diuersis medijs homines saluat.

Ezech. 33 Peccatoris mortẽ De⁹ non vult.

in finem ibijciat & derelinquat: & paterna quadam ſolicitudine admonitum, temporarias afflictiones & caſtigationes immittit; vt quem bonitas ipſius à peccato non potuit abducere, ſaltem doloris acerbitas, humano ſenſui contraria, eundem in officio contineat. Hinc eſt, quod varijs calamitatibus, præcipuè verò corporis etiam infirmitatibus interdum homines affligi permittit, vt vel hac ratione mortalis facilius recogitet, ad quem finem corporeus hic aſinus quem tam delicatè nutrit & amat, deuenire tandem debeat: & quam meritò temporalia hæc bona, vmbræ comparentur, quæ exiguo momento tranſit & euaneſcit. Sit igitur ſanctiſsimnm nomen Domini Dei noſtri benedictum, qui leuibus hiſce admonitionibus & flagellis citò tranſituris nos coërcet, ne in illum ignem inextinguibilem, & vermem qui nunquam moritur, incidamus. Atq; ita planè mecum actum eſt: in quem cùm Diuina bonitas, innumera gratiæ ſuæ dona & beneficia contuliſſet, non ſolum me illi gratum aliqua vitæ ſolutioris émendatione, non exhibui; ſed etiam donis illius abuſus, in iuuenili ætate mea, vanitatis illecebris abductus, peccata peccatis accumulaui: & quod ceteris qui in delictis & exceſsibus volutantur, accidit, licet aduerſam valetudinē non à natura trahant, luxu tamē eam ſibi accerſant vltro, præfixumq; vitæ terminum abbreuiant (iuxta illud Sapientis dictum; Non accepimus breuem vitam ſed fecimus: non inopes eius ſed prodigi facti ſumus) item & mihi vſu euenit. Nam in grauem infirmitatem, ingentibus capitis doloribus & diuerſis accidētibus auctam incidi Anno Dñi 1575. menſe Auguſto, cùm Secunda eiuſdem die vigeſimum ſextum ætatis meæ Annum compleuiſſem. Et quoniam, vitio corruptæ naturæ, cùm in aduerſam valetudinem inciderit homo fruſtrà de medicina corporali, ſi de animæ ſalute non cogitat, ſollicitus eſt; vbi me tam graui morbo, permiſſu Diuino, prægrauatum ſenſi, in quo curando omnis medicorum induſtria fruſtra conſumeretur, ad Deum ipſum, pro vtriuſq; hominis curatione, per

Infirmitates corporis cur Deus permittat.

Temporalia bona vmbræ aſſimulata.

Vitam breuem non accipimus ſed ipſi facimus.

Auctoris ad Deum conuerſio.

Sacram Confeſsionem, & Diuiniſsimi Sacramenti ſuſceptionem ſupplex confugi, ab eoque humillimè petiui, vt dimiſsis adoleſcentiæ meæ delictis, id cordi meo inſpiraret, quod cum maieſtatis eius gloria, & peccatricis animæ meæ ſalute, coniunctum eſſet: cumq; orationi huiuſmodi ſæpius feruenter inſiſterem, quodam tempore Menſe Septembri, cùm pręſens Sacroſancto Miſſę Sacrificio adeſſem, votum feci (quod Confeſſario meo poſtea reuelaui) ſi Diuina bonitas priſtinam mihi ſanitatem reſtitueret, me Sacroſanctum Domini Sepulchrum viſitaturũ, tempore ad hoc peragendum non definito. Intereà, pro morbi ratione, opportuna remedia adhibere non intermiſi, quæ magis ac magis producebantur.

Votum viſendi S. ſepulchrũ.

Anno Dñi 1576. vſus ſum thermis Iavvorovvienſib. in Polonia. Anno inſequenti 1577. ſemper itidem cum medicis mihi res fuit. Interea incidit expeditio noſtra Lithuanica in Liuoniam, cui cum alijs & ipſe interfui, cùm Dux Moſchouiæ prouinciam hanc depopularetur, & Rex Stephanus apud Gedanum in caſtris eſſet. Anno 1578. ſignificaui Gregorio XIII. Pont. Max. me in Germaniam ad experienda nonnulla remedia, & thermas, proficiſci: quæ vbi me vegetiorem reddiderint, vouiſſe me Deo & omninò conſtituiſſe viſitare Sacrum Dñi Hieroſolymitanum ſepulchrum; quid ad hæc Pontifex reſponderit, ex adiuncto breui apparet.

Lithuanorum in Liuoniam expeditio. *Bellum Gedanenſe.*

DILECTO FILIO NOBILI VIRO NICOLAO CHRISTOPHORO RADIVILO, OLICÆ DVCI.

CREGORIVS PP. XIII.

DIlecte fili, nobilis vir, Salutem & Apoſtolicã benedictionẽ.

Piè

Piè ſapienterq́; facit nobilitas tua cùm in valetudine curanda ita vtitur humanis remedijs, vt omnem ſpem repoſitam habeat in Dei benignitate. Laudamus igitur propoſitum tuũ, balneorum adhibendorũ, & votum viſendi ſepulchrũ illud Sacroſanctum Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Speramus ab eius bonitate valetudinem tibi reſtitutã iri. Noſtram verò atq; Apoſtolicam benedictionẽ, quam poſtulas, & his litteris impertimus, & tum ſanitatis recuperationem, tum læta & felicia omnia, tibi ab ipſius Dñi noſtri benignitate precamur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, ſub annulo Piſcatoris die vltima April. M. D. LXXVIII. Pontificatus noſtri, Anno ſeptimo.

Ant. Buccapadulius.

Cæterum

CÆterùm valetudo, cùm licet non adeò, meliore tamen, loco esse cœpisset, in patriam redire constitui, quòd in Germania nullum habebam, cum quo de itinere hoc ineundo conferre possem quòd multorum & meo quoque iudicio cumprimis arduum & periculosum videbatur. Autumno itaque insequente, reuersus in patriam, constitui Æstate proxima in Italiam, indè in Palæstinam proficisci: cumque eadem Hyeme Stephanus Rex primo in Magnum Lithuaniæ Ducatum adueniens, expeditionem bellicam aduersus Moscouiæ Ducem, æstate Anni 1579. suscipere decreuisset, conuenire videbatur militari professioni meæ, vt & ipse Regi meo, aduersus communem patriæ hostem, operam meam impenderem. Hunc itaque annum vnà cum alijs Lithuanis, in Polocensi bello consumpsi: cumque ibidem ictu sclopeti in capite læsus, ex vulnere Deo iuuante, conualuissem; ad votum illud meum adimplendum, recenti Diuino beneficio, non mediocriter me permotum & incitatum sensi.

Steph. Regis in Moscouiam expeditio.

Anno Domini 1580. profectus sum in Italiam eo consilio, vt remedijs & thermis, quod feci, adhibitis, destinatum iter prosequerer; cumque ex medicorum præscripto, has & illas obeundo, non nisi mense Augusto vltimas thermas absoluissem, æstas integra sic est exacta: & cùm sub ipsam Hyemem Venetijs soluere constituissem, naues è partibus illis reuersæ, nuntiarunt hoc ipso Anno 1580. pestem in Græcia, Syria, Palæstina & Ægypto grassari, quæ in tertium vsque annum, licet sensim decrescendo, prorogari consueuit. Primo etenim anno sæuit atrocissimè, secundo non item, tertio minus: qua quidem in re singularem Dei benignitatem licet admirari, quæ hac in parte, pro immensa sua misericordia minus Christianos, quàm paganos affligi permittit. Hoc nuntio accepto, dehortabantur omnes, ne me in apertum periculum conijcerem. Sed & naues, quæ futura æstate

Pestis in Ægypto & Palæstina.

vela

vela in oras illas facere debebant, remißiore studio adornabantur. Intereà allatum est quoque, Regem Stephanum in sequentem Annum, denuò contrà Moschum exercitum ducere. Quamobrem, licet non adeò firma valetudine, Anno 1581. Hyeme peracta, in patriam sum profectus, & Æstatem integram cum Rege in Castris ad Plescouiam transegi. Domum inde Hyeme reuersus, cùm propositum itineris in Palæstinam suscipiendi omnibus, me non celante, innotuisset, illique me ab eo vehementer auocarent, cœpi & ego non nihil vacillare, & votum illud meum ita interpretari, quòd non nisi pristinæ valetudini restitutus, ad illud implendum adstrictus essem; nunc verò me experiri, quòd cùm ætate languor itidem cresceret. Cogitationes eiusmodi cùm in animo sępius obuersarentur, & ego, more solito, in exiguis orationibus meis rei successum Deo comendarem, visum est, per confeßionē & sacrosanctæ Eucharistiæ perceptionē, Diuinum auxilium implorare: vnde statim in mentem venit; etsi non satis firma valetudo, talis tamē esset, per quam incedere, negotia tractare, in militiam proficisci, longiora quoque itinera peragere, mihi liceret. Quamobrem cùm hæc in gratiam terreni Regis, vel amicorum, aut neceßitatis alicuius caussa facere nō detrectem, cur eos itineris labores suscipere non possem, quos me subiturum ipsi Deo sanctè promisi; qui solus Rex Regum est omnium maximus: à quo bona nobis omnia proueniunt, à cuius manu, non aliunde, quæ necessaria sunt, ad nos deriuantur? Totum itaq; me Diuinæ ipsius prouidentiæ permittens firmißimè constitui, quacunque tandem valetudine præditus essem, sacrum hoc iter ingredi, firma spe fultus, me illud Deo auxiliante, absoluturum: etiamsi mori contigerit isthic, me non grauiter laturum, vbi sacra redemptionis nostræ loca oculis corporeis intueri, & voti redditi compotem fieri, Diuinitus mihi concessum fuerit.

Plescouiensis obsidio.

Quamobrem Anno Dñi 1582. rebus domesticis dispositis, & vltimæ voluntatis meæ testamento condito, cùm

cùm me in patriam nunquam amplius rediturum existimarem, mense Augusto Grodnam ad Regem Stephanum profectus sum, vt consilium profectionis Hierosolimitanæ patefacerem illiq; valedicerem. Dehortabatur quidem ille varijs modis à proposito suscepto; quoniam tamen vota Domino reddenda essent, quorũ commutatio à sede tantum Apostolica peti deberet, persuadere modis omnibus mihi conabatur, vt Romam potius me conferrem, quàm adeò affecta valetudine, tàm periculoso itineri me committerem. Cæterùm cùm respondissem, me omninò constituisse, iter hoc aggredi; à quo si desisterem, & iræ diuinæ offensam, & hominum voculas, & non nullam existimationis, iacturam pertimescerem, quàm maximè potuit hortabatur, vt, quod superius attigi, Constantinopolim proficiscerer; diligenter se curaturũ, vt minore difficultate & periculo, metam tantoperè desideratam attingerem. Obtenta à Rege discedendi venia, Nesuesium redii; cumq; omnia in procinctu haberem, Sacramentis Ecclesiasticis munitus, in Dei nomine, die 16. Septembris, Anno Dñi 1582. iter sum ingressus: & cùm in hunc ipsum Annum correctio Calendarij Gregoriani incidisset, mense Nouembri Italiæ fines attigi; ac, vbi in quibusdam Lombardiæ locis, pro mea tenuitate, deuotioni aliquantisper vacassem, die octaua Decembris, ipso die conceptionis Beatissimæ Virginis, cùm diebus aliquot antè familiam meam Verona præmisissem, Venetias perueni, statimq; Ducem Nicolaum de Ponte cum literis Regiis adij, à quo Rex diligenter postulabat, vt me Præfectis, quos in Græcia & locis maritimis habent Veneti, diligenter cõmendaret: quod eò minore negotio obtentum, quia satis iam anteà & ego, & familia mea Venetiis erat nota. Egi itidem cum Procuratore Terræ Sanctæ, qui semper in Monasterio Sancti Francisci della Vigna residet, & erat tum in hoc ipso officio Frater Ioannes de Candia. Contuli, & cum F. Hieremia de Bressa loci Guardiano, qui bis fratrum sui ordinis in Terra Sancta prælatus,

Annus Calendarij Gregoriani.

Nicolaus de Ponte Dux Venetus.

tus, duodecim annis Hieroſolymis manſit. Ab his quemadmodum me gerere deberem edoctus, dedi operam vt prima naui, quæ ſtatim poſt Epiphaniam, & maris, pro recepto Eccleſiæ ritu benedictionem, ſoluit, vela facere poſſem: eaq; de cauſſa maximè diſcedere adproperabam, vt ſacrum Paſcha Hieroſolymis peragere mihi liceret. Ex amicorum itaq; conſilio, oblata mihi fuit nauis (Galeonem Tornelli vocabant, à Tornellio mercatore, cui* erat, denominata) non adeò quidem magna, nempè ſexcentorum tantum doliorum capax, nec noui operis, nam ante tredecim annos erat fabricata, ſed celeritate tamen & boni euentus nomine valdè commendata, quæ Nauclerum peritum haberet Auguſtinum de Giacomo: cum quo, quandoquidē poſt Epiphaniam diſcedere debebat, tractationem de profectione iniui. Atque hac etiam in re, ſingularem in me Dei benignitatem & clementiam agnoui, quòd ſpe celerioris diſceſſus, cæteris nauibus omiſsis, huic potius adhæſi. Nam cum ingens oneraria nauis Ruggina dicta, ſub finem Ianuarij Anni 1583. ſoluiſſet (quæ res mihi cumprimis moleſta fuit) vix dum portu egreſſa, tempeſtate apud Foſſam Claudiam iactata vix periculum eiectis omnibus anchoris & malo abſciſſo, euaſit: ita vt ægrè admodum, ad Iſtriam aliquot Italicis milliaribus Venetijs diſtantem, adpelleret; vbi integra hyeme ſubſtitit: quam qui conſcenderant, Venetias redire ſunt coacti. Hæc eadem nauis, antequam nos Cyprum adnauigaremus, vna tantum die Tripolim verſus vela fecerat. Circa medium Februarij menſis, ſoluerūt aliæ duæ minores naues Alexandriam verſus. Quamobrem longioris moræ pertæſus, licet per Ægyptum via remotior Hieroſolymam eſſet, vnam ex illis conſcendere deliberaueram; ſed cùm non adeò magnæ eſſent; & gubernatores, quos Patronos vulgò dicunt, parum expertos haberent, ne tale quid facerem, amici diſſuaſerunt. Et hic benignè mecum egit immenſa Dei miſericordia. Nam vna ex illis non longè à Raguſa perijt,

Benedictio maris mense Ianuarij apud Venetos.

perijt, altera propè Corcyram insulam vi tempestatis concussa, ita dissoluta est, vt indè vnus tantum vix incolumis euaserit. Scripsi deindè ad Pontificem, significans illi, quòd literis eius prioribus acceptis, diuersis caussis impeditus, iter sacræ peregrinationis hactenus ingredi non potuerim: nunc quandoquidem in procinctu essem, facultatem adeundi Sacrum Sepulchrum denuò mihi concedere dignaretur. Moris enim est, quicunq; sacram hanc peregrinationem suscipit, is facultatem in scriptis à Pontifice, aut ab ijs, qui sunt ad eam rem delegati, habere debet: alioquin Catholici vitant eius consortium, & se apud Religiosos illius loci suspectum reddit, quòd non sit Germanus Ecclesiæ Catholicæ filius. Communiter etiam accidit, quòd ij, qui videndi tantum (quibus rarò id feliciter cedit, quandoquidem vel in mortem inopinatam, vel in casus miserabiles incidunt) & non deuotionis caussa eò veniunt, multum negotij Catholicis facessunt, propter insolentiam & incompositos mores: vndè non solum damnum sed etiam periculum Catholicis accersunt. Nam vbi quid indignum perpetrauerint, Catholici pœnam culpæ sustinere, & in pecuniæ defectu, ne in seruitutem Turcicam deueniant, pauperes Religiosi, eos redimere coguntur. Quamuis autem pro ea familiaritate, quæ mihi à pluribus annis cum clarissimis quibusq; in Italia viris intercesserat, etiam absq; eiusmodi literis, me itineri committere potuissem, nec à religiosis viris, mihi iam aliqua ex parte anteà notis, aliquid difficultatis pertimescendum erat: volui tamen, cautionis caussa, de ijs omnibus mihi prouidere, quæ laudabilis Ecclesiæ consuetudo postulat; maximè verò peregrini munus obeundo peregrinorum quoq; iuribus vti, & summi Pontificis benedictionem obtinere, cumprimis necessarium esse iudicabam. Pontifex literis meis acceptis, quas illi Georgius Ticinius Scholasticus Vilneñ, Regis Poloniæ in vrbe agens reddiderat, quæsiuit ex illo, num iam omninò iter hoc tam longum, non confirmata valetudine, & eo

Hierosolymitana peregrinatio absq; Pontificis Romani facultate suscipi ritè nō potest.

tempore,quo pyratæ plerunq; mare infeſtum redderent, ingredi conſtituiſſem :nec obſcurè ferebat,ſi Romam veniſſem, quòd libenter voto in alia pietatis opera commutato, ſuper eiuſmodi profectione mecum diſpenſaturus erat. Quoniam tamen à tam ſancto inſtituto dehortari minimè licitum videbatur, cùm iam de conſtanti mea voti explendi voluntate illi conſtaret, & literas patentes,quas hic ſubiunxi, mihi humaniſsimè conceſsit,& calculos oratorios, cum maximis adiunctis Indulgentijs ſeu gratijs Spiritualibus miſit, conditione adiecta, vt ſingulis diebus in meis debilibus orationibus ipſius memoriam nunquam intermitterem: quandoquidem ipſe quoque in orationibus ſuis, profectionis huius meæ exitum felicem,aſsiduè Deo repræſentare non ceſſaret.

DILECTO FILIO, NOBILI VIRO, NICOLAO RADZVIL DVCI OLICAE ET NESVISII, MAGNI DVCATVS LIthuaniæ ſupremo Marſchalco,

GREGORIVS PP. XIII.

Dilecte fili,nobilis vir, ſalutem & Apoſt. benedictionē. Exponi nobis nuper feciſti, quòd tu deuotionis zelo & feruore ductus, cupis ſepulchrū Dominicum Hyeroſolimitanum, ac forſan alia vltrà maria, Terræ ſanctæ pia loca viſitare, ſi tibi ad id, noſtra & Apoſtoli-

ſtolicæ ſedis licentia ſuffragetur & facultas. Quare nobis humiliter ſupplicari feciſti, vt tuo pio deſiderio huiuſmodi in præmiſsis annuere, de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur te ſpecialibus fauoribus & gratijs proſequi volentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, tibi, vt ſepulchrum Dominicum, & alia vltrà maria Terræ Sanctæ loca prædicta perſonaliter viſitare liberè & licitè valeas, dummodò prohibita ad partes infidelium non deferas, plenam & liberam licentiam & facultatem, auctoritate Apoſtolica, tenore pręſentium concedimus. Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris die XXII. Ian. M.D.LXXXIII. Pontificatus noſtri Anno Vndecimo.

Cæ. Glorierius.

GREGORIVS PP. XIII.

VNiuerſis & ſingulis, Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Dominijs, eorumq; Magiſtratibus, nec non Capitaneis claſsium & nauiũ, cæteriſque dominis temporalibus, & noſtris ac ſanctæ Romanæ Eccleſię mediatè vel im̃ediatè ſubiectis, ſalutem & Apoſtolicã benedictionem. Cùm nobilis vir, Nicolaus Chriſtophorus, Dux Olicæ & Neſuis, Magni Ducatus Lithuaniæ ſuprem' Marſzalcus, ſicut nobis nuꝑ exponi fecit, deuotionis feruore accenſus, ſepulchrum Dominicum Hieroſolymitanũ, propediem concedente Dño viſitare cupiat: nos pro ſingulari noſtra erga dictum ducem charitate, ei tutum & ſecurum iter vbiq; eſſe exopta-

optamus ; vos omnes nobis non ſubditos plurimùm hortamur & requirimus, ſubditis verò noſtris arctè præcipimus, ac mandamus, vt ſi Ducem prædictum ad loca veſtra & noſtra peruenire contigerit, ipſum vnà cum eius comitibus, ac familiaribus, benignè & liberaliter recipere, complecti ac tractare, cùm pro eius dignitate, tùm etiam noſtro intuitu velitis: & illi ſi opus fuerit, & vos duxerit requirendos, de idoneo præſidio & ſaluo conductu, promptè prouidere curetis. Sicq; efficiatis vt vos de propenſo erga dictum Ducem animo, meritò commendare, & in occaſionibus parem vobis gratiam referre valeamus. Datum Romæ apud ſanctũ Petrum ſub annulo Piſcatoris die XXII. Ianuarij M. D. LXXXIII. Pont. noſtri Anno Vndecimo.

Cæſ. Glorierius.

INtereà dum iter apparamus,& in horas abitum exspectantes res etiam in nauem inferri curamus, Diuina quadam ordinatione fiebat, ne soluere per aliquas moras possemus: & apparuit postea præclarè actum fuisse, quòd nauis hæc nostra, tardius quàm constituerat, mari sese commiserat. Quamobrem totam Quadragesimam, & Paschalia festa Venetiis egimus, deuotioni, quantum Diuina gratia largiebatur, insistentes. Tandem Sabbatho antè Dominicam in Albis Anno Dñi. 1583. die 16. April. hora circiter vigesima secunda,scapha conscensa Venetiis, ad monasterium S. Mariæ della Gratia Fratrum S. Hieronymi in Insula peruenimus (quo in loco manè, iam habitu peregrini indutus, sanctissimo Sacramento percepto, Diuinæ Maiestati orationibus meis exilibus,profectionem hanc meam vt eam benedicere dignaretur, supplex commendaueram) indè in portu Malamoci,naue post occasum solis conscensa,tertia noctis hora soluimus anchoras: & in aurora insequentis diei, quæ fuit 17. Aprilis portu egressi,hac ipsa die & nocte,luceque subsequenti,leui vento flante, sinum Tergestinum prætergressi sumus: cumq; ventus flare penitus desiisset, substitit nauis propè Parentium vetus Istriæ oppidum, quod non adeò magnum sed loco peramœno situm, antiquitatis cuiusdam speciem refert. Nonnulli volunt illud post raptam Helenam, à Paride conditum, & ab eius nomine Paridinum antea appellatum. Naues onerariæ huc adpellere non possunt: vndè & nostra quarta milliaris parte ab eo littore abfuit. Ego schapha conscensa, cùm ad Ecclesiam Fratrum Conuentualium sancti Francisci, vbi Missam audiui, descendissem, oppido perlustrato, ad nauem postea redij. Circa vesperam leni vento spirante dicto loco mouimus: & in aurora, ad portum desolatum in Dalmatia, Torreta vulgò dictum, peruenimus: vbi propter contrarium ventum, qui inter orientalem & meridionalem medius, Sirocco ab Italis vocatur, triduum hærere fuimus coacti. Et quoniam indè Ciuitas Zara quinque

Istria.

Parentium oppidum, à Paride conditum.

Dalmatia.

quinque milliaribus abest, iactis anchoris, ſcapha peruenimus ad inſulam Sala, pedeſtrique itinere, ad eiuſdem nominis Villam, medium milliare progreſsi, circa meridiem ad hoſpitium diuertimus: in quo ruſticos potationi vacantes reperimus: qui cùm nos habitu peregrinorum indutos, & linguæ Polonicæ vti (quam & illi intelligebant cùm Sclaui eſſent) animaduertiſſent, & ignorarent Nauem noſtram ad inſulam appuliſſe, credebant nos exploratores eſſe, cùm præſertim nonnullæ Turcarum arces in propinquo eſſent, quarum vna Bokal dicta, breui maris interiectu, vno tantum & medio milliari ab illis diſtaret. Conſtituerant itaque nos comprehendere, & iam pro funibus, quibus nos vincirent, ſocios quoſdam præmiſerant. Quamuis autem haberem litteras Venetorum patentes, quibus ſubditis præcipiebant, vt in ditionibus eorum omne mihi officiorum & humanitatis genus exhiberent, eas tamen illis oſtendere nolui; ne vt erant ebrij, vi abreptas diſcerperent, vel deperderent. Quamobrem vt nos ad Superiorem, quem habebant, deducerent petiui: quod etiam fecerunt: cumque vnâ pergeremus, habuerunt quoſdam è ſuis obuios, qui illis nunciârunt, plures è noſtris apud Eccleſiam adeſſe. Venerat autem eò Albertus Epiſcopus Sidoniæ, cum duobus Societatis Ieſu Sacerdotibus, Leonardo Siculo, & Ignatio Hiſpano, quos Gregorius XIII. Pontifex, Catholicæ religionis propagandæ cauſſa, in Syriam mittebat: qui eâdem nobiſcum naui Tripolim Syriæ peruenerunt. Vbi igitur plures ex noſtris viderunt, & Notarium nauis Hieronymum Varnani, antea ſibi notum conſpexerunt, nihil nobis amplius exhibebant negotij: immò cùm apud Parochum pranderemus, apud me culpam deprecati ſunt, quòd ſubuerebantur, ne apud Zaræ Magiſtratum eos deferrem. Sumpto prandio, ſcapha conducta, Zaram Ciuitatem Venetorum

Zara ciuitas Dalmatiæ.

torum in Dalmatia egregiè munitam, poſt horam vigeſimam primam perueni: vbi cùm ad portum Venetorum Prætor Vincentius Moroſinus deambularet, ſcire volebat, an ex locis infectis veniremus. Egreſſus ſcapha Notarius noſtræ nauis, litteras Patentes, quas habebam, illi oſtendit, quibus lectis in terram nos deſcendere iuſſit: & poſt ſalutationem, in Ciuitatem introduxit, munitiones oſtendit, & hoſpitio in palatio honorificè excepit. Poſtridie, quòd feſtum Sancti Marci eſſet, in Eccleſiam iuimus; Proceſsioni, quæ per ditiones Venetorum magna cæremonia vbique peragitur, interfuimus; Eccleſias aliquot viſitauimus; præcipuè Sancti Simeonis illius Euangelici ſenis, qui Chriſtum puerum in vlnis geſtauit: cuius ſacrum corpus ſub altari maiori ibidem planè integrum, nec putrefactum religioſè aſſeruatur: quod vidimus accuratè, & attrectauimus. Prandio peracto ex Palatio ad portum deſcendimus, & indè nauicula poſt ſolis occaſum ad nauem noſtram reuerſi ſumus. Cùm eſſemus in Zara, fuit depoſita contra milites querela, qui centum viginti in eadem noſtra naui, Cretam à Venetis mittebantur. Prætor miſit ſtatim, vt quidquid alicui illatum eſſet damni, ſubitò refunderetur.

S. Marci feſtum per ditiones Venetorũ celebre.

S. Simeonis ſenis Euãgelici corpus incorruptum.

28. Soluimus manè ex eo portu, & die nocteque inſequenti, vento Aquilonari, qui inter Septentrionem & Orientem eſt, propè Balonam Turcarum Ciuitatem, vehementiſsimè iactati ſumus.

Balona Turcarum Ciuitas.

Maius.

2. Ex mari Adriatico in Mediterraneum delati ſumus.

Præter-

3. Præteruecti sumus Corcyram insulam sub vesperam: *Corcyra.*
4. nocte verò ipsa Cephaloniam. *Cephalonia.*
5. Appulimus hora decimaoctaua Zacynthum. Accessi statim monasterium Fratrum Minorum de obseruantia B. Mariæ: cuius loci erat tum Guardianus Frater Bonifacius de Bergamo. In hoc monasterio visitur lapis vetustus sepulchri Ciceronis, cum inscriptione litteris Græcis exarata; ibidem in vrna itidem Lapidea dicuntur eiusdem Cineres esse repositi. Insequenti die, Marcus Antonius Venereus, Prætor Venetus, inuitatum lautè me tractauit in arce, quæ in alto Monte posita, antiquo opere, forma rotunda est constructa. Altera die Missam audiuimus in Monasterio S. Heliæ, Fratrum Conuentualium sancti Francisci: quod in amœnissimo colle positum Ciuitati imminet. Hortum habet non adeò magnum, sed cumprimis elegantem. Nullibi maiora poma citrina, mala aurea, & limoniorum, in tota Græcia, (ipsorum Græcorum testimonio) proueniunt, quàm hîc & in hac tota insula: vndè vuæ passæ minoris, vasorum ducenta millia annuatim, vini verò rubri & albi circiter triginta millia doliorum extrahuntur; quod & Marcus Securius Venetus, qui teloneum tunc temporis ibi conduxerat, & cæteri alij mercatores pro certo affirmabant. Sumpto prandio, profectus sum ad Ecclesiam Græcorum Sanctæ Mariæ de Piscopo dictam, quæ magno milliari ab ipsa Ciuitate, in monte altissimo, vndè Arcadia conspicitur, est posita. Habentur in ea Venetorum excubiæ contra Turcas. Insula hæc frequentes habet terræ motus: quam etiam ob caussam depressiora hîc construuntur ædificia: immò me ipso præsente, noctu terra itidem concutiebatur, breuiter tamen & leuiter.

Zacynthus. *Ciceronis sepulchrũ.* *Vuæ passæ Zacynthinæ.* *Terræmotus.*

Hora vigesima tertia Zacyntho soluentes, prætervecti sumus ad læuam arcem Turcicam Tornese in Peloponneso, quæ vno & dimidio milliari, à Zacyntho mari interluitur.

9. *Strophades Inſulæ.* Præterijmus Strophadas inſulas, in quarum vna eſt monaſterium Græcum S.Baſilij, quod Monachi, Calloieri vulgò dicti, inhabitant.

10. Præterijmus inſulam Sapientiæ.

11. Tranſijmus Promontorium Metapain.

12.13.14 Iactati ſumus vento validiſsimo.

15. Hora vigeſima prima, inter Inſulam Cythereiam & Promontorium Manlium ingreſsi ſumus mare Ægeum; valido, ſecundo tamen, vento Cauro, qui inter occidentem & Septentrionem medius eſt, delati.

16. Circiter meridiem ad promontorium Cretæ Fraſchiam, olim Paleo caſtro, anchoras iecimus: & ſcapha conſcenſa circiter horam vigeſimam ſecundam venimus *Creta.* Candiam olim Candax: cumq; portum propter Ventorum violentiam attingere non poſſemus, deſcendimus ad littus, vbi aliquamdiu exſpectauimus, dum litteræ noſtræ patentes examinarentur, è quibus conſtaret, nos è locis peſtilentia non infectis, venire. Ingreſſus Ciuitatem ad Monaſterium S. Franciſci diuerti. Poſtero die Dux Candię, Nicolaus Donatus in Palatio me prãdio excepit.

Profectus ſum terreſtri itinere, circa radices Idæ montis, ad Labyrinthum Theſei, qui hodie quoque idem nomen retinet. Ego cum ijs ſentio, qui locum hunc non *Labyrinthus Theſei in Creta.* Labyrinthum ſed Lapidicinam eſſe volunt: cuius rei argumentum eſſe poteſt, vel ingens vis lapidum, qui paſsim vbique iacent, tùm veſtigia curruum, quibus eiuſmodi lapides extrahebantur. Multa habentur hic ſubterranea diuerticula, quæ niſi accenſa face adiri non poſſunt. Tanta autem eſt ibi veſpertilionum multitudo, vt diligens adhiberi cautio debeat, dum obuolant, ne lumen extin- *Aëris mutatio intra breue ſpatium locorum.* guant, & perpetuis tenebris homines inuoluant. Illud etiam cumprimis admiratione dignum eſt, dum à Septentrione ad meridiem itur, per Montes, tam repentinam cœli & aëris mutationem in ea inſula reperiri; vt dum circa Cortinam ante dies octo Meſsis abſoluta fuerit, circa Candiam adhuc omnia in Campis conſpiciantur: illic

fructus iam planè maturi habeantur; hic ad ſeptentrionẽ à maturitate longius abſint. Porrò cùm tardior hora reditum in Candiam impediuiſſet, noctem duxi in exiguo quodam cœnobio S. Franciſci de Obſeruantia,in quo tres tantum erant Monachi: qui mihi narrarunt, tribus circiter ante meum aduentum Hebdomadis, accidiſſe: quod cùm nonnulli videndi gratia,Labyrinthum hunc ingreſsi eſſent,vnus ex dicti monaſterij fratribus,eoſdem comitatus, per errorem ab ijſdem derelictus, in cauerna, quarũ infinita eſt hic multitudo,tenebris obrutus remanſit,Monachis loci exiſtimantibus,eum cum comitatu, Candiam fuiſſe profectum. Tertia demum die, bona ſors tulit, quòd exteri quidam dictos Labyrinthi anfractus ingreſsi, in eundem Monachum inciderunt, qui fame confectus, extra ſe poſitus ac ſenſibus ferè deſtitutus,ſedens mortem operiebatur. Hunc agnitum in Monaſterium reduxerunt: qui diu grauiter infirmatus, ac in maniam prolapſus, diligenti cura adhibita,vix ſanitati tandem fuit reſtitutus.

19. *Gortinæ Ciuitatis ruinæ. Taurus Rex raptor Europæ.*

Luſtraui ingentes ruinas Ciuitatis Gortinæ, quam Taurus Rex,rapta Europa Agenoris filia, de nomine ſuæ matris appellatam, quondam condiderat. Fuit Ciuitas hæc ſub ipſo Labyrintho in parte inferiori ſita: vndè apparet, eam lapidibus his conſtructam fuiſſe,qui de medio montis exciſsi, demittebantur. Ampla & elegans vrbs hæc erat,prout colligitur è multitudine pulcherrimarum columnarum, quæ denſitate ſua, à longè,ſyluæ alicuius ſpeciem repræſentant. Viſuntur hic etiam veſtigia dirutę Eccleſiæ, quam elegantem & magnis ſumptibus fuiſſe olim conſtructam apparet. Sed præcipuæ admirationi habetur,pons integer,fluuiolo,ex ingentibus quadratis lapidibus impoſitus, qui nec plumbo nec cæmento compacti, ſecurum tranſitum etiam hodie vicinis incolis præbent. Hac eadem die veſperi Candiam redijmus.

Pons lapideus.

20.

Dux Candiæ prædictus, Franciſcus Barbarigus militum Præfectus, Victorinus Buon, & Ioannes Marcus Molin Conſiliarij, me aſſumpto, Miſſam in Eccleſia au-

diuerunt: vbi ex alia parte altaris, quod in templi medio erectum eſt, Græcum itidem Sacrum celebrabatur. Nam vetere Pontificum indultô cautum eſt, vt eius Inſulæ Magiſtratus, nonnullis diebus ſolennioribus, Græcorum ſacris intereſſe debeant: quod ipſum & alijs Catholicis, abſque ſcrupulo conſcientiæ facere licet, & Græcas Eccleſias frequentare, vbi Catholici ritus templa non habentur, quorum in pagis magna eſt raritas. Indè itum eſt cum Proceſsione ad Summum templum S. Titi, cuius venerandum caput integrum, magna cęremonia, ſpectandum populo proponebatur. Sumpto prandio ſalutaui Archiepiſcopum, qui permiſſu Pontificum, birreto & habitu Cardinalitio, in Candia vtitur: eoq; modo indutus in Eccleſiam venit, & nobis Diuorum reliquias, quæ plurimæ ibi aſſeruantur, videndas exhibuit.

S. Titi caput.

21. Prandio apud Barbarigum Capitaneum ſumpto, ad nauem profecti ſumus. Intereà ventus validiſsimus eſt exortus; vt proiecto ex naui fune, non abſq; labore, nos ad illam attrahi fuerit neceſſe. Quamobrem in alterum vſque diem nauis hic neceſſariò hærere debuit: cumque rupto fune, anchora fundum petiuiſſet, duas alias iacere fuit opus, & niſi ventus ceſſaſſet, vix nauis effugiſſet periculum.

23. Hora ſecunda noctis, inter Standiam Inſulam, vento proſpero nauigauimus.

24. Præterijmus Turcicas Inſulas Carpathos & Rhodum; quas, cùm nox eſſet, à longè videre non potuimus.

25. Ingreſsi ſumus mare Lycium, nocte verò Pamphilium.

26. Hora decimanona vidimus Inſulam Cyprum, ſub veſperam autem prænternauigamus Paphum.

Cyprus. Paphus.

27. Summo manè adnauigauimus Lemiſſum: cùm pridie quàm eò veniſſemus, quattuor Ducis Florentiæ triremes ex improuiſo irruentes, oppidum hoc vaſtaſſent, Turcis aliquot captis, & ad triginta interfectis. In littore ſtat turris, cuius bona pars ante annos aliquot terræmotu

motu collapsa, nonnullos è Turcis oppresit. Cùm situm loci consideraturus, è naui egressus essem, occurrit nobis fanaticus quidam, (genus hoc hominum Maslokos appellant) in manu cultrum latiorem, nouaculæ instar, habens: qui cùm nos peregrinos esse animaduertisset (eramus autem quattuor) ad nos accedens, percunctatus est, inquiens, quidnam mihi dare vultis, vt me pro salute Cæsaris domini mei ferro incidam? Postulabat autem hoc nomine, nummum, quem Turcæ Maydin vocant, sibi dari. Nos ne pecuniam facilè profundere videremur, finximus nos Maydinis non abundare: accipientes tamen, quasi cum difficultate, vnum mutuò ab Italo quodam mercatore, qui ibidem in Cypro manebat, & nobis præsens aderat, obtulimus illi eundem, vt nos pauperes esse intelligeret: significauimusque illi per interpretem, nos non cupere, vt carnes incidat. Ille accepto Maydino in pectore duo vulnera satis profunda tractim sibi inflixit. Erat cumprimis horridum, sanguinem copiosè manantem videre. Apparebat hominem fuisse non adeò mentis compotem, quales ferè solent esse omnes, qui Maslokum in pulueres redactum hauriunt. Medentur autem aqua fontis quibusdam herbis adhibita huiusmodi vulneribus; quæ non ita multo tempore obducuntur; prout in hoc insano videre licuit, qui pellem satis benè concisam habebat. Hinc apparet quàm turpes, & hominibus Christianis abominabiles, sint barbarorum istorum mores. Nolebamus nos initio aliquid huic belluæ conferre, incisionem eius nihil morantes: sed mercator prædictus admonuit, dandum illi omninò nummum eiusmodi; ne si illi negatus per nos fuisset, aliquem cultro vulneraret: quod eiusmodi nebulones plerunque Christianis facere solent, amentiam simulantes.

28. Oppidum perlustraui, quod est valdè conquassatum.

Domi-

Dominica Pentecostes, Episcopus Sidoniæ præfatus, Missam priuatam in Ecclesia Græcorum celebrauit; ex cuius manibus omnes ferè, qui eâdem naui vehebamur, Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum percepimus. 29.

Nocte loco prædicto mouimus. 30.

Delati sumus ad Salinas: vbi sicut intensum frigus glaciem; ita Sol vi sua Salem astringit, vt suprà liceat ambulare, licèt subtus aqua remaneat, quæ dulcis & boni saporis est. Primo Autumno, humiditate superueniente, sal hoc statim liquescit: qua de re cùm plerique scripserint, ego plura commemorare nolo. Non procul indè, est oppidum Lernica quòd ferè mille domos habet: sed proximo Turcico bello valdè nunc est deuastatum. Quoniam autem captandæ quietis caussa, hic aliquantum substitimus; visum fuit, principium hoc nauigationis meæ tibi perscribere, plura deinceps de rebus nostris scripturus, vbi sese obtulerit occasio. Vale. Datum apud Salinas Cypri, die vltima Maij. Año Dñi. M. D. LXXXIII. 31.

Sal in modum glaciei congelatum.

EPISTO-

Epistola Secunda.

Iunius.

1. De ratione nauigationis meæ, qualiter Cyprum peruenerim, indè tibi perscripsi. Post datas ad te litteras, insequenti die, videlicet Calendis Iunij, conduxi nauem non adeò magnam, quam in partibus istis Caramusanum vocant, cuius nauclerus erat Arabs Christianus. Quod cùm Turcicus loci Præfectus, quem Caddi appellant, didicisset, Græco quodam auctore (qui antè annos aliquot Mahometanam perfidiam fuit amplexus; cùm esset loco cumprimis honesto in Cypro natus, & qui in oppugnatione Nicosiæ fortiter & præclarè se gesserat, multosque Turcas manu sua confecerat) vela & nauticos funes nobis statim abstulit, ne nauigare possemus, antequam illi aliquid largiremur. Plerunque enim Turcæ in partibus his, rapinis & calumniis in Christianos confictis, victitare solent. Græcus itaque hic perfidus, cùm ad nauem nostram venisset, comiter illum accepimus, illiq; nonnihil donauimus: qui obtinuit à dicto Caddi, vt quæ nobis fuerant ablata, restitui mandaret.

2. Hora noctis secunda conscenso nostro Caramusano versus Terram Sanctam vela fecimus. Erat in eadem naui Arabs Maronita (sic Arabes Christiani appellantur) qui apud Lemissum vnà cum Caramusano captus erat, cùm oppidum à Florentini Ducis classe diriperetur. Hic nobis copiosè narrabat, quàm egregiè cum Turcis dimicauerint Christiani. Cùm vidissent Itali eum esse Christianum, liberè è triremibus dimiserunt. Debuit tamen ad milliare, Italicum, per mare natando, ad quandam insulam desertam peruenire, inde verò pedestri itinere, aliud

eiam milliare conficere, quandoquidem triremes propè Tripolim appellere nolebant.

Turri quæ portui ad Ioppen imminet conspecta, Africus, qui est inter meridiem & occidentem, ventus, flare cœpit vehementissimè: qui littus attingere non permisit, velum lacerauit, funes concerpsit. Cumque nauclerus inops consilij, Cyprum redire, & ad Caramaniam appellere cogitaret, vndè difficilis & periculosa futura esset nauigatio, quæsiuit à nobis quid fieri vellemus. Tripolim quidem tali vento nos tutò peruenire posse, si nauli precium augere non grauaremur. Cùm itaq; nauarchum perplexum viderem, auxi precium, ad centum vsque florenos. Pactum autem hoc nouum ideò fecit, quòd Caramusanum hunc ab Arabe quodam conduxerat, & vbi nos in Ioppen exposuisset, alium quendam isthic debebat opperiri: Compensari itaque sibi volebat, quòd Tripolim versus nauigandum esset. Tensis igitur velis pleno vento ferebamur: & prætermauigauimus Alobdanam Casatura: olim Cæsaream Atartura, Atelit; post promontorium verò Carmeli, à quo non procul abest Ptolemais, sed tota diruta, Sareptam Sidoniorum, de qua 3. Reg. 17. Luc. 14. quæ Ciuitas posita est ad radices Montis Carmeli, in cuius summitate monstratur locus, in quo Helias altare construxerat, de quo habetur 3. Reg. 10. Tyrum itidem & Sidonem: quæ Ciuitates in eleganti planicie, quattuor milliaribus nostris abinuicem distant. His in monte supereminere dicitur Cæsarea Cappadociæ, in qua S. Dorothea coronam Martyrij est adepta. Sequuntur deinde decem tantùm milliaribus à Tripoli, Berytum & Anefa Ciuitates, vbi mons Libanus assurgit. Hæ vrbes sitę sunt in Syria Phœnices, quas plerumque inhabitant Christiani, quos Drusianos appellant: quibus liberum est, more Turcarum, album Capitis integumentũ gestare. Sunt autem ex reliquiis Gallorum, qui Terram Sanctam Saracenis eripuerant: sed adeò dissolutam, & vel ipsis etiam paganis turpiorem vitam ducunt, vt plura de illis differere, ne

Mons Carmeli.

Tyrus & Sydon.

Cæsarea Cappadociæ.

Berytum.

Drusiani Christianorum Gallorum reliquiæ.

7.

re,ne piæ aures offendantur, minus necessarium videatur.

Cùm sexaginta milliaria, intrà spaciū decemocto horarū confecissem,vento vehemēti & procelloso turbine, in portumTripolis hora vigesima secunda delati sumus:vbi proiectis anchoris, vix tamen subsistere potuissemus, nisi Turcæ de naui Alexandrina, maiori celoce adnauigantes, nobis opem attulissent.In littus egressi,ad medium milliare pergentes, deuenimus in Ciuitatem, & diuertimus ad Fontecum, Caruaseram,seu Mansionem Venetorum. Situm vrbis huius multi describunt,ego prætermitto.Est loco amœno,dimidia parte ad montem porrecta, pulcherrimis hortis circundata, fontibus irrigua; aëre tamē parū salubri,æstate præsertim. Illud subijciam, quod nescio an aliquis attigerit. In maritimo ciuitatis ingressu,propè portā ad leuam,ad lapidis iactum,est palatiū triangulare, de quo narratur, quod patrū nostrorū memoria sub Solimanno Turcarū Cæsare contigit. Ariolus quidam per artem Magicam didicit thesaurū alicubi in hoc loco defossū esse: quē vt sensim, idq; quàm secretissimè (nā quicquid auri isthic reperitur ad Cæsarē pertinet) peruestigaret, empta area illa,domū construxit,quam muro præalto vndiq; cinxit: cūq; abditissimas terræ partes vbiq; perscrutaretur,nihil reperit. Re peruulgata, Sangiachus (nomen id Administratoris Prouinciæ, quem locū apud nos obtinent Palatini) qui tunc temporis regioni præerat (nā non ita pridem, ab aliquot annis duntaxat, Bassza Tripoli residere cæpit) ariolo prædicto ad se aduocato, diligenter ab eo de rei euentu percontabatur,cumq; rē celare nō posset,fassus est,se vehemēter deceptū,nullū,quem quærebat,thesaurū,reperire in hoc loco potuisse.Sangiachus auri cupidus,conuocauit & alios Nigromantes,illisq; iniunxit, vt quantum in arte quisq; polleret,eā thesauro reperiendo adhiberet.Conuenit ęqualiter omnibus,thesaurum ingentem,vel hoc ipso in loco,vel nō procul inde, esse defossum. Cum igitur Sangiachus terrā diligentius circumcirca fodi præcepisset, spatio viginti cubitorum à prædictis ædibus sub exiguo quodā colle,cuius etiamnum medietas apparet,terra vnius vlnę altitudine effossa,fuit

8.

Tripolis.

Thesaurus Tripoli effossus.

ſa, fuit arca quædam reperta, in qua auri in maſſas conflati, ad triginta Ducatorum millia, erant repoſita; quę omnia Sangiachus Conſtantinopolim miſit.

9. & 10. Perluſtrauimus Ciuitatem, & quæ in ea viſu digna occurrebant. 11. Manè fuimus apud Lemir, qui cùm teloneo præſideat, ſubiectam tamen etiam militum partem habet. Venerat tum is Hyeroſolima, vbi quoque teloneum habebat, à Turcarum Cæſare Tripolim euocatus, vt Prouinciam in abſentia Baſſchę adminiſtraret, qui ad Perſicam expeditionem ablegatus fuerat. Hic itaq; Lemir cum ſtipatores ſuos Ianiczaros Hieroſolymam remitteret per Damaſcum, vbi fratrem Boluch habebat, tranſegimus cum illo, vt ſecuritatis cauſſa, Ianiczerorum præſidium, quod magnoperè fuit neceſſarium, nobis adiungeret: quod, accepto honorario, non grauatim fecit. Sub veſperam itaq; duobus equitibus & peditibus totidem comitati, confecto vno & dimidio milliari, in campo ſub monte Libano noctem tranſegimus.

Mons Libanus.

12. Antè meridiem ſubſtitimus in Ehdy Arabum Maronitarum villa, deinde milliari pedeſter confecto, venimus ad Monaſterium B. Mariæ de Canobim, in monte Libano poſitum: vbi Patriarcha Eccleſiæ Romanę obedientiam agnoſcit: conferebat tum Ordines infra Miſſarum ſolennia, cuidam religioſo. Habitus Patriarchæ, quo ad altare vtebatur, nihil differebat ab eo, quo noſtrates Archiepiſcopi vti conſueuerunt. Habebat Pallium, Infulam, Caſulam, Tunicellas, & Sandalia. Hoſtiæ eadē forma, qualis apud Catholicos. Miſſa Patriarchali ritu Maronitarum finita, Leonard⁹ Pacificus Societatis Ieſu Sacerdos, quem præpoſiti Generalis permiſſu mecum habebā, petita benedictione à Patriarcha, more Romano Sacrum priuatum ibidē celebrauit, caſula & alba Patriarchæ indutus. Patriarcha Sacris veſtibus exutus, ſolitum habitum nigrum, cum violaceo capitis integumēto accepit; tali namq; loci illius religioſi vtūtur. Prandio nos excepit, appoſitis ouis, butyro, & oliuarum fructib⁹. Carnes enim illī nunquā comedūt. Veſperis peractis, ad Villā Ehdam redijm⁹.

Patriarcha ſub obedientia Ro. Pont.

13. Manè diſcedentes Ehda, non procul à via, vidim⁹ arbores Cedrinas vigintiquatuor, quę non ſuccidūtur, cùm in partibus illis non ampli⁹ reperiantur. Eſt arbor elegās ſatis pro-

cera, diductis ramis, ad eius similitudinem, quam Modrzevv Poloni vocant. Cacumine Montis Libani, vbi niues nunquã liquescunt, licet calores sint ibi longè vehementiores quàm in Italia, venimus in Ciuitatem Balbech, quo in loco quondam Salomon Rex magnificentissimũ construxerat palatiũ, cũ filiã Pharaonis duceret in vxorẽ, de quo habetur, 3. Reg. 7. Neoterici scriptores diuersas habẽt de his ædib⁹ opiniones. Frater Bonifacius, Stephanus Ragusinus, Prædicator Apostolicus, & Stagni Episcopus, qui pluribus annis, S. D. H. mandato, in Terra Sancta mansit, in eo libro, quẽ de Terræ Sanctæ cõtẽplatione scripsit, affirmat, Salomonẽ domũ Saltus Libani in Balbech construxisse: Christianus verò * Adrichomius Delph⁹ in sua Hierosolyma probat illã Hierosolymis fuisse. Vtrius verior sit sententia, definire nõ ausim, cùm præsertim Adrichomius & scripturæ Sacræ, & Iosephi Antiquitatũ Iudaicarũ in Lib. 8. Cap. 2. testimonio, nitatur: illud tamẽ haud dubiè possũ affirmare, quod accuratè & diligẽter obseruaui, ita planè in Regum libris hoc Palatiũ describi, quemadmodũ in hanc vsq; diem in Balbech visitur; id eò facilius animaduertere licet, quòd non à fundamentis dirutum, sed vetustate consumptũ sensim collabitur. In descensu montis, transiuimus per fruteta collis, quẽ Antilibanũ vocant, vbi Syria Caua vel Cœle Syria principiũ habet. Ex pagis circumuicinis Ianiczari & Turcæ, quorũ iumentis Hierosolymam vehebamur, pro nostra pecunia conduxerunt ad quadraginta Arabes Maronitas, cũ Sclopetis & arcub⁹, qui nos securitatis caussa deducerent: quandoquidem loca illa excursionibus Arabum & Saracenorũ sunt obnoxia: qui vna antequã eò perueniremus die mercatores Turcas adorti, quindecĩ ex illis interfecerũt.

Cedri montis Libani.

Balbech Ciuitas & Palatiũ Salomonis.

**Extat typus Hierosolymæ qualis fuit tempore Christi: in quo posita est domus Saltus Libani, eo loco in quo mons Moriath terminatur: cui murus templi Salomõis impositus, præcipitiũ spectat: vnde liquet, domũ Saltus libani hic subsistere non potuisse.*

** Syria Caua, vel Cœle Syria.*

Sciendum autem est octo hic esse Arabum vexilla, duo rubea Christianorum, sex verò Alba Saracenorum: quib⁹ omnib⁹ malè inter se conuenit, & sæpius inter se confligunt, duob⁹ hisce vexillis Christianorũ duntaxat exceptis, qui certis quibusdam cæremonijs à nobis dissidẽt; quandoquidẽ vt superi⁹ dictũ est, Maronitæ Romani Pontificis obedientiã agnoscunt: cæteri habent separatim superstitiones quasdã suas, ab alijs Sectis diuisas: quorũ in Syria magnus est numerus: quẽ tamẽ longo interuallo Maronitæ superant.

Arabũ inter se dissidentium octo vexilla.

Ara-

Arabes, qui alba vexilla pro ſigno gerunt, omnes plerunque latrocinijs & prædatione viuunt, in ſua Arabia, terra Sancta, & Ægypto. Sunt tamen in Galilęa nonnulli, qui multos ouium & camelorum greges alunt, & in tabernaculis agunt, paſcua bona & ſalubres aquas conquirendo. Deficientibus vno in loco paſcuis, vxoribus & liberis ſuprà camelos impoſitis, ouium greges ad loca magis commoda propellunt: quorum in Galilęa duas turmas, apud montem Thabor, obuias habuimus. Porrò Arabes Chriſtiani in pagis degunt, agros & hortos colunt, tam in monte Libano, quàm in Syria præcipuè apud Damaſcum: in terra quoque Sancta, licet non multis adeò in locis.

Arabes Chriſtiani in Syria.

Petrus Bellonius Cenomanus, ciuitatem hanc Balbech, vult eſſe Cæſaream Philippi, neq; tamen id rationibus probat. Certum eſt aliam eſſe ad mare Cæſaream, quæ tale nunc etiam nomen retinet: cuius fit in Sacris litteris mentio, quòd ad mare ſit poſita, vndè S. Paulus Romam nauigauit. Act. cap. 28.

Petri Bellonij de Cæſarea Philippi error.

14\. Ex Balbech egreſſi, vbi nulla habentur diuerſoria, noctem in campis ducere coacti fuimus, non abſque grauioris alicuius periculi metu; cui tamen Ianiczerorum noſtrorum induſtria maturè obuiam itum eſt. Nam cùm ij à longè Turcam quendam, viginti & aliquot perſonis comitatum, ad bellum Perſicum proficiſcentem, tentoria fixiſſe in non adeò lata planicie, (in qua nobis etiam ſubſiſtendum erat) animaduertiſſent, iuſſerunt, vt intrà vicinos colles nos abderemus. Ipſi interea ad Turcam illum profecti, dixerunt ſe peregrinos quoſdam pauperes è longinquo aduentantes, ſecuritatis cauſſa, deducere: petiueruntque vt bona cum illius venia, in eadem illa planicie pernoctare illis liceret. Et quoniam Turcæ moralem miſericordiam plerunque obſeruant, annuit non grauatim. Itaque non procul ab illo, impetrata licentia, conſtitimus & quieuimus; alioquin, ſi inopinatè ſuperueniſſemus, barbarus ſe contemni ratus, non parum moleſtiæ nobis inferre potuiſſet: quandoquidem etiam antea, vt quiſque Turcarum

nobis

nobis erat obuius, illicò nos spoliare volebat: prout factum est, cùm in cuiusdam Sangiachi milites ab Ægypto venientes incidissemus: qui quendam ex meis, mulo deiecerunt; & vnà cùm rebus, quas gerebat, vi acceperunt, cumq; Æthiops Muchier, à quo iumenta conduxeramus mulum arripuisset, illum claua percutientes pessimè tractarunt, donec Ianiczari nostri superuenientes eũ eripuerunt, mulũ recuperarunt, & donatis illis duobus taleris, ne nos infestarent, obtinuerunt. Ibi tùm, sicut nobis retulit interpres, sanctè more suo iurarunt, quòd quem primum obuium haberent, sibi deinceps temperare nollent, quo minus eum quibus adlubesceret, spoliarent, adferentes caussam, quòd viam longam prosequerẽtur. Nam eadem, qua Czausszij, libertate gaudent, quoties in expeditionẽ à Cæsare mittuntur, vt equos, quicunq; adlibuerint, impunè cuiuis tollere possint. Nocte postera venim* ad Tykyeijum Hospitale Turcicum, quòd non adeò magnificè constructũ, sed copiosè à quodã Basscha, qui Damasci erat, dotatum est. Hic obuiam habuimus Carauanã, Damasco Tripolim versus euntem, quæ dúcentos circiter equites habebat. In hoc hospitali vidimus, cum Turca quidam singulatim virides auiculas quinq; viuas liberè dimitteret, subinde aliquid submurmurãdo: cumq; eius rei caussam per interpretẽ ab eo percontatus essem, respondit, se id pro animabus suorũ propinquorũ defunctorũ, facere, quòd crederet, merito huius boni operis, illas nonnihil subleuari. Atq; ita, naturæ quodam ductu, de pœnis Purgatorij aliquid etiam sentire videntur.

Turcarum militum licentia.

Turcæ Purgatorium credunt, auiculas pro defũctorũ animab. liberantes.

15. Cùm discesissemus manè, ad dextram itineris venimus sub montem, in quo Caim fratrem suum Abelem dicitur occidisse: In eius summitate duo colles eminent: in quibus Domino holocausta sua obtulisse feruntur: ad radices vnius horum, locus ostenditur cædis & sepulturæ dicti Abel. Dixerunt nobis Turcæ (nam iter accelerantes montem non conscendimus, qui altissimus est) quòd hoc in loco, subterraneus quidam rumor auditus in

Abel sepultura.

fratricidij

fratricidij illius teſtimonium, & memoriam innocentis Abel: ob id que plurimùm locum venerantur: & pro certo affirmarunt, ſi quis graui aliqua infirmitate correptus, nudo corpore in eo iacuerit, quòd ſtatim ſanitati priſtinæ reſtituitur. Non ita multò pòſt cùm Damaſcum appropinquaremus, habuimus obuios Mamalucos, quorum iſthic ingens eſt multitudo. Genus eſt hominum ex Æthyopibus & Arabibus permiſtum. Sunt fortes, mirum in modum agiles, & terribiles equorum ſeſſores. Habitu vtuntur ex tela Alba, tam latè fluente & diducto, vt totum equum cooperiant, excepto capite quod fimbriis & nolis exornant. Tegmen capitis ſpiris linteis contortum circumferunt, acynace accincti, clypeum & telum acuminatum longum ex arundine craſsiore gerũt. In ſuperiori veſte, quam Albornos vocant, à tergo pellem alicuis animalis appendunt, interiorem verò cum latiſsimis manicis habent, quam Marlotta appellant. Equos habent optimos, fræna bullata, ſellas cum ſtaffis latiores Adzainticas. Maior inter eos Maurorum numerus. Aſcendimus poſthac in montem altiſsimum, qui nunc etiam Chrizoroa vocatur, habet in ſummitate Sacellum ad leuam, quam Maronitæ Septem fratrum Dormientium eſſe affirmant. Ex eo monte Damaſcus optimè ſe ſpectandam præbet: nam ad eius radices ciuitas hæc ad longum protenditur, in eleganti, amœna, & omnis generis frugum feraciſsima planicie. Vnde multi volunt, Adamum generis humani parentem hîc creatum, propter terram flauam, qualis tantùm apud Damaſcum habetur; & quòd Adam, interpretatur flauus. Ex hoc monte duo fluuij oriuntur, qui Damaſcum irrigant, Abana & Pharphar. Sunt rapidi, non nauigabiles tamen, ſed valdè piſcoſi. Ciuitatem hanc exactè deſcribere, magni eſſet laboris: quod cùm non pauci iam præſtiterint, ego ſuperſedeo. Cùm ad portum ciuitatis perueniſſemus, ex equis deſcendimus: neque enim Chriſtianis in maioribus Turcarum Ciuitatibus equitare licitum, præſertim Damaſci, quò

Mamaluci qui, & eorum habitus.

Mons Chrizoroa.

Adamus apud Damaſcum creatus.

Damaſc.

quò pauci admodum Christiani ex Europa confluunt. Nos tantum duos Italos hic reperimus, qui mercatorũ Apameæ seu in Haleppo manentium, negotia gerebant: apud quos etiam hospitium habuimus. Quamuis autem Damascus, sit valdè populosa, ampla, vtpotè quæ ad vnũ & medium milliare patet, & elegans ciuitas, quoniam tamen longius à mari distat, mercatores Europæi raró illam frequentant, & vulgus Christianis est valdè infensum. Quamobrem Ianiczari equitantes, nos medios, à lateribus clausos, in Ciuitatem deducebant. Vbi tamen à populo conspecti sumus, inconditis clamoribus & sibilis, maximè, pueri, nos exceperunt, ex omnibus plateis ad nos concursus fiebat: cumque ad locum, vbi merces venales exponuntur, deuenissemus, tum verò lapidibus & sputis impetebamur, & nisi nos Ianiczari defendissent, furentis populi impetu, discerpti proculdubiò fuissemus. Cum Tripoli discessissemus, prima nocte adiunxerunt se nobis itineris comites, duo Turcæ; quorum vnus senex, alter iuuenis adhuc erat: qui Damascum vsque nobiscum peruenerunt. Veniebant hi ex bello Persico, cum triginta equis, & sanctè affirmabant se primos esse qui ab exercitu redirent: quòd datis Duobus Cecchinorum millibus à Bassza impetrassent dimissionem, cùm ardua quædam negotia Damasci haberent. Multa nobis de bello hoc, per interpretem, narrabant: qualiter non minus gladio, quàm fame plurimi Turcæ indies absumantur, cùm superato Euphrate, per plures dies inter arenas perpetuas, & surdas cautes, aquam deferendo, ad exercitum sit perueniendum: peste etiam multos absumi: Narrabant pro certò, à suscepti belli initio, vsque ad eorum abitum, ad trecenta Turcarum millia perijsse: se amplius eò non redituros, etiamsi illis moriendum esset: neque felicem belli exitum ominabantur. Cæsarem Turcarum intereà domi delicijs vacare; neque fidem ijs adhibere, quæ isthic agantur, & quam miserè multi pereant. Eorum famu-

Turcarum in Persia clades.

li, quod nostri comites itineris essent, cum nos per plateas Damasci obuios haberent, aliqua etiam erga nos humanitate ducebantur, huc illuc deducendo. Et quamuis nos Ianiczari comitarentur, difficilè tamen caueri potuit, in tanta populi frequentia, ne à pueris lapidum ictu salutaremur.

Tribus mensibus antequam Damascum peruenissemus, priusquam Bassza ad bellum Persicum proficisceretur (erat hic filius Machometis Basszæ illius, qui fuit Visir, & est à Turca miserè trucidatus: Bassza autem iste Damascenus, ducebat secum duo millia equitum, & octingentos pedites) venerat huc quædam fœmina Tartarica, quam Reginam Asiæ appellabant, habens secum quattuor millia Tartarorum. Hæc primùm Bethlehem, deindè Mecham sepulchro Mahometi infamem, deuotionis caussa fuit profecta, quòd vellet illa loca visere, in quorum vno, magnus Propheta ex virgine natus, in altero alius Propheta itidem magnus, sepultus esset. Hanc Bassza per octo dies continuos, cum toto comitatu, mandato Cæsaris, lautissimè & magnificè tractauit; & Sangiachum, pro duce itineris, cum aliquot militum centenis illi adiunxit.

Tartarum Asiatuorū Regina Mechaui peregrinatur

Visitauimus domum Iudæ. Hîc erat fons, in quo Sanctus Paulus est baptisatus, qui nunc publicæ plateæ est expositus: cuius etiam porticus interior apparet. Extrà ciuitatem progressi, vidimus locum, in quem Diuus Paulus demissus est in sporta: & est fenestella turri adiuncta. Non procul inde spelunca subterranea visitur, in qua Apostolus idem, muro demissus, delituit; quæ persequutionum tempore multis itidem Sanctis Latibulum præbuit. Indè ad sagittæ iactum mon-

16.

S. Pauli baptizati fons.

Eiusdē locus demissionis in sporta.

monstratur lapis propè Sacellum Maronitarũm, è quo D. Georgius equum ascendisse memoratur, draconem interfecturus Beryti, qui portus omnium Damasco magis est vicinus.

17. Lustrauimus Xenodochium, quod magno sumptu Solymannus Turcarum Imperator à fundamentis erexit: in quo peregrini, Mecham euntes & redeuntes, gratis triduò sustentantur.

18. & 19. Visitauimus ea loca omnia, de quibus habetur Actor. cap. 9. Domum itidem Ananiæ, in quam per gradus aliquot descenditur. Et domum S. Ioannis Euangelistæ, in qua eum natum Maronitæ (nescio quo fundamento) affirmant. Fuimus in Ecclesia dictorum Maronitarum, quæ admodum parua est. Pensitant annuatim duo millia Cecchinorum Basſæ, vt deuotionem suam tutò peragere illis liceat. Habent paramenta Ecclesiastica, à Gregorio XIII. Pont. Max. missa, quæ attulit P. Ioannes Baptista Elianus Societatis Iesu Sacerdos. Vidimus à longè, Ecclesiam olim à Christianis D. Ioanni Baptistæ dicatam. Apparet eam fuisse elegantẽ, & magnis impensis exstructam. Est satis magna, ad instar templorũ Egypti, in medio tholum habet vbique apertum. Non patet ad eam Christianis aditus; prout & in Arcem, quę more antiquo, ex lapide quadrato constructa, turres itidem quadrangulares per circuitum habet.

Domus Ananiæ.

Reperiuntur hic nonnulli, deuotionem præ se ferentes, qui planè toto corpore nudi, absq; vllo integumento, incedunt tam æstate quàm hyeme, capite & barba rasa: in quorum vnum cùm Damasci incidissem, credebam aliquem insanum ex ergastulo erupisse. Quærenti quis esset, dictum fuit, hominem esse Sanctum, & vitæ innocentissimæ: qui mundo renunciasset, & cura temporaliũ omniũ abiecta, Angelicam in terris vitam duceret.

Santones Turcici nudi.

Vidi eodem tempore duos Æthyopes ex India Orientali, mercatores: quorum facies mirum in modum splendebant.

Æthiopes faciem lapidibus ornant.

debant. Cùm propius accedens perquirerem quinam eſſent; reſponſum eſt, mercatores eſſe qui lapides precioſos venderent; in cuius rei ſignum, rubros quoſdam lapillos, magnitudine nucis auellanę, valdè coruſcantes, fronti & vtriſque genis inſertos habebant, ita vt perſonati incedere viderentur. Mirum qua ratione lapides eiuſmodi in pellem faciei includantur, vt fortiter hæreant. Vidi etiam tunc primùm quendam, qui viride Capitis integumentum contortum gerebat, cùm cæteri Turcæ albo vtantur. Dictum fuit, eum ex proſapia Mahometi deſcendere, & eum tali colore ſignari, qui proprius Mahometi erat, nec à quouis alio, præterquam à propinquis Mahometi, idq; in capite, geri poſſet. Vtuntur tamen eo quoque Santones aliqui, Turcarum veluti Sacerdotes. Veſtes virides cuiuis geſtare licet; tiaram ſolis tantùm, qui genus à Mahumeto deducunt: quos frequenter poſtea conſpexi: ſed & ibidem Damaſci, vnum valdè lacerum, in publica culina, cibos diuendentem & coquentē: vnde apparet, non omnes Mahometi propinquos diuitijs abundare. A prandio conduximus Bolucum, ad quem à Lemiro eius fratre, Tripoli litteras habuimus, qui nobiſcum Hieroſolymam proficiſceretur: Adiunxit ſe itaque nobis, cum quinque Ianiczaris equitibus, totidemque peditibus. De agri Damaſceni fertilitate, fructuumque diuerſorum abundantia, cùm multi multa prodiderint, fuſius hic diſſerere, minus neceſſarium iudicaui. Illud tantum inſerendum arbitratus, quod ab alijs prætermiſſum demiror: nempè in Syria videlicet Tripoli, in Balbech, & hic Damaſci præſertim, reperiri bonitate cumprimis commendatum fructuum genus, quod multis nationibus vſitato vocabulo, Mauza vocatur. Videtur id noſtris cucumeribus non abſimile, niſi quòd forma longiore, craſsiore, & ad curuationem modicè inflexa, ab illis differt. In fruticibus, in quibus ſpecies hæc prouenit, adinſtar nucis auellanę, in vno globo, quandoq; quinquaginta

Mahometis propinqui viridi colore diſtinguūtur

Mauza Damaſcena.

cucu-

cucumeres eiusmodi condensantur, adeò vt propter pondus, melonum adinstar, per terram diffluant, vbi si diutius hæreant, putrescunt. Quamobrem antequam ad maturitatem plenè perueniant, colliguntur; atque ita in cubiculis repositi minore negotio maturescunt. Sapore & odore genus pyrorum non recentium, qualia apud nostrates Vryantovvki vocantur, referunt. Satietatem facilè inducunt, adeò vt duo saltem, cum pane vel caseo comesti, stomachum repleant. Est communis Christianorum opinio, qui in partibus hisce versantur, Adamum & Euam in paradyso fructum hunc comedisse: quod etiam certis rationibus comprobare nituntur: quarum prima, quòd poma hic non habeantur: quodq; Diuus Hieronymus, in translatione Bibliorum cùm vocabulum Mauza Latinè reddere non posset, fructum ligni tantum simpliciter posuerit. Sit fides penes illos. Nec enim verisimile est, Diuum Hieronymum, qui Spiritu sancto dictante, sacræ legis volumina feliciter interpretatus est, quique exactam linguarum cognitionem habuit, id exprimere non potuisse. Secunda, quòd Mauzæ fructu in orbiculos scisso vena quædam appareat, quæ litteram T, Tau, formam videlicet Crucis, repræsentat: vndè inferunt, præuaricationem protoplastorum Christi Crucifixi morte fuisse diluendã. Sed etiam in cucumeribus nostris simile quid intueri licet. Tertia ratio, quòd fructus hic, non in arbore, sed in frutice quodam crescit, cuius caulis vnius propemodum pugni crassitiem imitatur, qui tamẽ fructum pendentem, præ pondere sustinere non potest, sed is in terra, vt iam dictum est, iacet: vt facilè à primis parentibus decerpi potuerit. Quarta, quòd Mauza hæc, folia ad vnius cubiti latitudinem, duorũ verò longitudinem protensa habeat: è quibus post agnitum peccatum, perizomata confici facilè poterant. Sed cum ex folijs ficus ea consuta tradat scriptura, qualiter hæc subsistere posint, ipsi viderint. Adferunt & alias non adeo magni momenti rationes.

Fructus hi Mauzæ Conſtantinopolim per mare deferuntur: qui tamen minus durabiles ſunt. Itaque nondum maturi colliguntur; ſed arena obruti conſeruantur, ad ſolem autem expoſiti, ibidem Conſtantinopoli ſtatim maturescunt. Hæc pauca de ijs, occaſione Damaſci, annotaſſe ſufficiat.

Locus Cõuerſionis S. Pauli.

Circa meridiem diſcedentes Damaſco, & vno milliari longiore confecto, deuenimus ad locum Conuerſionis Diui Pauli Apoſtoli; vndè elegantiſsimus Damaſcenæ vrbis patet proſpectus. Non longè abhinc eſt ingens lapis, apud quem Apoſtolus equo delapſus, in terra proſtratus iacebat. S. Helena ſacellum hic exædificârat, cuius veſtigia vix apparent. Indè ad dimidium milliare cùm eſſemus progreſsi, in gregem ouium Arabum Maronitarum incidimus; ex ijs cùm vnam Bolucus accepiſſet, Maronitæ qui ibidem in campis erant, concurrere cœperunt, vt eam recuperarent. Turcæ qui bombardas aliquot habebant, ſubſtiterunt: in quos cùm fundas & lapides Maronitę expedire cœpiſſent, bombardis repoſitis, profugerunt Turcæ, rapta nihilominus oue; quos conſequi pedibus fruſtrà tentabant Maronitę. Pro nocte deuenimus ad Caruaſeriam Saſa, quæ quinque milliaribus à Damaſco diſtat, & fluuiolo limpido & præcipiti alluitur.

Arabes viarum deprædatores cur à Turcis exterminari non poſsũt

Cùm frequens hic Arabum mentio fiat, & neceſſariò ſit adhuc facienda; mirabitur aliquis, quî fiat, quòd cùm itinera reddant infeſta, à Turcis nihilominus tolerentur. Sciendum eſt itaq; quòd ſex Albi coloris Arabum vexilla, quamuis in Turcarum ditionibus verſantur, fixas tamen nullibi ſedes habent, ſed in vias publicas excurrentes, non magis Turcas, quàm omnis generis viatores deprædantur: qui ſi inter ſe concordes eſſent, intollerabiles ipſis Turcis euaderent. Feruntur enim eorum eſſe ad ducenta millia, qui magnis inter ſe certant odijs, naturali quodam modo, Diuina permiſsione, inſitis. Quodlibet vexillum ſeu phalanx, ſuum habet Ducem cui paret: quos tamen

men omnes longè superabat potentia quidam Aborys, famosissimus in oris illis prædator, qui quadraginta millibus Arabum præerat, & quo tempore ego de Terra Sancta Tripolim redibam, Syriam vniuersam populabatur adeò, vt per illum, Apamæam siue Aleppum, quod magnopere cupiebam, visere tutò non potuerim. Sub illud ipsum tempus, quo Tripoli manebam, Carauanam Turcicam, quæ Aleppo Tripolim veniebat, adortus, triginta Turcis interfectis, camelos cum mercibus omnibus abstulit. Christianis tamen non nocuit, quorum merces se liberè dimissurum pollicitus, à mercatorum Agentibus qui Tripoli resident, vinum & commeatus sibi mitti postulabat. Quòd autem oras illas adeò infestabat, hæc caussa fuit. Bassza Damascenus paulò antè, quàm nos eò peruenissemus, vltimo supplicio affecit nepotem ipsius, qui per loca itidem vicina prædas agebat. Finxerat Bassa quasi cum illo pacem inire vellet. Ad quam stabiliendã in quodam loco, quingenti Arabes cum iuniore Aboris, & totidem Turcæ cum Capitaneo Bassæ, conuenerant. Quamdiu Arabes equis insidebant, nihil attentare Turcæ audebant, quamuis in insidijs aliquot equitũ centena haberent collocata: Cæterùm vbi Aboris & maior Arabum pars, ex equis desiliit, vt munera, quę illis à Bassa mittebantur, acciperent; illicò Turcæ impetu in illos facto, accurrentibus præsidijs clàm dispositis, Ducem hunc eorũ viuum ceperunt, & omnes reliquos trucidarunt. Patruus itaq; Aboris hic, nepotis iniuriam & cædem vindicaturus, hæc notabilia damna Turcis inferebat. Cùm adhuc essem Tripoli, ferebatur Cæsar cum muneribus & quibusdam conditionibus, Czausium ad Aboryssum hunc misisse, vt eum aliqua ratione mitigaret; quòd verebatur, ne Lemier Machometi, qui potens admodum in Syria Phœnices regulus erat, coniunctus, magis etiam Turcis esset terrori, Persico præsertim durante bello. Quid postea fuerit actum, scire non potui: quandoquidem Arabes, vt famelici latrones, muneribus non difficulter placantur.

Aborys Arabs famosus prædator.

Aboryssus

Aboryſſus hic tres adultos habebat filios: vnum Machometen ex priore, duos verò Hametum ac Sephetum, ex altera vxore (duas enim tantum habebat, cùm plures introducere apud Arabes ſit licitum) ſuſceptos: qui tunc cum copijs ſuis omnibus patri adhærebant, cùm alioquin pro ſe quiſque diuerſis in locis prædari ſoleat: quibus reſiſtere Turcæ non poſſunt, etiam exercitu conſcripto; qui per loca inacceſſa & rupes hinc inde diſperſos, irrito conatu, perſequeretur. Arabes enim & equi eorum, famis & laborum ſunt tolerantiſsimi: & adeò Turcis formidabiles, vt vbi decem, iaculis oblongis armati, & induſijs tantum tecti (idque ad meridiem duntaxat: nam à meridie propter ingentem calorem, induſio caput vnà cum tiara obuoluentes, planè nudi equis inſident) comparuerint; eos triginta Turcæ, armis & oblongis bombardis muniti, vix aggredi audeant: cùm Arabes valde agiles ſint & animoſi. Non pauci nobis Hieroſolymis pro certò narrabant, quòd Sengiacus Hieroſolymitanus paulo antè quàm in bellum Perſicum proficiſceretur, recreationis cauſſa cum quinquaginta equitib' ad oppidũ Bethlehem excurrere volebat; cumque in itinere octo tantum equites Arabes, obuios habuiſſet, tantum illi negotij exhibuerunt, vt regredi Hieroſolymam neceſſariò debuerit. Habent etenim equos ea pernicitate & audacia præditos, vt in obuios impetum facere, & vbi neceſsitas poſtulat, celeritate periculo ſe ſubducere nullo negotio poſsint. Turcis autem adeò ſunt terrori, vt circa Mare ſulphureũ, vel lacum Aſphaltidem, atque adeò in tota terra Sancta, ex villis Turcarum, annuatim illis tributa, redimendæ vexationis cauſſa, pendantur: qui tamen vel ea quoque ratione, à rapinis non abſtinent. Immò quoties Carauanæ, Damaſco, Aleppo, & Cayro Mecham verſus progrediuntur, quod annis ſingulis de Menſe Octobri fieri conſueuit, Baſſzæ trium harum Ciuitatum, per Nuncios ſuos, munera illis mittunt, ne mercatores & peregrinos deſpolient:

Arabes Turcis fortiores.

Carauanæ Mechã euntes.

lient: quamuis quælibet Carauana, ſuum Sengiacum habeat cum trecentis equitibus haſtatis, totidemque Ianitczeris, qui ſclopettos gerunt, immò & tormenta minora bellica circumducunt. Et Arabes quidem, donatiuis acceptis, ſeruant quod promittunt: nihilominus cùm ſit eorum infinita multitudo, vbi occaſio adiuuat, cædunt, ſpoliant Turcas, & merces eorum diripiunt, ac poſtea in latibula ſua fugiunt. Quis deinde illos veſtigabit & perſequetur? Carauanæ prædictarum ciuitatum, quælibet ſeparatim tanquam acies ordinata progreditur: donec omnes apud mare rubrum ad Ciuitatem Thur conueniant in diſtrictu Sinai (non enim mons tantum, ſed tota regio illa hoc nomine appellatur) vbi coniunctim Mecham proficiſcũtur, & tranſactis ibi in nundinis illis viginti diebus, modo prædicto reuertuntur. Solis autem Mahometanis eò proficiſci licitum: Chriſtiani & Iudæi non admittuntur.

Machometis ſepulchrum non penſile.

Cùm eſſem in Cayro, diligenter ſum percontatus è Turcis, qui è Mecha veniebant, verúmne eſſet quod vulgò de ſepulchro Mahometi fertur, illud è ferro compactum, vi lapidis Magnetis attractum veluti in aëre pendere. Negarunt hoc iſthic eſſe. Sed ſepulchri Mauſolæum altius eleuatum, columnis non adeo craſsis ſuſtentari: cumq; conclaue illud, anguſtum & obſcurum ſit, nec aliud lumen, quàm lampadum, admittat; ijs qui à longè proſpectant, penſilis tumba videtur: Sed qui propius acceſſerit, facilè animaduertet illam columnis impoſitam.

21. Circa meridiem peruenimus ad Caſtellum Tanaitera, vbi Notarium campi Turcici reperimus, qui cum triginta equitibus Damaſcum reuertebatur, milite ad bellum Perſicum, per Paleſtinam & Ægyptum conſcripto. Vix dum ex equis deſcenderamus, ecce ſuperuenit Czauſsius, pharetra præcinctus, tribus famulis comitatus, qui ad Sengiacum Gazæ & alios in Ægypto mittebatur, vt quamuis

F à bello

à bello dimiſsionem obtinuiſſent, in Perſiam nihilominus reuerterentur. Abſtulit nobis duos equos ex melioribus, dicens ſe à Cæſare mitti, ſibique liberum eſſe, non ſolum à nobis, (quos canes appellabat) ſed à quouis Turcarum magnate equum accipere, etiamſi pedibus illi eſſet incedendum. Eſt autem in ditionibus Turcarũ planè lex huiuſmodi paſsim promulgata. Cæterùm cùm Mukyerus conductor noſter, illi ſex taleros obtuliſſet, & Ianiczeri itidem apud illũ partes ſuas interponerent, reſtituit quidem nobis equos, ſed alios tamen duos Turcis mercatoribus ademit.

22. Manè peruenimus ad pontem, quem ipſimet Turcæ Iacob Patriarchæ vocant. Eſt ſatis latus, & ſolidè conſtructus, ac Iordani ſuperimpoſitus; qui fluuius ad dexteram duos habet alueos, quorum vnus Ior, alter Dan appellatur: ſimul ſuprà pontem, ſatis tamen longo interuallo, coniuncti, velut vnum efficiunt amnem, ita nomen vnum retinent: & vocatur Iordanis, qui non procul inde ex montibus oritur. Ad leuam propè fluminis ripam conſpicitur domuncula, quam idem Iacob inhabitabat. Parietes adhuc habet integros. Apparet valdè fuiſſe humilem. Non procul inde conſpicitur lacus Tyberiadis ſiue Genezareth; cuius longitudo, meo iudicio, ad noſtra decem milliaria protenditur; latitudo, non vbique æqualis, vix duo tantum complectitur.

Iacobi Patriarchæ fons.
Iordanis bifariam diuiſus.
Genezareth lacus.

Vltrà lacum apparent montium cacumina, & vaſtæ ſolitudines deſerti: in quo Chriſtus ſeptem panibus & piſciculis, ſaturauit quattuor hominum millia: Marci cap. 8. Ponte ſuperato ad dexteram oſtenditur locus, in planicie modica, ſub rupe, ad ripam fluminis, vbi Iacob cum angelo luctabatur, de quo Geneſ. 32. Ad ſiniſtram, ſupra lacum prædictum, ad duos ſagittæ iactus, erat Ciuitas Corozaim, cuius frequens eſt in Euangelio mentio: nunc

Lucta Iacob.
Corozaim

nunc planè deſolata, vix quinquaginta domunculas habet. Ab hoc ponte iam Galilæa incipit. Terra hic initiò ſaxoſa, & rupibus, vt Syria caua, abundans; ſed duobus milliaribus peractis, tanta eſt in hac regione ſitus amœnitas, vt difficulter deſcribi, & verbis explicari poſsit. Soli fertilitas inſignis hinc apparet, quòd licet propter incurſiones Arabum, agri non excoluntur, optimarum tamen herbarum vim maximam producit, roſmarini præſentim, cuius fruteta vbiq; latè condenſata virent. Inhabitatur pluribus in locis ab Arabibus, qui propter paſcua, in quibus ouium & camelorum greges alunt, ad aquarum fluenta, tuguriola figunt; & pro ratione paſcuorum de loco in locum migrant, prout ſuperius eſt enarratum. Roſmarini itidem herba, propter amaritudinem quàm habet, grata eſt ouibus, & gregem à morbis plurimùm præſeruat. Arabes nullam terræ œconomiam exercent: lacticinijs tantum pecorum victitant. Multa de Galilææ fertilitate, varijsq; regionis huius commoditatibus eſſent ſcribenda: & ex frequentibus ciuitatum oppidorumque ruinis, apparet eam fuiſſe populoſiſsimam. Quamobrem non grauatim ſubſcribo Ioſepho, qui libro 3. Cap. 2. de bello Iudaico, Galilæã deſcribens, affirmat, eam non modò frugum ſed vrbium & vicorum adeò fuiſſe abundantem, vt vel minimus quiſque pagus, ad quindecim colonorum millia habuerit, præcipuè circa montem Thabor: ſub quo vallis ampliſsima & amœniſsima interiacet: in qua nonnulli volunt, Melchiſedechũ Abrahamo à cœde Regum reuertenti occurriſſe, & benedicendo ei, panem & vinum obtuliſſe: de quo Geneſ. 14. Alij in monte Caluariæ id factum affirmant, vbi Chriſtus Dominus eſt crucifixus: quod Theologis diſputandum relinquo. Circa meridiem peruenimus ad Caruaſeriam, ad quam eſt ciſterna vetus, in quã à fratribus miſſus fuit Ioſeph Gen. 37. Hanc Turcæ, puteum Ioſephi nominant, Arabes Elbir Ioſeph, nunc tamen habet aquam. Habent hic Turcæ ſuam

GALILÆÆ. Cõfinia & fertilitas.

Puteus Ioſeph ſeu ciſterna.

Moſcheam : antè cuius portam puteus hic poſitus eſt,ex quo Chriſtianis etiam haurire licet. Habet aquam valdè bonam & frigidam. Pro nocte venimus Bethſaidam Diui Petri patriam : vbi domus ipſius erat : exſtant ingentes ruinæ templi, quod S. Helena magnificentiſsimum exſtruxerat. Nunc eſt vicus, quindecim caſas habens, quas Turcæ inhabitant:& eſt in ipſo littore Lacus Tiberiadis,qui in Euãgelio,mare Galileæ dicitur. Habet aquã dulcem, quam bibimus in eademque lauimus. Piſces valdè bonos producit, eiuſdem ferè ſpeciei, quiPraſimi vulgò Leſſcze apud nos vocãtur,niſi quod minores ſunt.

Bethſaida.

MONS THABOR.

Manè deuenimus ad radices montis Thabor, quem Ioſephus Antiquitatum Lib. 5. cap. 1. & lib. 4. cap. 2. De bello Iudaico, Itabirium vel Itabiricum appellat. Eſt Mons altiſsimus ,mira elegantia in rotundam formã concentratus,vt ab arte magis quàm à naturæ factus videatur. Nam per gyrum, in parte inferiori, rupium cinericij coloris, circumferentia cingitur : quam deinde viridium frutetorum ordo ita interſecat: vt ab imo vſq; ad ſummum, rupes rotunda,virenti frondiũ corona, artificioſè circundata videatur. In eius ſummitate eſt Eccleſia non adeò magna, inter duo Sacella à Diua Helena eo loco fabricata, in quo Chriſtus Dominus transfiguratus eſt. Relicto Monte Thaborvidimus à longè ad dexteram Ciuitatem Sephet,Tob.cap. 1. in altiſſimo monte poſitã, in qua Regina Heſter eſt nata.Inhabitatur à Iudæis,quorum infinita iſthic eſſe multitudo fertur. Progrediendo paululũ vltrà videtur in alio Monte dirutum Caſtrum Macheronta, Græci Sebaſten vocant,in quo S.Ioañes Baptiſta eſt decollatus : ſub monte ciuitas erat ſatis ampla quæ tota eſt deſolata. Oſtenditur à tergo caſtri parua quædam porta,per quam D.Ioannes ad martyrium eductus dicitur. Inde venim⁹ pernoctaturi ad Caſtellum Zynin ſatis amplũ, quod proprium habet Sengiacum,qui profectionem in bellum apparabat. Sub ipſo Caſtello,eſt oppidum quod inhabitant Iudæi. Quamuis Turcis religio præſcribat, ne vinũ

23.

Ciuitas Sephet.

Macherõta caſtrũ.

bibant,

bibant, sed tam diu scilicet hanc legem obseruant, quamdiu ipsis occasio potus istius non offertur; quod in hoc ipso Castello manifestè sumus experti, cùm ad nos quidã, non postremus Sengiaci familiaris, cui cum nostris Ianiczeris notitia intercesserat, venisset. Diuerteramus, prout moris est, ad stabulum quoddam valdè fœtidum: quamobrẽ de alio loco eramus solliciti, qui nobis, Turca prædicto procurante, concessus est. Itaq; pro labore, vinum Creticum (cuius vnum & alterum barile, pro vsu Ianiczerorum nostrorum in promptu semper habebam) egregiè potabat, manibus complicatis, oculis in cœlum erectis, vt magis deuotè orare nunquã potuerit: cumq; totus iam esset ebrius, admonuerunt nos Ianiczeri, ne illum egredi stabulo permitteremus, ne ebrietas eius innotesceret. Nam cùm eiusmodi potus isthic venalis non reperiatur, facilè vestigari poterat, vbi sese ingurgitârat. Vndè nobis pecuniâ & carcere, culpa illius repræsentanda veniebat. Quamobrem licet poteramus in aliam domum, seu suprà tabulatũ illius (ædificia enim regionis huius tecto carent, & hospitibus locus tantũ is conceditur) commigrare, quattuor tamen horis exspectandum nobis erat, dum ille crapulã edormiret: quẽ etiam pãnis nostris texeramus, ne à Turcis prætereuntibus ebrietas illius agnosceretur. Experrectus tandem surrexit, & Muscatellæ ardorem lympha extinguebat, capite, vt apparebat, satis graui.

Turcæ vino se ingurgitant.

24 Manè circa ortum Solis apud Sachar obuiũ habuimus Sengiacũ in ipsis Samariæ finibus, qui cũ trecẽtis equitibus in Persiã proficiscebatur. Insidebat equo fusco, rubeo Damasco indutus, in capitis tegumẽto pẽnã strutionis grisei coloris gerebat, in libro quodam legebat. Habebat etiam centum equites Mauros Mamalucos viros militares & bellicosos. Nos peregrinorum more, ab equis descendentes, prætereuntem illum, capite profundè inclinato, salutauimus. Ipsimet Turcæ nobiscum præclarè actum dicebant, quòd eum in Sachar non offendimus, cum vir sit in peregrinos valdè rigorosus, qui nõ ita pridem peregrinos aliquot, plures hebdomadas in carce-

SAMARIA.

carcere detinuit, donec à mercatoribus Apameæ & Tripolitanis trecentorum Cecchinorum precio eliberarentur. Vix nos præterierat, miſit illicò, vt ei vectigal perſolueremus. Singuli binos cecchinos illi numerauimus, Ianiczaris opera ſua nos egregiè iuuantibus, ne plura ſoluere fuerit neceſſe. Vectigal huiuſmodi in campo exigebant à nobis duo Samaritani, qui tiaris rubeis vtuntur, & licet circumcidantur, diuerſam tamen à Iudæis habēt religionem.

Sichar. Sichar eſt primaria Samariæ Ciuitas, de qua Ioan cap. 4. inter Garyzim & Hebal montes poſita, à Turcis Neapols vocatur. Protenditur in longum ſub monte, & eſt ſatis populoſa: fructibus plurimis abundat. Nullus illic Iudæorum habitat, nec ſubſiſtere in tranſitu poteſt; adeò illis inter ſe non conuenit.

Manè medio milliari confecto, deflectentes ad leuam 25. ab itinere, ad iactū Sagittæ, vidimus puteum, apud quem Chriſtus cum muliere Samaritana colloquebatur. Puteus *Puteus Samaritanæ.* hic eſt obrutus lapidibus, apparet tamen notabiliter: & ipſis Turcis eſt venerationi, quòd Magnus Propheta (vt illi Chriſtum nominant) ex illo aquam hauſerit. Chriſtiani, vt moris eſt, recitata vna oratione Dominica, in genua procumbentes terram exoſculantur. Ab hoc puteo deſcendentes profecti ſumus per conuallem cumprimis elegantem & fertilem, quam Iacob, vltrà ſortem, Ioſepho filio dederat. Geneſ. cap. 48. Ad dextram poſita eſt villa ſatis frequens, quæ nunc etiam Ioſephi vocatur. Tribus milliaribus decurſis, circa meridiem ad Caruaſeriam quandam diuertimus, vbi iam Iudæa incipit.

IVDÆA. Etſi in omnibus Diuinis promiſsionibus, firma & ſtabilis certitudo, cui nulla dubitatio ſubeſſe poteſt, manifeſtè appareat; id tamen euidentius in hac terra videre licuit, quam omni fertilitate, & bonorum copia abundantem, populo Iſraëlitico ſe daturum Deus promiſerat. Galilæa frumentorum & omnium fructuum ferax eſt, & ele-

gantem

gantem planiciem habet, quam tamẽ montes interſecant. Samaria rupes, quamuis non adeò altas, habet; hortis tamen conſitis abundat, & conualles valdè frugiferas continet. Vineis prætereà frequentioribus, quæ à bonitate commendantur, humum lætificat: cumq́; tria hæc ſimul iuncta poſsideat, ideò maiorem incolarum frequentiam habet, qui pagos propter fructuum copiam inhabitant, quibus tantum laboris, quantum in arando & ſerendo inſumi conſueuit, impendere neceſſe non eſt. Cæterùm Iudæa non adeò quidem frumentis abundat, cùm ſit petroſa, & rupibus immenſæ magnitudinis ſcateat; ſed olei, fructuũ; vini præſertim, ingentem copiam præbet. Nam à primis Iudeæ confinijs inchoando, vſq; dum Hieroſolymam veniatur, quod ſpacium ſeptẽ milliaribus comprehenditur, ab ipſis radicibus vſq; ad ſummitatem montiũ, muri, quibus vineę cingebantur, ita ſubſtructi conſpiciuntur, vt graduum Theatri ſpeciem quandam repræſentent, vnde facilè apparet, incredibilem illic vinearum multitudinem, & vini copiam fuiſſe. Circa Hierychuntem itidem omnis annonæ, fructuum (Dactylorum præſertim, & ſimilium, medicinaliũ quoq; rerũ, quibus calida cœli temperies amica eſt) & vini maxima vbertas proueniebat. Non immeritò itaq; Deus ipſe terram hanc, lacte & melle manantem, appellare conſueuit. Tribus ab ingreſſu finiũ Iudeæ milliarib⁹ confectis, vidimus aquæ viuæ fontem, ad quam Beatiſsima Virgo Hieroſolymis reuerſa, conſidens animaduertit puerũ Ieſum in comitatu non fuiſſe: Luc. 2. Supra montem apparent ruinæ templi & Monaſterij virginum, quod olim Diua Helena conſtruxerat.

Iudeæ fertilitas.

Fons Beatiſs: Virginis.

Hinc ad duo milliaria progreſsi, poſt horam vigeſimã primam, Ciuitatem S. Hieruſalem à longè conſpeximus, Deoque gratias egimus quòd nobis gratiam fecerit vrbis huius videndæ. Recitauit quilibet orationem Dominicã & Salutationem Angelicam, animo conſequendæ Indulgentię Plenariæ, quã Pontifices, ciuitatem primo aſpicientibus, conceſſerunt. Vno milliari à ciuitate ad leuam, non

procul

Gabaa Saulis. procul à via publica, eſt Caſtrum Saulis Gabaa, de quo 1. Reg. 10. totum planè dirutum & deſolatum, cuius vna tantum turris ferè integra ſupereſt. Dimidio milliari confecto, habuimus obuios equites viginti quinque prædones Arabes; quibus viſis, vnus è noſtris Ianiczeris itidem eques, propius accedens eos eſt alloquutus: cumq; ab inuicem diſcederent, per interpretem nobis nunciarunt, vt gratias illi Ianiczero ageremus, ad cuius petitionem, vita nos donaſſent. Idem & ipſemet Ianiczarus paulò pòſt affirmauit, quòd ill[illegible]s optimè nouerat, & longo tempore prædatoriã cum illis exercuerat. Narrabat homines eſſe prædatorum omnium ferociſsimos. Animaduertimus tum in Boluko noſtro non dubia ſigna trepidationis, quæ pallor in vultu & tremor ita prodebat, vt ne loqui quidẽ poſſet. Arabes enim, vt antè dictum eſt, nec ipſis Turcis parcunt; & facilius quandoque Chriſtianos, quàm ipſos, illæſos dimittunt.

HIERVSALEM Vna & dimidia antè occaſum Solis hora, tandem Hieroſolymam peruenimus; & iuxta receptum morem ad Portam Piſcium ſubſtitimus. Intereà quidam ex noſtris haſtatis per portam Damaſci ingreſsi, ſignificarunt peregrinos aduenisse. Nos quoque peditem Ianiczarum pręmiſimus aduentum noſtrum indicantes: quod vt fratres ordinis S. Franciſci de obſeruantia intellexerunt, venerunt ad illam, apud quam exſpectabamus, Ciuitatis portam, Frater Chriſtophorus de Tridento Vicarius (nam Pater loci Guardianus Frater Angelus ſtella negotiorum monaſterij cauſſa Conſtantinopolim profectus, in reditu diem extremum clauſerat in Armenia) & Frater Ioannes de Florentia: qui cùm nos conſalutaſſent, expectarunt dum Turcæ venientes, ſarcinulas noſtras excuterent, & perluſtrarent num aliquid mercium apud nos eſſet: Vbi nobis arma ſunt adempta (ea namque in itinere deferre licitum eſt, & ipſi Turcæ libenter hoc patiuntur propter Arabes) deduxerunt nos ijdem Turcæ vſque ad Monaſterium Sancti Saluatoris & portam eius. Ingreſsi Eccle-

ſiam in genuā procumbentes vna cum religioſis, decantauimus Canticum Te Deum laudamus, Deo gratias agentes pro tam ſingulari beneficio, quòd nos ad hæc loca Sacratiſsima, in quibus ſteterunt pedes eius, operando ſalutem noſtram, perducere incolumes dignatus fuerit. Aſsignata nobis ſunt deinde cubicula, vbi peregrinis diuertere mos eſt: deinde cœna eſt appoſita.

26 Manè Miſſam in Monaſterio audiuimus; à prandio prout moris eſt, adiuimus domum Caddi; vbi nomina noſtra & patris, excipiente Notario, profeſsi ſumus. Deinde fratres Religioſi ſupra memorati, numerarunt ibidem à quolibet noſtrum Vndecim Cecchinos, qui conſtituunt florenos viginti duos. Duo cecchini in capita ſingula, penduntur pro ingreſſu Ciuitatis, nouem verò pro facultate adeundi Sacrum Sepulchrum. Aurei ducati ad pondus ibidem examinabantur, ſimplex autem moneta, quam Sayn appellant, ab ijs qui aurum non habebant, abſque pondere, quòd notabilis ſit, accipiebatur. Cocus meus pro Monacho habitus, quinque tantum Cecchinos perſoluit. Sacerdotes religioſi nihil pendunt: ſed qui Laici ſunt, quinque Cecchinos numerant. Quamobrem cùm is pro Laico religioſo ratione habitus iudicaretur, volebant Turcæ vt iuraret, quòd religioſus eſſet: ille cùm iuramento, id quod non erat, affirmare non poſſet, ſublata in cœlum manu, dixit ſe non eſſe religioſum. Turcæ autem exiſtimantes eum bona fide iuraſſe, abire permiſerunt. Hac arte Turcas eluſit, reliquum pecuniæ, quæ illis pendenda erat, ſibi reſeruans. Interpretes habebam duos, vnum Iacobum ſenem, quem mecum Cypro acceperam, ex Salinis, Famaguſta accerſitum; alterum iuuenem Gorgi Syrianum Tripolitanum. Vterque abſque tributi ſolutione, iuxta receptam conſuetudinem, ingredi permiſſus. Redeuntes à domo Caddi, cùm propè Eccleſiam tranſiremus, antè portam eius adorauimus:

Peregrini in ingreſſu Eccleſiæ S. Sepulchri tributum pendunt.

deinde Monaſterium ingreſsi, acceptis ijs quæ pro nocte neceſſaria erant, intrauimus in Eccleſiam ad audiendas Veſperas. In ipſo introitu denuò ijs qui nobis templum aperiebant, decem & aliquot Maydinos, quorum ſinguli groſſo noſtro computantur, perſoluere coacti ſumus. Statim ab ingreſſu Eccleſiæ, in Capellam Sacri Sepulchri intrauimus, & recitata Oratione Dominica, Salutatione Angelica cum Collecta, loco hoc Sacro exoſculato, iuimus ad Sacellum, in quo Fratres officia Diuina peragunt: quod Apparitionis vocatur, quòd in eo loco, Chriſtus Dominus, poſt glorioſam reſurrectionem ſuam, Virgini Matri Mariæ primùm apparuerit. Hic inchoatis à Fratribus, qui nobiſcum vnà ſunt ingreſsi (erant autem ſex Sacerdotes, & alij octo) Veſperis, & abſolutis, Proceſsio cum vexillis eſt inſtituta, quam nos Peregrini accenſis cereis bini & bini ſequebamur. Ventum eſt primò ad altare minus ad dexteram portæ: in quo poſita eſt pars columnæ, ad quam Chriſtus fuit flagellatus. Eſt autem ex lapide rubeo Porphyrite, prout ex particula apparet, quam inde ad Eccleſiam Nyeſuiſenſem mecum attuli. Hic prima ſupplicatio eſt habita: initio decantatur ſacer Hymnus eius loci proprius, cum Antiphona & oratione. Religioſus deindè facit exhortationem ad perigrinos, myſteria quæ in eo loco facta ſunt enarrans, & ad præſtandam, pro diuino hoc beneficio, gratitudinem, & animi deuoti feruorem, incitans. Hic ordo apud cætera omnia Sanctuaria ſeruatur. Frater Ioannes de Florentia, vir eloquens & doctus, has tùm exhortationes faciebat. Dum eiuſmodi orationes peraguntur à Sacerdote, peregrini in genua prouoluti, recitant orationem Dominicam cum Salutatione Angelica, & terram deuotè exoſculantur. Et quoniam quælibet natio in hac Baſilica ſuas habet Capellas ſeu Oratoria, prout inferius dicetur: hæc

I. INGRESSVS AD S. SEPVLCHRVM.

Capella Apparitionis.

Proceſsio peregrinorũ in Eccleſia Saluatoris.

Columna Flagellationis.

hæc Capella Apparitionis,ad Catholicos pertinet, & habet Indulgentiam plenariam, prout & eius Altare, in qua columna illa Christi flagellati est posita. Indè proceditur ad Capellam Carceris, in quo Christus Dominus, dum crux pararetur, positus fuit. Locus est paruus, angustus & tenebricosus, nullibi lumen admittens, in rupe excisus. Apparet certè fuisse, vel carcerem,quandoquidem in hoc ipso Caluariæ loco malefactores supplicio afficiebantur, vel Custodis horti receptaculum: qui non procul inde aberat, ad Iosephum de Arimathia pertinens, vt in Euangelio habetur. Oratorium hoc Carceris, est nationis Græcorum, & habet septem annos Indulgentiarum cum totidem Quadragenis: quæ quadragenæ pro septies quadraginta diebus, numerantur. Sequitur deinde Altare S. Longini, qui lancea Christi latus perforauit: sed hic Processio non subsistit: nulli enim nationi est assignatum. Itur hinc ad Altare eo loco positum, in quo milites suprà vestem Christi miserunt sortes: & quoniam inter Sanctuaria numeratur, Orationes solitæ peragebantur. Est Armenorum. Habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentiis. Proceditur deinde ad Capellam loci, in quo S. Helena Crucem Sanctam inuenit. Descenditur eò per plures quàm triginta gradus, in quorum medio ad manum sinistram relinquitur ipsius Sanctę Helenæ Oratorium. In Capella Inuentionis, altare maius est Catholicorum, habens Indulgentiam Plenariam, ad cuius dexteram est aliud paruum,quod ad Gręcos pertinet. In reditu ad dexteram deflectitur ad S. Helenæ Oratorium: quam illa Ecclesia, propter insignia pietatis & religionis merita, eo prosequitur honore; vt in hoc eius Sacello & Supplicationes fiant,& Indulgentia plenaria sit attributa. Et certè quicunq; Terræ Sanctæ Loca perlustrauit,fatebitur Sanctam hanc Reginam omni veneratione dignam: quandoquidem in ipsa Palæstina ferè trecentas Ecclesias, quorum nunc partim ingentes ruinæ supersunt

Capella Carceris.

S. Longinus

Crucis inuentæ locus.

S. Helena 300 Ecclesiarũ in palestina fundatrix: alij quingentas eam construxisse volunt.

sunt, partim adhuc integræ conspiciuntur, magnis sumptibus erexit, & liberalissimè dotauit. Cumque Sancta Cruce reperta & sublata, in reditu, loca maritima attingeret, nec à Ciuitate in Ciuitatem littori adiacentem aspectus pateret, in locis editioribus, & Promontorijs turres altas ædificari curabat, in quibus ignes in lætitiæ signum vbiq; accenderentur, quarum in Syria Phœnices per montes frequens est numerus. Tanta animi iucunditate hæc Sancta fœmina perfundebatur, ob inuentionem tam preciosi thesauri, quo à tetris inferni carceribus, Christi benignitate, redempti & liberati sumus. Oratorium hoc S. Helenæ, posident Armeni. Ascendendo deinde, vbi peruentum est in Ecclesiam, substitit Procesio ad altare sub quo sita est columna Improperij: quæ est è marmore griseo, crassa & depressa; in qua Saluator noster in Prætorio Pilati collocatus, spinis coronatus, & illusus fuit. Eam huc indè S. Helena transtulit. Habet indulgentiam septem Annorum, totidemq; quadragenarum. Eam Capellam habent Abyssini seu Æthyopes, qui Ioanni Praesbytero subsunt: quibus hic datur eleemosina, propter extremam eorum paupertatem. Induti tela simplici incedunt: corpus mirum in modum affligunt: semper in genua prouoluti, & orant, & Sacram scripturam, ob maiorem venerationem, legunt. Carnes nunquam comedunt; pisces raro, quòd hic non habeantur; cùm verò habentur; illis die Dominica, feria tertia, & quinta vtuntur, idque si ieiunium non sit. Absque pileo, naturali consuetudine incedunt: capitis comam crispatam vsque in humores defluentem gestant. Statura sunt procera & gracili, capita habent instar puerorum exigua. Faciei physiognomia eos esse bonos & synceros indicat.

Turres S. Helenæ.

Columna Improperij.

Abyssinorum deuotio.

Indè per decem & aliquot gradus, ad ipsum Caluariæ Montem ascendendo, præteritur locus vbi Christi Crux steterat, & peruenitur primò ad eum locum; in quo Christus redemptor noster cruci affigebatur. Habet altaria duo,

duo, maius, & ad leuam, minus; vtraque ſunt Catholicorum. Inter hæc eſt tabula marmorea diuerſicolor, quę ipſum affixionis locum indicat. Habetur hic indulgentia plenaria. Paſsibus aliquot interiectis, reditur ad locũ, in quo Saluator eleuatus, & Crux in rupem immiſſa fuit. Locus hic altitudine vnius cum ſemiſſe cubiti eminet: in cuius ſummitate, in petra exciſſum eſt foramen, habens in profunditate vnum cubitum, in latitudine verò ſeu rotunditate per diametrum palmum vnum cum dimidio. Margines foraminis per circuitum obducti ſunt ærea lamina, cui litteræ quædam Græcæ ſunt inſculptæ, quæ præ vetuſtate legi commodè non poſſunt. Ab vtroque latere foraminis Dominicæ Crucis extant alia duo, in quibus Cruces latronum ſtabant: quas minores, & minus altas fuiſſe veriſimile eſt, cùm foramina itidem mínus profunda ſint: quibus nunc ligna ſimplicia ſunt impoſita. Cruces Latronum interſtitio quattuor cubitorum diſtabant à Cruce Chriſti, niſi quòd illa, quæ ad læuam, nunc ferme cubito longius, quàm dextera, dimouetur, idque propterea euenit, quòd cùm petra ſciſſa eſſet, vt habetur in Euangelio, crux quoque remotior facta eſt. Profunditas fiſſuræ in illa petra veſtigari non poteſt; latitudo tres cubiti quadrantes comprehendit. Sanctuarium hoc eſt Georgianorum, qui ſedes ad mare nigrum habent. Nonnulli eos Pyeczyhorienſes affirmant; quod cùm ex hiſtoricis non conſtet, omitto. Indulgentia hic Plenariæ.

In pariete pendet aulęũ antiqui operis ex lana, cui Crucifixi imago eſt intexta. Poſt cruces, paries Eccleſię cõſurgit, in cuius tergo eſt alia Capella Abyſsinorum: quo loco Abraham Iſaacum filiũ imolaſſe memoratur. Locus genuflexionis Iſaaci, marmore diuerſi coloris eſt cõſtractus, vnoq; & dimidio cubito in longum & latum protenditur. Inter Sanctuaria tamẽ non connumeratur. Habẽt hic fixã manſionẽ ſuam Abyſsini quãdoquidẽ triennio elapſo, decedentibus, ſucceſſores ad S. Sepulchrũ alij ſubmittũtur:

Locus immolationes Iſaac.

quod tum fit, quando nullum illis cum Turcis est bellum, quod raró tamen euenit. Est hic Indulgentia annorum septem & quadragenarum totidem. Ad illam Capellam extra Ecclesiam Processio non fit, quam nos post triduũ visitauimus.

Lapis vnctionis. Ex monte Caluariæ descendendo, itur ád Lapidem Vnctionis, qui è regione Portæ maioris, qua ingressus ad Ecclesiam patet, est positus. In eo, Christus Dominus, è Cruce depositus, à Iosepho & Nicodemo, conditus aromatibus esse perhibetur. Est quattuor cubitos longus; latus, vnum cum semisse. Catholicorum est hic locus, & habet Indulgentiam plenariam.

Hinc tandem peruenitur ad Capellam Sacri Sepulchri, quam Processio ter circumit, & vbi antè ostium deuenitur, omnes in genua procumbunt: cumque propter loci angustiam omnes simul ingredi non possint, præcedit Sacerdos religiosus qui facit exhortationem: quem peregrini per ordinem singuli sequuntur, in Sacratissimum *Sacri sepulchri asfiguratio.* Domini Sepulchrum introeuntes per humile & depressum ostiolum, ad cuius partem dexteram intrinsecus, altitudine vnius cubiti cum dimidio, est locus in planum extensus, ad instar scamni: in quo Sanctissimum Christi corpus positum fuit. Sepulchrum hoc Sanctum, est Catholicorum, habetque Plenariam Indulgentiam. In eius anteriori parte, est Capella rotunda, vbi est lapis depressior, in quo sedebat Angelus, nuncians mulieribus gloriosam Christi resurrectionem. Retrò Sepulchrum Domini, est paruum Sacellum Cophtorum siuè Chaldæorũ, absq; Sanctuario. Oratione in Sacro Sepulchro finita, & Sanctissimo loco humiliter exosculato, processio versus Capellam Apparitionis continuatur: in transitu duo sunt rotundi lapides, vlnam cum dimidia latitudinis in circũferentia habentes, sex cubitorum spacio ab inuicem distantes: in quorum vno, qui sepulchro proximus, stabat Christus, in altero Maria Magdalena cum Christo,

quem

quem hortulanum putabat, colloquens. Non procul indè est Altare Dedicationis, ad Catholicos pertinens, Indulgentiam septem annorum & totidem quadragenarum habens. Hinc iam Procesio completa, ad Capellam Apparitionis redit: vbi à fratribus Completorium decantatur: peregrini autem deuotioni vacant, per Sacram Confessionem, ad Crastinam Diuinissimi Sacramenti perceptionem sese præparantes.

Locus Noli me tangere.

Noctem insequentem peregrini in deuotione particulari trasigũt, prout Diuina bonitas cuilibet eam inspirauerit. Si quis tamen somno prægrauatur, potest in aliquo Sanctuario, vel ad Sepulchrum Dominicum, vel in Monte Caluariæ, vel alibi modicum quiescere: quod in longũ produci non potest, quandoquidẽ antè mediam noctem, quælibet natio ritu suo, in deputatis Oratoriis, Diuina celebrat officia, Catholici verò in Capella Apparitionis Matutinas preces decantant: quibus finitis Sacerdotes sua priuata sacra peragunt. Matura Missa plerunq; ad Sepulchrũ Dominicũ, à peregrinis, quod & nos faciebamꝰ, frequentatur: deinde cõcedit quisq; vbi magis adlibuerit. Et quoniã in Sacris his locis, etiam oratio fit pro defunctis parẽtibus & propinquis, nonnulli impetrant à Sacerdotibus, vt Sacra in præsentia illorum in Monte Caluariæ pro Defunctis celebrent, vel quocunq; alio in loco, vt id fiat, Dominus alicui inspirauerit. Cùm tempus inchoandi Sum̃i Sacri aduenerit, quod Pater Vicarius tunc peragebat, Sacerdotes, vt in celebri festo, soleñiter induti, ad Sepulchrũ Dom̃inicũ procedunt. Celebrans accedit ad altare solus, cæteri verò Sacerdotes, qui Sacrum decantant, in Ecclesia extrà Capellam remanent: Nam exterior hæc S. Sepulchri Capella minus capax est, & peregrini tantum, ibidem genuflectentes, per ostiolum inferius introspiciunt in Sacrum Sepulchrum, & apud Missæ sacrificium deuotionem suam peragunt: quemadmodum & nos fecimus, ibidemq; Sacrosanctam Eucharistiam suscepimus. Sacerdos propriè in hoc ipso loco, in quo Saluatoris corpus iacuit, quod

Assiduitas diuinorum officiorum in Basilica Hierosolymitana.

Pro defũctis suffragia.

(qui quaſi ſcamno in rupe exciſſo aſsimilatur) commodè ſtans Diuina tractat myſteria: quandoquidem locus hic à terra, vltrà ſeſquicubitum eſt eleuatus, latitudo verò quæ corpus Chriſti admittebat, vnius itidem eſt cubiti. Ad parietem, eſt antiquiſsima tabula, in qua Chriſti reſurgentis imago, inter duos Angelos genuflexos, eſt depicta. Finito Sacro, Fratres religioſi, Horas Canonicas in Apparitionis Capella perficiebant, nos quoque Orationes noſtras continuabamus. Deinde exſpectantes dum Turcæ Eccleſiam reſerarent, perluſtrabamus alia loca, vtpote Sepulchra familiæ Ioſephi ab Aramathia: qui locus eſt Syrianorum vel Iacobitarum, ſed non numeratur inter Sanctuaria. Sepulchra hæc ſunt retrò Sacrum Sepulchrũ, ſub Eccleſiæ porticu ſuperiore, cuius parieti cùm ſint cõtigua, amplum ſpacium peragendæ Proceſsioni præbent. Vidimus etiam Sepulchra, Balduuini Regis & Godefridi Bullonij fratris eius, qui Terram Sanctam è manibus infidelium recuperarunt, & ipſam Ciuitatem Hieroſolymitanam trigeſimo nono obſidionis die Anno 1098. (alij tamen 1099, die quintadecima Iulij id factum volunt) in poteſtatem ſuam redegerunt. Sunt etiam & alia quinque vel ſex ſepulchra vno eodemque modo & forma conſtituta, quorum inſcriptiones ob vetuſtatem difficulter leguntur. Apparent Græcæ gentis hominum ea fuiſſe. Non habentur pro Sanctuariis. Quoniam verò Capella (vbi tria tantum ſunt monumenta, cùm alia non procul tamen ab illa, ſint in Eccleſia poſita) eſt ſub ipſo Caluariæ monte conſtructa, fiſſura illa quæ inter Crucem Chriſti, & leui Latronis facta erat, optimè inferius in rupe apparet quàm latè diducta fuerit. Græci lampadem in ea accendunt, quæ tamen perpetuò non ardet.

Ioſephi ab Arimathia familiæ ſepulchra.

Baldu. & Godefridi Regum ſepulchra.

Epitaphium vnum commodè legi poteſt, quod Chriſtianus Adrichom in libro ſuo poſuit, & ego ex ſepultura ipſa deſcripſi.

Rex Balduinus, Iudas alter Machabæus
Spes patriæ, vigor Eccleſiæ, virtus vtriuſque

Quem

Quem formidabant, cui tributa ferebant
Cedar, Aegyptus, Dan, ac homicida Damascus,
Proh dolor, in modico clauditur hoc tumulo.

Epitaphium aliud, non omnes dictiones habet, quæ legi possunt.

Hic iacet inclytus Dux Godofridus de Bullon, qui totam istam terram acquisiuit cui tu Christiano cuius anima regnet cum Christo, Amen.

Sepulturas alias, P. Stephanus Ragusinus, scribit esse Regum coniugum & liberorum. Adrichomius autem sex Regum, qui Terræ Sanctæ dominabantur: quod verisimilius videtur. Nec enim probabile est, Reges illos, per itinera tam longinqua & periculosa, vxores & liberos circumduxisse. Ego quamuis diligenter inscriptiones eiusmodi contemplatus fuissem, præter superius posita, plura describere non potui. Nam character est antiquus, abrasus; & sepulchra ipsa rupta & mutilata. Circa meridiem Turcæ aduenientes, reserarunt Ecclesiam. Quamobrem, quemadmodum intraueramus, ita indè egressi sumus cum religiosis, & nonnullis aliis. Hi autem fuerunt diuersarum nationum Christiani, Hierosolymis residentes, qui, quoties adueniūt peregrini, facultatem cum illis Ecclesiam ingrediendi, aliqua ratione impetrant. Nec enim aliâs intromitti solent, nisi in Maioribus solennitatibus, in eorum gratiam Basilica aperta. Ingrediuntur autem, cùm peregrini adsunt, absque aliqua vectigalis solutione. Quo nomine magnas peregrinis agunt gratias, prout & nobis egerunt, quod propter eorum aduentum, sacra loca visere concessum illis fuerit. Admittuntur tamen etiam illi Hierosolymitani incolæ, qui res ad deuotionem pertinentes diuendunt, vt sunt Calculi præcatorij, ex arbore Oliuarum, & terra confecti ex qua primus parens Adamus dicitur plasmatus, quæ Damasco aduehitur. Lapides itidem varij in formam calculorum similium concinnati. Cruces cum reliquijs locorum terræ Sanctę. Mensurę itidem Sepulchri Dominici, cum alijs nonnullis rebus eiusmodi. Sumus igitur egressi omnes, nullo intus re-

tus relicto. Nam egredientes ſingulos Turcę numerant, vt conſtet tot egreſſos,quot fuerunt in templum admiſsi. Erat tunc temporis ibidem fœmina quædam Polona,Dorothea Syekierzecka, quæ ab annis aliquot Hieroſolymis morabatur, añum agens ætatis circiter quinquageſimum. Hanc nonnulli mente captam arbitrabantur. Deo tamen id ſoli notum. Nam magna & admirabili deuotione prædita videbatur,nullamq; occaſionem Baſilicam Saluatoris ingrediendi prætermittebat. Hæc cùm eſſet Catholica,locum non habebat Hieroſolymis vbi caput reclinaret. Nec enim in Conuentu Fratrum habitare licitum illi erat, quò nonniſi Confeſsionis cauſſa accedebat. Itaq; cùm hinc indè per ciuitatem vagaretur, ſæpius fiebat quòd à Turcis miſerè vexabatur, & quandoque etiam verberibus adeò excipiebatur, vt mirũ fuerit, quomodo viuere potuerit. Nam coſtas ferè omnes, in tenero corpuſculo,verberibus confractas habebat;dumq;tertia vice Dominicum Sepulchrum ingrederemur, vix eam à rabie Turcicorum puerorum deffendere & eripere potuimus. Quamobrem propter ſcandala, quæ ſacris illis in locis, eius occaſione, committebantur, Gregorius XIII. Pont. Max. ſub excommunicationis pœna interdixit, ne mulieres amplius Hyeroſolymam proficiſcerentur. Procuraui itaq; apud Caddi, vt, quod abſq; eius permiſſu fieri nõ poterat, cum illa ſponte nollet, per vim iſthinc abduceretur. Dixi eã popularem meã fuiſſe, & è capite laborare. Conceſsit ille nõ grauatim. Relicta igitur illi pecunia qua Tripolim adnauigare poſſet, prior è Sancta ciuitate diſceſsi.

Syekierzecka Peregrina Polona.

Mulieribus Hieroſolymitana peregrinatio prohibita.

Templo egreſsi, venimus ad noſtrum monaſteriũ, vbi in cõmuni Frat. Refectorio prãdio ab illis excepti humaniſsimè fuimus; cùm antea in Peregrinorum diuerſorio cibũ capere ſoliti eſſemus. Poſtea ad viſenda quoq; alia ſacra loca deducti fuimus. Inprimis vidimus magnã Armenorũ Eccleſiam eo in loco fabricatã, in quo Herodes decollari iuſsit S. Iacobum maiorem, Act. 12. In ingreſſu templi ad læuam circa medium ipſius propè murum eſt altare martyrij huius glorioſi Chriſti diſcipuli. Ha-

Iacobi Minoris decollationis locus.

Habet ſeptem annos de Indulgentijs & totidem Quadragenas. Vidimus & domum Annæ Pontificis, ad quam primò Chriſtus ductus fuerat: vbi nunc eſt parua Eccleſia eorundem Armenorum. Habet & ipſa Septem Annos indulgentiarum cum totidem quadragenis. Poſtea ſumus egreſsi per portam, quæ nunc etiam vocatur Porta Dauid, vel Porta Sion. Nam extrà illam, inchoatur mons Sion, qui nunc muro ciuitatis nō comprehenditur. Non procul ab ea domus eſt Cayphæ, Eccleſia ſatis ampla Armenorum: in qua ad dexteram altaris maioris, eſt carcer, in quo Chriſtus Dominus noctē egit, multa ignominioſa à Iudæis perpeſſus, vt in Euangelio legitur. Locus eſt tenebricoſus: protenditur in longū circiter ad vlnas octo, in latitudine anguſtior. In altari maiori iacet lapis, qui poſitus erat ad oſtium Sepulchri Dominici, magnus valdè, habens in longum ferè quattuor, in latum duos ferè cubitos, craſsitiem verò dimidij & paulò plus cubiti: vt mulieres meritò loqui inter ſe debuerint: Quis reuoluet nobis lapidem? conſiderato eius pondere, cui ſubleuando, vix decem homines ſufficerent. Eodē in loco antè conſpectum Cayphæ ab eiuſdem ſcelerato miniſtro data eſt alapa Ieſu. Eſt hic Indulgentia Plenaria. Ante Eccleſiā in medio areæ plantata eſt oleæ arbor: quo in loco vt creditur, ad ignem accenſum Diuus Petrus Chriſtum negauit: ad cuius latus eſt malum aureum arbor, cui inſidens gallus cantauit. Indè ad iactū lapidis, eſt ſacrum cænaculum, in quo Chriſtus cænam vltimam cum diſcipulis peregit. Huc ingredi Chriſtianis & Iudæis non permittitur, cùm Turcæ Moſchæam ſuam intus habeant. Quamobrem peregrini ad locum hunc conuerſi, vnum Pater noſter & Aue Maria genuflexi recitāt, & Indulgentiam Plenariā, ac ſi ingreſsi eſſent, aſſequūtur. Ego tamen, vt inferiùs dicetur, cum duobus alijs, ſacrum hoc cænaculū poſtea ſum ingreſſus: quòd cùm me poſſe ingredi diffiderem, tunc cùm alijs deuotionē, vt licuit, hoc loco abſolui.

Annæ Pō. domus.

Cayphæ domus.

Carcer Chriſti.

Lapis Dominici ſepulchri.

Petri negationis locus.

Cænaculū Dn̄icum.

absolui. Hæc tria loca, vt iam dictum est, ad Armenos pertinent, vbi habent sua Monasteria, ibique habitant. Indè paululum ad leuam vltrà montem, progressi, paruam specum intrauimus, in qua Petrus negationem suam defleuit amarè. Locus nulli nationi deputatus. Habet septem annorum & totidem quadragenarum Indulgentiam.

Ad dextram domus Cayphæ, est Cæmiterium Catholicorum, locusq; sepulturæ illorum ab antiquo deputatus. Nullus enim in Ciuitate sepeliri potest; immò & ipsi Turcæ in suburbio humantur, nisi sint aliqui ex nobilioribus, qui Moschæas ad eum vsum sibi consturunt. Reuersi deindè sumus per eandem illam portam in Ciuitatem, & ad leuam per aliam plateam versus monasterium procedendo, fuimus apud portã Ferream, per quam Petrus ex carcere eductus est ab Angelo, Actor. 12. Fores hic nullæ, & locus planè desolatus.

Porta ferrea.

Manè ex Monasterio egressi, per ciuitatem euntes, propè portam ad leuam, deflexímus ad domum Ioachimi: in cuius parte inferiori sunt habitationes aliquot, in quibus ostenditur conclaue Beatissimę Virginis, & locus Natiuitatis eius: cùm nonnulli velint, eam ibidem Hierosolymis natam. Indulgentia hic Annorum & quadragenarum septem.

Ioachimi domus. 28.

In monte est Ecclesia S. Annæ dicata, cum Monasterio Virginum, à S. Helena constructo. Turcarum ea domus & templum, quod tamen Christianis adire licet: cùm minus frequenter Turcę cæremonias suas in eo peragant. Deindè exiuimus è Ciuitate per portam S. Stephani, sic nominatam, quòd per eam diuus hic Protomartyr eductus ad lapidandum fuerat. Descendendo, in medio montis, est diuerticulum in rupe plana; & hic lapidationis locus, vbi ântiquitus erat Oratorium, cuius nunc non exstat vestigium. Paulò inferius, hortum versus, in quo Christus captus est, ostenditur locus, in quo Beata virgo Maria

Porta S. Stephani.

Lapidationis locus.

Maria ſtabat, orans pro Stephano cùm à Iudæis lapidaretur: quæ rupis planicies hinc optimè conſpicitur. Habetur hic Indulgentia Septem annorum cum totidem quadragenis.

Deſcendimus deindè in Vallem Ioſaphat: in cuius imo, rupes exciſa, & muro per gyrum cincta, quadraginta gradus habet: per quos deſcenditur ad paruam Capellam, in qua erat monumentum Beatiſsimæ Virginis Mariæ. Eſt ibi altare, in quo nobis præſentibus Miſſam celebrauit Frater Ioannes de Florentia. Catholicorum hic locus, habet Indulgentiam plenariam. Lampades hic duodecim pendent, quæ non accenduntur, niſi cum ſacrum fit. Ad latera Capellæ ſunt alia duo altaria, & in medio ſcalarum, ab vtraque parte Sacella, in quibus erant ſepulturæ familiæ Ioachimicæ, nunc ea loca diuerſæ nationes obtinent. Aſcendendo indè ad dextram eſt Capella S. Ioſeph ſponſi Beatiſsimæ Virginis; è regione ad leuam, parentum ipſius, S. Ioachimi & Annæ. Vtrobique Indulgentiæ ſeptem annorum & totidem quadragenarum ſunt attributæ. Indè verſus Montem olíueti procedendo, ad dextram relinquitur in loco valdè depreſſo villa Gethſemani, cuius ruinæ non exſtant. Planities tamen ſupereſt, in qua quercus aliquot, ruſticorum fortaſsè olim, reſiduæ conſpiciuntur. Linquitur & hortus ibidem ſtatim ad dextram vbi Chriſtus fuit captus; & rectà deuenitur ad lapidem, qui Apoſtolorum nominatur, vbi Apoſtoli ſomno grauati ad Vigilantiam Chriſti verbis admonebantur. Ad iactum lapidis locus Orationis Chriſti reperitur. Eſt antrum ſubterraneum, ingreſſum habens anguſtum, & foramen in parte ſuperiori loco feneſtræ: per quam lapides iſthic exciſi commodè extrahebantur. Locus eſt quietus, & planè deuius, ad quem nulla ſemita ducit. In eius ingreſſu eſt altare, vbi Chriſtus in oratione proſtratus iacuit; à quo cubitorum quattuor

VALLIS IOSAPHAT.

B. Mariæ Deiparæ monumentum.

Gethſemane villa.

Hortus agoniæ Chriſti.

diſtantia, eſt columna in rupe exciſa, cui ſuperior antri pars innititur, in qua Angelus, eum confortans, apparuit. Antrum hoc eſt lucidum, & non inelegans, nulliq; nationi appropriatum, Indulgentiam obtinet plenariam. In reditu ad iactum lapidis, quà verſus hortũ itur, per quattuor gradus deſcenſus patet, quaſi ad viculum quendam, in eũ locum, vbi Iudas Chriſto obuius, illum oſculatus, ſignum dedit Iudæis vt comprehenderetur; vt habetur in Euangelio. Locus nulli nationum adſcriptus, plures arbores oliuarum continet, & habet Indulgentiam plenariam. Indè ad leuam relinquitur Sepulchrum Abſalonis, 2. Reg. 18. quod è ſaxo viuo, forma pyramidis (non columnæ vt Adrichomius ſcribit) decem cubitorum altitudine conſurgit. Aliud etiam ibidem eſt Sepulchrum Zachariæ filij Barachiæ de quo Matth. 23. cui pyramis quoq; eſt impoſita, ſed minor & depreſsior. Non longè ab ijs monumentis ſunt foramina rupium ſeu antra, in quibus, capto Chriſto, latitabant Apoſtoli: locus itidem in rupe, in forma Capellæ S. Iacobi Apoſtoli, de quo Diuus Hieronymus ſcribit, quòd panem ſumere noluerit, quoad Chriſtum à mortuis reſuſcitatum videret. Apparuit ei igitur ibidem Chriſtus panem porrigens, & dixit: Sume Iacobe. Filius enim hominis à mortuis reſurrexit. In quolibet locorum prædictorum habetur Indulgentia ſeptem annorum & totidem quadragenarum.

Abſal. Sepulchrum.

Zachariæ Sepulchrũ

S. Iacobi ieiunantis locus.

Per vallem Ioſaphat, quæ inchoatur à monumento Beatiſsimæ Virginis, labitur torrens Cedron: qui à prædicto ſepulchro itidem originem ſumit. Creſcit autem ex aquis pluuiarum, quæ primo vere proueniunt; aut è ciuitate ipſa (quæ in monte ſita eſt, & montem oliuarum oppoſitum habet) concepto meatu defluunt. Æſtate planè deſiccatur; propter aquas tamen ingruentes, non procul ab antris prædictis, pontem paruum ex latere coĉto impoſitum habet: ad cuius dextram, locus eſt, in petræ ſuperficie plana, ſatis latus: in quo veſtigia per manuum, vtriuſque

Torrens Cedron.

vtriusque genu,& extremitates digitorũ pedum Saluatoris nostri sunt expressa,cùm à Iudæis ponticulo deiectus, ibidem concidisset.Locum hunc peregrini deosculatur, & habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentiis. Vestigia hæc,cùm in aperto sint aëre; pluuias,& tempestates excipiant, & quotidiano vsu & deosculatione attrectentur;tamẽ integra semper permanent: quod proculdubiô non fieret,si,prout Hæretici volunt,arte facta & incisa lapidi essent: quod vel ex Mediolanẽsi petra, quæ retrò maius altare in Ecclesia Cathedrali muro est inserta facilè comprobatur. In qua cùm vestigij pedis Christi mensura, sit humana arte insculpta, nec pluuio cœlo aut aëris iniuriis exposita, attrectatione tamen & osculationibus ita consumitur,vt vix iam,quidnam sit appareat,licet non adeò sit à multo tempore ibidem posita. In Hierosolymitana autem hac rupe, sacra hæc vestigia,à mille quingentis & amplius annis, planè integra,& velut recenter expressa apparent. Si quis ea scalpello renouari dicat, id fieri nulla rationi potest. Nam cùm petra hæc in via publica sit,si quis Christianorum id attentaret, prohiberetur illicô; quandoquidem ne minimum quid Christianis restaurare isthic licet, nisi Sengiacus expressum ea de re,Cæsaris sui mandatum acceperit. Præterea cum Turcæ Hierusalem, ciuitatem Sanctam appellare consueuerint,diligentissimè cauẽt,vt ne quid antiquitatũ depereat. Adhæc sculptura renouata , vel ex ipsa petræ profunditate & concauitate, facilè innotesceret: & cum signa hæc,in rupe lata & plana sint impressa, vt aptè renouata vestigia apparerent,deberet & ipsa dedolari:vndè superficiei planities, frequẽtiori renouatione, tanto temporũ interuallo,ad notabilem profunditatẽ deduceretur: quæ nunc ita eminet,ac si quis,in argillam vdam,pedibus & manibus prolapsus, conspiciatur.Hæc qui diligentius considerauerit, facilè videbit, rem miraculo,non manu, quod

Vestigia cadentis Christi in Torrente Cedron.

Turcæ antiquitatũ Hierosolymis conseruandarum studiosi.

Fons Draconis, Beatæ Virginis.

quod non difficulter appareret, factam. Ponte hoc ſuperato, per triginta circiter gradus deſcenditur ad locum profundum, qui fons Draconis appellatur, in quo Beatiſſima Virgo aquas haurire & panniculos ſuos fertur abluiſſe. Nam licet clariſsima ſtirpe edita, ſpiritu tamen humilis fuit, prout ſacra ſcriptura teſtatur. Ad leuam deinde inter Olíueta, locus oſtenditur, in quo Regis Manaſsis iuſſu, Iſaias Propheta, per medium ſerra diſſectus eſt. Ad latus Martyrij Iſaiæ, ſub monte eſt natatoria Siloë de qua Ioan. 9. vndè horti omnes, qui ſunt in valle Ioſaphat, abundè irrigantur. Non procul indè apparent ruinæ turris, quæ tempore Chriſti collapſa, homines decem octo oppreſsit, Luc. 13. Habentur hic ſeptem anni & totidem quadragenę de Indulgentia. Aquam hanc Siloë, Turcæ pro ſacrata & benedicta reputant: & plurimi ad lauandum in ea, ſingulis ferè diebus accedunt. Quamuis enim per cuiuſuis aquæ oblutionem, ſe à peccatis mundatos exiſtiment, de hac tamen ſingulari quodam modo ſibi pollicentur, quòd corporibus etiam curandis plurimùm conferat. Quamobrem dum eò perueniſſemus, in parte ſuperiori (nam per gradus aliquot in rupe exciſſos iſthuc deſcenditur) expectare aliquamdiu neceſſe hahuimus, dum Turcæ, qui ibidem lauabant, & veſtimenta abluebant, (hoc autem libenter faciunt, melioris, vt putant, ominis cauſſa) diſcederent.

Iſaiæ Martyrium.

Natatoria Siloë à Turcis frequẽtata.

Circumeundo ciuitatem ad dextram, verſus montem Sion, ad partem ſiniſtram eſt in rupe Ager Aceldemach, qui, precio Chriſti à Iuda venditi, fuit triginta argenteis emptus. Nunc eſt Armenorum, qui ibidem ſepeliuntur. Terra loci illius talis eſt; vt cadauere impoſito, nec coöperto (quod vidimus) caro, infra viginti quattuor horarum ſpacium, tota defluat & abſumatur, neq; aliud quàm nuda oſſa integra relinquantur. Locus hic muro eſt cinctus, ne Chriſtianorum oſſa à Turcis infeſtentur. Permittunt Armeni, & aliarum nationum hominibus in hoc agro ſepulturam, aliqua oblata eleemoſina. Poſt angulum

Ager Aceldemach intra horas 24. cadauer abſumit.

lum templi Salomonis, est porta parua Sterquilinij per quam sordes ciuitatis eijciebantur. Per eam Christus comprehensus, ad Annam ductus est à Iudæis, populi tumultũ metuentibus. Venimus deindè sub montem Sion, in cuius summitate olim fuit arx Dauid, cuius extant ruinæ: & transeundo propè piscinam Bersabeæ (de qua dicetur inferius) per portam piscium redijmus ad monasterium.

Porta Sterquilinij.

29 Peracto prandio, ingresi denuò sumus Basilicam S Sepulchri; & Processionem, vt suprà memoratum est, absoluimus. Finitis vesperis, per exomologesin ad perceptionem Sacrosanctæ Eucharistiæ nos præparabamus. Erat tum Vigilia SS. Petri & Pauli Apostolorum. Nox ibidem in deuotione, prout Deus inspirauit, transacta. Post mediam noctem, Matutinæ preces decantatæ: Missa matura ad S. sepulchrum, alia itidem Summa per P. Vicarium in monte Caluariæ, ad altare Catholicorum decantata, in eo loco, in quo Christus Dominus cruci affigebatur. Ibidemq; Sanctissimo Sacramento suscepto, processionaliter ad sacrum sepulchrum deducti sumus: vbi intus insignia militiæ sancti sepulchri, pro more Christianis antiquitus recepto, suscipiebamus. Peragitur hæc cæremonia à loci Guardiano pro tempore existente, ex priuilegio antiquitus à summis pontificibus concesso: qui, quandoquidem, vt superius dictum est, Constantinopolim profectus erat, eius loco, munus hoc idem ille P. Vicarius absoluit. Qui ritus autem & cæremoniæ in actu hoc adhibeantur, libello particulari copiosiùs explicatur: cuius exemplar ad calcem apponitur, vt indè quilibet petere posit.

II. INGRESSVS AD S. SEPVLCHRVM.

Militia S. Sepulchri.

Nomina eorum qui mecum Hierosolymis fuerunt, & sacræ militiæ huius ordinem susceperunt, sunt hæc: Abrahamus Baro de Dona Silesius; Georgius Cos, & Michaël Konarski, Prutheni: Andreas Skorulski, Lithuanus: Petrus Biliņa, Polonus. Aderant & alij quoq;, vtpotè

I P. Leo-

P. Leonardus Pacificus Sacerdos Societatis Ieſu cum ſocio Cypriotto. Ioannes Scholtz chyrurgus Vratislauienſis,& Hieremias Giermek cocus Lithuanus.

Theſaurus Baſilicæ S. Sepulchri.

Dum exſpectaremus Turcas qui nobis Eccleſiam aperirent, iniecta fuit à nonnullis theſauri Baſilicæ S. Sepulchri mentio, quem liberalitate Chriſtianorum principum, non mediocriter auctum fuiſſe probabile eſt. Sed Hieroſolyma in poteſtatem infidelium redacta, nihil ex eo reliquum videtur. Selimus Primus, cùm Ægyptum depopularetur, theſauro quoq; manus inijcere volebat, quem Religioſi fratres in terram defoderant: cumq; reperiri nullibi poſſet, omnes quotquot erant in tetrũ carcerem in arce Hieroſolymitana (de qua inferiùs) coniecti, per ſeptem & viginti menſes, pane duntaxat & aqua ſuſtentati, miſerè detinebantur. Tanta tamen eorum fuit fortitudo & conſtantia, quòd nulla flagrorum & tormentorum vi, vt eum proderent, adigi potuerunt. Multi ex illis mortui; reliquos Tyrannos, Ægypto occupata, & bello finito, dimitti iuſsit. Circa meridiem dimiſsi ex Eccleſia, venimus ad monaſterium, vbi peracto prandio, diplomata ſacræ militiæ in pargameno conſcripta, nobis exhibebantur. Secretarius Monaſterij qui meo tempore ea ſcripſit, erat F. Deodacus Neapolitanus. Exemplar litterarum, mihi conceſſarum, tale eſt.

In eo non reuelando Fratrum Minorum conſtãtia.

VNIVER-

VNIVERSIS ET SINGVLIS præsentes litteras inspecturis, Salutem in nomino sempiternam. In nomine clementissimi Domini nostri IESV CHRISTI, Amen. Notum sit, quòd nuper ad Sacratissima Terræ Sanctæ loca visitanda, ex syncero cordis affectu, peregrè se contulit Illustriss: Nicolaus Christophorus Radzivvil, Dux Olicæ & Nesuisch, Comes in Schidlovvyec ac Mihr Sacri Romani Imperij Princeps, Archimarschalcus Magni Ducatus Lithuaniæ: & Sacratissimum Domini nostri IESV CHRISTI sepulchrum, à quo diei tertia gloriosus resurrexit, præmissa confessione ac Sacra percepta communione, cum magna deuotione visitauit, & reuerenter amplexus & deosculatus est: sanctumque Caluariæ locum, in quo pro

humani generis redemptione, in Cruce mortẽ ſubijt amariſſimam. Syon etiam montem, vbi cœnam illam mirificam cum diſcipulis fecit, eorumq; pedes humiliter lauit, eiuſdemque Spiritus ſuper diſcipulos in linguis igneis deſcẽdit. Bethlehem quoq; Dauid Ciuitatem, vbi pro nobis de Virgine Maria naſci, inter animalia reclinari, octaua die circumcidi, & deinde à Magis adorari dignatus eſt. Montanam etiã Iudæę, vbi Sancta Dei genitrix Virgo, beatam viſitauit Eliſabeth, & Præcurſor Ioannes natus eſt, eiuſq; deſertum, in quo pœnitentiã egit. Bethaniam ſimiliter, vbi Lazarus quatriduanus mortuus, à Domino eſt reſuſcitatus: atq; Oliueti montem, in cuius pede die paſſionis ſuę perorauit, & à cohorte Pilati captus & ligatus fuit: de cuius etiam

ſummitate mirabiliter propria virtute cęlos aſcendit. Intemeratæ quoq; Virginis Mariæ Mauſolęum in Ioſaphat vallis medio ſitum, à quo glorioſa in ſtellatum ſolium ab Angelis in corpore & anima aſſumpta eſt; multaq́ue alia pia loca, tam in Hieruſalem Ciuitate Sancta, quàm extrà, vicina, in quibus Dominus noſter IESVS CHRISTVS, pro ſua ineffabili clementia noſtrã ſalutem operari dignatus eſt: laboribus, periculis, expenſiſque plurimis, pro Chriſti amore viriliter perpeſſis, perſonaliter viſitauit, & pio affectu veneratus eſt. Idcircò nos Frater Angelus Stella Venetus, Ordinis Minorum Regularis Obſeruantiæ, Prouinciæ Sancti Antonij, Sacri Conuentus Sancti Saluatoris Guardianus, & Commiſſarius,

& aliorum locorum Terrę Sanctę, Apoſtolica auctoritate, generalis Gubernator & Rector, ob dicti Illuſtriſſ: Nicolai Chriſtophori deuotionem, ad hęc ſacratiſſima loca, & ſingularem affectum zelumque, in totius Chriſtianę religionis augmentum, illum militari dignitate diximus inſigniri. Ideoque auctoritate qua fungimur Apoſtolica, ſuper glorioſo Domini noſtri IESV CHRISTI Sepulchro, ipſum Illuſt: Nicolaum Chriſtophorum militari dignitate inſignimus & decoramus, ac huiuſmodi ornamento, quibuſcunque præſentes litteras noſtras inſpecturis, inſignitum declaramus & denunciamus, decernentes in ſupra eundem Illuſtriſſ. Nicolaum Chriſtophorum, tanquam verum & ligitimum Militẽ, talique dignitate non immeritum,
de

de cætero posse deferre Sanctæ Crucis sanctissimi Sepulchri, ac S. Georgij insignia, secretè aut publicè prout sibi videbitur: & frui valere ac debere omnibus & singulis immunitatibus, prærogatiuis, præeminentijs, & priuilegijs, quibus cæteri milites ipsius sanctissimi Sepulchri, vti ac frui cõsueuere. Item declaramus & cõstituimus pręsentẽ Illustriss. Nicolaum Christophorum, propter singularẽ eius in religione hic Sancti Francisci conseruanda affectum, dictorum locorum Terrę Sanctæ Procuratorem Generalem. In quorum omnium fidem, robur, & testimonium pręsentes fieri curauimus, & Sigillo præfati sanctissimi Sepulchri, nostroque chyrographo communiri, Hierosolymis in prædicto nostro Conuentu S. Saluatoris,

Anno

Anno Domini, M. D. Lxxxiij. die xxix. Menſis Iunij.

Frat. Angelus Stella
qui ſuprà. manupropria.

Quoniam autem ad hæc loca ſacra veniens, aliquam mei peccatoris memoriã relinquere in ijs conſtituerã, Religioſis Fratribus Dominici ſepulchri, litteras viciſſim eiuſmodi tradidi.

IN NOMINE SANCTISSIMÆ ET INDIVIDVÆ TRINITATIS, PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS S. AMEN.

NICOLAVS CHRISTOPHORVS Radzivvil, Olicæ & in Neſuiſch Dux, in Schidlovviec ac Mihr Comes, Sancti Sepulchri Eques. Non alia, quàm vberrima in interiori homine noſtro Diuina permoti gratia, primo quidem ex voto à

to à nobis ob aduersam valetudinẽ ad pręsens aggrediendum iter Deo facto, tum etiam pietatis ergò, & in expiationem vniuersæ vitæ nostræ peractæ cunctorum peccatorum, propositum inuisendi Domini nostri IESV CHRISTI Seruatoris nostri Sepulchrum, aliaque pietatis terræ Sanctæ, vestigia concepimus. Quod cùm in executionem, Diuino semper potius, quàm propriis meritis, fauore adiuti misissemus, peruenimus tandem voti nostri compotes facti, Virginei partus Anno M. D. LXXXIII. die XXV. Mensis Iunij feliciter, per Prouincias Galilæam Samariamque, Hierosolymam: in cuius felicioris aduentus nostri, & omnium cæterorum beneficiorum) quorum,

innumera ſunt) ſumma cum largitate & infinita benignitate à Deo optimo ſemper & vbiq; in nos exhibitorum, gratiarũ actionem; ſtatuimus iam & ordinamus in perpetuum (maiorem gloriam DEI ſemper in omnibus intuendo) & offerimus illo, non vt debemus, ſed quo poſſumus animo prompto, & hilari, donamuſq́ue primo Sepulchro Sancto Domini IESV CHRISTI, calicem totum aureum cum patena aurea, in vtriſque cum nomine & inſignibus noſtris. Item alium calicem argenteum inauratum cum patena argentea inaurata, cum nomine & inſignibus noſtris in vtriſque, offerimus & donamus, corde ſupplici, Bethleem loco Sancto Nati-

uita-

uitatis Domini nostri IESV CHRISTI Seruatoris nostri. Item relinquimus & ordinamus, vt quotannis in perpetuum Sepulchro Sancto tanquam sibi Iure, ex vigore huius donationis nostræ, in posterum debiti, centum viginti quinq; aurei (ducentos quinquaginta florenos monetæ Lithuanicæ conficientes) deueniant ex Ducatu nostro Nesuisiensi, in perpetua tempora obligando, nos & successores nostros, secundum iura & consuetudines nostras. Quos quidem centũ aureos esse volumus pro necessitatibus pro tempore existẽtibus, ad beneplacitũ S. Saluatoris Conuentus Fratrum Minorum Obseruantium Ordinis S. Francisci. Viginti verò quinque alios dictos aureos, donatos & ordinatos esse volumus

(Censuo emptus est iam Venetiis. Patres ad S. Frãciscũ della Vigna tenentur singulis ãnis persoluere illum Hierosolymis.)

lumus in quotannos pro lampade ardente perpetuò habenda in Sancto Sepolchro Domini noſtri IESV CHRISTI. Prædicti autem centũ viginti quinque aurei Patres Hieroſolymitani quotannis in feſto Diuorum Petri & Pauli à Procuratore Terræ Sanctæ Venetijs pro tempore exiſtente, exquirẽt. Noſque his per paucis animo & corpore, primò vniuerſo Beatorum cœlicui, veſtris deinde Patres Reuerendi quoque Orationibus, ſupplices, viuos & mortuos commendatos volumus. Datum Hieroſolymis Anno Deiparæ Milleſimo Quingenteſimo Octuageſimo tertio, die Sacro Diuis Petro & Paulo Apoſtolorum Principibus, quo ibidem in Equitem Auratum creati ſumus.

Et quoniam Fratres prædicti Conuentus Hierosolymitani, multa mecum, de Sacri loci necessitatibus contulerunt: ipsemet etiam manifestè conspexi, angustias & rerum inopiam, quam inter barbaros crudelissimos, in singulas horas, cum vitæ periculo, verberibus & assiduis vexationibus exagitati, patientissimè tolerant: nihilominus, singulari Diuina prouidentia ad paganorum & Hæreticorum confusionem, loca illa Sacra, quæ visibilem immensæ Dei bonitatis & misericordiæ memoriam nobis in terris repræsentant, integra conseruant; ibidemque Sacrosanctum altaris Sacrificium quotidie offerentes, Deum pro vniuersis Christianæ professionis Ordinibus exorant: quæ Oratio cœlos penetrans id efficit, vt illis Turcæ non grauatim ea permittant omnia, quæ ad cultum Diuinum peragendum, & fidei Catholicæ confirmationem pertinent, vndè Christiani meritò Deum collaudare, illique debitam gratiarum actionem persoluere debent. Sustentantur autem, vt viuere tamen possint Regum, principum, & piorum tam Ecclesiasticorum quàm secularium hominum eleemosinis. Quoniam etiã optimè consideraui, Sacræ Basilicæ huius fabricam, quibusdam in locis, ruinæ obnoxiam, præcipuè tholum, qui supra Capellam Sancti Sepulchri eminet (vndè quidam Turcæ cum non ita pridem, aliquot plumbei tecti laminas detraxissent, supplicio affecti fuerunt) quæ templi pars, trabibus consumptis, si corrueret, incredibili sumptu ad reparationem indigeret. Cæteræ autem nationes, minus de fabrica conseruanda sollicitæ sunt; quòd templum ipsum Catholicorum sit proprium. His itaque rationibus permotus, suscepi in me; quòd piorum hominum, in partibus nostris, opem & auxilium, ad subueniendum Sacro huic loco, imploraturus essem: cuius Fratrum Supplicationis testimonium, quod scripto comprehendere illis visum est, hic inserendum existimaui.

Quamuis F. Angelus Stella Conſtãtinopolim vt antè dictum, diſceſſerat; ſub eius tamen nomine diplomata ſcribebãtur. Morus eſt n. vt Commiſſarius tantum, ſubſcribat: in cuius abſentia, Vicecommiſſariꝰ expediat. Litteræ tamẽ Commiſſarij manu ſubſcribi debent.

FRATER ANGELVS STELLA Guardianus & Commiſſarius Apoſtolicus, locorũ terræ Sanctæ Seruitor, Omnibus totius Regni Poloniæ Magniq; Ducatus Lithuaniȩ Reuerendiſſimis in Chriſto Patribus & Illuſtriſſimis Ducibus, ac Magnificis Comitibus, & Nobilibus Dominis, in quorum manus hȩ litteræ peruenerint, benedictionẽ noſtram, & Salutem in Domino Sempiternam. Cùm, neceſſitates noſtras ſingulas vobis ſingulis ſcribere, perdifficile viſum eſſet, in tãtula maximè tẽporis periodio, & ob id quaſi huic negotio ſuperſediſſemus, cognita tamen Illuſtriſſimi Domini Nicolai Chriſtophori Radzivvil, Equitis aurati ac Procuratoris Sancti Sepulchri generalis, fide, digniſſima relatione haud impari,

pari, cæteris nationibus hiſce temporibus in Chriſti Sepulchrũ pietate veſtra, & Chriſtiana obſeruantia ſingulari in Chriſti pauperes affectu animoq́; in omnibus verè nobili, quibus & pluribus nobis abundè à dicto Illuſtriſ. Viro, in veſtram omnium laudẽ ſyncerè intellectis excitati ſumus his litteris patentibus, ob loci huius qui ruinas minatur, noſtramq́; pergrandẽ hic pauperiem & pericula, quibus illis in hoc totius Chriſtianitatis noſtræ Sanctuario in dies quaſi ad ſuccumbendũ premimur, per hunc dictũ Illuſtriſ. Nicolaum Chriſtophorũ (licet tanta eius in nos humanitate immeriti) ad veſtras Dominationes vt ad refugium nobis ſingulare hiſce in partibus, omni Chriſtiana pietate deſtitutis commorantibus,

pro liberali eleemoſyna animo ſupplici recurrere, ſic piè præſumētes, ob fidelem de vobis relationem factam ab Illuſtriſſimo dicto Nicolao Chriſtophoro, ad quem nos per omnia remittimus. Pro his verò propter Chriſtum Ieſum in hoc Chriſti ſepulchrum in eiuſq; Vigiles futuris veſtris expenſis, Chriſtum ipſum optimum, vt noſtis, remuneratorem vobis proponimus; & deindè, ſi quid noſtra potuerimus oratione, non defuturos in perpetua tempora, in nobis & poſteris noſtris promittimus. In quorum omnium fidem has litteras noſtra manu ſubſcripſimus, ac Sigillo Conuentus noſtri Sancti Saluatoris Hieroſolymis muniri fecimus. Año Salutis M. D. LXXXIII. die v. Iulij.

Manè

Manè exeuntes è Monasterio, iuimus ad portam Sion, vndè acceptis nobiscum duobus Ianiczaris equitibus, & asinis conscensis, demisimus nos in Vallem Iosaphat, & ad radicem montis Oliueti, in parte dextera, propè ipsam viam locum vidimus, in quo Iudas proditor laqueo se suspendit. Extat modicus ruinosus fornix, à Iudæis constructus, vbi etiam nunc ipsi sepeliuntur.

Iudæ Iscariotis suspensi locus.

Confecto dimidio milliari peruenimus Bethaniam; in ingressu ad leuam, est domus Simonis leprosi, de quo Matth. 26. tota planè integra. Habet angustam porticum; inferius atriolum in longum & latum cubitorum octo, satis obscurum: indè per gradus ascenditur ad impluuiū. Nam ædificia in partibus illis tecta non habent. Domus hæc nulli nationi attributa, habet Septem annos & totidem quadragenas de Indulgentia. Indè ad iactum sagittæ, est integrum Lazari monumentum in petra excisum, in quod gradibus octo descenditur. Est ibidem altare paruum, cui lapis est superimpositus, quo sepulchrum erat clausum, quem Christus Lazarum suscitaturus, tolli præceperat. Ioan. 11. Celebratur in eo Sacrum singulis annis. Ex hoc antro per quattuor gradus descenditur in locum, in quo Lazarus mortuus iacuit. Habet in latitudine duos, in longitudine quattuor cubitos. Pertinet ad Catholicos, septem annos totidemq; quadragnas habens de Indulgenria. Propè monumentū habent Turcæ suam Moschæam, qui credunt etiam, Lazarum fuisse à Christo resuscitatum. Vicus hic Bethaniæ habet triginta circiter domus quas Turcæ inhabitant. Visuntur ibidē duæ ædes non procul ab inuicem disſitæ, quarum vna Mariæ [1] Magdalenę, altera Marthæ fuisse memoratur. Sunt planè dirutæ, præsertim illa Marthæ, cuius vix apparent fundamēta. In vtraq; domo, habetur Indulgentia Septem annorum todidemq; quadragenarum. Dum itur ad domos prædictas, propè viam publicam, est magnus lapis, qui antiquitus Lapis Colloquij seu Dialogi appellatur: in quo Christus sedens, cū Maria de morte Lazari colloquebatur.

Bethania. Simonis leprosi domus.

Lazari resuscitati monumentum.

Lapis hic superiobus añis in tēplū S. Sepulchri illatus est, ne à Turcis auferretur. Vndè apparet, locum hunc ab illis in veneratione habeti. Credunt enim Lazarum à Christo esse resuscitatum.

[1] Magdalenæ & Marthæ domus.

LAPIS DIALOGI.

L Habe-

Habetur non minus à Turcis, quàm Catholicis in magna veneratione: quem etiam Mahometani exoſculantur, & pro certo affirmant ſe ex maiorum traditione accepiſſe, quòd licet peregrini eo accedentes, non exiguas ab illo particulas auellere ſoleant, quod etiam à nobis eſt factum, Lapis nihilominus integer eſt, & nulla ex parte minuitur. Nec id à verò alienum. Nam cùm eius ſit altitudinis, vt in eo quis commodè ſedere poſsit: Si altior fuiſſet, proculdubio in eo Chriſtus non ſediſſet: vnde ſequitur, cùm in ea altitudine nunc, vt tempore Chriſti perſeueret, illum auulſionibus non minui. Aderant ibi tum præſentes aliquot è Turcis valdè ſenes, qui à ſexaginta annis, ſemper illum in eodem ſtatu manere affirmabant, & patres itidem ſuos dicere ſolitos; Etiamſi mille homines indè fruſta accipiant, lapidem hunc nulla ratione minui poſſe. Propter miraculi venerationem, conceſſa eſt hic indulgentia ſeptem annorū totidemq; quadragenarū.

MONS OLIVETI.

Ex Bethania profecti ſumus ad dextram verſus Montem Olíueti. Eſt is cumprimis altus: in cuius medio apparent veſtigia villæ Bethphage, quam exiguam fuiſſe liquet. Relictis hic aſinis aſcendimus ſummitatem montis, è quo Chriſtus ad cœlos aſcendit. Erat antea hoc ipſo in loco Eccleſia per Diuam Helenam fabricata, quæ planè eſt diruta. Nunc habent hic Turcæ Moſchæam paruam rotunda forma conſtructam, in cuius medio in Saxo eſt

Veſtigium Chriſti aſcendentis in cœlos.

Sacrum veſtigium pedis Chriſti Saluatoris, quod in cœlos aſcendens reliquit. Hoc Turcæ plurimùm venerantur & exoſculantur. Aliud pedis alterius veſtigium diuiſa petra, Turcæ ad templum Salomonis tranſtuliſſe dicuntur. Nobis in porta huius Moſchæę ſtantibus, fuit conceſſum ſacrum hoc ſignum intueri, quod ab ipſa porta quattuor circiter cubitis eſt remotum. Antea licebat Chriſtianis intus ingredi, & locū ſacrū exoſculari. Sed qui tum officiū Caddi adminiſtrabat; cùm ſuæ religionis obſeruātiſsimus eſſet, nec peregrinos in parietibus loci hui*

Cruces

Cruces depingentes tolerare posset, antè duos annos, sub pœna capitis edixit, ne quis Christianorum amplius eo ingrediatur. Itaque in foribus Sacelli orantes, Plenam Indulgentiam consequuntur. Sæpius idem Caddi ad locũ hunc Sacrum accedebat, eumque singulari quodam modo venerabatur. Habent enim Turcæ in honore loca hæc Sancta, nempe Bethlehem, vbi [1] Christum de Virgine natum credunt: hunc etiam Oliueti montem, vndè eum in cœlos ascendisse fatentur. Cæterùm illis, in quibus passus est, omnem detrahunt venerationem, & Christianos ea venerantes irrident, asserentes Christum tanquã Dei Spiritum in cœlos quidem ascendisse, Iudæis verò, qui illum oderant, statim phantasma quoddam corporeum obiecisse: quod illi, Christum existimantes, comprehenderunt, ligarunt, & crucifixerunt: quod deinde, quasi ex mortuis resurrexisse, visum fuit. Errorem [2] autem hunc suum, ridiculo cumprimis comprobant argumento. Nos aiunt, vbi adlibuerit, Iudæum indignissimè verberibus afficimus, cùm gens sit nullius precij & reputationis: Propheta verò tantus, imò Dei Spiritus, nónne potuisset manus nihili hominum euadere? Ad dextram in eodem monte, exstant ruinæ diruti templi, in quo nonnulli volunt, duos viros post Ascensionem Domini, Apostolis apparuisse, & dixisse; Viri [3] Galilæi, quid admiramini? Actor. 1. Sed cùm S. Lucas manifestè scribat, in eodem loco visos fuisse, non video, quo fundamento, in alium magis remotum id reijci debeat. Descendendo ex monte, deuenimus ad locum; in quo Christus fleuit supra ciuitatem, Luc. 19. Habetur hic Indulgentia Septem annorum & totidem quadragenarum. Videtur hinc optimè Ciuitatis situs; & habent Turcæ paruam suam Moschéã absque tecto: Salomonis [4] quoq; templum apparet egregiè; quod nomen quidem eiusmodi retinet, sed fanum potius amplũ octangulare videtur (meo iudicio maius, quam S. Maria Rotunda seu Pantheon Romanũ) plumbo te-

Año 1596. Permissum iam fuit intus ingredi Christianis: quorum vnus Sacerdos pius, testis occulatus, affirmat, vestigiũ sinistri pedis, in ipso petræ cacumine quod acuminatũ nec diuidi, nec alterius pedis capax esse potuit, optimè conspici. Probabile etiã est, ascendentẽ Dominũ, sinistri tantũ pedis vestigiũ pro signo in terris reliquisse, dextro iam angelis super imposito.

1 Christi memor. Turcæ quas venerantur.

2 Turcæ cur Christum crucifixum non credient.

3 Viri Galilæi.

4 Templum Salomonis.

bo tectum, in medio areæ, quæ magis in longum, quàm in latum protenditur, ſitum: caprificis & oleaſtris frequentibus conueſtitum. Fertur hoc à Diua Helena fabricatum. In eiuſdem areæ parte leua ad murum eſt & alia Eccleſia non inelegans & longa, plumbo itidem tecta; quo loco Beatiſsima Virgo, Chriſtum in templo obtuliſſe memoratur. Apparet hinc quoque Porta aurea, per quam patebat ingreſſus ad aream templi Salomonis: qua Chriſtus, aſino inſidens, Hieroſolymam eſt ingreſſus. Matth. 21. Nunc ea, occulto quodam Dei iudicio, muro eſt obſtructa: quam Turcæ ipſimet aperire nefas iudicant, affirmantes eam vltrò apertam iri, magno cuipiam & potentiſsimo Regi, qui per eam in Ciuitatem Sanctam ingredietur, & erit vniuerſi Orbis dominus. Interrogabamus Turcas cur eorum Imperator per hanc portam non ingreditur, vt minore negotio totius mundi dominium obtineat? Obticuerunt. Vrgere verò reſponſum non expediebat. Nam qui de domino vel de fide diſputare vult, mandato Mahometis, verbera pro verbis reportare ſolet. In deſcenſu montis ad leuam, locus oſtenditur, in quo Chriſtus Orationem Dominicam Apoſtolis dictauit Matth. 6. Antiquitus habebat Sacellum: nunc planè dirutum, columna tantum integra ſupereſt. Septem annorum totidemque quadragenarum indulgentiam obtinet.

Porta aurea.

Orationis Dominicæ locus.

Indè digreſsi ad inferiora, viſitauimus denuò loca, in quibus Chriſtus dominus orauit, & à Iudæis captus fuit: poſtea aſcendendo, per locum lapidationis S. Stephani Protomartyris, porta eadem ſeu Ephraim, Ciuitatem ingreſsi ad leuam vidimus Probaticam piſcinam, quæ propè aream templi Salomonis fuit, & erat ampla ſatis & profunda. Porticus habet etiam nunc quaſdã integras. In fundo ipſius, eſt quoddam arundinetum: vnde apparet, nunc quoque locum eſſe humidum. Indulgentia hic ſeptem annorum todidemq; quadragenarum eſt conceſſa.

Porta Ephraim.

Probatica piſcina.

Inde

Inde eadem platea versus portam S. Stephani redeuntes, attigimus aliam plateam, qua ad Vallem Iosaphat perrexeramus, quæ ab ipsamet porta ducit ad Pilati palatium: quod ad manum dextram habet partem porticus seu Propylei, nunc etiam Pilati appellatam: quæ nunc ipsi plateę supereminet, cùm antea in ipso palatio, quod peramplum fuisse liquet, comprehenderetur; vndè in impluuium & vicum antiquitus patebat prospectus. Suprà Porticum eminet paries integer, habens duas fenestras columella marmorea distinctas; in quarum vna Pilatus, in altera Christus dominus spinis coronatus stabat, cùm Præses Iudæis eum ostendens dixisset, Ecce Homo. Quoniam autem locus hic, nunc in publica & ampla platea positus est, in qua frequentes Turcæ hinc indè commeant, peregrini Christiani genua flectere non valentes, transeundo Dominicam Orationem & Angelicam Salutationem recitantes, Indulgentiam Plenariam consequuntur. Scribit Andrichomius, porticum hanc ad Arcem Antoniam, à Præsidis palatio directam fuisse, è qua Iesum Iudæis spectandum Pilatus exhibuit: quod eò verisimilius videtur, quia in viam publicam indè poterat commodè prospici. Addit insuper inscriptionem ibi positam, Tolle, tolle, Crucifige. Sed propter vetustatem, nihil tale videre à longè potui: crediderim, si liceret propius accedere, characteres eiusmodi facilius internosci posse.

Palatium Pilati.

Ecce homo

Antequam ad palatium Pilati perueniremus, cùm frequentes Turcæ, vt in media vrbe fit, vagarētur, ardente sole, vt peregrini solēt, incedebam⁹ ipsa via media, relinquētes Turcis liberū & vmbratilē sub ędibus gressū: vbi viæ trium vel quattuor vlnarū latitudine, à terra aliquantulū prominentes, minus radiis solaribus obnoxiā ambulationem præbēt. Interea Michaël Konarski familiaris meus, cùm corpore aliquantulum obesior esset, à longè nos comitatur, & vitandi æstus caussa, semita illa altiore ædificijs proxima incedebat: cui cùm tres Turcæ obuiam facti essent, ille, in viam publicam se non demittens,

vnius latus leuiter tetigit: qui ſtatim pugno collum eius inuadens, lapides vibrare cœpit: Id ipſum alij quoq; Turcæ, pueri præſertim, facere adorti, magnum nobis malum præparabant: & niſi noſtri Ianiczeri, quorũ duo equites, duo itidẽ pedites erant, Turcas mitigaſſent, quorũ ingens è diuerſis plateis multitudo confluebat, interfeciſſent nos proculdubiò: quemadmodum antè annos aliquot acci-diſſe, religioſi Fratres nobis narrabant, quo tempore, ſimili planè de cauſſa, quòd via cedere Turcis nollent, aliquot peregrini, ſtatim ab illis interempti fuerunt. A Palatio Pilati, de cuius fabrica dicetur inferius, incipit via Doloroſa, per quam Chriſtus crucem baiulans, ad mortem ducebatur. Exeuntibus porta ad dextram, offert ſeſe exiguus collis Saxeus, in quo Beatiſsima Virgo Maria ſtabat, anxiè, quid cum dilectiſsimo filio ageretur, exſpectãs: quem, cùm ſpinis coronatum, ſanguine fœdatum, facie liuenti & planè immutata, ingentem Crucis trabem, humeris deferre, & ſceleratiſsimi Latronis inſtar, ad ſupplicium rapi, conſpexiſſet; vt ex antiqua maiorum traditione Doctores Catholici piè affirmant, vi doloris acerbiſsimi intrinſecus oppreſſa, in terram exanimis ferè corruit: quod etiam valdè veriſimile videtur. Quomodo enim tenerrimum illud virginis matris pectus, ad tantos dilectiſsimi filij cruciatus, & miſerabile, ac nunquam antea viſum illud ſpectaculum, non colliqueſceret? Locus hic, in hodiernam vſque diem, Spaſmus B. Virginis vocatur.

VIA DOLOROSA

Spaſmus B. Mariæ.

Indè ad quinquaginta paſſus progreſsi, deuenimus in plateam longam, quæ ad portam Damaſcenam ducit: vbi cùm ad leuam deflectitur, fit præceps in rupem deſcenſus. Nam Ciuitas Hieroſolymitana tota eſt in rupibus poſita, pluresque colles non exiguos habet, montibus maioribus exceptis, qui nunc in Ciuitate ſunt quattuor: antè excidiũ autẽ, cùm vrbs in ipſo flore eſſet, tres celeberrimos montes habuit, de quibus inferiùs magis copioſè tractabimus, vbi de palatio Herodis, & eleganti ac magnifica platearũ

Ciuitatis dimensione nobis erit agendum. In memorata igitur præcipiti viæ flexu, Christus Dominus, graui pondere crucis oppressus corruit, petræ allisus: cumque præ debilitate sub onere progredi non posset, Iudæi Simonem Cyrenæum angariauerunt, vt crucem Iesu tolleret. Promerentur hoc loco peregrini, septem annos & totidem quadragenas de Indulgentia. In eadem Ciuitatis platea ad leuam, est domus ampla diuitis illius epulonis, qui misericordia erga Lazarum pauperem non mouebatur. In quam ingredi non potuimus, quòd eam Turca valdè Christianis infensus inhabitaret. Sed quia porta patebat, ex areæ magnitudine, apparet eam magnificam fuisse. Indè ad triginta passus deflectendo ad dexteram, fit ingressus in aliam longam plateam, quæ recta ad montem Caluariæ ducit. Ad leuam, ferè in medietate ipsius plateæ monte ascendendo (nam tota hæc platea ascesum Montis habet) sunt ædes S. Veronicæ, è quibus egressa, venerandam Christi faciem sanguine fœdatam, linteo abstersit. Non procul inde, est exiguus collis, in quo mulieres stabant flentes, quas alloquebatur Christus dicens; Filiæ Hierusalem nolite flere super me, &c. Hinc ad vnum & medium teli iactum, sunt magnæ & altæ duæ lapideæ columnæ, inter quas erat porta Iudiciaria, qua damnati rei, ad supplicium in Golgotha ducebantur. In ea porta, vt piè Catholici credunt, denuò sub Cruce corruit Iesus: in cuius rei memoriam, plurimi, cùm quascunque Ciuitatis portas ingrediuntur, signum Sanctæ Crucis formant. Habetur hic indulgentia septem annorum & quadragenarum.

Simon Cyrenæus.

Domus Epulonis. Luc. 16.

S. Veronicæ domus.

Porta Iudiciaria.

Ab hac porta Iudiciaria egressis, ad iactum lapidis & paulò amplius, offert sese Basilica dominici Sepulchri, quæ montem Caluariæ complectitur. Non procul à porta, qua itur in Ecclesiam, in cœmiterio est lapis prægrandis positus: quo in loco iam sub ipso monte, tertiùm

tertiùm Saluator noſter cum Cruce in terram corruit. Eſt ibi indulgentia ſeptem annorum & totidem quadragenarum. Hinc iam in montem pro nobis mortem ſubiturus aſcendit.

Prætergreſsi Eccleſiam, oratione Dominica & Salutatione Angelica recitata, rediјmus in Conuentum: à prandio vecturas, ituri Bethlehem, conduximus.

IVLIVS.

VT profectionem Bethlehemiticam tutiùs abſoluere nobis liceret; duos equites, & duos Ianiczeros pedites nobis adiunximus.

Porta Piſcium. Caſtrum Piſanum.

Manè diſcedentes ex Fratrum Conuentu, per Portam Piſcium è Ciuitate ſumus egreſsi, relinquentes ad leuam Caſtrum, quod etiam nunc, Piſanum appellatur. De quo cùm ſæpius hic fiat mentio, ſciendum eſt, varias de eo multorum eſſe opiniones. Arbitrantur enim nonnulli Arcem hanc Dauidis fuiſſe, quam ipſemet inhabitaret. Aliј hanc ipſam in ſummitate Montis Syon ponunt; vbi ingentes ruinæ ædificiorum vetuſtorum apparent: idque magis eſſe probabile, Berſabeæ piſcina comprobat, quæ monti Syon ita adiacet, vt commodè ex ſolario domus Regiæ mulier ex aduerſo lauans videri potuerit. Reg. 2. Cap. 11. Licet autem & Caſtro Piſano piſcina hæc immineat, remotior tamen eſt, quàm vt mulier internoſci facilè ex illo ædificio poſsit. Quamobrem rectius colligunt aliј, idque non obſcuris argumentis, quod nunc Caſtrum Piſanum vocatur, id antiquitus à Machabæis conſtructum fuiſſe: de quo in Machabeorum libris, & apud Ioſephum legitur. Sed cuiuſcunque tandem ſit, quamuis antiquas habeat ſubſtructiones, liquet illud cumprimis benè munitum eſſe. Formam habet quadrangularem: tur-

res

res itidem altas & munitas ex lapide quadrato in quadrum positas. Fossam valdè profungam Secto lapide vtrinq; munitam. Christiani in illam Arcem non admittuntur. Cùm è monasterio versus portam Syon progrederemus, Castrum hoc ad dextram nobis fuit, cuius quòd porta esset aperta, obliquè flectentes oculos (nam apertè introspicere periculo non caret) animaduertimus, aream non adeò intus esse magnam, vt nec arx ipsa magna est. In terra iacebant neglectim aliquot mediocria bellica tormenta, suis sedibus non imposita. Ad portæ custodiã Ianiczeri pauci sedebant.

Ciuitate egressi, conscensis asinis, in descensu montis, habuimus ad leuam ruinas Palatij Dauidis, de quo paulo antè dictum, ad dextram verò, piscinam Bersabeæ. Hac enim ad Bethlehem iter est. Piscina in longitudinem ad centum cubitos protenditur, non vsque adeò lata, per gyrum lapide quadrato strata, habens vndique gradus, per quos, iuxta quantitatem ipsius, ad aquam descendebatur Profunditas eius, cùm aquis implebatur, octo circiter. vlnas capiebat. Supra illam non procul à porta, modicus aquæ riuus defluit, quæ ciuitatis vsibus deseruit; piscina verò ipsa caret aquis: qua relicta, modico colle conscenso, ad dextram, ad iactum sagittæ à via publica deflectendo, est palatium ruinosum, in quo principes Sacerdotum & Seniores populi de comprehendendo & occidendo Christo consultabant; vndè etiam Domus mali consilij appellatur. Retrò hanc, paulò remotiùs ad dextrã, est alia desolata domus, quam ex parietinis duabus altam fuisse liquet. Hæc fuit Simeonis illius senis, qui indè in templum veniens in spiritu, puerum Iesum in vlnas suas accepit, & benedixit Deum. Indè vlterius progrediendo propè viam ad leuam, est arbor terebinthi satis magna, sub qua Beatissima Virgo quieuisse memoratur, cùm oblatura puerum Iesum in templo, è Bethlehem Hierosolymam pergeret. Est ibi Indulgentia septem annorum & totidem quadragenarum attributa.

Bersabeæ piscina.

Domus mali Consilij.

Simeo. senis Euangel. domus. Luc. 2.

Terebinthus B. Virg.

Non adeò magno interuallo, eſt puteus muro eleganti obductus, ſed aquam turbidã habet & nullius vſui. Dicitur Magorum puteus, quòd eo in loco ſtella denuò Magis apparuiſſe dicitur, cum Bethleem proficiſcerentur. Nam quamdiu Hieroſolymis cum Herode colloquebantur, diſparuerat. In medio itineris eſt collis non adeò eleuatus, ex quo Hieroſolyma & Bethleem conſpicitur: quandoquidem vno tantum & dimidio milliari diſtant abinuicem. Habentur hic complures iuniperi arbores: & ad dextram ſecus viam eſt petra, in qua Helias Propheta quieuit 3. Reg. 19: cui ſtatura corporis eius adeò eſt impreſſa, ac ſi recenti argillæ ſuperimponeretur. Remanſerunt enim capitis, lateris, manus & pedis dextri aperta veſtigia Sancti Prophetæ illius, quod Diuino miraculo attribui meritò debet. Ad leuam eſt paruum monaſterium Græcorum, quod S. Heliæ vocatur. Ad dextrum latus petræ, tergo verſus Hieroſolymam conuerſo, eſt domus diruta, vnum tantum parietem integrum habens, quæ Abacuc Prophetæ fuiſſe perhibetur; qui cùm è domo hac prodiens, meſſoribus cibum deferret, ab Angelo raptus, Danieli Prophetæ inter Leones conſtituto, prandium diuinitus præparatum detulit. Quarta milliaris parte à petra prædicta Heliæ, in parte dextra, eſt domuncula ſatis integra, in qua Rachel, filium Beniamin enixa dicitur: vndè non procul, in ipſa propemodum via publica, exſtat eiuſdem Rachelis monumentum propè integrum, forma pyramidis è viuo ſaxo exciſum, de quo * fit mentio. Non procul à Bethlehem ad leuam, propè viam publicam, ad ſagittæ iactum, eſt ciſterna viuæ & recentis aquæ, ad quam hauriendam non ſolum ex Bethlehem, ſed ex circumuicinis etiam pagis frequens fit concurſus. Vocatur in hunc vſq; diem Ciſterna Dauid, de qua.* Indè per extrema villæ, quę circiter quinquaginta caſas habet, proceditur verſus Bethlehem; & ad leuam fit reflexus verſus Baſilicã, quę à villa ad vnicã arc⁹ eiaculationẽ, eſt remota.

Marginalia: Puteus Magorũ. — Heliæ ſtatura petræ impreſſa. — Abacuc domus. — Daniel. cap. 14. — Rachel ſepulchrum. — * Geneſ. 35 — Dauidis ciſterna. — * 2. Reg. 23 — BETHLEHEM.

Cùm

Cùm eò perueniſſemus, reperimus ibi Boluchum cum Ianiczaris aliquot, qui nos Damaſco deduxerant, & ſedebant tum in Eccleſia, recentiorem auram captantes. Habebant autem ibidem & equos. Nam cùm Eccleſia ſemper ſit aperta, Turcæ cùm libuerit, etiam cum iumentis, in eam ingrediuntur. Quanta ſit autem nobiliſsimæ huius Baſilicæ elegantia & magnitudo, verbis facilè non poteſt explicari. Tota enim è pulcherrimo marmore fabricata, duplici ingentium columnarum ordine diſtinguitur. Intus Muſiueo opere vbiq; decorata: tectum plumbeis laminis habet coopertum. Eam D. Helena Auguſta conſtruxit: poſtea Monachi, regulæ S. Hieronymi obtinebant. Nunc ibi religioſi S. Franciſci de Obſeruantia Conuentum habent, quos P. Guardianus Hieroſolymis ſubmittit, mutans eoſdem ſexto quolibet menſe, propter perſequutiones, quas à Turcis maximas patiuntur. Erant ibi tum octo: quattuor Sacerdotes, laici itidem quattuor. Ingreſsi igitur in Eccleſiam quæ Catholicorum eſt, ad leuam deflectentes, venimus ad Fratrum Conuentum, & indè ſtatim ad Capellam Diuæ Catherinæ, in qua Diuina officia Monachi peragunt. Capella hæc Indulgentiam plenariam habet; quam peregrini eo modo conſequuntur, ac ſi ipſimet perſonaliter Eccleſiam Sanctæ Catharinę in monte Sinai viſitarent, quò non omnes, propter loci diſtantiam, & pericula peruenire poſſunt. In ſupra dicta igitur Capella ordinatur Proceſsio: quam peregrini more Hieroſolymis obſeruato, bini & bini ſequuntur, dum perueniatur ad locum Natiuitatis Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri. Poſtquam egreſsi fuerint è Capella prædicta, ſtatim ad leuam deſcenditur in locum ſubterraneum, & prętermiſsis tunc cæteris de quibus inferius dicetur, peruenitur in Capellam, quæ in longitudine decemocto, in latitudine nouem aut decem tantũ cubitos habet. Ibi è regione portæ, eſt altare; ſub quo locus, marmorea tabula ſignatus, oſtenditur, in quo Chriſtus eſt natus. In lapide

S. Præſepij Baſilica.

Natiuitatis Dominicæ locus.

verò qui altari eſt ſuperpoſitus, hæc inſcriptio Latinè inſculpta eſt; HIC DE VIRGINE MARIA IESVS CHRISTVS NASCI DIGNATVS EST. Supra altare ipſum, ad parietem eſt Vetus Tabula, cum imagine Natiuitatis Domini noſtri. Audiuimus hic ſub ipſum meridiem Sacrum, quod P. Ioannes de Florentia, qui tanquam Superior nobiſcum Hieroſolyma venerat, celebrauit. Antequam ad altare hoc perueniatur, in parte dextera, ſex vlnarum diſtantia, eſt præſepe in rupe exciſum, in quo Chriſtus natus fuit poſitus: quod cùm ſit valdè capax & vaſtum, conſtat aliud minus, ligneum illi fuiſſe inſertum, iuxta morem in partibus illis obſeruatum. E regione illius ad tres circiter cubitos, eſt aliud altare, vbi tres Magi procidentes Chriſtum adorauerunt, muneraque illi obtulerunt. In prædictis locis omnibus conceditur Indulgentia Plenaria. Capella hæc Sacri Præſepij, tota eſt Catholicorum: lampades tamen in ea, à diuerſarū gentium hominibus accenduntur, perinde vt in Dominico Sepulchro (qua de re poſtea copioſiùs) niſi quòd Nationes prædictæ, ſua luminaria pro feſto Natiuitatis Domini accendunt, quo tempore illis tantùm cum Proceſſionibus locum hunc Sacrum ingredi licet. Capella hæc Sacri Præſepij eſt valdè obſcura, cum ſub altari maiori, de quo ſuperius, Baſilicæ ſit poſita; nec aliundè lumen admittat, quàm per cancellos portarum collateralium, quæ gradus adiunctos habent, quibus in Eccleſiam aſcenditur, & Proceſsiones commeant. Aſcendentibus in templum per ſiniſtræ partis gradus, offert ſeſe ſtatim altare, eo in loco poſitum, vbi venientes ad Chriſtum Magi, ab equis deſcenderunt. Qui verò per gradus partis dextræ Eccleſiam ingrediuntur, deueniunt ad altare paulo remotius eo loco ædificatum, vbi parua quondam Synagoga fuit, in qua Chriſtus octauo Natiuitatis die, circuncisionis ſignaculum accepit. Altare hoc obtinent Catholici, ſed cùm ſit

Præſepe in rupe exciſum.

Circumciſionis Domini locus.

ſit in Eccleſia, quam Turcæ liberè accedunt, nullum cultum & ornamentum habet. Ibidem Chorum ſeu Abſidem Græca natio poſsidet. Sed quia locus hic paſsim omnibus patet, quoties ſacris operari volunt, à Sendziaco Ianiczaros accipiunt, qui à Turcis eos turbari prohibeant. Nam, vt dictum eſt, Eccleſia propter Turcas nunquam clauditur. Capella tamen Natiuitatis Dominicæ, Catholicorum opera, clauſa manet; nec in illam patet aditus aliundè, quam quà ex monaſterio per fornicem ſubterranũ ad illam deuenitur. Sacro peracto, Antiphona & Oratione præmiſſa, dictus Pater exhortationem breuem ad nos habuit. E Capella Præſepij eadem via, per quam intraueramus, egreſsis, ad dextram ſex cubitorum diſtantia, oſtenſum eſt antrum in rupe exciſum, habens in longitudine ſex vlnas, non adeò latum ſed profundum, in quo innocentes ab Herode occiſi, fuerunt ſepulti. Habet indulgentiam Septem Annorum & totidem quadragenarum. Ad leuam eſt aliud itidem antrum, in quo tria ſunt monumenta: primùm ſtatim in ingreſſu ad dextram, Sancti Euſebij; ſecundum ad ſiniſtram, Sanctæ Paulæ Romanæ matronæ (cuius etiam Monaſterium in quo habitabat, quod ipſamet amplum & elegans exædificarat, dimidio & amplius à Bethleem milliari totum dirutum & deſolatum conſpicitur) tertium Sancti Hieronymi. Indè via ſubterranea, peruenitur in cubiculum eiuſdem Sancti, vbi translationem Bibliorum abſoluit. Eſt autem valdè obſcurum, vtpotè ſub Eccleſia itidem ſitum, ad quam per gradus, qui nunc etiam extant, oraturus idem vir Sanctus aſcendebat per portam, quæ nunc muro eſt obſtructa. Lumen modicum per feneſtram ex parte monaſterij admittit. Sepulchrorum quodlibet habet Sepem annos, & totidem quadragenas de Indulgentia.

SS. Innocentum Sepultura.

S. Euſebij.

S. Paulæ.

S. Hieronymi conclaue.

Indè redijmus ad Monaſterium, vbi prandio ſumpto, Veſperas in Capella Sanctæ Catherinæ decantatas audiuimus: quibus finitis, è Conuentu egreſsi, conſcenſis aſinis, profecti ſumus ad Turrim gregis, dimidio bono milliari à Bethleem diſtantem: vbi Iacob patriarcha paſcebat gregem ſuum. Turri collapſæ, ingens aceruus lapidum remanſit eo loco, in quo Angelus paſtoribus magnum gaudium annunciauit, de Chriſto Saluatore nato. Erat turris hæc in fertili & peramœna conualle poſita. Indè redeuntes alia via ad ſiniſtram, vidimus Sacellum à Diua Helena Auguſta exædificatum eo in loco, in quo Angelus in ſomnis admonuit Ioſeph, vt tolleret puerum & matrem eius, ſecederetque in Ægyptum. Domunculæ iſtius apparent adhuc parietinæ, cui Sacellum coniungebatur. Eſt ibi indulgentia ſeptem Annorum & quadragenarum totidem. Ad dextram paulò remotius relinquuntur ruinæ diruti Monaſterij S. Paulæ, & ad ſiniſtram peruenitur in paruam villulam, quæ Paſtorum appellatur, in qua eſt puteus altus aquæ frigidæ & optimæ, ad qnam hauriendam Beatiſsima virgo ſæpius accedere ſolebat. Habet Indulgentiam ſeptem annorum & totidem quadragenarum. Hunc puteum ipſimet Machometani plurimùm venerantur, & ſanctum appellant: quem etiam, quod aliâs non faciunt, lapidea tabula (non enim latus eſt) cooperiunt, vt tectus ſemper maneat. Ab hac villula reditur ad Bethleem, vbi non procul ab Eccleſia ad manum ſiniſtram, eſt antrum ſubterraneum, aliquot vlnas latum & longum, habens ingreſſum haud facilè peruium, in quo Beatiſtima Virgo cum infante Ieſu delituit, dum pueri innocentes iuſſu Herodis in Bethleem interficerentur: in quo diuini miraculi etiam nunc apparent indicia. Nam terra indè accepta, & in potu mulieribus, quibus lac deperit, porrecta, copiam lactis illis reducit. Septem anni & quadragenæ de Indulgentijs hîc conceſſæ. Sub veſperam redijmus ad monaſterium: & aditu reſerato, in Summitatem

Turris gregis.

S. Paulæ Monaſterium.

Puteus villæ paſtorũ

Antrum latibuli Beatæ Virg.

tem ac fastigium templi ascendentes, vidimus indè à longè ad sinistram, montem Engaddi, de quo frequens in sacris scripturis fit mentio, & non procul à Bethleem abest. Quoniam autem Loth Sodomis fugiens, montem Engaddi pertransibat, nonnulli volunt, specum isthic esse, in qua cum filiabus conuersationem habuit. Locus tamen certus non monstratur. Ad manum dextram conspicitur hortus; in quo, tempore Salomonis, ingentem Balsami arborum fuisse numerum, nonnulli Historicorum testantur. Conspiciuntur hic etiam montes, qui valli Hebron adiacent: quò excurrere animus erat, cùm quinque tantùm à Bethleem milliaribus distent, vt & sepulchra Patriarcharum, & loca in quibus tres Angelos Abraham vidit & Isaac circumcisus est, perlustrarem; sed cùm ab Arabibus periculum immineret, quorum duobus ante diebus, agmina inter se concurrebant, abstinendum necessariò fuit ab hac profectione. Qui tamen religiosi loca illa viderunt, narrarunt Hebron exiguum esse oppidum, quod à Iudæis tantum inhabitatur. Cum itaque ad Hebron accedere non potuissem, constitui die insequenti montana Iudææ conscendere, præcipuè quòd Ecclesia hoc die festo de illis memoriam faciat. Audito completorio, præparabamus nos per sacram confessionem, ad perceptionem Diuini Sacramenti in crastinum: & deuotioni; prout cuiq; Dominus largiebatur, insistentes, noctem ibidem transegimus, in Capella sacri Præsepij modicum quiescentes.

Engaddi mons.

Hebron oppidum.

2. Summo manè Missam lectam audiuimus, Patris Ioannis de Florentia, & Sanctiss. Sacramento refecti, patribus valediximus, asinisque conscensis villam Bethleem prætervecti, post quartam partem milliaris, ad villam aliam maiorem Maronitarum peruenimus, quæ vocatur Bethagil, & est in eo loco sita, in quo Angelus Domini Regis Assiriorum Senacherib castra percussit. Vbi in hanc vsque diem, illud cumprimis admirationi habetur, quòd

Bethagil loco castrorum Senacherib. 4. Reg. 19

quòd nullus ex circumciſis, hic in tertiam diem ſuperuiuere poteſt,ſed tertia nocte proculdubiò moritur. Id ex Arabibus duo, qui nobis vecturas conduxerant, ſe per experientiam comprobaſſe, ſanctè affirmabant. Prima enim nocte,ingens eos capitis dolor inuaſit;ſecunda corpus illorum adeò totum intumuit, vt mortis inſtantis metu,neceſſariò iſthinc abduci debuerint: quorum vnus pòſt quattuor, alter pòſt ſex demum Menſes priſtinam ſanitatem recuperauit. Cumq; partem villæ iſtius, propter compendium itineris,attingeremus,nullius circumciſorum nobiſcum eò voluit aſcendere,ſed circuitu periculum declinare maluit. Tribus à Damaſco paſſuum millibus,ad leuam in præalto monte,videramus quoque antea quiddam ſimile: nempe Monaſterium Sanctimonialium Maronitarum: in quo nullus itidem circumciſorum ad diem tertium pertingere poteſt. Id Deum particulari gratia beneficium loco illi conceſsiſſe, multi affirmant,vt caſtitas virginum illarum,à paganorum libidine, tutior redderetur. Confectis à prædicta villa,duobus circiter milliaribus, peruenimus ad paruum fontem, propè viam ad manum dextram,modicè ſcaturientem:in quo S. Philippus EunuchumCandacis Reginæ baptizauit.Act.8. Solent Anabaptiſtæ ſuum errorem hinc adſtruere, quòd Philippus & Enuchus in aquam vterq; deſcendiſſe ſcribitur. Sed qui locum hunc oculis ſubiectum habuerit, facilè animaduertet, adeò modicam ſcaturiginem,ex anguſta rupis fauce hîc proſilire,vt vtriuſq; pedis plantæ ſimul perfundi non poſsint. Vndè probabilior coniectura ſumi poteſt,Philippum,Eunuchi caput duntaxat,aqua ſumpta perfudiſſe, illumq; hic baptizaſſe. Eſt hic Annorum & quadragenarum Septem attributa Indulgentia.

Circumciſi in quibuſdam terræ S. locis viuere non poſſunt.

Fons S. Philippi.

Inde poſt duo magna milliaria confecta, itinere valdè difficili peruenimus in deſertum, in quo Sanctus Ioannes Baptiſta habitabat,prout in fine 1.Cap.apud Lucam habetur. Eſt antrum non adeò magnum in monte à naturæ

DESERTVM S. IOAN. BABT.

turæ formatum cui S. Helena parietem è cocto latere adiunxit. Accessus huc valdè periculosus. Nam & subtus præcipitium est aspectu formidabile; & antri semita angusta, decliuis & lubrica. Montes ipsi, vt & vallis, cumprimis horridi, & surdæ cautes. Ad fores antri surgit aquæ viuæ riuulus, digiti vnius latitudine, vndè Præcursor bibebat, nec alia ibi reperitur. Qualis cibus eius fuerit, diuersæ sunt multorum opiniones. Nonnulli volunt eum victitasse herba, quæ nunc etiam nostrate lingua panis S. Ioannis, à Plinio verò, Lib. 13. Cap. 8. Cæraunia, ab alijs cæracia, & siliquæ dulces, vocatur; cuius circa ciuitatem Iudæ, Præcursoris patriam, quæ duobus indè milliaribus abest, ingens copia prouéniebat: vt nunc in Insula Cypro, vndè ad varias & nostras etiam partes, submittitur. Circa antrum, nudæ tantum sunt rupes: fruteta rarissima & exigua. Sumpsimus ad hunc fontem refectionem, allatis ex Bethleem nobiscum necessarijs. Est autem hîc Indulgentia Plenaria.

Duobus deindè magnis milliaribus confectis, per asperrima montium iuga, peruenimus in Ciuitatem Iuda, quæ nunc vix domunculas habet viginti, quam tamen è situ cumprimis amplam fuisse apparet. In ingressu ad dextram, sunt ruinæ templi eo loco in quo beatissima Virgo visitauit Elizabeth, & Canticum Magnificat deprompsit. Exstat & vestigium Ecclesiæ, in domo Zachariæ exædificatæ, in qua Canticum Benedictus decantauit, de quo Lucæ 1. Turcæ ijs in locis priuatas domos habẽt, qui vt nos ad areas huiusmodi templorum admitterent, pecuniæ nonnihil à nobis extorserunt. Indè ad duos sagittæ iactus ad manum sinistram, est Ecclesia integra Sancto Ioanni Baptistæ dicata. Vbi ad sinistrum cornu altaris maioris, est sacellum, in quo Præcursor natus est. Nec enim in lucem editus erat eo in loco, vbi Zacharias habitabat; qnandoquidem factus mutus, aliò concesserat,

Montana Iudææ.

relicta in partu vxore domi:quæ poſtmodùm in Eccleſiam præſentem conuerſa fuit,quæ eſt Catholicorum: vbi etiam annuatim in S.Ioannis Natiuitate ſacrum celebratur: habetq; Indulgentiam plenariam. Reperimus non procul ab Eccleſia,Locumtenentem Senziachi Hieroſolymitani,qui recreationis cauſſa huc manè excurrerat, & fixo tentorio,dum Solis ardor declinaret,exſpectabat.Indè vno & medio milliari, via itidem aſperrima, peruenimus ad Monaſterium Sanctæ Crucis in ſiniſtra viæ parte ſitum: quod Græci S.Archangeli nominant: & eſt Georgianorum, eiuſdem prout S. Sabæ, de quo inferiùs, inſtituti,quorum Epiſcopus hîc reſidet. Traditio habet,eo in loco conſtructum, ex quo arbor oliuæ pro Cruce Chriſti paranda,fuit deprompta; & oſtenditur ſub altari maiori fouea in rupe, vnde fuit eruta. Locum hunc Catholici & omnes orientales in magna habent veneratione. Septem annorum & quadragenarum habet Indulgentiam. Ad manum dextram aræ maioris,eſt altare paruum Catholicorum, in quo ſingulis annis ſacrum peragitur. Epiſcopus loci, oliuarum baccas,& panem ſiccum nobis appoſuit. Carnes.n.hic non comeduntur. Indè per altiſsimum & aſperrimum montem profecti, vno ab Hieruſalem milliari,in parte ſiniſtra montem oblongum, & non adeò altum,vidimus,qui Gion appellatur: in quo elegantes ex lapide ſecto ruinæ conſpiciuntur, Palatij Salomonis, quod tredecim annorum ſpacio fuit ædificatum. 3. Reg.7. Eodem etiam in monte,Dauide adhuc viuente, idem Salomon in Regē fuit vnctus à Sadoch ſacerdote, 3.Reg.1. Ad dextrā relicta piſcina Berſabeæ, ex iumentis deſilientes, venimus ad portam Piſciū,& indè vna ab occaſu ſolis hora,ad monaſteriū: vbi P.Vicarius mihi narrauit, ſe prout illi iniunxerā, apud Locumtenentē (quem in Montanis Iudææ vidimus) obtinuiſſe,vt nobis Arabem concederet, qui nos ad Mare mortuum & Iotdanem deduceret. Id craſtina die à prandio futurum.

Monaſterium S. Crucis ſeu S. Archangeli.

MONS GION. Palatium Salomonis

Circa

3. Circa meridiem accesſimus ad Locumtenentem Sengiachi, qui manebat in domo Pilati, vbi etiam exſtat impluuium tabulis marmoreis eleganter conſtratum, quod in Euangelio Litoſtrotos dicitur. Habet vtrinque porticum, in qua pro tribunali Pilatus ſedebat, porphyreticis columnis innixam: ad quarum vnam, in angulo poſitam, Chriſtus Dominus fuit flagellatus; cuius pars habetur in Capella Apparitionis, prout dictum eſt ſuperius. Sub hac porticu, quâ per feneſtras proſpectus ad aream templi Salomonis patet, ſedebat Locumtenens, ſubſtrato tapete, puluilloque precioſo ſuppoſito in terra, prout Turcarum mos. Ad latus dextrum, aſsidebat quidam alius Turca: aderat & Arabs, qui ſecuritatis cauſſa pro nobis conducebatur. Pauci enim peregrini propter expenſas & Arabum pericula ad Iordanem proficiſcuntur: niſi cùm frequentiores circa feſta Paſchatis, conueniunt: quo tempore collato Symbolo, & Sengiaco aliquo honorario dato, ducem ex Arabibus aliquem conducunt, qui aliqua Sclopetariorum Turcarum manu ſtipatus, illos comitetur. Ego quòd eò proficiſci omnino decreueram, cum Locumtenente de ratione ſecuri itineris tractabam; qui acceptis à me centum aureis, Arabem nobis conduxit, datis illi tantum quinque Cecchinis, qui decem florenos conſtituunt, & lanea interula, reliquum pecuniæ ipſe accepit, cùm abſque eius permiſſu, cum Arabe de precio paciſci minimè ſit licitum. Quamobrem per interpretem nobis præſentibus Arabem ſic alloquutus eſt; Iſti, inquit, peregrini, proficiſci volunt ad Mare Mortuum (ſic enim appellatur, quod ſit innauigabile, propter ſulphuris nimiam craſsitiem, in qua, ne proiectus quidem homo, ſuffocari poſsit) ad Iordanis fluenta, & Hierichuntem: Promittiſné illos incolumes huc reducturum? Promitto, reſpondit Arabs, quòd ſaluos illos reducam, quandoquidem habiturus ſum quindecim comites Arabas ſagittarios præſtantes. Arabes præterea qui in partibus illis prædantur, ſunt

Palatium Pilati.

Ad Iordanem profectio periculosa.

mihi noti, & præcipua familiaritate amicítiaq; coniūcti. Quòd ſi in phalangem incognitam incidere contigerit, primus in hoſtes impetum faciam, & me mactari potius, quam fidem fallere, patiar. Interea peregrini, ſibi vt poterunt, conſulant. Victum tamen mihi præbere debebunt; quem quamdiu mihi præbebunt, tamdiu illos, quocunq; voluerint, comitabor & deducam. Ex his dictis apparet, Arabas, non ſemper eſſe ſaturos. Iuramentum deinde, more ſuo præſtitit, dextra manu frontem attingens, & in cælum oculos attollens. Diſceſsimus deinde à Locumtenente qui nobis etiam tres è Ianiczeris Sclopetarios adiunxit. Arabs prædictus nos ad Conuentum eſt comitatus, vbi pro confirmatione iuramenti, panem cum ſale oblatum alacriter comedebat. Arabes etenim, licet latrocinijs aſſueti, ſimplicitatem tamen hanc, ordinatione quadam diuina, paganis inſpiratam retinent: vt, quando aliquod Iuſiurandum ratum & firmum eſſe volunt, panis cum ſale comeſtione id comprobent. Quòd vbi hilariter fecerunt, tutò illis credi poteſt; ſin fronte corrugatâ, & minus auidè, oblata deguſtent, certum eſt illos animo nil ſynceri cōcípere. Id quod rei euētus in Arabe noſtro comprobauit, qui nobis fidem datā cum in magnis anguſtijs verſaremur, ſeruauit prout fuſiùs inferiùs explicabitur.

Iuraturi Arabes panem cum ſale comedunt.

Egreſsi è Conuentu, extra Portam piſcium, conſcenſis iumentis, nos in viam dedimus. Erant in comitatu ſex Fratres religioſi. Emenſis tribus magnis milliaribus, via difficili & ſaxoſa peruenimus paulò antè occaſum ſolis ad monaſterium S. Sabæ quod Græcorum eſt: non adeò multæ quidem ſubſtructionis, ſed per gyrum, tot in rupe manſiunculas habet exciſas, vt locus hic antiquitus quinque millium Monachorum capax fuerit. Monachi humaniter nos exceperunt, cænamque in refectorio ſuo appoſuerunt: vbi dum cum familiaribus meis, idiomate noſtro colloquerer, Dionyſius Damaſcenus Monachus, natione Macedo, lingua intellecta, cœpit mecum Sclauonicè loqui, narrauitq; ſe in Lithuania fuiſſe, fereq; omnes

ANACHORITÆ.

è pri-

è primoribus noſſe: & me,de memet ipſo interrogauit, nomine proprio verè expreſſo, memoria repetens, quo modo Sigiſmundo Auguſto Rege mortuo, cùm Vilnæ vnà cũ ſanctæ memoriæ Epiſcopo Valeriano,à ſenatu,tuendæ publicæ quietis cauſſa,delegatus eſſem,litteras fidei à me habuerit,cùm in Moſchouiam,propter eleemoſinã conquirendã proficiſceretur.Deo rectè omnia diſponente,factũ eſt,ne ab eo agnoſcerer.Nam vt plerumq; Græci ſunt iniquiore erga Catholicos animo, ſi nomen meum ſuæ gentis hominibus edidiſſet, poteram in aliquas difficultates incurrere:maximè cùm nondum patentes litteras Turcarum Cæſaris ad manus habuerim. Nec enim Turcæ ſolent occaſionem prætermittere, quando ſeſe lucelli alicuius offert cõmoditas.[1] Vt nõ paucis accidit,de quibus ĩnotuit,quòd modũ ſeſe ex illorũ manibus redimẽdi aliquẽ haberent, Narrarunt nobis ibidem Monachi (quod ipſum Hieroſolymis quoq; audieramus antea,cùm res ſit omnib.decãtata)quòd etiã tempore Selimi ſecundi Turcarũ Imperatoris,erant in hoc ipſo monaſterio,mille Monachi:qui õnes miſerabili quodã caſu ſunt trucidati.[2] Nã cùm Sengiachus quidam nouus officium adminiſtrationis Hieroſolymis adiret, Monachi huius loci, vt eum ſalutarent ſibiq; propitium redderent, viritim gallum gallinaceum,pro xenio deferentes, illum acceſſerunt. Qui cùm tantum hominum numerum (erant autem mille)in vno eodemq; habitu, quæ res aſpectu fuit periucunda, vidiſſet,quæſiuit per interpretem,quinam eſſent. Reſponderunt ſe Anachoritas S. Sabæ eſſe ; & ſalutatum nouum ſuum Præſidem veniſſe, fauſta illi precantes. omnia : cui cùm propter paupertatem, quam profitebantur, ampla munera deferre non poſſent, hæc exigua, vt animo grato ſuſciperet, illiſque ſe clementem & benignum præſtaret,orabant. Reſpondit barbarus. Se grato quidem animo munus acceptare : ſed

[1] Fuit is apud me Monachus poſtea die 19 Martij Año 1588. in Czarnouuczyce, cũ alijs ſocijs Harmone Corcyren. Eraſmo Theſſalonicẽſi, Ioachimo Chio, cùm ex Moſchouia in Palæſtinam reuerterentur. Narrauit eadem õnia, quæ antea in Monaſterio S. Sabæ mecum loquebatur : dixitq; Arabem illũ, qui me ad Iordanẽ deducebat, in tantam potentiam excreuiſſe, ut cũ quattuor millibus equitũ prædas agat. Arabas, duos iam Sengiachos Hieroſolymitanos poſt meum diſceſſum, interfeciſſe, Habebant lrãs fidei, quòd ex Monaſterio S. Archangeli eſſent Anachoritæ, à Guardiano noſtro terræ Sanctæ, qui Fr. Acurſius Quintianus Brixienſis, vocabatur.

[2] Mille Anachoritas Sengiachus crudeliter enecat.

ſed tantam Gaurorum(ſic. n. homines Chriſtianos Turcæ canes appellant) multitudinem, in vno cumulo congregatam, æquis oculis aſpicere non poſſe. Vereri ſe dicebat, ne ſub eius adminiſtratione, Chriſtiani, qui tam numeroſi eſſent, aliquid ſeditionis molirentur. Maturè obuiam diſcrimini eundum, & Gaurorum multitudinem minuendam eſſe. Delectis igitur ex omni numero, viginti quos volebat, reliquos omnes, in oculis ſuis, per Ianiczeros in fruſta concidi crudeliſsimè iuſsit: cumque de tam ingenti macello ad Selimum perſcripſiſſet, ab eo collaudatus eſt, quòd in officio ſuo diligentem & vigilantem ſe comprobauerit. Meo tempore in prædicto monaſterio, triginta tantum circiter erant Monachi.

A cœna, nos ad modicam quietem compoſuimus; cumque circa mediam noctem, Monachi ad preces Matutinas, tabula ſignum darent (campanarum enim vſus vbique ſub Turca prohibitus) è monaſterio egreſsi, viam montuoſam, inter horridas rupes, & ſaxoſos anfractus habuimus: quam proſequi, niſi nobis Luna illuxiſſet, nulla ratione potuiſſemus. Confecimus tamen hoc itinere nocturno, tria paſſuum millia: & in aurora Mare Aſphalticum conſpeximus, ad cuius demum littus hora diei ſecunda peruenimus.

Campanarum vſus à Turcis interdictus.

Mare hoc, vel potuis Lacus (nam viginti tantum milliaribus in longum, in latum verò vbi magis extenſus eſt, ſex vel ſeptem tantum protenditur) in eo loco eſt, vbi in cœleſtis iuſtitiæ teſtimonium, propter peccati turpitudinem quinque ciuitates immiſſo cælitus igne conflagrarunt, quarum nomina ſunt hæc, Sodoma, Gomorrha, Sochor, Amona, & Sebion. Sunt qui ſcribant, quinq; has vrbes ſubuerſas, præſertim Georgius Cedrenus in Hiſtoria: qui tres poſtremas ita nominat Segor, Adama, & Seboim. Lacus iſte totus eſt ſulphureus habens ſaxa in littore, quæ accenſa, inſtar ligni ardent: quorum aliqua, rei experiundæ cauſſa, mecum attuli. Ioſephus de bello Iudaico,

MARE ASPHALTICVM.

Geneſ. 19.

Lib. 5. Cap. 5.

daico, lacum hunc, non minus exactè quàm verè descripsit: illud præcipuè, quòd in die ter mutat colorem, quod & ipse euidenter vidi. Nam manè habebat aquam nigricantem; meridie sole intenso (sunt enim calores hic immensi) instar panni, fit cærulea: antè occasum, vbi vis caloris remittit, tanquam limo permista, modicè rubet, vel potiùs flauescit. Cæterùm fructus, quos arbores ad mare hoc, vt scribit Iosephus Lib. eodem 5. producunt (qui in specie poma videntur, decerpta verò intus cinere & flauilla plena in fumum dissoluuntur) nullos hic vidi. Neque enim sunt ampliùs: vt nec statua salis vxoris Lothi, quæ conuulsa nunquam minuitur, vsquam hoc tempore apparet. Nam diligenter ex Arabe nostro conductore, cæterisque qui loca illa habent explorata quæsiui: qui constanter affirmabant, nihil simile hic reperiri. Sed & Frater Angelus laicus Monachus, qui in Hierosolymitano Conuentu, quinquaginta años exegit, narrauit multos Europæos Christianos, suo tempore, statuam hanc perquisiuisse, nec tamen inuenisse. Lacus hic aspectu ipso horrendus apparet. Nam montibus vndiq; præruptis & cautibus surdis cingitur: & aquam colores variantem, valdè spissam & fœtentem habet, quæ guttatim degustata, prout à nobis factum, linguam atrociter mordet, & caput graui pestiferoq; odore vehementer inficit. Reperimus ad littus Æthiopem nigerrimum nudum, sal colligentem (nam lacus hic sal producit, sed amarum veluti felle mistum) vultu terribilem, corpore & saltu valdè agilem, pharetram & arcum habentem: quē dux noster nouerat, prædonem esse famosum, nunc solùm; socios latrones vltrà Iordanem versari.

Statua salis vxoris Loth.

Iordanis fluuius in mare hoc exoneratur, ea parte, quæ ex Monasterio S. Sabæ venientibus occurrit. Inde ad vnum & meum milliare, per altas & steriles arenas, ad locum Christi baptismatis peruenitur. Ad

IORDANIS FLVVIVS.

Ad dextram fluminis, quod valdè ſinuoſis flexibus ſe videndum ſæpius exhibet, eo ipſo in loco, vbi à Ioanne Chriſtus eſt Baptizatus, lucus eſt vmbroſus, ad dimidium milliare in longitudinem, & ad iactum ſagittæ in latitudinem, propè fluuij ripas, ſe extendens. Habet arbores, quarum folia ſalices imitantur, non tamen eius ſunt generis, prout ex virgis, quas mecum attuli videre licet. Atque hoc illud deſertum eſt, cuius Euangeliſtæ Matth. 3. & Mar. 1. meminerunt, in quo Ioannes Baptizabat, & pœnitentiam prædicabat. Ea porrò, quibus Præcurſor ſanctus victitabat, nempè locuſtæ & mel ſylueſtre, in locis hiſce iam non reperiuntur. Sed veriſimile eſt, fluuium, qui non limoſum ſed arenoſum etiam fundum habet, & inter rupes labitur, conchylia quædam abſq; decoctione comeſtibilia (quorum nonnullas ſpecies mare etiam producere alicubi ſolet) in ripas eieciſſe. Hæc vel horum ſimilia num Sanctus comederit, incertum. Mel ſylueſtre etiam lucus hic olim producere potuit, quo atteſtante ſcriptura, veſceretur. Nunc nihil tale hic inuenitur, cùm ſit ſolitudo, nullam culturam admittens. Aquam valdè turbidam Iordanis habet, ſed ſalubrem, quæ in vaſe aſſeruata, nũquam corrumpitur: prout in ea, quam adduxi mecum, indubitanter ſum expertus. Aliqui ex noſtris ibidem corpus abluebant, cùm in ripa refectionem ſumeremus. Vix in latitudinem triginta cubitis excreſcit, niſi vbi in Mare mortuum influit: quo loco latiùs etiam diffunditur. Videntur hic ruinæ pontis in vlteriore ripa, quem lapideum Diua Helena olim conſtruxerat. Vltrà flumen ad dextram verſus lacum Aſphaltidem, incipit iam Arabia, quæ eſt & vocatur meritò Deſerta. Nihil enim præter rupes & arenam producit, prout ex ipſo primo aſpectu manifeſte videre eſt. Superiùs ad dimidium milliaris procedendo, locus eſt, vbi Hæbræi Iordanem ſicco veſtigio tranſierunt. Ioſue 3. A Iordane verſus Hiericho procedendo (quod inde vno & dimidio milliari vel paulò plus,

Baptiſmi Chriſti locus.

Locuſtæ & mel ſylueſtre S. Ioannis.

Iordanis aqua aſſeruata incorruptibilis.

ARABIA DESERTA.

plus, abest) propè viam publicam, est Ecclesia propemodum integra, à Diua Helena in honorem S. Ioannes Baptistæ fabricata, prout & illa, quæ in loco Baptisati Saluatoris visitur. Habent Indulgentiam Plenariam. Ad manum sinistram est locus Galgalæ, de quo Ios. 4. Sed lapides quos de alueo Iordanis translatos ibi statuerant Israëlitæ, nulli apparent. Inde ex arenoso & sterili solo, deuenitur in elegantem & fertilitate celebratam conuallem: in qua Ciuitas Hierichuntina erat posita. Dimidio ab vrbe milliari ad dextram est collis, in quo Iosue vidit virum stantem contrà se, euaginatum tenentem gladium, Ios. 5. Ex colle hoc patebat amplissimus prospectus Hierichuntis; vnde Iosue, tanquam Dux belli peritus, poterat locum oppugnandę ciuitati percommodum contemplari, & deligere.

Ecclesia S. Ioan. Bap.

Galgala.

Peruenimus postea Hierichuntē, quæ ciuitas in amœna & omnium fructuum feraci planicie sita erat: & circa tempus illud, propter intensum calorem, Dactylos iam maturos illa regio habebat. Ex ambitu apparet vrbem ingentem, forma circulari constructam fuisse. Vbi erant muri, quasi agger quidam congestus videtur: in turrium autem loco, quas non paucas fuisse liquet, tumuli maiores quasi colles quidam rotundi, consurgunt. Habuit hic effectum proculdubiò illa Iosue imprecatio, qua vt in Cap. 6. habetur, vrbem grauissimè perculit. Nullus enim hic habitat, præter Arabas deprædatores, qui in tuguriis arundineis degunt. Turris vnica tantum dimidiata parte integra, quadrangularis, in Ciuitatis extremitate superest: quam nonnulli domum meretricis Rahab, quandoquidem ad murum ciuitatis posita erat, esse volunt: quæ signo funiculi coccinei ad fenestram ligati, ne ab Hebræis diriperetur, obtinuerat. Ios. cap. 2. Alij eam Zachæi fuisse arbitrantur, quam Christus ingressus erat. Quamobrem ob memoriam siuè Rahab, siuè Zachæi diuinitus partem eius maiorem reseruatam existimant: quandoquidem in

HIERICHO. Ciuitas.

Rahab, meretricis domus.

Zachæi domus. Luc. 19.

toto illo Ciuitátis situ, víx vnius cubiti altitudine, integer murus iuueniri potest.

In descriptione insulæ Cretę breuibus attigi, quanta sit ibi cœli diuersitas, montibus à Septentrione, versus meridiem superatis: idem & hic videre licet, quando aliquis Hierosolyma Hierichuntem proficiscitur. Nam licet sex tantū milliarib⁹ per directū distet hinc Hierosolyma, quæ multas Dactylorū arbores circumcirca habet: fructus tamen eiusmodi isthic non maturescunt, hic autē ad plenā maturitatem perueniunt. Habetur hic arbor Spalati, quæ maximo precio æstimatur, & calidissima aëris temperie opus habet: vt & Rosæ Hierichuntinæ, quarū vsus mulierib⁹ ad faciliorē partū mirificè confert. Fructus omnes & segetes, duabus hic antè hebdomadis quàm Hierosolymis citius proueniunt. Nec mirū. Sunt enim hic adeò immensi calores: vt hinc petentibus Hierosolymā, cœlū longè frigidius videatur: vbi aër itidem salubrior, & noctes nimij caloris expertes.

Spalati arbor.

Hierichūtinæ Rosæ partū facilitant.

Ex Iericho discedentes, vno dimidio & paulò ampli⁹ milliari, deuenim⁹ ad fontē aquarū, quas Eliseus immisso sale sanauit, & ex pessimis optimas effecit. Fons hic totam vallē illā irrigat, & per fossas antiquitus ductas, in hortos deriuatur: est copiosus, profunditate hominis humeros attingens; pisciculos paruos habet multos. Videntur hic ingentes aquæ ductus, qui ad eremū & monasteriū S. Hieronymi aquas propellebant. Nunc vix Monasterij illius vestigia apparent. Cibo apud fontē refecti, post emensam quartā milliaris partē, deuenimus ad radices montis, qui Quadrantana dicitur: vbi Christus à Diabolo tentabatur. Relictis iumentis, ad mediū milliare progressi, per adeò arctā, & lubricā semitā, quæ subtus ingens præcipitiū habet, vt multi ꝑpter vertiginē capitis & lapsus periculū eo noluerint accedere, peruenim⁹ ad medietātē mōtis (nec enim vlterius patet accessus) vbi planicies ad sex vlnas protenditur in longū, latitudine valdè angusta. Hic Christus

Fons Elisei. 4. Reg. 2.

Quadrantana mons teutantis Christi.

Domi-

Dominus quadraginta diebus & noctibus ieiunauit, Matth.4. & S. Helena vnum parietem è latere cocto erexit, cui altare exiguum est adiunctum, quod habet Indulgentiam plenariam. Lapides ibi plurimi, quos Sathanas ostendens; Dic, aiebat, vt lapides isti panes fiant. Qui locum hunc, Desertum Syluæ appellant, errare videntur: cùm arboribus planè careat, rupesq; tantum & asperrima saxa in altum porrigat. Videtur hinc lacus seu mare Mortuum, & vt sub vesperá solet, aquas nobis rubentes veluti limo permistas, vt antè dictum est, repræsentabat. Iordanis quoq; & Iericho, quod vno tantum, si rectà eatur, abest milliari. In summo eiusdem montis iugo (ab ea tamen parte quà rectà Hierosolymis itur) est aliud Sacellum in eo loco, in quo Sathan Christum assumens, mundi Regna illi ostendit, prout in eodem habetur Euangelio. Totus hic mons, multas specus habet, in quibus olim Anachoritæ habitabant. Nunc propter barbarorum sæuitiem nullus inhabitat. Indè reuersi denuò sumus ad fontem Elisei, è cuius regione, modico admodum interuallo, est condensum fruticetum, in quo noctem ducere constitueramus, quandoquidem occasus solis post horam imminebat. Cumq; cænam appararemus, superuenerunt triginta ferè Arabes, Ductori nostro parùm noti, qui statim panes, Gallinas, Anseres, quos decoctos habebamus, diripere cæperunt. Cæterùm Arabs ductor noster, cùm ab illis periculum nobis creari animaduertisset, arte vsus, persuadere illis cœpit, vt tanquam ex itinere lassos, quiescere nos permitterent, quandoquidem eodem illo in loco pernoctaturi essemus. Id autem eo consilio fecit, ne subitò irruentes, nos opprimerent. Acquieuerunt illi persuadenti non grauatim, noctem magis commodam, designato in nos facinori, iudicantes: itaq; aliquantò modestiùs se gerebant. Intereà ductor Arabs, me ad partem vocato, cùm absque interprete, qui cum alijs seorsim agebat, loqui mecum non posset, manu gutturi

ſuo admota, ſignis annuebat, nos ab illis interfectum iri, ſi pro nocte hic maneremus. Interpres accerſitus, idem mihi renunciauit. Significaui itaq; meis vt abitionem pararent. Arabs verò noſter, apud latrones illos tantum perfecit, vt abſcederent. Monachi, qui noctis præteritæ itinere, & ęſtu diurno valdè fatigati erant, volebant omninò hic remanere. Quamuis autem ego libenter idē feciſſem, quoniam tamen ductor profectionem vrgebat, dixi me quidem illis non difficulter morē gerere velle; ſed cùm Arabs noſter, in tales nos prædatores incidiſſe, quibus ipſe reſiſtere non poſsit, certò affirmet, me vnà cùm meis profecturum; manerent illi ſi vellent, ſed magno ſe periculo expoſitos conſiderarent; quandoquidem, nō exſpectatis illis, Ductor Arabs & Ianiczeri me eſſent comitaturi. Cùm itaq; Arabem noſtrum, ſuis rebus diffidentem, & valdè ſollicitum eſſe animaduertiſſent, ſarcinulas colligere cæperunt, idq; eò etiam alacrius, qnoniam dicebatur, eoſdem latrones antè triduum interfeciſſe vnum ex Locumtenentis officialibus, & ſex illi Turcas adiunctos, qui tributum in pagis, ad Iordanis amnem iacentibus, exigebant. Itaq; prima noctis hora, per ſilentium, ductore ſic monente, loco mouimus, & monte Quadrantenæ ad dexteram relicto, rupem altam conſcendimus, cumq; tria magna milliaria confeciſſemus, in cacumine montis, Arabs ductor, vt vnam ad minùs & dimidiam horam quieſceremus, permiſit: ipſeq; interim cum ſuis excubias egit. Poſtea cùm ex ſuo, quem iſthic reliquerat, exploratore dediciſſet, Arabas latrones nocte ad fontem Eliſei, vbi quieſcere debebamus, accurriſſe; excitatis nobis, iumenta conſcendere iuſsit. Perreximus itaq; gradum accelerantes, quòd via melior eſſet: & duobus ab Hieroſolyma milliaribus, cùm iam illuceſceret, ſubſtitimus, monte Olíueti conſpecto (valdè enim eminens & latus eſt, protenditurq; in longum, verſus viā, qua ab Iericho proficiſcebamur, ad duo milliaria, in circuitu multò plura habens

Oliueti mons.

habens. Profpectum tamen magis amœnum habet verfus Hierofolymam, oleis & ficulneis vndiq; conueftitus) vbi denuò, cùm nos fomnus vehemẽter infeftaret, vt quiefceremus ductor permifit: ipfe tamen cùm fuis aduigilabat. Poft duarũ horarum quietem, iam alto fole, nos excitauit.

Indè iumentis confcenfis, per Bethaniam & loca fuperiùs nominata, reuerfi fumus Hierofolymam, ad portam Pifcium, vbi relictis iumentis, antè meridiem venimus ad conuentũ. Hic Arabem ductorem dimifimus, donatis illi florenis aliquot, pane itidem, vino, & carnibus: quæ grato cumprimis animo accepit, offerẽs in conducendo operã fuam, fi fortè proficifci adhuc aliquò vellemus. Famulis itidem eius donatiuum dedi, quo erant contenti. Totam diẽ reliquã, quieti attribuimus, via moleftifsima fatigati.

Aduenerat iã Hierofolymam ipfemet Sabadinus Maurus, qui cùm caramufano fiue comitatu fuo Ioppen appulerat, vt Tripoli difcedentes, cùm eo conueneramus. Interea P. Vicarius, qui in conuentu remanferat, procurabat vt facrum cœnaculum ingredi nobis liceret. Quamuis enim apud Turcas pecunia plurimum pofsit; multum tamen, ad rem ex animi fententia conficendam, momenti attulit occafio, quòd qui in dicto Cœnaculo manebat, vnus ex numero Santonum dignitate eminentior, infirmitate detinebatur. Quoniã autem in dicto cœnaculo Turcæ Mofchæã habent, in quam Chriftianis ingredi non licet, nifi quis ingreffus vel in verba Machometi iuret, vel fex millia Cecchinorũ pro mulcta perfoluat; ideò dictus Santonus, à fuperioribus facultatem impetrauit, vt Monachos noftrates intus admittere poffet, qui Pharmacopolam Laicum habebant, cuius opera in valetudine curanda vtebatur. Peregrinorum tamen nullus intromittitur. Ego cum duobus familiaribus meis Georgio Cos, & Andrea Skorulski, ac duobus religiofis intromiffus fum.

6. Die igitur fexta Iulij, pileolis dũtaxat monachorum affumptis, habitu peregrinorum retento, qui monaftico perfimilis eft, per portã Syon è ciuitate egrefsi, pofteaquã in cœme-

COENACVLVM DOMINI

in cœmeterio Catholicorum, pro animabus, quarum corpora ibi requieſcunt, ad Deum preces effu dimus, ad prædictum ſacrum cænaculum deuenimus, & à Turcis qui nos omnes pro Monachis habebant, abſq; difficultate aliqua, intromiſsi ſumus. Eſt elegans atrium intus, triginta circiter cubitos in longitudine & latitudine habens. In parte ſiniſtra eſt Moſchæa: quo loco nonnulli (inter quos Pater Stephanus Raguſinus) Chriſtum Dominum Apoſtolis pedes lauiſſe arbitrantur. In ingreſſu ſtatim calceos abijcere coacti ſumus, qua etiam cæremonia Turcæ Moſchæas ingredientes vti conſueuerunt. Admoniti quoq; fuimus, ne in terram deſpueremus. Nam Turcæ locum hunc in maxima habent veneratione, aſſerentes Chriſtum in hoc cænaculo magnam quandam cum Apoſtolis cæremoniam peregiſſe: qui poſtea ſingulari quodam miraculo, linguas igneas ſuper capita accenſas portabant, creduntq; ibidem Spiritum Sanctum cælitus in diſcipulos miſſum, vt Act. 2. Ex hac Moſchæa inferiore patet aditus ad ſacellum ſatis amplum, in quo eſt monumentum Dauidis, ex marmore candido, venis cæruleis diſtincto: quod Adamaſco rubeo, fimbrijs flauis ſericeis cincto, tegitur: ad latus huius, eſt & aliud quod Salomonis eſſe dicitur, ſed nullũ habet integumentum. Lampades hic multæ ſunt appenſæ. Suprà hanc Moſchæam, fit ad aliam ſuperiorem aſcenſus; & hoc eſt illud ſacrum cænaculum, in quo Chriſtus Dominus vltimam cænam diſcipulis exhibuit. Eſt longum, ad viginti cubitos plus minùs, elegans, lucidum, concameratum; ex vna parte, qua in aream proſpicitur, tres amplas feneſtras habet: In medio, ſunt tres elegantes marmoreæ columnæ per ordinẽ diſpoſitæ, quibus teſtudo innititur. Hic in genua procumbentes, Deo preces pro gratiarum actione obtulimus: & P. Ioannes breuem exhortatiunculam ad nos fecit. Eſt hic indulgentia plenaria. Indè ingredientibus ad dexteram patet ingreſſus ad impluuium, quod ducit ad cubiculum quoddam

Turcæ ſacrum cænaculum venerantur.

Dauidis monumentum.

Salomonis monumentum.

quoddā ſubobſcurum cœnaculo ipſi contiguum, in quo ſuper diſcipulos congregatos Spiritus ſanctus deſcendit. Huic aliud ſubeſt ſimile cubiculū, ad quod Chriſtus poſt reſurrectionem, ianuis clauſis ingreſſus, Apoſtolis apparuit. * Eſt ibi indulgentia ſeptem Annorum & totidem quadragenarum. Myſteria quæ hoc in loco ſunt peracta, deſcribuntur in Actis Apoſtolorum fuſiùs, primo & ſecundo Capite. Cœnaculum hoc ſacrum diſtat ad ſagittę iactum ab eo loco, in quo palatium Dauidis erat ſitum, in ipſo vertice montis Syon. Reuerſi deinde ſumus ad Monaſterium: vbi prandio ſumpto, per portam Piſcium exeuntes, ad dextram, circumiuimus mediam ferè ciuitatis partem, vſque ad ſepulchra Regum Iuda: quæ antea muro Ciuitatis comprehendebantnr, nunc verò longè diſtant, à porta Ciuitatis, qua itur in Damaſcum. Mirum eſt quanto ſumptu & artificio, monumenta hæc fuêre conſtructa. Sunt enim, in ipſo Saxo viuo, quaſi quædam cameræ arcuatæ, in quadrangulum exciſæ: quarum pars quælibet, duas habet portas: Portæ verò ſingulæ aditum præbent, ad vnicum Sacellum, in quo duo corpora reponebantur. Ad Sacella ſiuè Capellas prædictas, valuæ ſunt ex eadem petra exciſæ: quæ in angulis prominentes rotundas extremitates, vtroq; poſti ita inſertas habēt, vt quaſi cardinibus ſuſpenſæ, commodè claudi & reſerari valeāt. Mirùm profectò, quomodo ex vno eodemq; ſaxo id exſculpi potuerit. In Cathredrali Torcellenſi Eccleſia, non procul à Venetijs, ſunt etiam magnæ lapideæ tabulæ, quibus feneſtræ clauduntur, ſed in poſtes alterius lapidis inſeruntur. Hic autem ex vno eodemq; viuo ſaxo parata ſunt omnia, & poſtes qui valuas excipiunt, & valuæ quæ poſtibus inſertæ, facili ductu circumferuntur. Illud etiam cumprimis eſt admirandum, quòd in eiuſmodi capellis, ſunt

* Ioan. 20

Sepulchra Regum Iuda.

ſunt tumbæ lapideæ multò maiores, quàm vt per portas introduci potuerint. Apparet omninò non eas arte humana aliqua importatas; ſed intus ex eadem rupe exciſas, & ſculptorum opera ibidem formatas eſſe. Operis quoq; elegantia, tàm in portis quàm in Sarcophagis prædictis, mira florum & foliorum varietate diſtincta & elaborata admiratione non caret. Poterant ijs in locis quadraginta & aliquot perſonæ recondi. Nam quælibet concameratis Sacella octo, Sacellum verò quodlibet, duo corporum repoſitoria continebat, in quorum nonnullis oſſa etiam viſuntur, ſed ad quos pertinent, neſcitur. Loca hæc, vt in ſpecubus, ſunt obſcura, quæ non niſi luminibus illatis viſitari poſſunt. In ingreſſu, qui valde humilis eſt, depreſſus, ac ruderibus oppletus, cuſtodes reliquimus; ne Turcæ lapidibus exitum obſtruerent, quod non illibenter faciunt, vt Chriſtianos enecent. Indè redijmus in Ciuitatem per Damaſci portam, & ad dextram diuertimus ad Herodis palatium, quod Turca quidam ciuis in habitat, & oblata pecunia facilè intus admittit. In parte inferiori eſt antiquum ædificium quoddam, in quo Saluatorem noſtrum alba veſte ferunt indutum, & ab Herode ſpretum. Palatium hoc fuit in monte poſitum. Tradunt enim Hiſtorici, intra murorum ambitū, tres conſpicuos & inſigniores montes, Hieroſolymis fuiſſe, qui etiam nunc apparent. Primus inter hos, mons erat Syon, maior & longè cæteris eminentior, in quo Palatium Dauidis erat; cuius nunc, maior pars (vt & ſacrum Cœnaculum) extra ciuitatem eſt. Conueniunt enim ſcriptores in hoc omnes, modernam Hieruſalem, vetuſta illa, longè nunc eſſe minorem: quæ non Iudææ modò ſed omnium orientis vrbium longè maxima & clariſsima olim fuit, vt Plinius Libro quinto & Tacitus in Auguſtalibus refert. Habuit enim viginti quattuor fora: in quorum ſingula viginti quattor plateæ exonerabantur: quamlibet verò plateam viginti quattor viculi ſeu angiportus interſecabant.

Herodis Palatium.

Montes Hieroſolymis præcipui.

Mōs Syō. Hieroſolymitanæ vrbis maieſtas.

bant. Menathon præterea quidam Hebræorum Rabìnus memoriæ prodidit, fuiſſe in ea Ciuitate Synagogas, quæ ſtatis temporibus frequentabantur, circiter quadringentas octuaginta. Apparet etiam nunc ex ruínis, vrbem hanc ingentis fuiſſe magnitudinis, quandoquidem, vt dictum eſt, ín ea Regum Iuda monumenta comprehendebantur, quæ nunc extra muros conſpiciuntur. Adhæc palatia Dauidis, Salomonis, Herodis Regum & Reginarum, hortos ſpacioſos, immò & ferarum viuaria, habebant adiuncta: quæ omnía, poſt bellorum tempeſtates, magno murorum ambitu, ex lapidibus ſectis, vt apparet, conſtructo, cingebantur. Secundus mons Regius vocabatur, & ipſe non valdè quidem eminens, ſed vaſtus cumprimis & ſpacioſus, in quo ampliſsimum & celeberrimũ illud palatium ab Herode Aſcalonita Iudæorum Rege innocentum occiſore, conſtructum fuit: in cuius medio aula erat Regia inenarrabili magnificentia eminens: vbi Chriſtus Herodi Antipæ tetrarchæ Galilæę, Ioannis Baptiſtæ interfectori præſentatus fuit. Tertius mons Moriath appellatur, in quo templum erat Salomonis: vbi nunc Moſchæa Turcarum, & ingens eſt area. Mons hic depreſsior ac humilior eſt, duobus cæteris, quà ciuitatem verſus protenditur, ſed à parte vallis Ioſaphat, quæ hunc, & Ciuitatem ipſam, à monte Olíueti, diuidit, longè altior & diductior eſt, in quo etiam moderna Ciuitas in longum tota porrigitur. Quartus mons Caluariæ dictus, olim extra Ciuitatem, nunc intrà comprehenſus (in quo Chriſtus Saluator Salutem noſtram operatus eſt) ampliſſimis Baſilicæ celeberrímæ ædificijs occupatur: cuius altitudo quòd minor appareat è ciuitate verſus illum pergentibus, ſubſtructiones id faciunt: cùm alioquin ſemper aſcendendum ſit, & ex alia parte magnum præcipitium ĩmineat, in quo crux viuifica fuit reperta. Hæc pauca, de quattuor montibus, qui nunc etiam Hieroſolymis viſuntur, dicta ſufficiant. Eſt & quintus Gion, de quo ſuperiùs: ſed, vt apparet, extra ciuitatem fuit.

Mons Regius.

Mõs Moriath.

Caluariæ mons.

Mõs Gion.

TERTIVS INGRESS. AD S. SEPVLCHRVM.

Quòd Hierosolymis iam discessuri essemus, sumptò prandio, tertia vice iuimus ad audiendas Vesperas in Sacro Sepulchro: vbi & Processionem more consueto peragebamus, & ad perceptionem sacræ communionis per exomologesin nos præparabamus. Sequenti igitur die manè P. Ioannes de Florentia missam in sacro sepulchro decantauit (nam P. Vicarius res itineri necessarias præparaturus è templo discesserat) & nobis sacram Eucharistiam ministrauit. Die octaua Iulij circa meridiem discessimus ex Ecclesia. Erat autem dies SS. Apostolorum Petri & Pauli, secundum Calendarium vetus: itaque vidimus, qualiter per integram noctem præcedentem, diuersæ nationes, in locis cuiq; assignatis, suæ deuotionis cæremonias peragebant. Cùm abiremus, gratiæ nobis actæ ab omnibus, quòd occasione ingressus nostri, ipsis quoque hoc die sacro Basilicam ingredi licuerit, quam ipsorum caussa Turcæ non erant alioquin aperturi. Adfuêre hac ipsa nocte in Ecclesia, diuersarum gentium, circiter homines ducenti: qui verò tardius venerant, exspectabant ad portam, vt dum ea nobis reseratur, clàm intus ingredi & sacrum Sepulchrum exosculari obiter possent. Quibus autem ea sors non obtigit, ij egredientibus nobis vestes nostras attrectabant & exosculabantur, quæ sacra illa loca tetigissent. Idē antea quoq; faciebant, quoties emittebamur ex Ecclesia. Tantus deuotionis feruor est in Christianis illis, qui etiamsi sint Schismatici; loca tamē sacra, quòd Hæretici faciunt, non auersantur, sed honore potiùs condigno venerantur. Quoniam autem dictum est superiùs, nos ter in Ecclesiam Sancti Sepulchri ingressos, operæpretium est ostendere, qua ratione id fiat. Peregrinus, qui nouem Cecchinos numerauit, ter illi debet Ecclesia aperiri. Id eo modo est intelligendum: quòd cùm aperta illi semel fuerit, & ille ingressus, post dimidiam vel vnam horam (quam, si dixerit se egressurum, Turcæ integram exspectabunt) indè exierit, vel integrum ibidem annum morari voluerit;

Christianorum schismaticorū Hierosolymis deuotio.

Peregrinorum ad S. Sepulchrū intromittendorum ratio.

ingressus

ingressus eiusmodi, pro vna tantum vice computatur: sic & alter, & tertius: quandoquidem clausa Ecclesia, pro vnica vice singillatim admissi introitus, numeratur: exceptis Solemnioribus festiuitatibus, quibus Monachi intromittuntur quoties opus habuerint: qui etiam nihil pensitant: sed vbi primùm aduenerint, xeniolum aliquod Sengiacho, & Caddi offerunt. Peregrino cuilibet, qui voluerit, ter aperitur Ecclesia: & quoniam pro reseratione Turcis semper aliquid est numerandum; tenuiores peregrini, semel ingressi, manent intus quamdiu volunt: cibus verò illis è suo gentis Monasterio (in monasteriis enim Peregrini habitant) per rotundam portæ templi fenestram suppeditatur. Et iam antiquitate mos hic exoleuerat de trina apertione: nos tamen, è consilio Patrum, obtinuimus apud Caddi, vt consuetudine antiqua reuocata, ter nobis Basilica aperiretur; & eadem hora, qua pridie ingrediebamur, die insequenti foras dimitteremur. Pro celebrioribus festis, è totius ferè mundi partibus, frequentiores peregrini concurrere solent, qui semel admissi, quoad celebritas durauerit in Ecclesia manent. Non æqualiter tamen omnes pecuniam admissionis exsoluunt. Nam qui propè Hierosolymam manent, minus; qui remotius agunt, plus contribuunt. Qui Damasco & Cœle Syria veniunt, tres Cecchinos; qui è Syria Phœnices vltra Libanum, quattuor: qui Apamæa & vicinioribus Europæ Locis, quinque: qui ex Asia, sex: qui ex vlterioribus prouinciis, septem vel octo, Europæi verò omnes nouem Cecchinos viritim pendunt. Affirmatur pro certo, quòd ad triginta millia Cecchinorum, qui sexaginta millia flonerorum constituunt, annuatim ex hoc peregrinorum vectigali, in ærarium Turcarum Cæsaris importantur. Quo ordine, quibusue cæremoniis in Diuino cultu peragendo, tam nos Catholici, quàm cæteræ nationes hic vtuntur, P. Stephanus Ragusæus, de quo superius, in suo, quem de Iugi Terrę sanctæ deuotione conscripsit, Libello copio-

Vectigal S. Sepulchri Cæs. Turcarũ.

lo, copiosiùs explicat: illud vnum addendum puto, quòd ingenti Catholici hominis animus voluptate & consolatione perfruitur, dum considerat loca hæc, in quibus nostræ salutis monumenta peracta sunt, Christianis nota & explorata esse: imò integra adhuc conseruari, ea præsertim quæ lapidibus & petris insunt. Multa etiam alia, piè creduntur, ex antiqua traditione vera & genuina permanere; quæ nihil impediunt, quominus Christi Saluatoris prædictio locum habeat, qui dixit, Lapidem supra lapidem hic non remansurum: neq; tamen omnipotentiæ suæ modum præscripsit, ea integra aliqua ex parte relinquẽdo, quæ pij homines ex remotissimis orbis regionibus venientes, nulla sumptuũ & valetudinis habita ratione (res admiratione digna) singulari cultu & obseruatione venerarentur. Illud etiam notandum, quòd non solùm Catholici, sed cæteræ quoq; nationes baptismi Sacramento initiatæ, hic particularia Sacella habent assignata, in quibus Diuinum numen, die noctuq; inuocant & honore debito prosequuntur. In sacramento Missæ sacrificio celebrando, Maronitæ, Abyssini, & Georgiani, quàm proximè ad Catholicorum ritum accedunt; aliæ nationes panis etiam & vini oblationem retinent. Cæterùm nulli sunt hic Hæretici, nisi fortè qui videndi caussa eò veniunt, vt è Gallis & Germanis aliqui. Ministrorum tamen noui Euangelij nullus omninò apparet. Cùm tertiò in Ecclesiam cum religiosis ingressus essem, sedens cum filio cuiusdam Episcopi Armeni, per interpretem colloquium habui: qui nos è remotis partibus venientes agnoscens, multa mecum de ratione deuotionis, quæ à diuersarum gentium hominibus in hac sacra Basilica frequentaretur, contulit, & quomodo mihi ea probaretur, quæsiuit. Respondi, mihi placere omnia. Quamuis enim diuersis linguis & cæremonijs natio quæque Deum laudaret, in essentialibus tamen eos cùm nobis Catholicis conuenire: vndè appareret, vnam semper fuisse & esse Ecclesiam:

Sacra Hieros. loca visitantiũ consolatio

Sacella nationum in tẽplo Hierosolim.

Missa Maronitarum Abissinorum Georgianorum

Ministri noui Euãgelij Hierosolymis nulli.

Ecclesiam: quæ eadem Catholica & Romana vocaretur. In ipso sermonis progressu, quæsiui ex illo, num aliquid etiam inaudiuerit de Hæreticis; quos Deo propter peccata nostra permittente, in partibus nostris haberemus, quorum etiam nomina recensui, nempè Lutheranos, Zuinglianos, Arrianos, Anabaptistas, & reliquam Hæreticorum colluuiem. Interrogauit, num Christiani essent. Dixi eos esse baptisatos, & Christianos velle vocari. Respondit, nulla ratione se credere posse, quòd sint Christiani; quandoquidem ad eum locum, in quo Deus mortali carne assumpta, salutem nostram operatus est, non accederent; nullos sacerdotes, altare nullū, ad offerendū Deo sacrificium, hic haberent. Nam licet loca hæc sacra in paganorum manus deuenerunt; ad eorū tamen confusionē, Christianos, cuiuscunq; tandem sectæ vel professionis fuerint, ad ea accedere, illaque venerari conuenit. Hæc ille cùm tanta simplicitate & mentis affectu proferebat, vt facilè appareret, non fictè sed ex abundantia cordis illa fuisse loquutum. Superuenit intereà Græcus ille Anachorita, quē apud S. Sabam vidimus: qui vt supra dictum est, in partibus nostris aliquādiu versatus fuit. Is vbi intellexit, de quibus inter nos colloquebamur; narrare cæpit, se sæpius in Polonia Hæreticos vidisse, eorumque mores perspectos habere. Eos esse, multò Iudæis deteriores. Nam illos quidem Christum crucifixisse, quem Deum non credebant nec agnoscebant: Hæreticos verò cùm eum agnoscant, & verbis confiteantur, denuò tamen illum crucifigunt, omnipotentem eius negantes, & honore Diuinitatis illum spoliantes. Magna hæc consolatio, quòd de peste Hæreseon nihil in Sanctis hisce locis audiatur. Inter hæc colloquia quæ in Refectorio miscebamus, vbi diuersarum Nationum homines aderant, præcipuè Cophei & Maronitæ, scribere nos quædam contigit. Mirabantur illi, quòd tam citò & expeditè characteres formare-

HÆRETICI non sunt Christiāi, quia non agnoscunt sacerdotem & sacrificiū Lumen naturæ.

Hæretici Iudæis deteriores orientalium iudicio.

Maronitarum scribendi ratio minùs expedita.

formaremus,nec credebant illa facilè poſſe legi: quandoquidem ipſi lentè admodum,& contrario modo,à dextra verſus ſiniſtram procedendo, litteras pingunt: & antequam vnum characterem effingant, ſæpius chartam hinc inde vertunt & eleuant, vt diſpiciant recténe an ſecus collocauerint. Habent autem hoc,quòd in vnius characteris ductu, ſyllabas aliquot complectuntur, quas nos vix aliquot verbis exprimere poſſemus. Quamobrem vbi viderunt, illorum verba & dictiones, noſtris litteris expreſſa, celeriter & exacte nos pronunciare, laudabant noſtram ſcribendi rationem, quòd & celerior, & lectu facilior eſſet.

Officiorũ Diuinorũ ad S. Sepulchrum ordo.

Illud etiam hic neceſſariò adiungendũ eſt,quem ordinem in obeunda deuotione ſua,quælibet natio ſoleat obſeruare. Quæ Sacella ſiue Sanctuaria,cuilibet nationi ſunt attributa, ſuis locis diximus ſuperius. Poteſt quiuis alterius nationis Oratoria ingredi & deuotionem ſuam proſequi, ita tamen, vt ne ritus & cæremonias eorum, quorum locus eſt proprius,ſacrorum tempore aliqua ratione impediat. Itaque tunc primùm ſupplicationes ſiuè Proceſsiones peraguntur, cum Officium Diuinum natio quælibet ſuis in locis abſoluerit.Miſſas verò ſeu liturgias, in alterius nationis Sanctuario, præterquàm in proprio, nullus celebrare poteſt, ſub mulcta mille aureorum, toties quoties contrauentum fuerit, deponenda. Lampades poteſt vna natio,in alterius Sanctuario appendere: ſed cùm earum tantus iam ſit vbique numerus, vt locus illis collocandis deſit, difficulter earum auctio admittitur, in ſacro maximè monumento; vbi meo tempore, quadraginta duæ erant appenſæ: quarum vna tantùm & viginti accendebantur: ex his Catholicorum erant quindecim. Neq; enim omnes ardent, quandoquidem à fundatoribus oleũ non ſuppeditatur. Vna ſemper accenſa eſt Pontificis maximi, altera Collegij Cardinalium, tertia Romanorum Imperatoris, quattuor Regis Hiſpaniarum,

Lampades S. Sepulchri.

duæ

duæ Regni Hiſpaniarum, duæ Regni Portugalliæ, Regis Galliarum duæ, quæ obliuione quadam, propter bella, & Hæreſes exortas, non accenduntur. Monachi tamen, propter inſignia Regum Galliæ in illis appoſita, vnam pro paupertate ſua, perpetuò illuminant. Reſpublica Veneta habet vnam; Duces & Principes, alij itidem homines pij, ſuas itidem lumine procurant. Quælibet lampas annuatim oleum pro viginti quinq; Cecchinis, qui florenos Polonicos quinquaginta conſtituunt, abſumit. Si qui eleemoſinam pro ſua lampade accendenda non mittunt, pendet ea nihilominus non accenſa; cùm ſemel illatam, nefas ſit amouere. Antè Sepulchrum Dominicum in Capella rotunda, ſunt lampades quattuordecim, quarum duodecim ſemper ardent, catholicorum ſunt nouem. In foribus dictæ capellæ vna; exterius per circuitum ſacri ſepulchri ſex lucent perpetuò. In monte Caluariæ cùm locus ſit capacior, Catholicorum Ducum & principum, triginta tres, omnes ardentes, ſunt appenſæ. Georgiani habent triginta duas, antè locum vbi crux Dominica ſtabat, ex quibus quinque tantùm accenſæ. Antè lapidem vnctionis, octo accenſæ Catholicorum pendent. Ad altare Beatæ Mariæ Magdalenæ, Catholicorum tres ardent: in carcere, Græcorum duæ: ad altare Diuiſionis veſtium, vna: in Capella Inuentionis Sanctæ Crucis, vna Catholicorum accenſa, Græcorum duæ ad paruum altare illorum, quod ibidem in parte dextra habent. In Capella Diuæ Helenæ, duæ: In Capella Abyſsinorum, vbi columna ſuprà quam Chriſtus Dominus illuſus & ſpinis coronatus fuit, aſſeruatur vna. Cæterùm lampades iſtarum nationum, diebus tantùm feſtiuis, aut cùm peregrini proceſsionaliter obambulant, accenduntur: poſteà ſtatim extinguuntur.

Semper

Sacerdotes inclusi in Ecclesia S. Sepulchri.

Semper etiam in hac Ecclesia fuit & hoc obseruatum, & adhuc obseruatur, vt diuersarum gentium sacerdotes, ad aliquot Menses, iuxta superiorum præscriptum, intus recludantur. Ex nostris Monachis duo semper sunt sacerdotes, & laici duo (meo tempore horum senior fuit Fr. Nicolaus Nani de Drusi) qui intra duos vel tres menses mutantur, nisi fortè quis infirmetur, quo in Conuentum recepto, alius substituitur. Idem cæteræ quoq; nationes facere solent. Ordo autem Diuini cultus peragendi, talis est inter illos. Quilibet alternatim per Hebdomadam munus suũ peragit, Die Dñico, in S. Sepulchro; feria sexta, in monte Caluariæ; Sabatho in Capella apparitionis B. Virginis, missam priuatam, cum thurificatione tamen, celebrat: reliquis diebus, nempè feria secunda, tertia, quarta, & quinta, in sancto itidẽ sepulchro, absq; thurificatione, sacrum absoluit. Sacerdos autem non Hebdomadarius, celebrat vbi vult.

Breuissima descriptio templi S. Sepulchri.

Quamuis plures fuêre, qui rationem ædificij Basilicæ Sancti Sepulchri, diutiùs in ea commorantes, exactè copioseq; descripserunt: quæ tamen, & ipse, quantum per temporis breuitatem licuit, obseruare potui, hic succinctè addenda existimaui, licet iam nonnulla superiùs attigerim. Vt prætermittamus igitur, quanta amplitudine & sumptibus templum hoc cum cæteris ædificijs sit constructum: in quo non solùm ingens sacerdotum numerus; sed integri propemodum militum Templariorum, cùm in manibus Christianorum Hierosolyma esset, exercitus receptaculum habebant, sciendum est, totam machinam ex eleganti & magno lapide quadrato, vnà cùm turri campanaria, in altum consurgere, templum verò ipsum ad formam crucis esse compositum, lapide secto concameratum: parietes in quadrangulum coëunt, nisi quòd ad ortum & occasum semicirculum insertum habent. Columnas quadrilateras vndiq; per gyrum habet, (secundum quas Procesſiones peraguntur) quæ ambulationem,

lationem, verſùs occaſum tantùm, ſuperimpoſitam ſuſtinent. Suprà ipſum Dñicum ſepulchrum, tholus circularis, dimidia tantùm parte teſtudinatus, conſurgit; cuius reliquum trabium contignationes perficiunt: & feneſtrā vnam circularem, quæ lumen copioſum præbet, adinſtar illius, quæ Romæ apud S. Mariam Rotundam conſpicitur. Pluuia in partibus illis rarior; vndè minùs ædificijs periculi: maximè quòd ſacri ſepulchri Capella, ſuperiùs vndiq; ſit marmore conſtrata, parietes quoq; exteriores cinerei marmoris itidem tabulis, quæ columnis Porphyreticis diſtinguuntur, conueſtiti. Tholus, vt Eccleſiā tota, habet tectum plumbeis laminis obductum.

Ingreſſus in Eccleſiam, eſt in medio, meridiem verſùs. Ad dextram ſunt ſepulturæ Regum Galliæ in Capella Græcorum. E regione portæ, eſt poſitus lapis, in quo Chriſtus è cruce depoſitus fuit aromatibus inunctus. Paulò vlteriùs ad duas columnas ſunt duæ ſepulturæ, aliæ propè parietem Sanctuarij Ruthenorum (de quo inferiùs) filiorum vel propinquorum aliquorum, prædictorum Regum. Nam epitaphia vetuſtate conſumpta legi non poſſunt. Ad leuam in ingreſſu ſub curritorio inter duas columnas habent Abyſsini paruum Oratorium, tabulis ab Eccleſia diſtinctum. Nam quælibet Natio, vltrà Sanctuarium, locum videlicet, in quo Chriſtus aliquid eſt paſſus, Oratorium etiam particulare habet, in quo deuotionem ritu ſuo peragere conſueuit. Propè Abyſsinos ibidem inferiùs locum habent Syriani ſiue Maronitæ, qui ſunt Arabes baptiſati, in quo ſunt ſepulturæ familiæ Ioſephi ab Arimathia. Reliqua pars inferior eſt Catholicorum, qui etiam curritorium ſuperius olim totum poſsidebant. Sed cùm Gorgiani totum Caluariæ montem pro Sanctuario obtinerent, nec locum tamen Oratorij in templo haberent, Armeni itidem, Sanctuarium poſsidentes, de quo ſuperiùs dictum, orationis locum in templo non facilè reperirent;

Maronitæ qui.

Q Armeni

Armeni cum Gorgianis, pecunia numerata, Gorgiani vicisſim cum Catholicis ita conuenerunt, vt dimidia montis Caluariæ parte, in qua Chriſtus cruci affigebatur, illis cederent, Catholici verò ad tertiam curritorij ſuperioris partem, quæ ſuprà Abyſsinos & Syrianos eſt, Gorgianos admitterent. In hoc itaque curritorio Gorgiani & Armeni ſua Oratoria habent, ad quæ per gradus ligneos, ſeparatim è templo fit aſcenſus. Catholicis verò benè ſucceſsit commutatio. Nam dimidium Caluariæ montem, & duas curritorij ſuperioris partes obtinent, quod ſatis amplum & ſpacioſum eſt: & licet illis minùs neceſſarium ſit, retinetur tamen ab illis. Hæc permutatio iampridem facta eſt, quo tempore Hieroſolyma in poteſtate Sultanorum Ægyptiorum fuit.

Cophei, quos etiam Chaldæos vocant, cùm nullum Sanctuarium habeant, & Oratorio quoque destituerentur, retrò Capellam Sancti Sepulchri, è regione Syrianorum, qui ſunt ſub curritorio, fabricarunt ſibi exiguum ſacellum, ſacro ſepulchro contiguum, vbi deuotionem ſuam peragunt. A quo tempore & qua ratione locum hunc obtinuerint, nihil certi intelligere potui. Ad Septemtrionem eiuſdem partis, eſt noſtra Catholicorum Capella, de Apparitione denominata, in qua Diuina faciunt officia: cui antiquitus manſiones nonnullæ propè ipſam Eccleſiam, ſunt adiunctæ. Habentur hic non pauca cubicula, & habitationes non incommodæ. Eſt quoque culina mediocris, Refectorium adiunctum habens, vbi comedebamus. Eſt & impluuium paruum. Non procul à Refectorio, ſunt ſcalæ, quibus ad curritorium templi ſuperius aſcenditur. Exeuntibus è Capella prædicta Apparitionis, propè portam occurrit altare, vt antè dictum eſt, S. Mariæ Magdalenæ. Indè per ordinē deuenitur ad Sanctuaria, de quibus anteà quoq; dictū, & ad ſcalā, qua deſcenditur ad

Capellam

Capellam S.Helenæ, vltrà quam ad locum Inuentionis S.Crucis. Poſtea ſequitur Abyſsinorum Sanctuarium, in quo truncus lapideus Chriſti ſpinis coronati aſſeruatur. Hinc per ſcalam, vt retuli ſuperiùs, aſcenditur ad Caluariæ montem, qui meridianum quadranguli parietem attingit. Græci habent ſuum oratorium in medio templi, inter columnas muro depreſſo cinctum; quod magnitudine Nationum aliarum oratoria ſuperat. Ad orientem portam principalem, ad occidentem Sanctum Sepulchrum proſpicit, vndè aditum habet; cui altare paruum, quod etiam illorum eſt, non tamen ornatum, adhæret. Feneſtræ in templo nullæ, præter vnicam illam rotundam, in tholo, ſupra Capellam Sancti Sepulchri, apertam: quæ ſufficiens lumen admittit, quod etiam ad Oratoria deriuatur: quamuis eius vſus perexiguus, quòd luminaribus vndiq; illuſtrentur. Eſt tamen in monte Caluariæ, verſus meridiem oblonga feneſtra, plateam reſpiciens, clatris ferreis benè munita. In noſtro quoq; Catholicorum Capella, ad orientem, feneſtra patet, clatris itidem obducta, quæ lumen illi copioſum præbet. Pauimentum templi lapide quadrato eleganti & magno eſt ſtratum: ex quibus omnibus facilè apparet, quanta diligentia & ſumptu, ad perpetuitatem, Sancta illa Helena Auguſta, hæc ſacrorum locorum ædificia, perducere voluerit.

Si quis igitur hæc legendo, aliquid à me prætermiſſum animaduerteret, ignoſcere & emendare debebit. Nec enim Architecturæ membra ad amuſsim obſeruare; nec nationum omnium, quæ in templo verſantur, exactè meminiſſe potui; cùm ter tantùm, vt dixi, Baſilicam fuerim ingreſſus, ab hora Veſperarum, ad ſequentis diei meridiem tantùm ibidem commoratus: vt mirùm videri non debeat, ſi propter breuitatem temporis, ſingula diligentiùs veſtigare non licuit; præcipuè cùm Sacratiſsimus hic locus, illud proprium habeat, vt maximum quemq; peccatorem, qualem me eſſe profiteor, ſingulari quodam

modo, ſenſibus in ſtuporem verſis, ad gratias Deo perſoluendas excitet, pro collatis innumerabilibus in genus humanum beneficijs; ſimul etiam ad contemplandum, qua ratione hoc in loco per acerbiſsimos cruciatus & mortis dolores, Chriſtus Saluator, noſtram ſalutem operari dignatus fuerit, vehementer inducat & inflammet.

Cum itaq; die octaua Iulij è templo egreſsi, in Monaſterio prandium ſumpſiſſemus; quòd poſtridie nobis erat abeundum, ad Caddi perreximus. Vidimus in platea vltrà viginti Turcas, poſt meridiem in ardenti ſole ſedentes: quibus vnus, ad eum planè modum, quo apud nos equis emitti ſolet, ſanguinem minuebat. Nam ferro venæ oppoſito, idem non leui bacilli craſsioris ictu percutiebat, atq; ita non abſq; aliquo doloris, vt apparebat, ſenſu, ſanguis in terram defluebat. Nonnulli vulnus panniculo obligabant; quidam, digito tantùm vulneri appoſito, diſcedebant. Poſtquam ad Caddi acceſsimus illi valedicturi, vt nobis Ianiczerum adiungeret, petiuimus. Obtulimus illi duos Cecchinos monetæ, ex quibus duos tantùm Saynos accepit, reliquum nobis reſtituit. Nam Caddi hic, quamuis Turca, vir tamen bonus, & ab auaritiæ vitio, quod Turcis innatum eſt, longè remotus fuit. Attribuit ille nobis Ianiczerum, cum quo ſtatim iuimus ad Portam ſpecioſam, de qua Actorum 3. Eſt magna & cumprimis alta, ad quam per gradus aliquot aſcenditur: quos nobis quoque conſcendere permiſſum, ſed limen tranſcendere vetitum fuit, eò quòd area templi Salomonis immineat. Quod cùm propius intueri magnoperè cupiuiſſem, ingreſsi ſumus Portam minorem, ad dextram in viculum, qui proximè ad templum ducit, & aream anguſtiorem, vix quadraginta vlnarum interiectu, oppoſitam habet. Hinc, quòd è regione porta ſit, patet optimè proſpectus in ipſum templum: quod elegans & cumprimis lucidum eſſe apparet. Lampades plurimas intus accenſas habet. Cùm

Porta Speciosa.

Templum Salomonis Christianis ingredi nefas.

ad portam

Cùm ad portã prædictam ſtantes introſpiceremus, Turcæ ſubridentes, per interpretẽ nobis renunciari iuſſerunt, vt aream ingrederemur, quaſi innuentes, quòd ſtatim ad effectum, legis contra Chriſtianos latæ pœnam eſſent deducturi. Nam cùm omnes Turcarũ Moſchæas Chriſtianis ingredi ſit prohibitum, vt ſuperiùs attigimus, hic ne in aream quidem deſcendere permittuntur. Et in alias quidem Moſchæas, ſi Chriſtianum ingredi contigerit, vbi machometiſmum ſuſcipere detrectauerit, ſex millibus Cecchinorum vitam redimere poteſt. Hic verò, qui in aream tantùm pedẽ intulerit, aut circumcidi, aut mori neceſſariò debet. Ita enim Turcæ perſuaſum habent, quòd non ſolùm Templum, ſed area quoq; templi, priuilegio Salomoni diuinitus conceſſo gaudeat, quo Deus ſe omnẽ, qui in loco hoc, pro quacunq; re ſupplicauerit, exauditurum promiſit. Poſſet, inquiunt Turcæ, Chriſtianus huc ingrediens Deum orare, vt Turcis exturbatis, iterum Chriſtiani loca hæc obtineant: quem ſic orantem, Deus exaudiret proculdubiò. In tanta iſti miſeri cæcitate verſantur. Quibus cùm à noſtris obijcitur, cur illi cùm in loco priuilegiato orent, à Deo non impetrant, vt Chriſtiani penitus intereant; ſtatim obmuteſcunt, & caput cõcutiũt. Alij, talia poſtulari non debere, reſpondent. Qui memoria repetunt quibus laboribus, & quanta ſollicitudine Chriſtus Dominus, Iudæorum ſalutem, eos in templo Salomonis inſtruendo, procurauerit: ij recitando in hoc loco orationẽ Dominicam cum Salutatione Angelica, lucrantur Indulgentiam Plenariam. Indè procedentes verſùs palatium Pilati, per viam doloroſam, reuerſi ſumus ad Monaſterium in ipſo ſolis occaſu.

Intereà mulis & iumentis conductis, ad craſtinam profectionem neceſſaria præparabamus. Et quoniam duabus hebdomadis Hieroſolymis manſi, diebus etiam ijs computatis, quibus in Bethlehem & apud Iordanem fui, manſioque hæc mea in tempus illud inciderat, quo longiſſimi ſolent eſſe dies, quæri

Hieroſolymis num æquales diei & noctis horæ.

quæri ſolet à multis, num tam hyeme quàm æſtate ſemper Hieroſolymis ſint æquales duodecim horarum dies ac noctes, prout Chriſtus Dominus Ioan. 11. cap. atteſtatur. Cùm nullum hic, ne in Monaſterio quidem habeatur Horologium, difficile potuimus rem hanc obſeruare. Quantum tamen ex Horologio ſolari, & clepſydra Monaſterij colligere licuit, conſtat noctem non fuiſſe breuiorem, ab occaſu ad ortum ſolis computando, prætèrquam decem horis cum dimidia: quod itidem & Monachi affirmabant: qua de re Theologi rectiùs iudicabunt.

Hic de Chamæleonte, animali obſeruatione digniſſimo, vt aliquid dicamus, occaſio facit. Tres enim ibidem in Monaſterio vidimus, qui in oleæ arboribus, quarum ibi ſunt aliquot, aſſeruabantur. Figuram & magnitudinem habet lacertæ, non mordet tamen; cùm nec os habeat, nec cibo vel potu, ſed aëris tantùm alimento ſuſtentetur. Foramen tamen exiguum, magnitudine parui grani piperis, habet, quo aërem admittit. Caret omni veneno. Motus illi tardior, adeò vt totius diei decurſu, vix vnius cubiti ſpacium reptando emetiatur: & manui impoſitus (nec enim in attrectando horrori eſt) vix ſeſe moueat, donec deponatur. Ex arbore nunquam deſilit. Maculæ per corpus rariores nigricant. Colorem ſubindè mutat, redditq; eum, quem proximè attingit, præter rubrum & flauum, quod ſæpius experiri placuit. Maculæ tamen nigræ non mutantur niſi pellis ipſa. Oculos prominentes, rotundos, & hilares habet: quorum altero ſurſum, altero deorſum, non minùs antè quàm retro; vno eodemq; momento, ſimul intueri poteſt. Colori alicui ſuperimpoſitus, quando diuerſus alius color illi ex parte ſuperiori opponitur, vtrumq; ſimul aſpicit: & in quem intuitum firmius defixerit, eum aſſumere incipit, mora quaſi vnius orationis Dominicæ interpoſita, totuſq; in eum iam notabiliter mutatur. Collocaui illum ſupra colorem

lorem album, viridem, cæruleum, nigrum; omnes recipit. Suprà rubrum collocatus, mansit immutabilis. Flauum ad manus non habebam, sed nec hunc assumere dicitur. Aluum nunquam purgat, cùm sit clausus vndique, nec cibo potuúe vtatur.

9. Die nona Mensis Iulij Missa manè audita, & prandio sumpto Monachis valediximus, & per portam Piscium egressi, arma nobis adferri curauimus, quæ apud Caddi deposueramus. Et restituta sunt quidem nobis, sed malè tractata, & acie diminuta. Quarta igitur antè Solis occasum hora, discessimus Hierosolymis, & confecta quarta milliaris parte, habuimus ad sinistram montem, in quo templi ruinæ extant, vbi Samuelis Prophetæ sepulchrum fuisse dicebatur, cuius nomen etiam hactenus retinet. Emenso deinde magno milliari per ascensum montis, ad dextrum latus, dimidio circiter milliari ostendebatur nobis alius mons, ad cuius radices castellum Emaus erat positum. quo nulla ratione peruenire potuimus propter Arabes, quorum quingenti equites eò aquatum venerant, quibus loca propter aquas & pascua mutare persamiliare est. Qui Emaunta viderunt, dicunt ab annis aliquot, propter Arabum incursiones, planè desolatum esse. Vix decem ædiculæ à longè conspiciuntur. Fuerunt nobis obuij aliquot equites Æthyopes, vt apparebat, prædones: qui cùm Ianiczerum nostrum agnouissent, liberos nos abire permiserunt: quorum vnus cùm sacculum sellæ mei equi alligatum attrectasset, & intus aliquot indusia reposita vidisset, nihil amplius attentans discessit.

Samuelis sepulchrū.

Emaus.

Mille alijs passuum millibus confectis, peruenimus ad vallem Therebinthi, in qua Dauid Goliath interfecit. Ea longa satis est, sed angusta. Pontem habet paruum, propter aquarum decursus, quæ nullæ tunc ibi aderant. Solent tamen, vbi pluuiæ, quæ ibi sunt rariores, deciderint, aliquantulùm exundare. Post transitum pontis ad dextram, est quædam Turcarum villa. Dimidio ab hoc ponte

Vallis Therebinthi. 1. Reg. 7.

ponte milliari. Sole iam ad occaſum vergente, perueni-mus ad Eccleſiam S. Hieremiæ, quæ adiunctum quon-dam habebat Monaſterium: quod totum ferè dirutum eſt, ipſa alioquin ſatis integra. Ad iactũ lapidis ſub monte eſt fons gelidus & copioſus: quem Chriſtiani Arabes à beato Iob ferunt primùm adinuentum, cuius etiam ædes dirutas ad manum ſiniſtram oſtendunt: qua de re iudicet Theologi, quorum nonnulli Iobum Terram Sanctam negant inhabitaſſe. Reperimus hic ducentos equites Arabas, qui ab illis, qui erant in Emaus, ſeceſſerant, quòd illis malè cum Turcis, villas illas incolentibus, conueniebat: quia tributum, quod Arabes, vt anteà dictum eſt, è villis Turcarum exigunt, dependere nolebant. Hac ipſa die interemerunt aliquot ruſticos Turcas. Cùm nox immineret, coacti ſumus ibidem in templo deſolato quieſcere. Noſter Sabadinus Æthyops (qui, vt dictum eſt, cum Caramuſano ſuo, ad nos deducendos aduenerat) cùm parùm fideret Arabibus, cum quodam illorum anteſignato, homine corporis proceritate & elegantia conſpicuo, conuenit; vt circà nos per noctem, eſſet in excubijs. Longos hi & mirabiles inter ſe tractatus habebant. Nam cum Sabadinus aliquot ei Maydinos dediſſet, ille acceptos in terram proijciebat: quos cum è terra ſublatos, iterum Sabadinus illi ingereret, & ille plus quàm decies excuteret, tandem Sabadinus vnum panem, duo oua cocta, & aſſatam gallinam illi adiecit: in quibus acquieuit, niſi quòd vinum quoq; mirum in modum appetebat, à quo etiamſi moriendum illis ſit, barbari abſtinere non poſſunt. Sed eò tunc nos ipſi non abundabamus. Sic demum ille cum viginti ſocijs in ſtatione circa nos, noctem inſomnem fideliter duxit.

Eccleſia & Monaſterium S. Hieremiæ.

Iobi fons & domus.

Manè in ipſo diluculo indè diſcedentes, die decima 10. Iulij, cùm ad vnum & dimidium milliare progreſsi eſſemus, incidimus in Arabes qui camelorum multitudinem propellebant. Inter hos erat vnus, cum quo noſter

Æthyops

Æthiops ex Rama, qui nobis mulos conduxerat, inimicitias apertas gerebat. Itaq; se inuicem adorti, sagittas hinc indè iaciebant: vnde aliquot vulnerati remanserunt: ipse quoq; noster in manu sinistra vulnus retulit. Ex aduersarijs vnus per ventrem dissectus, proculdubiò non superuixit. Cùm interrogarem, num percussor pœnas daturus esset, responsum fuit, nihil referre, si vulneratus moreretur. Nam occisorem, quicunq; voluerit, poterit impunè è medio vicissim tollere.

Montium altitudine superata, excèpit nos perampla planities, in qua ad duorum milliarium distantiam Rama sese nobis ostentabat. Ad sinistram in monte exstant ruinæ castri, quod castrum boni latronis vocatur: & erat patriæ illius latronis, qui ad dextram Christi in cruce pendentis, fuit crucifixus. In ipsa verò planitie ad partem dextram propè viam publicam, est Ecclesia propemodũ integra, quæ Machabæorum dicitur, quos eo loco ferunt sepultos.

Castrum boni latronis.

Machabæorum sepultura.

Peruenimus deindè circa meridiem Ramam; quam Stephanus Ragusinus vult esse Arimathiam, illius Iosephi patriam, qui Saluatorem de cruce depositum sepeliuit. Apparet fuisse quondam magnam & elegantem ciuitatem: nunc tota est diruta. Incolas habet pessimos Æthiopes, Christianorum hostes infensissimos. Diuertimus ad Monasterium dirutum, in quo solent hospitium habere peregrini. Sunt hic quattuor Capellæ, quarum vna Nicodemi, qui ad Christum noctu accedebat, & eundem cum Iosepho aromatibus conditum sepulturæ tradidit. Hîc cùm postea factus esset Christi discipulus, eo in loco habitasse, & imaginem Christi crucifixi è ligno sculpsisse (quæ nunc religiosè asseruatur in Lucca Italiæ ciuitate in Ecclesia Cathedrali) memoratur: qua de re Stephanus Ragusinus in suo libro pluribus tractat. Noctu volebant nos Æthiopes adoriri, sed

RAMA.

Nicodemi mansio.

Crucifixi imago Lucensis.

vbi nos vigilare animaduerterunt, re intentata diſceſſerunt. Periculoſus hîc peregrinis tranſitus.

Reperimus ibidem Ianiczeros aliquot; inter quos Machometes quidam, qui nobiſcum Tripoli venerat, homo nequam & ſceleratus, Præfectum accesſit, illique perſuadere cepit, vt nos detineret, quandoquidem non adeò pauperes eſſemus, vt videbamur, ſed pecunia cumprimis abundaremus. Et niſi Sabadinus Æthiops noſter impediuiſſet, in magnas proculdubiò difficultates incidiſſemus. Dedimus tamen Præfecto decem Cecchinos: qui ad priorem, quem Hieroſolymis acceperamus, alterum nobis Ianiczerum, ſecuritatis cauſſa adiunxit. Manè cum diſceſſuri in procinctu eſſemus, 11. Ianiczerus noſter Hieroſolymitanus, comitari nos vlteriùs renuebat, volens vt illi plus aliquid numeraremus. Nam licet in præſentia Caddi, cùm eo conueniſſemus, vt numeratis illi quattuor Cecchinis vſque ad Ioppen nos deduceret, tamen vt moris eſt Turcarum in pactis auctionem ſemper facere (quod in omnibus alijs itidem ſumus experti) progredi nulla ratione voluit, niſi illi pro duobus hiſce milliaribus, quæ Ramam ab Ioppen diuidunt, duos Cecchinos ſuperadderemus. Ianiczerus quoque in Rama nobis additus, niſi prior ille nobiſcum veniret, nos comitari omninò nolebat. Nouum itaque cum illis pactum nos inire oportebat: ea maximè de cauſſa, quòd Ianiczerus ille Machometes nequam cum alijs complicibus, nobis in itinere manus inijcere conſtituerat, de quo nos Sabadinus noſter præmonuit. Poſt multas igitur concertationes, dedimus tandem illis pecuniam: quam facilè profundere in partibus illis, cumprimis periculoſum eſt. Nam qui liberaliùs nummos erogat, illi Turcæ ſpe lucri magis inſidiantur.

Perueni-

Peruenimus tandem Ioppen manè, itinere satis commodo. Ciuitas ea in Actibus Apostolorum celebrata. Nam hîc Diuus Petrus discipulam Tabitham mortuam suscitauit; & huc, pro illo accersendo, Cornelius centurio, Cæsarea viros domesticos suos misit. Fuit vrbs hæc olim in monte posita; nunc tota diruta, excepta turri vnica, quam vigiles obtinent. Ad littus maris sunt aliquot vetusti fornices, in quos diuertimus. Reperimus hîc Sabadini nostri Caramusanum in portu, qui angustus est, nec nisi minorum nauigiorum capax. Quamuis ventus secundus esset, non potuimus tamen hoc ipso die soluere, quòd Liddæ (de qua in Actis, quam Rama discedentes ad dextram conspiciebamus) illi Turcæ essent, qui res peregrinorum excutiunt, & an merces aliquas abducere velint, explorant. In crastinum itaq; nauigationem distulimus. Intereà manè duo minora nauigia appulerunt: quæ Cayro per Nilum Damiatam, Damiata verò huc mari delata fuerunt. In eorum altero tres erant Itali, vnus videlicet Episcopus cum duobus famulis, & duo Monachi Franciscani, qui Hierosolymam tendebant. Episcopus hic dignitatis nomen coram nobis celabat, quòd verebatur, ne palam fieret, eum Hierosolymis antea fuisse, & indè Ægyptum, & montem Sinai peragrasse. Ramam is mulos conducebat; vbi Carauanam exspectare debebat, quæ Gaza Damascum veniebat; vt Damasco Aleppum siue Apameam, indè verò Constantinopolim terrestri itinere perueniret. Dum res suas è naui exponeret, superuenerunt Lidda Turcæ reculas nostras inspecturi. Quoniam autem ille Ramam discedere festinabat, primùm sarcinas Episcopi aperuerunt, in quibus res pulcherrimæ, quas Ægypto asportarat, repertæ: inter quas arcula scriptoria ex concha germarum artificiosè laborata, habens repositoria eburnea, vascula è diuersis lapidum generibus eleganter concinnata. Hæc omnia illi Turcæ inspectores ademerunt: cumque nullum haberet,

Ioppe.

Act. 9. & 10.

Cap. 9.

qui illum aliqua ex parte tueretur ac deffenderet, in maximo dolore rerum ablatarum versabatur: quem cum omni auxilio destitutum in barbarorum regione vidissem, effeci apud Ianiczaros meos, vt eius deffensionem susciperent: vndè factum est, vt quasi pro me, res illas à Turcis redimere mihi permissum fuerit: quas ego postea illi clam restitui: quo nomine magnas mihi egit gratias: & anatem Ægyptiam viuam, viridibus & cæruleis pennis eleganter relucentem, pedibus longioribus insistentem, mihi donauit, quam mecum Tripolim asportaui. Narrauit is mihi plurima de insignioribus Ægypti rebus, & animum ad eas lustrandas vehementer inflammauit. Perlustrabant deinde Turcæ aliam nostram suppellectilem: sed cum præter Cruces arboris Olearum, & calculos precarios Hierosolymis abductos, nihil reperirent, permiserunt nobis vt nostra in nauim imponeremus: in quam absque eorum permissu, aliquid inferre Christianis non licet.

In Ioppen peregrinis Indulgētia attributa.

Illud hic etiam prætermittendum non est, Pontifices Maximos huic loco Ioppen, singulare quoddam Indulgentiarum priuilegium concessisse. Nam qui peregrinus huc appulerit(prout recta Cypro, & ex aliis Christianorum locis, multi adnauigant, sicut & nos, vt antè dictum est, facere constitueramus)etiamsi vlteriora Terræ Sanctæ loca non visitauerit, littus attingens, easdem Indulgentias consequitur, quas eadem personaliter accedentes adipisci solent. Id autem ea de caussa concessum est, quòd propter bella, Arabum latrocinia, pestem, morbos, paupertatem, multi ex peregrinis indè vlterius progredi non possunt.

Rebus in Caramusanũ illatis, ventus validissimus consurrexit, medius inter occidentem, Septemtrioni tamen proprior qnem Itali Maestro Tramontana appellant. Expectauimus igitur, ne portu egressos, ad Promonroriũ impelleret, Ioppen vicinum, vltrà quod Cæsarea posita est, de

est, de qua sæpiùs in Actis Apostolorũ fit mẽtio: vbi Cornelius centurio à S. Petro fuit baptisatus & quò S. Paulus sæpiùs accedebat, ibiq; in carcerem coniectus erat, vnde etiam ad martyriũ Romam profecturus, nauẽ conscendit. Sub vesperam ventus subsedit: & nos in littore genuflexi, oratione Dñica, & Salutatione Angelica recitata, Deo gratias egimus, quòd pro immẽsa sua misericordia, nobis illa sancta loca videre concesserit, quæ sanctissimi pedes illius calcauerunt, quando salutem nostram operabatur; quodque in omnibus periculis ita nobis præsens adstiterit, & vt pupillam oculi sui custodiuerit, vt ne capillus quidem capitis nobis deperiret. Post oscula igitur Terræ Sanctæ data post occasum Solis Caramusanum conscendimus, quo duobus nauigijs minoribus è portu extracto, anchoræ iactæ sunt, propter ventum, (qui crepusculo noctis, diebus hisce flare solebat,) ne nos ad angulum scopuli qui longiùs in mare excurrit, allideret. Iactati sumus in anchoris hinc indè ad duas horas. Afflauit postea prosperior ventus, quo annuente vela dedimus, & antè mediam noctem promontorium illud præteruecti sumus. Huic Caurus, qui Maestro Italicè appellatur, ventus nobis percommodus, successit, quo spirante Cæsareã noctu præterijm⁹. Diluculo autem promõtorium Carmeli, quod à Ioppen viginti circiter milliarib⁹ distat, cõspeximus. Postea vento quidem minùs vehemẽ-

14. tiore, secũdo tamẽ interdiu ferebamur. Sub vesperam Sydonẽ ciuitatem in longũ extensam, ipso verò crepusculo præteriuimus Tyrum, quæ ciuitas quasi in Insula circulari forma sita videtur, & erat anteà, Plinio teste, præalto mari septingentis passibus diuisa. Sed Alexander Magnus cùm eam oppugnaret, lapidibus iniectis, vt continenti iungeretur effecit: qua de re Iosephus scribit. Nocte insequente vento quoque fauorabili vsi, vltrà Berytum, quòd decimo à Tripoli milliario distat, delati: cum ventus etiam intensior aspiraret, spatio trium horarum,

Act. 10. 25 & 27.

Cæsarea.

Sydon & Tyrus.

Lib. 5. Cap. 19.

Antiqu. Lib. 11. Cap. 8.

Tripolim ſecunda vice.

maneÌ Tripolim Syriæ ſecundò peruenimus, eaſdem illas oras, ſub monte Carmelo & Libano poſitas prætervecti,quas anteà ex Ioppen tempeſtate iactati legebamus: quo tempore intrà decemocto horas ſexaginta milliaria confeceramus, nunc idem ſpacium vento proſpero per duas noctes & ſeſqui alteram diem, vix emenſi ſumus. Reperimus Tripoli noſtram illā Venetam nauem,quam in Cypro reliqueramus, cùm alijs pluribus, quæ nuper appulerant Venetijs, & ex Lithuania litteras mihi attulerant: qua re factum eſt, quandoquidem anteà Tripoli cùm eſſem,plures notos habebam,vt poſt tot pericula & labores ſuperatos,quaſi domeſticam quandam quietem mihi viderer aſſequutus. Nā cùm vndecima Iunij Tripoli diſceſsiſſemus vſq; ad quartamdecimā Iulij diem,in vili tantùm ſago,quod etiam pallioli vſum peregrinis præbet,cubare nos fuit neceſſe, præterquam quòd Hieroſolymis craſsiores culcitras Monachi nobis ſuppeditabant. Erant & dura peregrinorum lectiſternia, quibus vtcunq; vſi ſumus.

** (Dzaffer hic Baſſa, ille eſt, cui Oſmannus Baſſa, cùm Añō 1585, in Perſide Ciuitatem Tauris olim Ecbatanis occupaſſet, gubernationem Arcis quam in præſidium exædificarat, cōcrediderat, iuſto exertitu attributo. Ipſe verò indè diſcedēs, paulò poſt, diſſenteriæ morbo correptus interijt.)*

Cùm in littus deſcendentes, verſùs ciuitatem ad leuam pergeremus,vidimus in campo * Dzaffer Baſſam tentoria fixiſſe,cui ad tempus gubernacula Syriæ fuerunt commiſſa:qui ideò ſub tabernaculis agebat,iuxta conſuetudinem receptā, quòd nondum confirmationem adminiſtrationis huius acceperat: quem etiam in Ægyptum proficiſcens ibidem hærentem reliqui. Habebat aliquot equitum centena,è quibus maior pars,pantherarum exuuias brachijs appenſas gerebat. Ingreſsi deindè Ciuitatem ad Caruaſeriam ſeu Contubernium Venetorum diuertimus, vbi à notis humaniſsimè ſalutati & excepti ſumus.

Antonius Panormitanus Præsbyter Siculus fit Turca.

Caſus hîc miſerabilis accidit, quem referre operæprecium duxi. Presbyter quidam Antonius Siculus de Panormo,quem oppidi cuiuſdā in Diæceſi Mediolanē, parochum fuiſſe dicebant, naui Veneta, quam Faleram vocabant,

vocabant, Tripolim peruenit: qui cùm ad Monachos Franciſcanos, quod & alij peregrini faciunt, diuertiſſet; manè die Sabbati Miſſam celebrauit, qua finita ſtatim Guardianum loci adijt, eidemque aperuit, quòd dum Miſſam de ſancto Spiritu celebraret, inſpirationem habuit, vt reiecta fide Chriſtiana, Machometiſmum amplecteretur. Guardianus cùm hæc audiens obſtupuiſſet, adhortari eum cepit, vt Deũ præ oculis haberet, cuius ſacerdos & miniſter eſſet. Ille verò egreſſus, reperit apud portam interpretem, quem antequam ad altare accederet, per famulum accerſiuerat. Ex eadem illa domo (prout nobis famulus idem retulit, qui interpretem, cauſſam ignorans cur vocaretur, adduxerat) ad Caddi ſe contulit, vbi mercatores aliquot Italos negotia ſua tractantes reperit. Huic renũciari per interpretẽ fecit, quòd ſacerdos Chriſtianus eſſet, cumq; hodie Miſſam de Spiritu ſancto perageret, ab illo inſpiratus eſſet, vt religionem Turcicã ſuſciperet. Caddi quæſiuit ab eo, num ebrius eſſet & an benè quid acturus eſſet, deliberauerit. Reſpondit, ſe ne comediſſe quidem: & benè deliberatũ, negotiũ hoc aggredi. Iuſsit igitur Caddi, Cydarim Turcicam adferri, quam capiti illius impoſuit: quod cùm fieret, apoſtata flere cepit, & quid in corde tunc habuerit, De⁹ nouit. Manè

17\. die Dñico decimaſeptima Iulij, cum pompa & triumpho (vt moris eſt cùm Chriſtianus Turca fit) per ciuitatem circumducebatur. Præferebantur illi duo viridia Machometis vexilla in quorũ ſummitate, loco cuſpidum, caudæ equorum Marinorum dependebant. Centum Ianiczeri ſtipatores latus vtrumq; claudebant, ſclopetis, buccinis, & tympanis, concrepantes. Ducebatur autem per plateam noſtram, vt infelicis illius triumphum hunc miſerabilem ſpectaremus. Sed nos ex induſtria feneſtras clauſimus, per tabularum tamen rimas, omnia quæ fiebant, facilè obſeruabamus. Homo erat iuuenis, triginta circiter annos ætatis habens, pilo nigro. Fuſci coloris equo, ſeſſor ineptus,

Turciſmũ Chriſtiani amplectẽtis pompa.

vehеba-

vehebatur; non frænum, sed caput sellæ manu leua apprehendens. Duo Ianiczeri equum ducebant. Veste talari Turcica, ex rubeo Damasceno serico, amictus, iaculum inuersum dextra manu gerebat. Sic plateas ciuitatis, more triumphantis, obæquitabat. Ad extremum inter macella, in quodam ergastulo circumcisionem suscepit. Neque enim Turcæ, tanta solennitate, quemadmodum Iudæi, in actu circumcisionis vtuntur: sed plerunq; in macellis hanc peragunt cæremoniam, quæ miserum illum adeò malè tractauit, vt iam mortuus renunciaretur. Compertum fuit, hominem hunc, ob facinus quoddam in Parochia perpetratum, à Carolo Cardinali Borromæo, castigari debuisse: quod vt ne fieret, Venetias primùm, deindè conscensa naui in Syriam profugisse. Narrauit postea nobis Iudæus interpres noster, se eum in stabulo Caddi vidisse. Nam statim peracta Cæremonia, vestibus preciosis exuitur neophytus: deindè contribuitur ei aliquid à Turcis, (prout huic quadraginta cecchini tantùm dati fuerunt) quorum dimidiam partem Ianiczeris & Musicis, qui eum comitabantur, dare tenetur. Deindè in stabulum mittitur. Postremò stipendium aliquod illi attribuitur. Quærebat is ex Iudæo, quid inquit, de me Christiani loquuntur. Respondit is, mirari eos vehementer. Ad hæc ille: magis, inquit, ego miror quid mecum agatur (nondum enim ex vulnere conualuerat) sed me tamen illud consolatur, quòd fratrem Constantinopoli, itidem Turcam factum, habeam: ad hunc me conferam, cum quo bona & mala perferre mihi est constitutum.

Turcæ in macello circumciduntur.

18. Totis diebus his quibus Tripoli mansi, quæ intra & 19. extra ciuitatem digna visu occurrebant, diligenter per- 20 lustrabam, Ciuitas domos elegantes habet & balnea. 21. Suburbia fontibus, hortis, & pomarijs, omni genere fru- 22. ctuum plenis abundant: Moris itidem arboribus, in 23. quibus vermiculi sericum emittentes nutriuntur: vndè 24

Æthiopes

Æthiopes & Syri mercatores ingentes acquirunt diuitias, magnam ſerici copiam per Europam vniuerſam ſpargendo. In pomarijs eiuſmodi, ingens eſt glirium multitudo, quos Pharaonis appellant, præſertim in villis: qui maximum damnum, gallos gallinaceos & anſeres ſubindè conſumendo, colonis inferunt. Ad vnum & dimidium milliare à ciuitate profectus ad ortum ſolis, inſpexi Moſcheam quandam ad littus maris poſitam, quæ dulcis aquæ piſcinam ingentem, è muro conſtructam, habet adiunctam, in qua maxima vis diuerſi generis piſcium aſſeruatur. Hîc ſuperſtitio inualuit, eos piſces eſſe ſanctificatos, ob idq; capi eos, ſub pæna capitis, interdictum: niſi quòd (ſi rectè memini) ſemel vel bis in anno Turcarum ſacrificuli, paucos aliquos capere, illisq; veſci poſſunt. Præbetur illis alimentum ſemper; & quædam ſuperſtitionum nugæ per vanos homines exercentur.

Glires Pharaonis Tripoli.

Piſces ſanctificati nō comestibiles.

Eſt ibidem iuxta mare turris ex lapide quadrato altiſsima, cum inſignibus Nobilis cuiuſdam Veneti, qui quòd cum muliere Æthiopiſſa concubuiſſet (quod facinus Chriſtianis ibi capitale eſt) non absq; maxima difficultate, vitam eiuſmodi ſubſtructione redemit. Intereà nauis Caramuſana appulit, & cum eâ Polona mulier Syckierzecka, cui apud quendam mercatorem vxoratum, hoſpitium conduci iuſsi: quæ cùm domo in publicum prodire non permitteretur, è feneſtra in Turcas prætereuntes, quorũ etiam nonnullos tetigit, lapides iacere cœpit. Vndè parùm abfuit, quin hoſpes in magnas difficultates incideret, quòd ex eius ædibus Turcæ lapidibus fuiſſent impetiti. Quamobrē petiuit eam indè amoueri: & quoniam extra cuſtodiam erat, domo ſtatim profugit, nec niſi poſt triduum, non absq; labore, reperta fuit apud Eccleſiā Sancti Iacobi, quæ licet Græcorum ſit propria, Catholici tamen in ea quoq; deuotionem peragere ſolent. Diſtat vno & dimidio milliari à ciuitate Tripolitana. Curaui deindè locũ in naui pro ea conduci, in qua res meæ Venetias de-

tias deportabantur. Vbi valdè anxia, quòd terram Sanctam visura non ampliùs esset, ter è naui in mare prosiliit, vndè vix, ne præfocaretur, est erepta. Custodia deinde diligenter illi adhibita fuit.

Venit Tripolim cum quingentis equitibus totidemq; peditibus sclopetarijs Emir Machomet, potentissimus Syriæ Phœnices Regulus, Æthiops albus, filius Menzur Condan Emir, qui erat Sendgiacus Lystris & in Derben, quarum ciuitatũ fit mentio in Actis *. Emir hic quamuis Machometanus, corporis tamen stipatores habuit Christianos (nempe Gallos illos quorũ superiùs meminimus, qui Drusiani appellantur, & sunt reliquiæ illorũ, qui terram Sanctam è manibus infidelium recuperauerant: sed longè à maiorũ suorum virtute declinauerunt) annos viginti habens, vultu præpingui, & aspectu terribili. Est autẽ is idem, cuius antè mentionem fecimus, à quo sibi Turcæ valdè metuebant, ne cum Aborys famosissimo Arabum prædone vires suas coniungeret. Hunc Turcarũ Cæsar maximo odio prosequebatur, hanc potissimùm ob caussam. Quidam Sendgiacus litteras ab Imperatore obtinuerat, vt pater huius Emiri, administratione dictarum Ciuitatũ, & portorio Tripolis illi cederet: quod summa cum Emiri iniuria coniunctum videbatur; quandoquidem ille, ratione officij & vectigalis huiusmodi, ingentem pecuniæ Summam Cæsari numerauerat, vt quasi iure acquisito, dignitates prædictæ, penes familiam & hæredes illius perpetuò remanerent. His non obstantibus, quòd Emirus Senio confectus esset, officijs & dignitate per Sendgiacum nouum exutus, paulò post mortuus est. Filius rei indignitate permotus, iuuenis ferox, decem octo annos vixdum natus, collectis octo millibus sagittariorum, venit Lystram, Sendgiacum, patris expulsorem, cum magno Turcarum numero, interfecit: Lystram, Derben, & portorium Tripolis occupauit. Hoc nomine cùm dies ei à Cæsare fuisset dicta,

Emir Machomet Syriæ Phœnices Regulus.

** Cap. 16.*

25.

non com-

non comparuit. Iussus ad expeditionem Persicam proficisci, neglexit & collecta duodecim milliũ manu, rei exitum sic exspectabat. Et mille quidem milites Tripolim secum adduxit, tria millia in arce sua, duobus à Tripoli milliarib⁹ collocauit, in alio verò munitissimo præsidio, Gazir dicto, quod nauigantes in altissimo monte positum, non procul à Beryto, à longè conspeximus, quattuor vel quinq; millia in promptu habuit. Hæc autẽ omnia ideò comparauerat, quod sibi à Dzaffer Bassa, qui erat Tripoli, non mediocriter metueret. Insequenti tamen die matutino tempore, mille præsidiarijs stipatus, venit salutatum eundem Bassam, qui tum recreationis caussa, extra castra processerat. Eorum congressum vt viderem, in campum excurri. Cùm Bassa cum quadringentis equitibus, reuerteretur, serico rubeo auro intertexto indutus, equo fusco aliquantùm albicanti insidens, Emir cum suorum ala, ad partem consistens, mutuam capitis inclinatione salutem dedit & recepit. Deindè Bassa ad tentorium perueniens, equo descendit, militibus ad vnam tentorij partem consistentibus. Emir verò, violaceo serico Damasceno amictus, ex equo fusci coloris, propè ipsum tabernaculum descendit, equitibus ex aduersa parte in longum exporrectis. Pedites plures & expeditiores, quàm ipse Bassa habuit. Colloquium ad vnam horam inter eos habitum. Bassa percunctante cur aduersaretur Imperatori, rationem innocentiæ suæ reddere pluribus verbis conabatur. Sic discessum est posteà. Emiro Czausz Turcicus semper latus dextrum claudebat, quod partib⁹ in illis pro loco inferiori habetur. Czauszius autem hic vectigalis Tripolitani exigendi curam habebat, cuius pars Cæsari debebatur. Emirus duas vxores habuit, cùm neutra benè conueniens, homo planè barbarus & vitæ profligatissimæ. A Bassa digressus, certamen suorum Mauris vsitatũ, iaculis hinc indè iaciendis habuit, in quo agilis & optimi sessoris officio, vt apparebat,

Emiri cum Bassa Dzaffer cõgressus.

 per-

perfungebatur. Familiares eius, magnam conſuetudinem habebant, cum Franciſco Teſtaroſſa, qui Venetorum Agentis, vt vocant, munus ibidem ſuſtinebat: & quoniam mercium curam gerebat, Emiro veſtigat obtinente, indè ſatis arcta illis familiaritas inerat. Ego quòd in contubernio Venetorum, cui dictus Franciſcus præerat, hoſpitium habebam, vbi frequenter Emiri familiares accedebant, indè didici, quæ & qualia cum Baſſa colloquia habuerit, Chriſtianis enim ad tabernaculum Baſſæ propiùs accedere, nefas. In campo redeuntem Emirum præſtolabamur: cuius domeſtici quodam tempore nos in ædes eius introduxerunt, vbi in eius præſentia, ad luminaria Mauri, turpes & inconditos quoſdam ſaltus nudato ferè corpore edebant, quos noſtri circulatores longè decentiùs peragere ſolent. Aderat ibidem & Turca quidam Schenobates, qui per funē extentum incedebar, (quod apud Turcas non inuſitatum)& hæc ſimiliaque ſpectacula per triduum proponebat in domo Emiri; qui lauta conuiuia non ſolùm Mauritanorum primoribus, ſed Turcis etiam ipſis maximo ſumptu & ſplendore exhibebat: quæ res Baſſam malè cūprimis habuit:& vulgò Tripoli ferebatur, Baſſam Imbraimum Ægypti proregem, mandata à Turcarum Cæſare habuiſſe, vt indè diſcedens, Tripolim ad opprimendum Emirum copias conuerteret, ob eius potentiam valdè Turcis ſuſpectam. Illud quoq; paſsim nunciabatur, Emirum, ſi cauſſam ſuam iure tueri non poſſet, vel interiturum, vel armis aſſumptis, vltima quæque tentandi neceſsitate adactum, quod non obſcurè præ ſe ferre videbatur, ſeſe ab oppreſſione vindicaturum: quandoquidē & munitiones egregias haberet, & à patre patrimonium ampliſsimum relictum poſsideret. Perſis quidem, cladem Turcis inferentibus, mirificè fauebat: vix tamen ludi cum Cæſare Turcarum inchoati, felicem cataſtrophen illum habiturum multi augurabantur. Ipſe dubiam belli aleam perpendens,

dens,amplißimis donarijs præparatis, Imbraimi Baſſzæ animum,modis omnibus ſibi conciliare contendebat.

Nundinæ Tripolitanæ.

Erant eodem tempore Tripoli nundinæ quædam, Turcarum & Mauritanorum frequentia celebratæ, in quibus partim exercitationes ſaltuum, nullius ferè momenti promiſcuè fiebant, partim etiã fructus varij,quorum ibi ingens copia, precio diſtrahebantur.

Druſianorũ religio.

Cùm non infrequens hîc mentio fiat Druſianorum, de quibus plura tradunt Hiſtorici, illud nihilominùs adijciendum putaui, etiamſi Chriſtiani ſint, diſſolutam tamen & paganis magis conuenientem vitam ducunt: quorũ religio ferè non alia re differt à Turcica,niſi quòd circunciſionem non adhibent. Habent ſuum particularem Prophetam, Iſman dictum,qui dempta Circunciſione,aliam,quod etiam Machometus fecit, magis licenſioſam & turpem ſuperſtitionem condidit, & pro religione ſeruandam introduxit. Multi ex ijs Tripolim & Damaſcum ſæpiùs accurrebant,qui, Scotorum noſtratium more in vimineis ciſtellis reculas venales exponentium, per vicos oberrabant, coriaceam quandam ciſtam collo appenſam deferentes: in qua, vnum aut alterum ſtanneum Scyphum, lagenulas coriaceas, aqua frigida plenas, duos vel tres pectines, ſetaceam ſcopam purgandis veſtibus aptam,& ſpeculum repoſitum habent. Horum aliqui in Galilæa vbi nos obuios habebant, potum nobis ſubitò miniſtrabant. Et quoniam Turcæ caput radunt, & barbam nutriunt, hanc illis pectinare ſolent; nobis verò qui capitis & barbæ pilos depreſſos habebamus, pectinem non offerebant, niſi ſi fortè quis caput pectere vellet, ſed oblato ſpeculo, vt in id diligentiùs introſpiceremus,efflagitabant. Hanc potus, pectinis,& ſpeculi exhibitionẽ, pro largitione * eleemoſinæ reputant: quam promiſcuè, non minùs Turcis, quàm Chriſtianis, etiam non poſtulantibus, vltrò obtrudunt. Quærebam ex illis; cùm aquæ potus ſitim extinguat, eleemoſinæ loco præberi

(Io. Thomas in Hiſtoria belli Perſici lib. 7. narrat Imbraimũ Baſſã cum Cayro è gubernatione ſua reuerteretur, mirabili arte quoſdam è primoribꝰ è medio ſuſtuliſſe, nõ nullos captiuos abduxiſſe, regionem illorum deuaſtaſſe, & ingentem Druſianorũ numerũ per fraudem trucidaſſe.)

* Eleemoſina Turcarum.

beri poſsit:ſpeculi exhibitio, quanam ratione eleemoſinæ conueniat? Non habebant ad hæc quid reſponderent. Vnus tamen, cùm Tripolim Hieroſolymis redijſſemus, qui Mridaticum apud Ægyptium quendam Cayri conficiebat, nobis retulit, quòd hunc exhibendi ſpeculi morem ab Ægyptijs acceperunt: qui in conuiuijs, ſympoſijs, recreationibus, cæterisq; occaſionibus, quibus victus opulentia, cultus corporis, & formæ elegantia maximè procurabatur, exhortationes ad extremum faciebant, vt homines, ſe mortales eſſe, vellent recordari. Nunc etiam antiquiores, & prudentiores Ægyptij, Schileta, ſeu oſsium humanarum compagines, naturaliter, aut etiam arte ex ligno vel ebore paratas, vnius & medij cubiti longitudine circumferunt, mutuoq; oſtendentes, vltimi finis inuicem admonent, qui morte ſuperueniente, formæ elegantiam in horrorem conuertit. Cùm ſiti, inquiunt, laboras, hauſtu aquæ refocillaris: cùm barbam pectine demulces, ornaris: (quanquam apud Turcas rarior pectinis vſus) cùm ſpeculum inſpicis, formam tuam contemplaris, tibiq; ipſimet fortaſsè complacebis. Intereà ſtatim in mentem tibi veniet, morte hæc omnia commutatum iri, quæ res te humiliorem reddet. Bona ſatis conſideratio, apud barbaros præſertim, & digna, quam & Chriſtiani noſtrates præ oculis ſemper habeant. Sed ad noſtra redeamus.

Ægyptiorum Schileta in ſympoſiis exhibita.

Cùm Apamæam, vulgò Aleppum, propter Aborys, qui carauanas, vt iam dictum eſt, infeſtabat, proficiſci non poſſem: nec etiam indè propter exercitus Turcicos, ex Europa in Perſiam commeantes, iter tutum Conſtantinopolim eſſet: naues prætereà Venetæ, & quæ ad oras Chriſtianorum dirigebantur, nondum eſſent oneratæ: cumq; diligentiùs de me, quis eſſem, inquireretur (quam rem nonnulli ex Iudæis diuulgauerant,) quod maximè cupiebam, Ægyptum perluſtrare conſtitui. Quamobrem nauigium, Dzerma dictum, mihi conduxi. Id ad nauigationis

Nauigatio auctoris in Ægyptũ.

tionis celeritatem plurimùm confert, ſed tempeſtate ſuperueniente, facilè fluctibus obruitur: quandoquidem tabulatum, vt naues onerariæ vel Caramuſani, non habet; ſed apertum vndiq;, iniurijs cæli & maris eſt expoſitum.

26. Die itaq; 26. Iulij prandio ſumpto, acceſsi ad Caddi, oblatoq; honorario, petiui ab illo, vt mihi Ianiczerum, ſecuritatis cauſſa adiungeret: quod etiam fecit, deditq; mihi egregium quendam Achmeten nomine, qui linguam

27. Sclauonicam callebat, & fideliter ſe mihi ſeruiturum

28. promiſit. Poſteà nauigationem apparabamus: & rebus meis diſpoſitis, & in nauim Venetam, quæ nos aduexerat, illatis, cubiculo in ea conducto, vnũ famulũ ibidem reliqui, qui eas cuſtodiret, & in Italiam deportaret: cui etiam P. Laurentium Pacificum cum ſocio adiunxi: reliquos, qui Hieroſolymis vnâ fuerant, mecum abduxi.

Dederam ad te priores ex Salinis litteras; nunc alteras, & quidem ſatis prolixas, ad te mitto. Neq; enim, vt facilè potes animaduertere, tempus & occaſionem ſcribendi habere potui, præterquàm hic Tripoli, vndè iam in Ægyptum propero. Vale. Datum Tripoli Syriæ 29. Iulij, Anno Domini 1583.

Epiſtola Tertia.

30. POſt litteras ſuperiores ad te datas die 30: Iulij, hora 23 diſceſsi Tripoli, ſcapha ad naues onerarias longiùs à ciuitate diſtantes vectus, vt nonnullas res quæ vſui pro Ægyptio itinere futuræ erant, indè aſportarem: quò cùm perueniſſemus, adeò validus inſurrexit ventus, vt Scapha ad Dzermam nauigium deferri non valente, ibidem noctem ducere coactus fuerim. Ceſſante deindè Septemtrionali vento, & rebus neceſſarijs aſſumptis, ad Dzermam

mam perueni, quam in ipſo diluculo conſcendimus: & quoniam multos in ea reperi, qui conſcendere non debebant, quandoquidem pro me tantùm nauigium hoc conduxeram, quod ptopter ventorum periculum, onerari multùm non potuit, Nauclerus Arabs eos abegit, atq; ita iam luceſcente die, Dzermam in altum mare perticis longioribus protruſit: quo tempore, à latere ventus validior inter Occidentalem & Septemtrionalem medius, Italicè Ponente Maeſtro, conſurrexit: cumq; aliter non poſſemus, curſum verſus Cyprum direximus: & intra ſex horarum ſpatium, nullum ampliùs continentem vidimus. Acceperam mecum Tripoli Maurum, Faietan nomine, pro interprete: & Ianiczerum quoq; vnum conduxeram. Eramus in naui circiter quadraginta. Dies hæc grauis nobis inprimis fuit, & propter ventum validiorem, & propter rudentes, qui ex cortice Arboris dactylorum contorti, & aqua marina aſperſi, fœtorem reddebant intolerabilem: vndè hac & inſequenti die, quilibet noſtrum, ſtrophiolum aceto madefactum naribus perpetuò, etiam inter dormiendum, admouere neceſſe habuit. Ventus hic tota nocte, & manè ſuperuenientis diei perſeuerauit.

AVGVSTVS.

Cyprũ ſecũda vice.

DIE prima Auguſti manè conſpeximus Cyprum, circa meridiem verò prætèrnauigauimus Famauguſtam: quam tamen propter maiorem diſtantiam, exactè non potuimus contemplari. Ad Veſperam, ceſſante vento, propè littus conſtitimus, vbi paululùm euagati, nauim repetiuimus. Quoniam autem in hac Inſula, æſtate & hyeme, noctu ſemper à terra ventus nauigia propellit, hac ipſa nocte nauigando longè progreſsi ſumus, & Larnicam appulimus, quo in loco ſal, ve- 2.

anteà dictum est, colligitur. Sed quoniam in terram descendere minùs tutum videbatur, propter Caddi, qui Maslochus erat, & propter Græcos Machometismum professos, qui priùs etiã dùm eò venissemus, nobis negotiũ facessebant, mansimus in nostra naui Dzerma, & nocte, vento leni flante, sensim nauigationẽ continuabamus.

3. Manè verò circa meridiẽ substitimus in littore ad quandam Græcorum Ecclesiam planè desolatam, vbi ad noctem vsq; mansimus, cænamq; ibidem sumpsimus. Nocte deindè Dzerma conscensa, vento propitio ferebamur, & manè circa Solis ortum Lemissum peruenimus, vbi quòd locus securior esset, & multos mercatores Italos notos haberemus, in terram descendentes, diem integram ibidem posuimus, quandoquidem nullus nobis adspiraret ventus: Intereà manè antequam nos eò adnauigassemus, appulit nauis Caramusana, cùm viginti peregrinis Hierosolymam contendentibus, qui triduò antè Tripoli discesserant: quorum nonnulli cùm ad nos descendissent, cibum vnâ sumpsimus. Aderat ibi quoq; & Simon Albimontanus Sacerdos Polonus, de quo suo loco dicetur inferiùs. Post occasum nauem conscensuri perreximus. Et quoniam id in Cypro maximè cauetur, ne quis incolarum ab Insula discedat, ea de caussa ipsemet Vicebassa in littore præsens aderat. Indè Caramusanus cum peregrinis versùs Ioppen soluit, nos verò littus legebamus, vsq; ad Felis Promontorium, quòd Itali Capo delle Gatte appellant. Illud hîc non prætermittendũ: cùm Caramusanus, circa noctis horam primam, loco mouisset, & nos eodem vento, nostra Dzerma littus raderemus, noster nauclerus, cum quodam socio suo in contentionem deueniens, vlteriùs progredi noluit. Itaque Ianiczero meo iniunxi, moneret nauarchum, ne tempus frustrà tereret: quod cùm ille faceret, & nauta nihilominùs nauem propellere recusaret, ad verba deuentum est, in quibus Ianiczerus pugnum illi in caput

Lemissum.

Simon Albimontanus Presbyter Polonus.

tàm fortiter impegit,vt tiara illius in terram delaberetur indè securi arrepta, vix certantes abinuicem auellere potuimus. Nauta se videns inferiorē(magna enim istic Ianiczeri gaudent libertate) vela fecit. Sed cùm animaduertissem,vtrinq; illos hostilia meditari,ne contentio recrudesceret,pacem inter eos conciliare sum aggressus: à qua cùm vterque initiò vehementer abhorreret, tandem circa noctis medium vix inuicem sunt reconciliati. Res erat visu periucunda, cùm vterq; more suo imprecationes faceret, quòd ex toto corde, offensas alteri condonarit. Mira fuit vultus & frontis mutatio, antequàm in gratiam redirent.Antequàm Cypro discessissem,illud obseruaui, magnam hîc vim lini Gossipini vel Xylini (vulgò Bombacem vocant)passim conseminari: vndè ingentes annui redditus proueniunt. Siquidem naues nullas alias merces, præter sal, de quo anteà mentionem fecimus, & gossipium hinc auehunt: vt & illa Tornelliana, qua primò huc delatus appuleram,arena eiecta, per totum fundum gossipio onerata fuit: atq; ita Tripolim profecta, partim panno purpureo (scarlatum vocant) diuendito, partim allata pecunia, sericeas, aliasque vltramarinas merces coëmptas, auexit. De ratione porrò conseminandi & recolligendi gossipij, quandoquidem nonnulli scripsêre, ego supersedeo: illud tamen adiungo,cùm semel seminatum fuerit,in tertium vsque annum fructus producit; in quorum recollectione, vbi sementis grana, quæ sunt grauia in terram deciderint, absq; alia cultura,fructus emittunt,minore tamen & sensim decrescente,per annos sequentes, abundantia: donec quarto demùm anno,seminatio noua redintegretur. Annotandum & hoc obiter,quòdCyprus alba vina non producit; vt modo contrario, nec Hierosolyma fert rubea. Quod si quando in Cypro alba,Hierosolymis verò rubra prouenerint, id perquàm exiguum est: & vuæ ad comedendum duntaxat,non autem ad exprimendū, sunt aptæ.

Cyprus lini gossipini ferax.

Rubea

Rubea tamen Cypria, & alba vina Hierosolymitana bona sunt, nisi quòd adeò styptica, vt etiamsi aqua diluantur, propter astringendi vim, gutturi minùs gratam præstent potionem. Rubra dulciora, sed vehementiora sunt. Et quoniam in Cypro cellaria non habentur, adseruari ad futuram vsq; vindemiam non possent (alba, præ rubeis, naturâ suâ faciliùs & diutiùs conseruantur) nisi arte subueniatur. Quamobrem vasa, antequam mustum infundatur, gummi cuiusdam specie, quæ picem redolet, suffumigantur: vndè fit, vt odorem picis ingratum vina eiusmodi perpetuò retineant: quem tamen incolæ multum capiti prodesse affirmant, quòd eo vini grauitatem retundi, illudque in suo vigore, extrà mutationem conseruari, persuasum habeant. Mihi quidem & meis, vina hæc graueolentia videbantur: odoremque illum tàm acutum, magis obesse quàm prodesse capiti, crediderim. Vuæ Rhodiæ, quod anteà innui, maiores & sapidiores sunt. An autem vina eosdē suffitus gummatos habeant, ignoro: cùm ea non degustauerim. Fructuum omnis generis Cyprus habet copiam. Melones nullibi maiores me vidisse recordor: vt in longum, ad tres ferè cubiti quadrantes excreuisse videantur. Sunt autem optimi & delicati saporis.

Vinorum in Cypro conditorū ratio.

5. Diem totam consumpsimus, nauigantes versùs dictum Promontorium Capo delle gatte, ventum hinc indè captando, quod nauigio huic Dzermæ perquàm familiare est, & celeritati eius ita percommodum, vt vel aduerso vento, non planè directè tamen, vti possit, nisi quòd turbine ingruente, euersionis periculo valdè sit obnoxium. Circa Solis occasum, promontorium hoc prætériuimus, hora verò noctis secunda, rectà in Ægyptum, Damiatam versùs vela diximus, quæ ab indè octuaginta circiter milliaribus distat.

Dzermæ nauigij cōmoditas.

6. Manè vix Cyprum videre, meridiè verò ne vix quidem licuit intueri.
7. Die hac & nocte ventum habuimus

 propi-

propitium, Postridie post exortum Solis, superuenit Bonaccia, siuè omnimoda venti cessatio, ita vt necessariò nauis consistere debuerit. A meridie ventus inter occasum & Septemtrionem flare cœpit, qui diem & noctem insequentem durauit.

8. Die octaua Augusti, circa meridiem credebamus nos Ægyptum aspecturos, sed longior tamen fuit à continente distantia. Duabus deindè horis pòst, ventus vehementior, nobis percommodus consurrexit: itaq; hora circiter decima nona terram à longè vidimus: aqua etiam marina turbida videbatur, ex Nili influxu, quem fluuium turbidum, qui irrigat Ægyptum Diuina Scriptura appellat.

Ægyptus Nili ostia Ios. 13.

Hora circiter vigesima secunda ingressi sumus Ostia Nili (id extremum est fluuij ab ortu Solis brachium) ad sinistram maris & fluminis habentes insignè quadrilaterum propugnaculum Damiatæ, turribus excelsis & muro ex lapide quadrato egregiè munitum: quod ducentorum militum præsidio anteà tenebatur, tunc verò propter bellum Persicum, vix viginti præsidiarios habebat. In ingressu Nili, ad dextram vidimus in mari aliquot naues non adeò magnas. Nec enim maiores huc appellere possunt, cùm nullus sit portus, sed statio quædam ad tempus, dum exorneratis illis, in fluuium securitatis caussa attrahantur. Erant sub ipsa Ciuitate tres naues Caramusanæ, id est minores, prout reuera sunt dictæ.

Damiatæ propugnaculum. (Damiatam olim Caphtor dictam tradit Beniamin, sed quæ Ethymologia, non explicat.

In Nilo nauigantes, ad ripas ingentem vim ciconiarum vidimus, quæ ex nostris partibus eò conuolant, sub hoc ipsum tempus anni, nempè Mense Augusto; quo Nilus exundat, & recedens, passim per campos, ex putrefactione, maximam serpentum copiam, ad earum victum, relinquit. Anatum viridium & punicearum, pedibus oblongis insistentium, quarum vnam Episcopus ille in Ioppen, vt diximus, mihi donauerat: maximus itidem ab ripas numerus. Ad leuam horti plurimi, fructuum

Ciconiæ Nili.

Anates virides.

fructuum feracissimi præsertim orizæ, cuius isthic maxima seritur copia, ad margines amnis, vbi per brachia sese in mare exonerat. Propugnaculum vno à Ciuitate distat milliari, cuius quarta parte peracta, vidimus equos marinos quattuor in flumine, vris nostratibus forma, pilo, & magnitudine persimiles, nisi quòd cornibus carent: orizæ magna inferunt damna: vndè fossis altioribus horti præcinguntur, nam cùm pedes depressiores hæc habeant animalia, aggeres conscendere non possunt. Hominem in hortis repertum, facilè morsu conficiunt. Explosimus in eos aliquot longiores bombardas, sed an aliquem interfecerimus, incertum, cùm animalia sint magna & robusta, quæ non nisi valido maioris alicuius tormenti ictu confici possint. Nonnulli equos hosce marinos, dici volunt, Odontotyrãnos, quasi dente sæuientes Græci Amphibia vocant, nempè animalia, quæ partim in aquis, partim in terra viuunt. Scribit Cedrenus, animal hoc tantæ magnitudinis esse, vt elephantem deuorare possit. Sed id parùm verisimile videtur. Nam licet vnius præ reliquis magnitudinem admirarentur incolæ, qui nobiscum eadem Dzerma vehebantur, maior tamẽ Elephante non fuit, nisi quòd longitudine illi adæquatur. Cayri cùm essem, allatũ fuit vnius equi marini, non procul indè interfecti, ingens & visu cumprimis horridũ caput; cuius faucibus diductis, hiatus ad vnius & dimidij cubiti magnitudinem patebat. Vndè dentes notabili itidẽ magnitudine prominebant.

Oriza.

Equi marini.

Odontotyrãni, Græci vocant AMPHIBIA.

Hora vigesima tertia peruenimus Damiatam, olim Pelusiũ, ab alijs Heliopolim dictã. Nominatur & Ostium Pelusiacum. Ciuitas est hæc Ægypti prima, suprà Nilum situ eleganti posita, ad dimidiũ milliare in longitudinem exporrecta. Quoniã hora tardior erat, constitimus vbi vectigal deponitur, cuius Iudæi curam gerunt: statimq; telonearius ad nos accurrit, & cùm nos mercatores existimaret (pro quibus etiã nos gerebamus propter maiorem securitatem, cùm negotiatores à quibus ampla vectigalia.

Damiata.

Turcarum Cæſari dependuntur,tutiores in Ægypto eſſe ſoleant)nobiſcum in eadem Dzerma noctem duxit.

Manè ſarcinæ noſtræ excutiebantur, in quibus cùm nihil mercium eſſet, diximus eas nos in Cayro habere, quô contenderemus. Sic dimiſsi, in terram deſcendimus,& Viceconſulem Venetum, qui erat Thomas Candiota Græcus, acceſsimus. Diem totam in perluſtranda ciuitate conſumpſimus: ſed ex antiquitatibus nihil viſu dignum occurrebat. Conduximus deindè minorem aliam nauem Dzermam,Cayrum vſq;: in quam etiam paulò antè veſperam,res noſtras intulimus,ibidemq; dormiuimus,& propter maiorem in Nilo ſecuritatem,duos Ianiczeros nobis adiunximus. 9.

Sole iam ſatis exorto,aduerſo flumine,nauigare cœpimus. Quoniam autem circa hoc tempus,Caurus Italicè Maeſtro,flare plerumq; ſolet, & Nilus à meridie labitur,velo expanſo proſperè nauigabamus, niſi quòd in reflexu fluminis in terram exponebamur, vbi nautæ funibus nauem aliquamdiù trahebant. Antè meridiem præterijmus ad leuam, Ferchin ciuitatem cumprimis amplam: pro nocte verò venimus ad oppidum quoddam, (relicta ad dexteram magna ciuitate Serbin) ibidemq;, quòd iam Sol ad occaſum vergeret, quieuimus: vbi diligenter inſpeximus fornaces ſeu clibanos,in quibus artificiosè pulli gallinarij excluduntur. Sunt autem ex ſtramine forma rotunda contexti, & argilla vndiq; obliti,in ſuperiore parte feneſtram paruam rotundam habentes,ne ſolis radij per directum, oua intùs poſita offendere poſſint, quæ facilè cocta redderentur: quandoquidem à ſole tantùm caloris terra concipit, vt in meridie vix aliquis, vnius Orationis Dñicæ recitatæ interuallo, calceis licet indutus,terræ ardorem ſuſtinere,illi inſiſtendo,valeat. Incolæ tamen, nudis pedibus incedunt, & à teneris aſueti, ita plantas callo obductas habent, vt quod experti ſumus, ictum mallei non magis ſentiant, quàm equi,cùm illis ſo- 10.

Ferchin.

Clibani, pullos Gallinaceos producentes.

Calores Ægypti.

illis foleæ applicantur: adeò vi ſolis plantam habent induratam. Fornaces iſtæ oſtiolum habent à meridie, à ſeptemtrione foramen, per quod fimo boum vel bubalorum, fornax pro nocte calefit, ne oua lædantur à frigore. Interdiu ſol per limum temperatum calorem clibano ſuppeditat, in cuius pauimento, oua diſtinctè collocantur, ne vnum aliud attingat: atq; ita facili negotio, abſq; gallinarum incubatione, pulli celeriùs excluduntur. In omnibus oppidis & pagis, eiuſmodi fornaces colonorum ædibus ſunt adiunctæ, quarum nonnullæ ea ſunt magnitudine, vt tria millia ouorum commodè capere poſsint.

Et quoniam de æſtu Ægypti mentio incidit, quàm cùm intenſus ille ſit, vel hinc nõ obſcurè poteſt intelligi, quòd cùm Damiata ſoluiſſemus, & ſtudiosè contemplaremur loca arenoſa, (nam vltrà decem & ampliùs à mari milliaria, & per totam ferè Ægyptum, inter villas & hortos, & in ipſis pagis, fundus totus arenoſus eſt, qualem Dactyliferæ arbores plurimùm amant) videbantur nobis aquæ cuiuſdam ardentis ſpeciẽ præbere, & adeò reſplendere, vt materia vitri in fornace accenſa, oculorum aciem perſtringere ſolet. Credebamus initiô, lacus aliquos ardere: cumque arena ſolibus excocta valdè ſit leuis & fluida, ad quemcunque leuioris venti afflatum, ita commouetur, vt quaſi fluctus quidam ardentium vndarum, à longè intuentibns, exſurgere videantur.

Ad oppidum igitur prædictum conſiſtentes, vt Damiatæ, & ab ipſo nauarcho præmoniti fuimus, tota nocte excubias agere coacti ſumus. Ægyptij namq; non tantùm in terris furantur, ſed cùm ſint vrinatores perfectiſsimi, etiam ſub aquis latitantes, & ad Dzermam peruenientes, quicquid arripuerint, in aquam pertrahunt, & auferunt. Non infrequenter accidit, quòd hominem in ſponda nauis cubantem, arripuerunt, & demerſum, vita ſimul & veſtibus ſpoliârunt. Quòd ſi plures latrones vniti fuerint, in

Ægyptij vrinatores nauigãtes deprædantur.

rint, in Dzermas inſiliunt, & dormientes interimunt, quòd paulò antè noſtrum aduentum euenit, cùm quattuor Galli negotiatores eò modò interierunt, qui Cayro Alexandriam nauigabant. Quamobrem ne quid ſimile nobis quoq; accideret, tota nocte vigilantes, & bombardas in promptu habentes, in fluuium proſpectabamus: quod & ipſe Nauarchus diligenter præſtitit. Poſt noctem mediam loco mouimus; circà meridiem verò, præteriuimus ad leuam oppidum Talcha, quod inter foſſas variè deductas collocatum, à latronibus tantùm & deprædatoribus incolitur, qui nocte per flumen, & quocunq; in loco poſſunt, exercent latrocinia: cumq; aſsiduè hinc indè mercatores commeent, in tanta hominum multitudine, quanta per totam Ægyptum latiſsimè diffunditur, difficilè periculum poteſt euitari. Nam per omnia Nili brachia, ab vtraque ripa, per campos, ingens hominum, gregum, bubalorum, boum, ouium, caprarum, & vaccarum, multitudo vbiq; conſpicitur; quò fit vt prætereuntes in laqueos facilè incurrant. Hac eadem die, vidimus ad centum piſcatores, qui in aquam demerſi, (quæ turbida eſt) manu piſces capiebant: quorum aliqui tres ſimul extrahebant, duos manibus, tertium ore retinentes Piſces erant vnius cubiti longitudine, aloſis ſeu barbochis noſtris, vulgò Mientus, non abſimiles. Alij ſalmonibus ſeu eſocibus noſtris poterant comparari. Erat & quoddam genus albi piſcis magni. Piſces Nilotici ſunt pingues & optimi ſaporis, minùs tamen ſalubres, eò quòd Nilus, fundum limoſum non ſaxoſum habeat, cuius nihilominùs aqua ſalubris eſt, quòd longo anfractu voluatur, nempè à Montibus Lunæ, vbi ſumit exordium, vſque dum in mare influit, trecentis ſeptuaginta duobus milliaribus, inſuper per vtrumq; Tropicum: quò fit vt immenſitate caloris, humiditas noxia in ea abſumatur. Eſt autem turbida, vt ſuprà dictum eſt, ſed in vaſe poſita, per duas horas, purgatur: & ſi per noctem ſteterit, fit inſtar cry-

Talcha prædonum oppidum.

Piſcatores demerſi manu piſces capientes.

Piſces Nilotici ſapidi ſed inſalubres.

Aqua Nilotica ſalubris.

ſtar cryſtalli limpida,& potui gratiſsima. Nili naturam & eius admiranda, quandoquidem ſcriptores multi perſequuntur,ad eos lectorem remitto, attingens ea tantùm obiter, quæ ipſemet vidi. Piſcatores quoties reſpirare volunt,caput ex aquis non proferunt;ſed ore diducto,halitum emittunt. Certùm eſt, illos per totam diem in aquis poſſe deliteſcere, & vbi ad ſummitatem aquæ enatauerint, capite non prolato,reſpirare: quos cùm ſub aquis natantes conſpexiſſemus, iuſsit nauarchus bombardas explodere, ne Dzermā ſubnatando euerterent. Circa ſolis occaſum præteriuimus ad dextram ciuitatem Abuzyr,elegantem, & ſitu longiore conſpicuam. Iactis anchoris, nocte in medio fluminis conſtitimus. Nam ad ripas accedere minùs eſt tutum: immò & vrinatores iam ad nos collimabant; ſed vt nos vigilare animaduerterunt, nihil attentârunt.

Abuzyr Ægypti Ciuitas.

12. Die tota, proſpera ſumus vſi nauigatione: Poſt occaſum ſolis pyratæ ſcapha in nos incurſionem fecerunt, & iaculum intorſerunt, quod propè Ianiczerum concidit. Sed cùm bombardas aliquot exploſiſſemus, profugerunt. Nocte inſequenti conabantur nos vrinatores adoriri,ſed vbi nos,ſclopetis oblongis , quæ maximè timent, armatos,vigilare compererunt, ab incepto deſtiterunt.

14. Quoniā ſecundus ventus afflabat,hora vigeſima conſpeximus Pyramides Cayri, quæ licet vltrà ciuitatem ſint poſitæ, propter montes tamen & operis ſublimitatem, priùs quàm Vrbs ipſa aſpectui occurrūt. Apparebat & arx ipſa, in monte quoq; poſita. Iamq; è brachijs ,in ipſum fluuium Nilum ingreſsi ſumus, qui tanta eſt latitudine, quantam apud Linczium Auſtriæ Ciuitatem, ſi duplicaretur,Danubius efficeret. Quattuor autem circiter milliaribus à Cayro,Nilus vnico prætęrlabitur, poſteà verò bifariā diuiditur,& famoſum illud Δ efficit:quinq; deindè milliaribus inferiùs,ipſiusDeltæ pars vna in quattuor, altera in tria brachia diuiditur, quibus deindè in mare ſeſe exone-

Nili latitudo.

Nili Delta.

Bulhach Ciuitas. Cayro adiacet.

se exonerat. Hora vigesima tertia tandem peruenimus ad Bulhach, octuaginta à Damiata milliarib⁹, vbi è Dzerma in terram iam descenditur. Quoniam autē Vrbs hæc ipsi Cayro adiacet, operæpretium est, quanta sit eius amplitudo, breuiter attingere. Affirmatur nō solùm à Turcis, sed ab ipsis quoque Europæis negotiatoribus, qui hîc commorantur, quòd singulis diebus, intrà viginti quattuor horas, in portu hoc, vltrà decem & aliquot hominum millia hinc indè commeant: quorum nonnulli intrant, nonnulli egrediuntur: quodq; per dies singulos tria millia Dzermarum prætemauigant: quarum plurimæ sexcentorum doliorum sunt capaces. Ex antiqua quoque Cayro, superiùs posita (de qua paulò post) superueniunt eiusdem generis plurima nauigia, quæ ex regionibus Sait, & peramplis Præsbyteri Ioannis ditionibus triticū, Cynocephalos, Simias, psyttacos, diuersa auiū cæterorumq; animalium genera, & merces varias deferunt. Nam quæ Mauros vendibiles portant, è Barbaria Rosetum, indè per Nilum Cayrum deuehuntur: & posteà ad Bulhach exponuntur: quò cùm tardiùs peruenissemus, in Dzerma noctem duximus, vidimusq; vix completo dimidiæ horæ spatio, vltrà decem naues aduentantes, & recedentes.

CAYRVS

14. Manè cùm è naui in terram cum duobus meis descendissem (reliquos enim in Dzerma dum hospitium inueniremus, manere iussi) statim duo Turcæ vnumquemq; nostrum arripuerunt, vt nobis vincula inijcerent: diligenterq; scrutabantur, num aliquid reconditarum mercium in sinu vel alibi haberemus, existimantes nos Gallos esse negotiatores, à quibus, vt nobis Turcæ ipsimet referebant, sæpenumerò decipiuntur. Cumque nihil nos habere eiusmodi comperissent, liberè nos abire permiserunt. Intereà dum nobiscum Polonicè colloqueremur, Iudæus telonei præfectus (cuius iussu nos Turcæ corripuerant) cùm idioma nostrum intellexisset, vt longiùs etiā à nobis Turcæ recederent, iniunxit, dicens se quoq; popula-

popularem noſtrum eſſe, ex Chelmenſi Ruſsiæ ciuitate oriundum. Orauit ſibi ignoſci, quòd nos parùm ciuiliter ſalutaſſet. Officia ſua prolixè nobis detulit,& ſæpiùs nos,quamdiu in Cayro verſabamur, humaniter viſitauit. Conſcenſis deindè aſinis, inter hortos, profecti ſumus in ciuitatem, ad domum Conſulis Veneti Georgij Emo, cui indicauimus, nos peregrè veniſſe, petiuimuſq; vt in hoſpitio conducendo, nos opera ſua vellet adiutos. Obtulit ſe nobis humaniter,& Miſſæ ſacrum vnâ cum eo audiuimus:& quoniam non ita pridem eò aduenerat, nondumq; loci rationes planè exploratas haberet,conſuluit, vt Galliæ Conſulem Paulum Marianum, qui itidem Venetus erat, adiremus. Hic quoniam viginti & aliquot annos in ea vrbe poſuerat, magnum rerum, & Turcicæ Arabicæq ue linguæ vſum fuit aſſequutus. Reperimus ibidem in eius domo, duos Societatis I E S V Patres,Ioannem Baptiſtam Elianum, qui (vt anteà meminimus) ſacras veſtes attulerat Maronitis Damaſcum, & Patriarchæ in monte Libano, à Gregorio X I I I. Pont. Max. tranſmiſſas; & Franciſcum Saſſum, qui quo tempore nos Venetijs ſoluebamus, Alexandriam nauigaturus, ab eodem Gregorio Pontifice mittebatur. Aderant etiam & tres Monachi inſtituti S. Franciſci, quòd in ædibus Conſulis huius Capella Catholicorum haberetur. Marianus igitur prædictus, in altera domo ſua, quam è regione dicti Veneti Conſulis habuit, nobis habitationem conceſsit, in quam diuertimus,vnà cùm alijs noſtris è Dzerma euocatis. Aggreſsi deindè ſumus perluſtrare ciuitatem, quæ quàm ſit ampla & populoſa, ille tantùm poterit iudicare, qui ſuis eam oculis inſpexerit. Meo ſanè iudicio,triplo magnitudinem Lutetiæ Parriſiorum in Gallijs excedit: non eam tamen elegantiam in ordine & ædificijs habet. Nam noua tantùm Cayrus muro præcingitur, Vrbs autem vetus & Bulach ambitu murorum caret. Noua ciuitas habet multa,

Cayrus olim Babylon maxima Ægypti Ciuitas

V 2 & magnis

Mercatores Cayri diuites.

& magnis ſumptibus erecta antiquitus palatia, recentiora verò moderni quoq; mercatores Æthyopes nō minore ſumptu & elegantia ædificant: quorum vnum inſigne vidimus, quod licet nondum ſit abſolutum, trecentis tamen Ducatorum millibus conſtare perhibetur. Mercator eius Dominus bombycina tantùm interula indutus, tyara tectus, incedebat, vix calceos habens: quo habitu ſimiliter & alij diuites Æthyopum mercatores vtuntur. In Ægypto, Turcæ vel Magiſtratu perfunguntur, vel milites ſunt. Ægyptij incolæ vel agros colunt, vel Oeconomiam domeſticam exercent: Arabes ex latrocinijs viuunt. Æthyopes ferè mercatores ſunt, vt & reliquum in Ciuitate vulgus.

Ædium Cayri numerus.

Moſcheæ.

Multi Europæi negotiatores Itali & Galli, quì à viginti & ampliùs annis hanc vrbem incolunt, pro certo affirmant, quod nos numerare non potuimus, nouæ Ciuitatis ambitu, triginta priuatarum ædium millia contineri. Adiunctis verò ſuburbijs, veteri Ciuitate, & Bulhach, minoribus etiam ædiculis, quorum magnus eſt numerus, ad ſummam ducentorum millium aſcendere. Platearum ſunt millia ſedecim. Fana ſeu elegantiores Moſcheæ, quæ turres habent adiunctas, (abſq; ijs quæ turribus & tectis carent, quorum non paruus etiam eſt numerus) ſunt ſex millia octingentæ. In vno ſuburbio, quod ſub arce ad orientem poſitum eſt, ſunt Moſcheæ mille & ducentæ. In alio meridiem verſùs, ſeptingentæ. Inter eas maior earum numerus recenſetur, quas in vſum ſepulturæ, principes eius regionis viri, fabricauerant: quarum tamen præcipuæ à Chriſtianis conſtructæ memorantur, antequàm regnum hoc in impias Saracenorum manus deueniſſet.

Mercatoris Æthyopis Cayri vita.

De vitæ ſuæ ratione Mercator is, cuius tàm ſumptuoſum palatium mirabamur, nobis per Interpretem retulit, quòd vxores albas habeat duodecim, Æthyopiſſas verò decemocto, quarum vnamquamq; in ſeparato cubicu-

cubiculo aſſeruat, ipſemet claues ab eiſdem retinens. Nam ſi eas congredi contingeret, inuicem ſeſe ſuffocarent. Cibus illis per feneſtram ſubmittitur. Cùm ad aliquam ingreditur, diligenter poſt ſe oſtium claudit, ne cæteræ intus penetrare poſsint, quæ eum proculdubiò opprimerent, manuſq; ſibi mutuas inferrent. Indè facilè colligere licet, quàm miſera ſit paganorum iſtorum conditio, quos Deus ob peccatum tanta cæcitate percuſsit, vt non minùs ſibi à ſemetipſis, quàm à brutis animalibus metuant. Cùm diceremus eum hac ratione, in maximo periculo perpetuò verſari, reſpondit, ita quidem eſſe; proptereaque illas in diligenti cuſtodia ſe aſſeruare: quas tamen omnes ſi vellet, interficere poſſet; cùm eius ſint propriæ, nempè ipſius pecunia coëmptæ. Licitum autem eſſe, cuilibet, re precio compata, vti prout voluerit. Multa ſunt alia turpia & enormia, quemadmodum emptis hiſce mancipijs abutuntur, quæ pijs auribus parcendo, reticere præſtat.

Illud quoque mirabile, nec prætermittendum, quanta ſit inter ipſos conſanguineos diffidentia. Cùm mercator prædictus palatium ſuum oſtendendo, nobiſcum eſſet, ſeruus eius Æthyops, nunciauit filium eius natu maiorem aduenisse. Egreſſus itaque nobiſcum ad propylæum, filio in impluuio ſtante, ſic vnâ colloquebantur. Dixitque nobis, filium ad ſe nunquam intromittere, ſed eo modo cum illo colloqui ſolitum. Quærebamus quanam id de cauſſa faceret. Non, fido, inquit, illi. Poſſet enim me interficere. Sed & ipſe mecum ita agit. Cùm alio quoque eundem modum colloquendi ſeruo. Nam cùm vterque vxores & liberos habeat, non me illis committo. Tertius minor natu filius ad eum ingrediendi facultatem habebat: neque tamen in ijſdem ſecum ædibus habitabat. Filius hic ſenior, qui ad eum venerat, triginta circiter ànnos habebat. Illud paſsim apud Æthyopes obſeruatur, vt etiamſi

maximè inuicem ſanguine ſint coniuncti, alter tamen ab altero ſibi caueat. Quamobrem in plateis plerumque vnâ colloquuntur: raroque, ad ædes alter alterum admittit, niſi diligenti adhibita cuſtodia. Mercator hic tres tantùm ſeruos domi habebat, qui ibidem dormiebant noctu: quos nihilominùs in conclaui dormiturus, priùs occludebat, timens ab eis interfici, Manè verò tres artifices veniebant, qui operas in palatio ædificando illi præſtabant.

Baſſa Ægypti Imbraimus.

Baſſa toti Regno Ægypti præeſt. Meo tempore fuit Imbraim: quem Turcarum Imperator ad triennium eò miſerat, vt dotem pro filia, quam eidem deſponſauerat, colligeret, vt vndecunque poſſet corraderet, demptis redditibus officio annexis, qui victum illi, ex ordinarijs hortorum obuentionibus, potiſsimùm ſuppeditabant. Habebat tùm is, equites mille, pedites itidem mille. Quandoque maximâ pompâ, cum copioſiſsimo comitatu, per ciuitatem proficiſcens, ſe ſpectandum exhibebat. Czauſsios trecentos, propter negotia & miſsiones neceſſarias, ſibi habuit adiunctos, Sendgiacos verò viginti quattuor, qui adminiſtrandæ ciuitati præficiebantur, quæ in viginti quattuor itidem regiones eſt diſtributa.

Arabum in Cayrū incurſiones.

Quoniam autem nocte dieque circa ciuitatem cuſtodia eſt vndique poſita, propter incurſiones Arabum, qui etiam me præſente quater ad ipſam ciuitatis portam penetrârunt, (vndè magna fuit in Vrbe trepidatio) & pluribus Turcarum cæſis incolumes receſſerunt; ideò ad repellendos eorum conatus, anteà ſex millia equitum totidemque peditum continuò alebantur. Sed propter expeditionem Perſicam tria ex equitatu, totidemque ex peditatu millia fuerunt adempta. Equites habent tres Capitaneos, quorum vnus

Cuſtodia militaris Cayri.

vnus mille præest hastatis: alter totidem sibi subiectos habet Cerkassios (quos reliquias Christianorum, qui quondam Ægyptum incolebant, fuisse memorant, nunc omnes sunt Machometani). Tertius mille itidem Turcas, leuioris tamen armaturæ, in sua habet potestate. Ad eundem modum ordines suos habet compositos peditatus quoq; : qui totus è Ianiczeris constat. Singulis diebus Veneris aliquot Turcarum centena in campum propè Nilũ prodeunt: vbi exercitia militaria faciunt, arundines breuiores in se mutuò proijcientes, adeò tamen temerè & confusè, vt semper in eiusmodi certaminibus, vnus aut alter, vel ex militibus, vel ex spectatoribus ipsis intereat. Equis enim ad cursum ita frenos relaxant, vt eos deinceps retinere non valeant, atq; ita collapsi miserè colliduntur.

Cerkassij Christianorum reliquiæ.

Iudæorum ingens est hîc numerus: à quibus in capita singula, census dependitur. Dicebatur meo tempore, mulieribus & pueris quoque recensitis, eorum ad vnum millionem, & sexcenta insuper millia numerum ascendisse: quòd idem ille Iudæus teloneo præsidens nobis retulit. Ex vulgo ad septem millio es recensiti feruntur, Assan Bassæ tempore; qui certum incolarum numerum nosse cupiebat. Sed is propter assiduas mutationes, vix iniri potuit.

Iudæorum Cayri multitudo.

In tanta hominum multitudine, vix tertia pars est reliqua, quæ visum integrum habeat. Omnes ex oculis passim laborant, propter esum fructuum, quibus vulgus promiscuè viuit, aquæ potu superaddito. Ad hæc cùm regio sit calidissima, cydarim nihilominùs in capite deferunt, quod integumentum graue satis est: vndè è sudore oculorum inflammatio prouenit: quam platearũ puluis, quæ lapidibus stratæ non sunt, vehementer adauget. Octo millia camelorum, aquam è Nilo ostiatim deferunt, duobus vtribus coriaceis, quorum quilibet

Oculis ciuitas Cayri inimica.

Aquæ venalis Cayri ratio.

quilibet dolium noſtrum commune capit, ad vtrumque latus appenſis. Hæc aqua diuenditur à portitoribus, qui eo nomine Baſſæ vectigal pendunt: quicquid ſuperfuerit per plateas ab ſedandum puluerem ſpargunt. Sunt & plures alij cameli, vtpotè Sendgiacorũ, Czauſſorum, & mercatorum à quibus nihil penditur, quorum numerus ad octo millia aſcendit. Præterea ſunt & baiuli, qui in pellibus hircinis aquam venalem in dorſo deferunt, aliquid etiam Baſſæ contribuentes. Horum ad triginta millia eſſe perhibentur. Illud quoq; cumprimis eſt admirandum (vndè magnitudo vrbis perpendi poteſt) quòd cùm Nilus exundat, & quattuor vel quinq; canalibus per ciuitatem fertur, ac ciſternas omnes copiosè implet, camelorum nihilominùs & hominum aquam deferentium non minuitur numerus: dicuntq;, ea ratione licet aliquantùm ex redditibus Baſſæ imminuatur, vix tamen damnum ad dimidiam vel etiam tertiam partem aſcendit. Culinarum publicarum ſunt ad viginti millia. Nam locupletiores tantùm, & digniores domi cibum procurant, vulgus è culinis viuit, in quibus maxima copia carnis, agninæ præſertim, pullorum, anſerum, maximè verò orizæ, & paſtillorum in oleo frixorũ venalis exponitur.

Culinarũ publicarũ Cayri numerus.

Rerum ad victum pertinentium magna eſt abundantia. Bouillæ carnis, grati ſaporis, copia. Agninæ ingens vis. Anſerum itidem & pullorum gallinaceorum infinitus numerus, qui arte, prout dictum eſt ſuperiùs, in fornaculis excluſi proueniunt. Vinum Ægyptus non habet, in cuius planitie, propter exundationem Nili, vineæ plantari non poſſunt. Colles autem vel montes nulli ſunt. Vnam tantùm vineam cuiuſdam Chriſtiani, Natarеam (de qua inferiùs) proficiſcens vidi. Quamobrem Chriſtiani vt plurimùm vino Cretico vtuntur. Conſules tamen Europæi, ex Italia vinum ſibi adferri curant. Quoniam autem nonnulli tradunt (quod etiam ad frequentiam ciuitatis pertinet) tempore peſtis intrà viginti quattuor

Victꝰ Cayri abundantia.

Peſtis Cayri.

ti quattuor horas, hîc viginti hominum millia occubuisse, narrauit nobis mercator Venetus Ioannes Leonardus, qui iam vigesimum quintum annum hîc agebat, quòd ipsius tempore tanta pestis per duas hebdomadas hîc grassabatur, vt non modò hunc prædictum, sed maiorem etiam in dies singulos, viginti quattuor horarum spacio, hominum numerum absumpserit. Neq; id adeò mirum, quandoquidem Turcæ à pestifera contagione sibi præcauere non solent, asserentes, id necessariò fieri, Diuinæq; vindictæ morem gerendum, quæ cuicunque destinato, eueniat necesse est. Itaque Christianos irrident, qui tanquam Diuinæ ordinationi resistentes, luem pestiferam, fugiendo declinare nituntur irrito sæpiùs conatu. Defunctos, non vt Christiani pedibus, sed capite obuersos, ex ædibus efferunt. Illud etiam notandum ferè septenis quibusq; annis in Ægypto pestem variare, quæ in tertium annum plerunq; durat hoc modo. Primò anno leuiter inchoatur, cùm sol libram ingreditur. Maximè autem sæuit in Mense Decembri, Ianuario, Februario, & Martio, quo tempore calores sunt remissiores: vbi verò inualuerint, cùm sol anno insequenti in Leonem ingreditur, statim cessat pestis, & quidem ita, vt si quis apostema pestiferum intùs habuerit, & ad horam prædictam ingressus præfati Signi cælestis superuixerit, omne periculum euadat: quæ res magnam sanè habet admirationem. Quamobrem sub illud ipsum tempus mercatores nostri è secessu redeunt, & ædes apertas habent. Quemodmodum enim apud nos frigora, ita hîc calores pestem profligant: duobusq; mensibus securè viuitur. Postea quam verò Sol libram fuerit ingressus, rursus sensim pestis inchoatur, & durat, prout superiùs dictum est, ad Solis in leonem ingressum; non tamen adeò violenter sæuit. Tertiò eandem rationem seruat, nisi quòd de acerbitate magis etiam ac magis remittit. Posteà si contagio non fuerit alicundè illata, quattuor

Turcæ pestilentiam non fugiunt.

Pestis in Ægypto septimo quoq; anno grassatur.

Calores in Ægypto pestem profligant.

anni subsequentes à peste sunt immunes: quandoque tamen longiores fiunt induciæ. Sed plerunque septennio malum recurrit: qua quidem in re singularem etiam Dei benignitatem intueri & celebrare licet, qui longè minoribus flagellis Christianos, quàm paganos, castigare & affligere solet.

Exundatio Nili.

Quoniam autem multi multa de Regno hoc, & exundatione Nili memoriæ prodiderunt, visum est & mihi, qui sub illud ipsum tempus ibidem præsens interfui, nonnulla breuiter attingere, quæ ipsemet vidi, & quæ à Christianis isthîc commorantibus accepi.

Conducto minore nauigio in Bulhach, aduerso flumine, ad vnum milliare, cum mercatoribus locorum peritis, nauigauimus versùs Vrbem antiquam. Inter quam & Insulam Mulchias, vbi Bassa ipsemet, de quo paulò post, habitat, nobiliora solent edi spectacula. Ciuitas hæc vetus, ripæ Nili adiacet, quandò is exundat; cæterùm cùm proprio continetur alueo, ad iactum vnius sagittæ ab amne distat. Nilus itaque non casu & fortuitò, quod multi opinantur, per campos exundat; sed per fossas artificiosè deductas, intrà aggeres industria paratos diffunditur, & arua humectat: quod hoc ipso tempore maximè videre licuit. Sed & ex ipso villarum situ, quarum in territorio Delta, demptis oppidis, ad viginti millia esse feruntur, non difficulter intelligi potest. 18.

Nilus non casu exundat, sed arte adhibita

Delta Nili.

Delta autem vocatur locus, vbi primùm bifariam Nilus finditur, quattuor infra Cayrum milliaribus: deindè, cuius meminimus superiùs, vna eius pars, in quattuor, altera, in tria brachia diuiditur, & ita septem ostijs in mare influit: cuius vltima pars ab ortu solis, propè Damiatã exoneratur, per quã nauigabamus; altera ad occasum sub Rosseto, quod antiqui Canopicũ ostiũ appellant, & vigintiquinq; milliarib⁹ à Damiata distare volũt.

Canopicũ Nili ostiũ.

Damiata

Damiata verò àCayro octuaginta,Cayrus à Rosseto sexaginta & aliquot abest milliaribus. Omnem hunc tractum Delta nominant. Circa duo brachia hæc, per quorum vnum aduerso flumine Damiatam, per alterum secundo amne Rossetum versùs nauigabam, tanta est ab vtraque parte villarum multitudo, vt earum numerus iniri nulla ratione posit. A pago verò ad pagum agger protenditur, qui tempore inundationis, viam transeuntibus præbet. Porrò aggeres hi,diuturnitate temporis,veluti colles quidã à natura facti videntur, sed qui diligentiùs considerauerit, arte paratos facilè animaduertet. Nam & à pago ad pagum ducunt; & pagi ipsi tumulis editioribus, ceu collibus quibusdam in gyrum formatis, incubant. Præterea prædicti aggeres ordine certo sunt dispositi. Nam cùm aqua per emissaria (multi namq; aggeres hæc habent; plures tamen cum tempus adest, perfodiuntur) dimittitur, fluuius eam partem agrorum & camporum occupat, quì ad Cæsarem vel Bassam pertinent. Quibus adaquatis, alius agger perforatur: & sic deinceps per ordinem agri aquas excipiunt. Diligens autem in aggeribus hisce adhibetur custodia, ne quis eos noctu, vbi minimè deberent, aperiat. Sed & post aquæ emissionem, terra obstructis custodes apponũtur, ne furtiuè quis eosdem perfodiat: vnde in aquę impetu cohibendo, magna futura sit difficultas. Cùm igitur Nilus exundat, è regione Vrbis antiquę, fit insula, quam Mulchias, vel vt alij, Mechias appellant; quæ dictiones Mensuram significant, quòd eo in loco stagnante Nilo, mensura aquæ obseruetur. Cæterùm cùm Nilus suo alueo continetur, ad eam insulam sicco pede perueniri potest, cùm nulla sit hîc aqua, prout suprà meminimus. In ipsa quoque Ciuitate, per Nili canales, cùm aqua non exundat, equites & pedites hinc indè commeant, non minùs quàm per plateas, quæ per ciuitatem in longum protenduntur, nisi quòd profundiores sunt his, quæ aquis non alluuntur. In extre-

Mulchias vel Mechias Locus, mensura Nili.

mitate dictæ Inſulæ parte ſuperiori, eſt amplum & elegans palatium, quod Baſſa tunc temporis inhabitat: vbi etiam eſt Moſchæa, in qua eſt columna ſeu Pyramis erecta, quam aqua per ſubterraneos conductus alluit, in qua notatur, quàm celeriter aqua creſcat & decreſcat. Verùm qua ratione id fiat, haud facilè penetrari poteſt: cùm Chriſtianis eò non pateat aditus. Sed nec ipſis ſecularibus Turcis, prærterquam eorum ſacrificulis Santonibus, Baſſæ, & nonnullis ſuperioribus ad id delectis. Volunt enim hunc locũ eſſe ſacratum, quem ingredi nemini liceat, quandoquidem indè exundat aqua, cuius beneficio in vniuerſa Prouincia fertilitas obuenit, cùm præſertim nullæ ſint hîc pluuiæ, niſi menſe Decembri: quo tempore ter quaterúe vna vel altera hora modicè pluit, idque nullo terræ beneficio, prout inferiùs explicabitur. Verſùs mare, vbi fluuius propè Damiatam vel Roſſetum, aut vbi quinq; alijs oſtijs in pelagum ſeſe exonerat, fit tamen pluuia, prout cùm eſſem Alexandriæ vigeſima ſeptima Septembris decidit mediocris, quæ fuit cumprimis expetita; quandoquidem, vt poſteà dicemus, aërem noxium purgat & propellit. Cùm igitur in prædicta Inſula Mulchias, fluuius incipit creſcere, ſtatim aliquot centena puerorum in Vrbem mittuntur, qui per plateas proclamant, quantum aquæ, & quàm celeriter accreſcat. Nam ſi augetur incunctanter, bonam ſpem concipiunt incolæ, breui aggeres apertum iri, vndè anni inſequentis vbertas colligitur; ſin parciùs exuberat, ſterilitas exſpectatur, vndè caritas annonæ & fames præ foribus adeſſe dignoſcitur: cùm paucitas aquæ agros omnes irrigare, & quidem copiosè, quæ res ibi maximè neceſſaria, non poſsit. Quòd ſi vltra modum aquæ copia prouenerit, ex nimia agrorum humectatione, dum ſeminatur, granum frumenti, in terram altiùs demergitur. Neque enim multùm, nec in omnibus paſsim locis hîc aratur. Sed vbi co-

Palatium Baſſæ Cayri.

Ad pyramidẽ menſuræ Nili Chriſtiani non admittuntur.

In Ægypto pluuiæ nullæ.

Prognoſticũ abundantiæ ex Nili incremento.

vbi copiosè Nilus aquam suppeditauit, ibi leui vomere, vix ad trium digitorum profunditatem terra proscinditur. In locis editioribus, aratio perindè ac in hortis adhibetur. Horti enim arantur, & irrigantur assiduè: quam ad rem boues aquam pertrahunt. Vndè bis in anno fructus proueniunt. Nam in locis tantùm montuosis, vbi Nilus non penetrat, horti conseruntur. Vndè autē boues aquam extrahunt, sunt altiores putei, è quibus aqua, rotarum ministerio tubulos habentium educta, in ligneos canales effunditur, vndè horti commodè satis adaquantur. Rotas autem ipsas boues circumagunt, quibus oculi pannis velantur, vt etiam nemine præsente, & stimulos addente, assiduè rotationis opus exerceant. Stercorationis in agris vsus hîc nullus. Nam & natura sua terræ gleba pinguis est, & (messe finita, ingens iumentorum multitudo per campos oberrat, eosq; fecundos reddit. Messis porro sub finem Martij inchoatur, & antè extremos Aprilis dies perficitur. Nam per Maium venti meridionales spirant, qui fruges in campis repertas, excoquerent, & planè ad nihilum redigerent. Cùm isthîc essem, ex indicio mensuræ in Mulchias, dicebatur Nilum viginti vnius cubiti altitudine exundasse: ob idq; annum insequentem fertilem futurum. Nam amne ad viginti quattuor, quinque, aut sex cubitos excrescente, nimium agros madefieri; rursùs verò ad cubitos decemnouem non ascendente aquæ paucitatem accusari. Nunquam tamen minùs, quàm ad sedecim vlnas excrescit, quo casu, certissima fames exspectanda. Exundat autem semper in mense Augusto. Dies certa præscribi non potest. Sed plerumq; circa medium mensis præfati solet id fieri. Vndè autem tanta aquæ copia proueniat, compertum iam est, eam à pluuijs oriri quæ à primis Maij diebus, ad finem vsq; mensis Augusti, vltrà Tropicū Cancri perseuerāt.

Hortorum fructus bis in anno proueniūt in Ægypto.

Messis in Ægypto mēse Martio.

Nili excrescentia ratio.

Nilus autem à montibus Lunæ vltra æquatorem principium ducit: qui à pluuiis huiuſmodi, non à ſpirantibus Etheſiis (qui venti, maris vndas fluuio ſeſe exoneranti obiicere deberent, eundemque regredi & intumeſcere faciant: quæ omnia eſſe fabuloſa, & contra ratione͂ conficta facilè iudicabit, qui rem ſubiectam oculis habuerit) inundationis ſuæ incrementa ſumit. Qua de re, locorum illorum Coſmographi, copioſiùs tractant, præſertim cùm veluti apud nos hyeme, ita in partibus illis per quattuor menſes prædictos, propter pluuias continuas & ventos vehementiores, omnis nauigatio conquieſcat. Dicunt etiam, & omnino ita ſe res habet, quòd citiùs aquarum hoc profluuium in Ægyptum deſcenderet, ni magnus Ioannes Presbyter, per ditiones ſuas, quas ex hac æquatoris parte poſsidet, illas auerteret: quas tamen niſi prædictus Abyſsinorum Rex per agros ſuorum irrigandos deduceret, immenſa earum vi, vniuerſa Ægypti regio, tantam humiditatem contraheret, quòd terra nullas ampliùs fruges productura cenſeretur. Atque hinc ſingularem Dei prouidentiam & ordinationem conſiderare licet, qui ineffabili ſua Sapientia vniuerſas mundi partes ita regit & diſtinguit, vt quælibet earum rebus ad vitam neceſſariis abundè ſit inſtructa. Conſeminatio fit plerumq; circa feſtum S. Andreæ, cùm mediocriter Nilus exundat: ſed vbi minor eſt aquæ alluuio, maturior fit ſeminatio, ex qua tamen ſatis ampla prouenit vbertas, propter calorem Solis adeo intenſum, vt vel circa finem Februarij meſsis inſtitui poſsit: quo tempore iam prima vice, ex hortis fructus & olera colliguntur. Cùm minus copioſè Nilus exundat, non omnes campi adaquantur, nec terra, quod ſatis ſit, madefieri poteſt, quæ per æſtatem adeò induratur, vt ſpeciem petræ duriſsimæ repræſentet: cùm verò aqua ſuperabundat, tardiùs terræ ſemina committuntur, ne granum profundiùs demergatur, atque ita meſsis ad Maium menſem protrahatur, & omnia ventis meridionalibus,

Dei prouidentia circa fertilitatem prouinciarum

nalibus, vt ſuprà memoratum eſt, exſiccentur. Illud valdè mirum, quòd licet Nilus in magnam altitudinem apud Cayrum excreſcat, vbi tamen eius brachia in mare influunt, ferè ſuis alueis ſolitis continetur; & ſi quid accreſcit, id vltrà vnius cubiti altitudinem non conſurgit: quod tamen non niſi rarò fit, quandoquidem aqua quæ ripas ſupergreditur, per campos diffunditur, & in terram incumbit: vndè nulla eius, dum in mare illabitur, acceſsio deprehendi poteſt. Ad hæc, vt antè dictum eſt, imber hîc prouenire ſolet, qui agros, vbi Nilus non aſcendit, competenter irrigat. Ita hîc vndique Diuinæ prouidentiæ diſpenſatio mirabilis elucet.

Totam itaq; noctem per flumen nauigando duximus, res viſu dignas annotando: vbi etiam ingens hominum multitudo, die noctuque in ſcaphis vagabatur. Nam hoc tempore, in publica omnium lætitia, veluti quædam Liberalia, aut Nundinæ apud illos celebrantur, vbi & viliori precio omnia diſtrahuntur, & victus abundantia per nauiculas circumfertur.

17. Manè tertia ab ortu ſolis hora, denuò ad Bulhach peruenimus, & ſcapha egreſsi, conſcenſis aſinis Ciuitatem ingreſsi ſumus.

18. Summo manè, vna antè diem hora ex hoſpitio egreſsi, ad Ciuitatem veterem venimus, quæ à noua, quarta milliaris parte, inter hortos ſemper eundo, diſtat. Duabus verò horis poſt exortum ſolis, traiecto Nilo, quinta milliaris parte peracta, rectà ad Pyramides peruenimus: de quibus quoniam ab auctoribus multa produntur, ego quæ ipſemet coràm vidi, breuiter hîc annotabo. Conſtat omnium teſtimonio, Memphim ciuitatem ſacris & prophanis litteris celebratam, hîc olim fuiſſe: nunc præter exiguas quaſdam, verſùs meridiem ruinas, eius nulla apparent veſtigia. Steriles arenæ omnia cooperiunt. Pyramides tamen decemſeptem adhuc integræ conſpiciuntur: quarum duæ ſunt maiores, & tertia à Rhodope meretrice constructa.

Pyramides Memphiticæ.

Plinius

Plinius lib.36.Cap.12.formam & architecturam eius deſcribit. Eſt inprimis elegans, vix tamen ſexaginta vel ſeptuaginta cubitorum habet altitudinē. Hæ tres Pyramides ſunt planè integræ, & inter miracula mundi cōnumerantur. Duæ maiores ſtupenda & incredibili ſunt magnitudine; altera tamē excellit, quæ tam in altitudine quàm in latitudine & longitudine, trecentos habere cubitos dicitur. Intrinſecùs habet artificioſos & peramplos gradus; quibus æquè vt extrinſecùs, ad ipſam vſq; ſummitatem aſcenditur. Habet & concamerationes, quarum duæ maiores, vna ſuper alteram erecta, quæ ſepulchra Regum Ægypti continebant. In inferiore exſtat etiam hodiè ſepulchrum ſatis magnum, in quo corpus aliquod fuit repoſitum. Porrò à quibus Regibus, quanto ſumptu, quoúe modo vel artificio, & num à Iudæis, in Ægyptiaca ſeruitute conſtitutis, (quod omnibus ferè auctoribus placet) Pyramidum hæ moles fuerint excitatæ; vel num iidem Hebræi aggeres & foſſas, quibus Nilus deducitur (apparet enim non natura, ſed arte facta eſſe omnia) perfecerint. Hiſtoricis, qui pleniùs hæc pertractant, iudicandum relinquo. Illud mirari magnoperè conuenit, cùm dictæ Pyramides, in ſublimi monte qui totus è viuo ſaxo conſtat, ſint erectæ, quantùm tamen è lapidum genere colligitur, apparet eas non ex eiuſdem rupis lapidibus eſſe concinnatas: nec facilè veſtigari poteſt, vndè aut qua ratione tanta lapidum congeries eò comportari potuerit, quandoquidem etiam Nilo exundante, tribus milliaris partibus, à fabrica remotus procurrit. Sed nec illud penetrari poteſt, cùm quilibet lapidum tres cubitos longus & latus, altus vero plùs quàm vno ſit & ſemiſſe, quo labore & artificio, in tam altum montem pertrahi, & ſummitate collocari potuerit. Maxima omnium Pyramis ex lapidibus eiuſmodi ſectis & quadratis, in formam montis cuiuſdam naturalis, ſingulari quodam artificio eſt fabricata: & licet quadrangulari

Pyramides operis Iudæorum excitatæ.

gulari figura ab ima parte ſenſim in cacumen conſurgat, tamen lapides iſti quadrati,ita inæquali ordine compoſiti arte mirabili videntur, vt moles tota montis à natura formati ſpeciem repræſentet. Aſcenſus propter lapidum craſsitiem grauis & laborioſus, ſecurus tamen eſt: & licet paſſu conuenienti vſus fuerim, vix tamen intrà vnam & dimidiã horam, Pyramidis ſummitatem aſcendi, vbi planities eſt quadrata, ſpacium decem cubitorum in qualibet parte complectens. Ab hac maxima Pyramide ad ſequentem procedendo in dextra parte ſunt habitationes in ſaxo viuo eleganter exciſæ, quarum ſuperior pars,inſtar tabulati, quod apud nos trabibus tranſuerſim appoſitis ſuſtentatur, eſt formata, niſi quòd trabes prædictæ non quadrata,ſed ſemicirculari forma effinguntur. Parietes eadem quoq; ſimilitudine exſculpti, Volunt nonnulli, Regum hæc conclauia fuiſſe, aut ſacerdotum Ægyptiorum: quandoquidem, vt dicetur inferiùs,Pyramides iſtæ, vel familiarum vel Parochiarum receptacula fuiſſe cenſebantur.

Secunda Pyramis paulò priore minor,ad geminum ſagittæ iactum, ab illa diſtat. Ingreſſus interior in illam non patet,quem tamen occultum eſſe volunt. Exteriùs ad medium vſq; poteſt ad illam conſcendi, cùm ad eundem modum vt prior illa,lapides habeat compoſitos, niſi quod paulò planiores & minores ſunt. A medio verò lapides ita complanati ſurſum aſcendunt,vt vltra progredi ſit impoſsibile: quod eo conſilio maximè factum apparet.

Indè verò tertia eiuſdem Pyramidis pars, vſque ad ſummitatem lapides habet,quaſi neglectim & inordinatè collocatos,vt in parte inferiori; ita vt niſi ſeries illa ſaxorum plana, quæ ad aliquot denos cubitos eleuatur impediret, conſcendi eius ſummitas, quemadmodum prioris, facilè poſſet.

Rhodopes Pyramis.

Tertia Pyramis ad latus ſecundæ verſùs ciuitatem, eſt Rhodopes illius, cuius iam meminimus, tota ex lapide dolato, vt conſcendi non poſsit, fabricata: à qua ad ternum arcus iactum magis etiam verſùs ciuitatem, eſt caput collo & brachijs prominens, eiuſdem meretricis, ſeptem cubitorum altitudine, habitu mirabili, ex vno viuoq; ſaxo exſculptum. Volunt nonnulli, quòd ex illa maiore Pyramide, quam introgreſsi ſumus, per cauernam ſubterraneam, in rupe exciſam, quam lapidibus obrutam vidimus, anguſtus & occultus in caput hoc patebat aditus: atque ita indè oracula edita, vulgò gentilium exiſtimante, per ipſum capitis os illa proferri. Circa caput lapides aliquot ſunt erecti, in quibus ſacrificia quædam apponebantur. Nunc, quid fuerit, diſcerni non poteſt.

(Bellonius Sphinx caput hoc appellat. Sit pro arbitrio lectoris.)

Colosſi Pharaonis

Audiui à quibuſdam in Cayro, qui ſe vidiſſe id affirmabant, ego tamen non vidi, quòd ad meridiem, vbi extrema pars Vrbis Mempheos fuiſſe perhibetur, ſunt duæ ſtatuæ, ſeu coloſsi viginti cubitorum altitudine; quælibet ex vno ac integro lapide, pulcherrimo artificio ſculptæ: quarum vna eſt cuiuſdam Pharaonis, altera Reginæ, vxòris fortaſsis eius. Vtraque collapſa, integra tamen manet. A dictis coloſsis Pyramides hæ, quinque milliaribus noſtris diſtant: vndè quanta fuerit vrbis eius amplitudo, colligi poteſt, quandoquidem & ipſæ Pyramides, prout ex ruinis apparet, vltra quattuor milliaria protenduntur. Quamobrem ſi ab hac parte Nili tanta fuit ciuitatis magnitudo, & ipſa Cayrus, vt nunc eſt, ex alia parte illi fuit coniuncta (cùm à magnis Pyramidibus, quæ propiùs imminent ciuitati, vſque ad nouam Cayrum magnum vnum & dimidium milliare numeretur) ſequitur neceſſariò, vrbem hanc aliquot milliaria in circuitu habuiſſe, quam medius Nilus interſecabat. Ac veterum

Memphis vrbis priſca magnitudo.

quidem

quidem omnium auctoritate constat,hîc omninò Memphim fuisse: sed vt iam dictum est, vtramque ciuitatem simul iunctam, quod ex ruinis non obscurè liquet. Postea tamen Soldani Ægyptij,demolita Memphi,iuxta Diuinas Prophetarum prædictiones, Ezechielis præsertim, in Cayro iuxta hortos palatia exædificare ceperunt, & sensim Ciuitatem frequentem reddiderunt.

Cap. 30.

Miror vehementer Hebræum Beniamin, qui antè quadringentos annos,multas orbis regiones peragrauit, & quæ vidit diligenter annotauit, (quamuis interdum in ijs,quæ auditione accepit, à veritate aberret) nullam Pyramidum huiusmodi in suo Itinerario fecisse mentionem, cùm tamen Cayrum adierit, quam vt antiqui moderniqe Iudæi solent, Misraim appellat. Adhæret is eorum opinioni, qui Ciuitatem Balbech, ab Asmodeo nempè Dæmone,constructam affirmant, quòd propter lapidum magnitudinem, tantas ab hominibus substructiones fieri potuisse non credebant. Sed probabiliùs longè de magica fabricatione fabulam Pyramidibus hisce attribuere potuisset, quæ magnitudine lapidum, structuræ difficultate, & sumptuum impensa, Balbechana ædificia longè superant. Quamuis enim illa sint admiranda, Pyramides tamen in omnibus magis admiratione dignæ, quæ non minùs in latitudinem & longitudinem, quàm in altitudinem etiam æquali dimensione summo artificio sunt erectæ. Ego quidem existimo, Beniaminum hunc ex industria Pyramidũ mentionem prætermisisse, quòd,vt antè dictum est, per Iudæorum in seruitute constitutorum operas, fuisse suscitatas intellexisset. Hanc itaque suæ gentis ignominiam reticere maluit, quàm Pyramidum mentione iniecta, per quosnam fuerint erectæ, non ponere, quandoquidem ab Asmodeo Balbechi fabricatam ciuitatem affirmauit. Et reuerà in tanta mole suscitanda,apparet

Beniamin Hebræus in suo Itinerario cur Pyramidũ mentionem nõ facit.

incredibi seruitute Iudæos fuisse oppressos. Facit hoc Beniaminus frequenter, vt gentis suæ, vbi sese occasio dederit, honorem impensiùs tueatur. Quam etiam ob caussam in hoc suo Itinerario maximè gloriari videtur, quoties in aliqua ciuitate aliquem Iudæorum numerum reperit, quos etiam nominatim recenset.

Indè ad dextram deflectentes, per quandam villam redijmus Cayrum, tribus antè vesperam horis, & traijcientes ad veterem Ciuitatem, denuò cum Consule Mariano in eius scapha per fluuium nauigabamus. Intereà Sendgiacorũ scaphæ frequentiores vndiq; confluebant, quòd insequenti die Bassa aggerem aperturus, & aquæ partẽ per ciuitatis canales emissurus esset. Quamobrem & nos cænam in ciuitate veteri sumpsimus, ibidemque pro nocte mansimus: quamuis nihil ferè quieti datum, quòd tympana, & litui vbiq; perstreperent. Hoc etenim tempore, quilibet sibi Musicos concentus aggregare studet, maximè viginti quattuor Sendgiachi: qui adhuc interdiu in suis celocibus hinc indè vagabantur, quas duobus maioribus vexillis adornârant, quæ vnusquisq; eorũ habere debet. Vnum Otthomanicæ familiæ rubei & albi coloris, alterum ad libitum. Per spondam verò nauiculæ decem & aliquot minora vexilla collocant; & totam tela eleganti acu picta, prout tentoria varijs coloribus distincta Turcæ habere solent, cooperiunt. Ab vtraque parte nauis, pueri decem & aliquot adstant, quos militari suo cultu & armis quisq; eleganter exornat, ipse verò Sendgiacus in medio residet, ense falcato super caput appenso. Nauem plures quàm decem remiges impellunt, quam altera minor, longiori fune adligata sequitur Musicam deferens, duo videlicet tympana, cum tribus vel quattuor lituis, quos Æthyopes serui plerumq; inflant. Primores itidem Turcæ habent suas similiter scaphas, & pueros eleganter vestitos, nonnulli quoq; Musicam. Vexilla tamen exponere nulli licitum, præter

Sendgiacorum in apertione Nili pompa.

Sendgia-

Sendgiachos, qui omnes tunc præsentes aderant, vnico excepto, qui propter morbum interesse solemnitati non poterat, filium tamen minorē suo loco misit, qui in medio sedens librū in manib⁹ tenebat, quod armis deferendis nondū idoneus haberetur. Eius nauis omniū elegantior habebatur. Sendgiachis & Turcis alijs, ab vtroq; latere asſident amici vel propinqui, quos in nauim aduocant. Nam qui maiore suorum turba stipatur, honoratior apparet: adeò vt aliquæ naues, vnâ cum remigibus, centum personas circumuehant.

19. Tertia post ortum Solis hora, ipse Imbraim Bassa, in publicum processit, ex Palatio Insulæ Mulchias eleganti triremi vectus, quàm per gyrum plurima vexilla minora cingebant; duo verò magna, vbi sedebat, ad latus erāt posita, vnum viride Machometis, alterum rubeum dimidia alba luna insignitū familiæ Otthomanicæ. Extremitas hastarum, apud vexilla, loco cuspidum, caudas equi marini habebat appensas. In eadē triremi erant trecenti Ianiczeri sclopetarij: quorum qui rubeis vestibus induti, capitis integumenta cristis pennatis condecorata gestabant, ij propiùs Bassam stipabant: cæteri remotiores erant albis induti, contis itidem albis insigniti. Czauſzij & reliqui primarij Turcæ illi asſistebant, ipse solus sedebat, puero propter æstum flabello illi ventū excitante. In prora sex erant maiora tormenta, quæ aliquoties sunt exonerata. Quoniam secundo flumine triremis vehebatur, obuersa fuit puppis, vt temone cursus celeritas cohiberetur. Circa triremem, erant viginti quattuor Sendgiachorū Dzermæ, & alia minora nauigia circiter mille. A palatio Mulchias, agger qui perforatur (est autē is sub turri aquæductus, quà ad arcē inferiorē itur) distat ad tres sagittæ iact⁹, triginta & ampliùs cubitos longus, latus tamen, canalem habens subiectum valdè profundū, licet non magnoperè latum. Cùm eò adnauigasset, puppi, vt dictū est, obuersa propè ipsum aggerē, triremis substitit: vbi ingēs hominū multitudo iam vndiq; confluxerat, adeò vt terra illa tota

Bassæ Imbraimi in apertione Nili maiestas.

niue cooperta videretur, propter albicantia capitum integumenta, quæ latiſsimam aream, quæ ibi eſt, denſiſsimè complebant. Ego, quamuis anteà Romam, Pariſios, & plures populoſas ciuitates videram, nunquam tamen in omni vita mea, maiorem hominum multitudinem, vno in loco congregatam, me vidiſſe recordor. Et quoniam annuatim hæc cæremonia peragi ſolet, qui rem exactiùs iudicabant, ex areæ illius capacitate, duos hominum milliones præſentes iſthic adfuiſſe aſſeuerabant. Baſſa ſignum manu dante, ſtatim vniuerſa hominum multitudo, quibus quiſque poteſt inſtrumentis, aggerem perrumpit, vndè ſenſim aqua in canale influit, & poſtea toto impetu aggerem lambit. Baſſa verò domum reuertitur. Et quoniam aduerſo flumine remigatur, antequàm ad palatium, vndè diſceſſerat, perueniat, ad eam partem fluminis, quæ Ciuitatem veterem reſpicit, & à ſcaphis libera eſt, ex hac ipſa Baſſæ triremi, ingens vis confectionum ſaccaro conditarum, immò & ſaccarum ipſum rotundis ligneis vaſculis incluſum paſsim per aquas diſpergitur; quas confectiones vulgi multitudo, circa triremem natando excipit, inuicemque etiã pugnis concertando, ſibi præripit. Itaq; totum planè flumen cooperitur, ex parte quidem inſulæ nauibus, ex parte verò ciuitatis, natatoribus iſtis, quorum vltrà decem & aliquot proculdubiò fuère millia. Finito ſpectaculo ſcapha noſtra delati ſumus verſùs nouam ciuitatem, indè pedibus reliquũ itineris ad hoſpitium confecimus: quod quandoquidem ad ipſum maius canale poſitum erat, inſpiciebam qualiter ſenſim aqua accedebat: quam, iuxta morem paganis receptum, veluti ſalutando quòd fertilitatis auctor ſit, magna hominum copia deducebat, vnà per profluentem gradiendo, & in lætitiæ ſignum, clamoribus ciuitatem complendo: cui viciſsim ex ædibus promiſcua multitudo gratulabunda occurrebat. Vbi verò ad menſuram hominis aqua excreuit,

Nili aperationis annuum Cayri ſpectaculum.

quidam

quidam egrediuntur indusijs amicti, qui illorum proprius est vestitus, quidam supernatant. Deindè nocte dieq; scaphæ commeant, venalia multa, præsertim verò victui necessaria deferendo. Alij recreationis caussa nauigia conscendunt, personati incedentes, & Musicam exercentes. Vulgus pro Musico concentu, complosione manuum plerumq; vtitur: alij testam testæ collidentes, ad numeros quosdam sonitus harmonicos edunt. Passim tamen vbique homines natant: quidam etiam è tectis ædium, quæ altissimas habent substructiones, in aquas magno impetu desiliunt, mirum quomodo non collidantur. Habent autem hoc Ægyptij, quòd ad miraculum vsque, egregiè & longo temporis interuallo natare possunt: cui rei à teneris asuescunt, non solùm per canales vrbis, sed per Nilum ipsum natantes. Sæpiùs videre est, aliquem puero vnius anni brachijs imposito, & manibus collum amplexante, fluuium tranare. Quòd si puer aliquantùm succreuit, huic manum supponens, & aliquando subtrahens eum natare docet, ipse altera manu aquas sulcare contentus. In profluentibus ergò istis per vrbem, magna semper hominum conspicitur multitudo. Nonnulli ex ædium fenestris, à præternauigantibus necessaria cõemunt, bellaria præsertim, saccarum, & varios arborum fructus, precio per funem demisso, & merce retracta. Ex ædium itidem fenestris, vrnis alligatis, aqua sursum fune attrahitur, quæ res vulgò magnam oblectationem præbet, cùm aquam inemptam pro domestico vsu habere quisq; potest. Dum itaq; aquæ fluxus per vrbem continuatur, quod ad dimidium vsque Nouembrem durat, nauiculis omnia complentur. Cæterùm aqua canalium prædictorum, vrbem præterlapsa, in Deltam non influit; sed ad partem dextram orientem versùs, magnum terræ tractum inundat, in quo præcipuæ Cæsaris & Bassæ villæ continentur, quarum aliquot millia esse perhibentur.

Ægyptij natatores egregij.

Delta Nili

Nam

Nam vltrà Deltam, quæ regio viginti millia villarum complectitur, sunt plurimæ in Ægypto infrà & suprà Cayrum villæ, quarum campos & agros Nilus inundat. Earum ad quadraginta millia esse, affirmant pro certò incolæ. Volunt nonnulli, totum hunc circuitum, esse terram Gessen, quam Pharao Patriarchæ Iacobo attribuerat. Tanta autem rerum omnium hîc prouenit vbertas, cùm annus est fertilis; vt incolæ tributo, quod magnum est, persoluto, & annona pro victu reposita (nulla autem pars orbis, præter Chinam, quæ à frequentia commendatur, Ægypto est magis populosa: quod nemo facilè crediderit, nisi qui rem oculis habuerit subiectam) magnam insuper partem extrà Ægyptum diuendant, tritici, orizæ, saccari, dactylorum, Casiæ, & reliquarum frugum: quarum precium duobus millionibus æstimatur. Ea nobis ipsimet Christiani negotiatores Europæi retulerunt, qui certam rei notitiam habent, quandoquidem non solùm merces diuersas, sed res etiã ad victum pertinentes, asiduè pertractant.

Villarum in tractu Cayri multitudo.

Terra Gessen. Gen. 17.

Ægypti vbertas.

Obambulabam perlustrando Ciuitatem, quòd dies Lunæ esset, quâ & die Iouis mercatus publici esse consueuerunt. Plurimæ & diuersæ merces hîc venum exponuntur; animalia quoque omnímoda. Hominum ex omni nationum genere ingens vndiq; concursus. Non vana de ciuitate hac circumferuntur, quòd propter hominum promiscuam multitudinem, difficilis sit per plateas transitus, quas pedites, equites, & iumenta pasim, meretrices præsertim, cultu elegantiore, facie tamen tecta mulis insidentes. Earum (nam vt ferè vbiq; ab eis vectigal exigitur) numerus ad centum millia pertingit. Mulieres cæteræ, quæ viris sunt nuptæ, in publicum prodire non possunt, ne ad Moschæas quidem. Nec fenestra illis in plateam prospectare liberum, nisi per craticulas ligneas. Sunt fora publica, in quibus Æthyopes mares & fæminæ, iuuenes, mediocres, & senes prostant venales.

22.

nales. Erant ibi tunc viri ſeptingenti, mulieres ſexcentę; omnes nudis corporibus, præterquam quòd adultiores, idq; fœminę tantùm, vili aliquo panno pudenda cooperiunt. Omnes aures perforatas habent, quidam & nares, à quibus globulus vitreus dependet. Inter fœminas plurimæ ſunt, quæ labium inferius perforatum gerunt, cui circulus inſeritur, cum annexo globulo, qui ſi ponderoſior eſt, os adeò diducit, vt dentes appareant: res viſui permoleſta. Valdè vili precio mancipia hæc veneunt. Nam decem ducatis aureis, puer vel puella, quæcumque emptori placuerit, comparatur. Chriſtianis tamen, ſub pœna capitis, ſeruos educere prohibitum. Mauri vel Æthyopes eiuſmodi ex Barbaria aduehuntur: & Algieri vel Tripoli Barbariæ primùm venales exponuntur. Indè mari Alexandriam, vel Roſſetum, poſtea per Nilum, Cayrum deferuntur. Vno eodemque tempore in mercatu, ad aliquot centena proſtant; illicò tamen diſtrahuntur. Quamobrem ſæpiùs etiam aduehuntur. Qui mancipium marem fœminamúe emerit, liberum eſt illi, quicquid cum eo adlibuerit agere (hunc, inquiunt Turcæ, ego peccunia mea propria emi) vel ſeruare vel mactare poſſunt. Prout multi iracundi & furibundi, multos interficiunt. Puniuntur tamen propter facinus. Omnia quæ quis concupiuerit, tàm diebus mercatus, quàm extrà venalia, in magna copia reperiet. Incidi tunc temporis in vnum, qui Maſlok comedebat, ſedens ad propolium, in quo puluis prædictus, qui eſt ſubuiridis, vendebatur: cuius etiam partem, ſi vti vellemus, nobis propola offerebat. Is qui puluerem hunc hauſerat, manibus circa caput aliquid quaſi prendere velle videbatur, oculis contortis & homini furioſo ſimilibus proſpectans, nihil loquebatur. Quærebam quidnam hoc eſſet. Reſpondit propola, hominem capitis maximũ dolorem habuiſſe, & ſumpto puluere iam conualuiſſe. Videri quandoque illi, quaſi ſub arboribus conſtitutus, fructus decerpat; vndè apparet,

Maſlok potus & cibus.

(Qui maſlocho vtũtur, in quãdam velut phrænesim incidũt præſertim

si vinũ decaret, sup bibant Cumq; vina sint hic valdè potẽtia & fumosa, etiã ex racemo rũ esu, Turcæ quasi capite turbato in furias agũtur.

ret, cum illo iam meliùs agi. Mirum certè. Videbamus omninò, miserum illum furore correptum, iste verò conualescere illum asseuerabat.

23. Magnam ciuitatis partem obequitaui; relicta Arce ad leuam, extra portam, ad vnam Moschæam peruenimus, quę *Magara vocatur: in quam Christianis ingredi licet, dato aliquo honorario, & calceis detractis. Sunt enim hîc Veterum Ægyptiorum sepulchra. Tota hæc Moschæa in rupe est excisa, antra & cryptas plurimas, quæ longissimè extenduntur, habens. Indè profecti, conscendimus præaltum mentom è regione Arcis; è quo maior pars Vrbis, & suburbia, in quibus tot Moschæas esse diximus, optimè conspiciuntur. Res est oculis periucunda, præsertim quòd per omnes vrbis partes, & extrà, quàm latissimè prospectus patet, ingens arborum dactyliferarum copia, ædificiorum culmina diuidit, noua ciuitate duntaxat excepta, quæ non adeò frequentes eiusmodi habet arbores, quæ proceritate etiam turrium altitudinẽ superant. Quanta sit palmæ arboris elegantia, nullus ignorat. Attollitur enim rectà in altum, comam in cacumine habet: dactylorum autem fructus, non inter folia, sed suis inter ramos palmitibus ad ipsam arborem, tanquam viscus apud nos, innascitur. In hortos etiam prospectus peramœnus patet, quorum circa ciuitatem ipsam infinitus est numerus: in quibus saccarum seminatur, & crescit vt arundo, nisi quòd canna media, cui succus inest, crassitiem vnius brachij obtinet. Sunt tamen & graciliores. Horti assiduè boum opera, vt superius dictum est, irrigantur. Saccarum ad maturitatem perducitur sub finem Octobris, vt & Dactyli: quamuis ij maturiùs etiam in Septembre colliguntur: neque pinguiori terra, vel rigatione, vt saccarum indigent: cùm in arenoso solo proueniant, & ardore solis gaudeant, qui radices sabuli calore fouet ac planè decoquit. Quamobrem in Syria & circa Alexandriam Dactyli non adeò præstantes obueniunt, quòd minus Solis habeant.

** Magara Moschæa Sepulchris Ægyptiorũ clara.*

Palmæ arbor.

Saccarum.

Hic

Hîc verò Cayri sunt planè maturi. Recentes sunt valdè dulces, habentes modicam nihilominus acredinem adiunctam, sapori non ingratam. Ex vna arbore tantum fructuum prouenit, quantum implendo vno cereuisiario nostro dolio sufficeret. Quòd verò nonnulli asserunt, palmam non nisi centesimo ab insitione anno Dactylos producere, mera est fabula. Nam vt & cæteræ arbores, in tertio vel quarto anno fructificant, præsertim si sint depressiores. Tria siquidem sunt earum arborum genera. Vnum humile, quod Dactylos communes profert: alterum productius, vt nostra pyrus, quod Dactylos flauescentes & rotundos gignit optimi saporis, sed non ita multum durabiles, cùm facilè marcescant. Tertium genus in magnam proceritatem excrescit, oblongos & sapidos habens fructus: quales ad nostras regiones non deferuntur: sed ex primo genere tantùm. Arbores proceræ, in centum vsque annos fructificant; postea, sterilescunt; vnde apparet centū iam annos compleuisse, quando fructibus carent. In bonitate arborum, & cura adhibenda, vt & in cæteris, permultum est positum. In eodem monte est parua Moschæa, quam Sexain vocant: hîc cum prospectu Ciuitatis oblectaremur, misit ad nos Santon, vt illi aliquid contribueremus. Erat tunc ibi mecum Christianus quidam, morum regionis peritus, hic vetuit illi dari aliquid initiò, vt nos recrearemus & videremus quàm libenter Turcæ pecuniæ caussa faciant omnia. Cùm itaque nihil illi dedissemus, misit ad nos, quòd vellet nos ad Bassam deferre tanquam exploratores, qui Ciuitatem ex insolito loco circumspiceremus. Permisimus vt faceret. Conscenso igitur asino homuncio senex, in viam se subitò dedit. Nos vicissim Ciuitatem versùs ad dextram progrediebamur, quà ad mare rubrum iter est: cumq; aliquantulùm promouisset, subsistebat, & respectabat, si fortè illi aliquid mitteremus. Nos per interualla denarios illi aliquot submittebamus,

Turcæ pecuniæ cupidi.

 qui

qui cùm pauci illi viderentur, subinde asinum propellebat, & nos ad portam vsque Ciuitatis eum venire permisimus. Tandem aliquot ei grossis numeratis, gratias nobis egit, & contentus, Bassam non conueniens, reuersus est, succussione senex, satis, vt apparebat, fatigatus.

Santones nudi incedunt.

Santones eiusmodi, qui nudi incedunt, quos antea quoque Damasci me vidisse scripsi, in Cayro sunt quàm plurimi: Sunt & alij diuersi; sed ij cæteris turpiores, qui pudendis planè detectis obambulant. Manè quodam tempore cùm extra ciuitatem essemus, incidimus in quendam ex ijs iuuenem, qui deuotionem suam turpiter & mirabili ratione peragebat. Nam quandoque versus Solem stando, eum inspiciebat, expansis brachijs: interdum sese inclinabat, & motus quosdam, vt mente captus, edebat. Vidimus deindè & alium paulò post, cumq; hominis insaniã (quòd isthic non satis tutum) rideremus, quòd circa ventrem & femora turpiter manibus complosis luderet, ipse quoque nos intuitus cachinnum sustulit, & nos præterijt. Hi more pecudum per ciuitatem vbique oberrant, & quicquid illis placuerit, pro victu quotidiano liberè auferunt, vtpotè panem & fructus vbi venduntur. Aquam etiam obuijs erepiunt, si longiùs absit. A quo verò victualia eiusmodi rapiunt, is factum pro singulari gratia & felicitate reputat, quòd vir Sanctus tale quid ab eo postulauerit. Et quoniam per Cayrum, in lagenis coriaceis, aqua venalis circumfertur, vt & alibi videre mihi contigit, Santonem eiusmodi nudum, à quodam lagena accepta, aquam bibisse. Venditor ille caput inclinabat, manus complicatas attollebat, quòd illi tanta felicitas oblata esset, exultabat. Narrârunt nobis Christiani, qui à multo tempore in partibus illis degunt, idipsum & Turcæ affirmabant, quòd hic apponere libuit, nempe Santones istos nudiuagos, in propatulo cum mulieribus

lieribus coire, adhititis quibusdam turpissimis superstitionibus, quas ne honestæ aures offendantur, prætermittere satiùs fuerit.

25. Incipiens à suburbio, quod versùs mare rubrum porrigitur, totam Ciuitatem in longum pertransiui : & quamuis asino calcaria superadderem, qui gradarij in morem passu laxiore ferebatur, vix tamen duabus horis finem nouæ Ciuitatis attigi; inde per Vrbem veterem, & postremum suburbium, vsque ad Sepulchra Iudæorum, integra hora equitando consumpta. Quater longitudinem vtriusque Ciuitatis, & Suburbiorum emensus sum trium horarum spacio, idque adproperando : vndè comperi illam ad tria nostra milliaria extendi, quandoquidem non rectà semper proficisci sed quandoque propter plateas, circumitione vti oportuit. In supradicto suburbio, quod versùs mare rubrum tendit, exstat Theatrum, per quod via publica protenditur, sed longè alia ratione, quàm ea, qua in Europa vidi constructum. Nam in latitudine vix centum habet cubitos: in longitudine, vt qui mensurârunt fatentur, tria cubitorum millia obtinet: vndè apparet hyppodromum olim fuisse, vbi cursus equorum & curruum instituebatur. Gradus ab vtroque latere, in quibus spectatores considebant, pauci, nec ij sublimes. Moscheæ omnes turritæ, quarum maximus, vt supra dictum est, habetur numerus, in ipso cacumine, tholos erectos habent: vna tantùm in tota Ciuitate, quæ Theatro huic vicina est, tholo caret: cuius rei caussam hanc adferunt. Ædificium hoc, prout videre est, antiquissimum, sepulturam Ægyptij cuiusdam Magi fuisse: qui sub ipso dictæ fabricæ tholo, intus Hieroglyphicis Ægyptiorum litteris, sensum hunc insculpi fecit; Caput cerebro carens, nullius est valoris.

Cayrus ad tria milliaria nostra protenditur.

Theatrum hyppodromicum.

Moscheæ absq; tholo

Multis annorum centenis præterlapsis, delubrum hoc integrum permansit, donec Selymus Primus, Regnum & Ciuitatem hanc occupauit: quo tempore Magus quidã, Moschæam hanc ingressus, & sensu Characterum intellecto, Selymum adijt, sibique fanum eiusmodi donari petiuit: quod cum ab Imperatore, victoria tanti Regni potito, non difficulter obtinuisset, tholum eiusdem Moscheę diruit, sub quo ingentem auri reconditi vim reperit: cuius precio, domos, hortos, & alia id genus, cõemit, potensq; & prædiues euasit. In cuius beneficij monimentum, tholum delubri apertum reliquit, quod in hanc diẽ, eo etiam solum in omni Ciuitate caret. Res consideratione digna, quòd cùm omnia fana, eandem structuram tholo superimposito obtineant: vnicum hoc eo sit destitutum. Habet fenestram inferiùs versùs plateam, intus aspectum admittentem. Non adeò magnum quidẽ, sed lucidum est, portam semper clausam habens. An aliquas hîc Turcæ superstitiones suas peragant, incompertum est. Nec enim, vbi Sepulturæ sunt, libenter ingrediuntur, sed Santones tantùm: vulgus aut rarò aut nunquàm.

Manè summo cum Consule Mariani, conscensa scapha, per Canale maius, quod hospitium meum alluebat, secundo flumine ferebamur ad dimidium extra ciuitatẽ milliare. Apud palatium Gaurea conscendimus asinos; indeque non adeò magno milliari confecto, peruenimus ad villam satis frequentem, quæ vocatur Natarea. Hæc autem eadem illa est, in qua Beatissima Virgo mater, cum filio puero Saluatore nostro, cùm in Ægypto esset, Matth. 2. per annos septem, vt Theologi sentiunt, habitabat. Est hîc antiquissima domus, in cuius parte nunc etiam visitur in muro receptaculum quoddam, instar armarij, longum & latum cubitum vnum, in quo Deipara Virgo filium Redemptorem nostrum recondebat. Sub quo est paruum altare, vbi Sacrificium Missæ celebrari

Natarea, villa.

28

celebrari ſolet. Nam quamuis Turcæ locum etiam hunc plurimùm venerantur, habeantque Moſchæam in vicinia, nihilominus, ſingulari quadam ordinatione Diuina, Catholicis Sacerdotibus, ab immemorabili tempore, Sacra hîc peragere licet: & eadem die, quæ fuit Dominica, celebrauit ibidem in noſtra præſentia, Franciſcus Saſsius, Societatis IESV Theologus. Non procul à prædicto loco, eſt ibidem fons aquæ viuæ, & quidem vnicus hîc in tota Ægypto, aliquot vlnas latus & longus, ac ſatis profundus, valde frigidus & limpidus. Paulo pòſt, aliquot cubitorum ſpacio interiecto, rota per tubulos eandem aquam irrigandis hortis miniſtrat, quorum in hac villa non exiguus eſt numerus. Quoniam aqua huius loci eſt optima & clara, eius potu Baſſæ & Sengiachi delectantur, ob idque per camelos ſibi deferri eam procurant. Ad bonum iactum lapidis ab eadem domo, eſt ficus agreſtis craſſa & procera, quam ficum Pharaonis appellant. Hæc arbor, Diuino quodam miraculo, ab ipſis radicibus vſque ad ſummitatem fiſſuram habet tam notabilem, vt ſi conſtringi poſſet, aptiſsimè in vnum coiret & coniungeretur. Nam vbi in vna parte eminent extremitates; in alia, concauitatem proportionatam retinent. Ad radices in ipſo arboris trunco, eſt quaſi conclaue quoddam paruum, quod nulla arte humana, in tam vaſta arbore præſertim, fabricari potuit. Ad eam cùm Beatiſsima Virgo perueniſſet, repentè arbor miraculosè diſsiliens nouæ hoſpitæ ſtupendam manſiunculam præbuit, in qua cum cœleſti puerulo tamdiu lateret & quieſceret, dum pius & ſollicitus Ioſeph habitationem aliquam in pago inueniret. Intuentibus certè magnam arbor hæc præbet admirationem: intrà cuius concauitatem, Turcæ lampadem habent appenſam.

Ficus Pharaonis.

Locum

Locum enim in magna habent veneratione; & fatentur, id quod cuiuis intuenti liquet, miraculoſè fiſſuram eam fuiſſe apertam, in quam, Dei Spiritus (ſic enim illi Christum appellant) vnà cum matre diuerteret. Arbor hæc ſita eſt in horto, in quo balſamum proueniebat, cuius etiam exſtant plantulæ duos circiter cubitos altæ, ſed exaruerunt omnes. Nam Aſſan Baſſa, prædeceſſor Imbraimi huius, qui meo tempore prouinciam adminiſtrabat, Æthyopem quendam qui curam balſami habebat, quòd magnam pecuniæ vim collegerat, præfocari iuſsit: quo factum eſt, vt nullo, qui arborum eiuſmodi curam gerere noſſet, reperto, penitùs deperirent. In Felici tamen Arabia, Imperatore Solymanno procurante, Balſamum in copia prouenit, ex hoc horto, vt plurimùm, tranſplantatum: quod etiam Mechâ per Carauanam aduehitur, cuius mecum bonam quantitatem aſportaui.

Hiſtorici nonnulli Hortos eiuſmodi Matarcenſos proprio nomine vocãt (vt Augeriꝰ Giſlenius Busbequiꝰ legationis Turcicæ Epiſt. 4.) Balſami Arbores.

Rediјmus deindè pro prandio ad palatium Gaurea, & ad leuam conſpeximus Carauanam cum aliquot centenis camelorum progredientem verſùs ciuitatem Sues, quæ ſuprà mare rubrum eſt poſita. Palatium hoc ideò Gaurea vocatur, quòd à Soltano Gauro, potentiſsimo Ægypti Rege, magno ſumptu, exædificatum fuerat, vnà cum eleganti Moſchæa, duobus præaltis tholis conſpicua, in qua etiã ſepulturam accepit: quæ poſt Moſchæam Aromele (de qua dicetur inferiùs) pulchritudinis primas obtinet partes, Palatium hoc cumprimis elegantes porticus habet, magnis & pulchris columnis ſuſtentatas. In medio eſt piſcina quinquaginta cubitos lata & longa, ſex profunda: quam prædictus Rex, quoties aulæ ſuæ & populo ſolenne epulum exhibebat, quod ſæpiùs fiebat, aquâ ſaccaro conditâ implere conſueuerat; vt indè quilibet, quantum volebat, biberet. Quamobrem ex omni parte gradus marmoreos habebat, per quos aquâ decreſcente, ad hauriendum & bibendum deſcendebat populus: cui ſub porticibꝰ cibus apponebatur, ipſo Rege exhabi-

Palatium Gaurea.

ex habitatione superiori prospectante, quam modernus Bassa Imbraimus quandoque inhabitare solet, cùm per fossam Nili commodè nauigio huc peruenire posit.

Apud prædictum Palatium, est procera Casiæ arbor: qua in tota Ægypto celsior non habetur. Tiliæ magnæ similitudinem habet, proceritate & crasitie, ipsius considerata. Sub vesperam aduerso flumine in Ciuitatem reuersi sumus, perlustratis aliquot palatijs & hortis elegantioribus, qui profluenti adiacebant. Diebus deindè cæteris, loca ciuitatis obibamus, quæ aspectui semper aliquid nouum obijciunt. Circumspiciebamus insigniores Moschæas, eas tamen non ingredientes: quarum sunt hæ primariæ. Vna est, veluti apud nos Cathedralis, Giamalasar nuncupata: vbi Turcicus Patriarcha & Santones habitant. Habet areas octo, quarum duæ ad aliquot cubitorũ centena extenduntur. Eam, quòd aliquoties circumiuissem, intùs per fenestras aciem oculorum diligenter dirigens, magnitudine Ciuitatem Lublinensem excedere, ausim affirmare. Habet enim in circuitu, vnum bonum milliare Italicum. Patriarcham hunc illorum, sæpiùs per Ciuitatem mulâ furui coloris obequitantem vidi, quam Assan Bassa duobus Cecchinorum millibus emerat. Adeò mulæ hic magno precio venduntur: quandoquidem magnitudine cum Italicis Curseris certant. Septem eius filij illum comitabantur; quattuor, iam canis aspersi, antecedebant; tres verò eum sequebantur. Omnes autẽ Santonũ dignitate præfulgebant. Ipse statura parua, benè compacta, humeris vltra modum latis. Cydarim gerebat magnitudine incredibili, quæ extra vtrunq; humerũ, ad quartã cubiti partẽ protendebatur. Mirum quomodo tantũ pondus in capite sufferre potuerit. Vestem exteriorem oblongam ex panno violaceo deferebat. Vidimus & Vicepatriarchã eiusdem, adeò suæ perfidiæ zelosum, vt in Christianos p̃tætereuntes exspueret, tacitè aliquid obmurmurans; &, vt existimabatur, maledicta & excrationes in Christianos iaciens.

Casiæ arbor.

Moschææ Cayri celebriores.

Giamalasar.

Mulæ Cayri magni precij.

Patriarcha Turcarum

Altera Moschæa magnitudine notabili, versùs Arcem progrediendo, est ea, quæ Zuele nominatur: cui porta adiacet Bab dicta. Sed coniunctis duobus vocabulis Babzuele porta vocatur: in qua Selimus primus Turcarum Imperator Sultanum Campsonem, aliâs Tombeium, laqueo suspendi fecit Anno Milesimo Quingentesimo Decimo septimo, die Aprilis vndecima: in cuius rei memoriam, etiam nunc sontes, magna ex parte, quod sæpiùs vidimus, ibidem suspendio afficiuntur. Et quamuis aliquis supplicio eiusmodi affectus, dependeat; subtùs nihilominùs per eandem portam pertranseunt homines. Nam & latro strangulatus, altiùs alligatur, & portam transituris, circuitus remotior, permolestus esset.

Zuele Mosquea.

Sultanus Tombeius suspensus.

Tertia vocatur Saraffia: in qua per portam introspicientibus apparet, in pariete affixa peruetus galea: quæ fuisse traditur Iacobi Regis Cypri, in bello quodam ab Ægyptijs prærepta. Antiquitùs, num ratione huius galeæ, vel aliquo alio iure incertum, Reges Cyprij annuatim Soldanis Ægypti duodecim Cecchinorum millia pro tributo pendebant. Et eo nomine à Venetis Turca pecuniã hanc exigebat. Tandem lupino iure, ipsum Regnum occupauit.

Saraffia Mosquea.

Galea Iacobi Regis Cypri.

Cyprus quo prætextu Venetis erepta.

Quarta Moschæa Aromele, quæ etiam Czerkassiorũ appellatur, est ante ipsam arcem, magnitudine & elegantia cæteras omnes exsuperans, quam Assan Sultanus exædificauit. * De modo, quo fuerit cõstructa, Annales Ægyptiorum hæc habent. Assan Tyrannus, vir callidus, & auaritiæ deditus, cogitans qualiter fanum aliquod ædificij magnificentiâ conspicuum, nomini suo, absque sumptu grauiore, consecrare posset, hoc consilium adinuenit. Proclamari vbique fecit, se constituisse, Deo templum augustissimum construere: quod opus vt tantò feliciùs perficatur, velle se publicam eleemosynam, omnibus vndecunque venientibus, abundanter erogare: cui contribuendę locum & diem certã præfixit.

Aromele Mosquea.

(Id Turcæ pro certò affirmãt sibiq; credi volunt.

Est

Eſt area ingens ſub arce ad leuam, quæ muro tantùm à dicta Moſchæa diſtinguitur; in qua nunc Carauana Mecham perrectura, colligitur, magnæ hominum multitudinis capax, in qua meo tempore ad duodecim aduenarum millia congregata, iter Mecham verſùs adornabant. Huc infinitus hominum numerus, ex tota Ægypto, illiq; adiacentibus Regnis & ditionibus, confluxerat. Aſanus autem induſiorum, & tunicarum ingentem vim parari curauit. Ab hac igitur tam vaſta area, per muri aliquot porticellas, ad aliam in qua nunc eſt dicta Moſchæa, homines eleemoſynã accepturos, ſingillatim tranſire præcepit: quam vt quiſq; ingreſſus, & ab aliorum conſpectu auulſus erat, ſtatim omnibus indumentis ſuis ſpoliatus, ea ibidem relinquere, atq; ita induſium & tunicam nouã pro eleemoſyna accipere cogebatur. Ad eum modum ex priore illa area, in poſteriorem tranſibatur, ignorantibus interim qui in area remanſerant, quid cum illis, qui aliam ingreſsi erant, ageretur: quos amplam ex liberalitate Regia eleemoſynam accipere arbitrabantur. Et licet quilibet, noua tunica reſtituta, ſuos veteres pannos libentiùs retinuiſſet (cùm vſitatum ſit iſthìc pecuniam induſio aſſutam vel ſub cydari inuolutam, deferre) compellebatur tamen veteribus relictis, noua veſtimenta induere, & abire. Quamuis autem vulgus illud, eiulatus, & clamores inconditos in Sultanum ederet, vbi tamen omnes in aliam aream tranſierant, indumentis ſuis exſpoliati, mox igne iniecto eadem illa concremari iuſsit: quibus abſumptis, tantam auri & argenti vim reperit, quanta ad excitandam illã ædificij molem ſufficiebat: ex cuius fabrica apparet, magnam tunc illum pecuniæ ſummam per fraudem collegiſſe, qua quod conſtituerat, egregiè perfecit. Sit fides penes illos, qui hæc ita ſe habuiſſe affirmant.

(Id ea de cauſſa Turcæ faciunt quòd ſibi parum fidunt. Tenuiores verò, qui certas ſedes nõ habent, nec arcas vbi ſua recondant, peciniolã, ſi quæ illis eſt neceſſariò ſecum ferre coguntur.)

Quinta eſt Moraſcen, vbi eſt pro infirmis Xenodochium,

Moraſcen Moſquea.

chium, perampla itidem, rubeo alboq́ue colore exteriùs depicta.

Igamaliſſō. Sexta Igamaliſſon, vaſta ſatis & conſpicua.

Giamachiſon. Septima Giamachiſon, quæ altiorem præ cæteris omnibus, turrim habet adiunctam.

Cùm omnes hæ Moſcheæ, verſùs plateam, feneſtras habeant apertas, erate tantùm ferrea communitas, equo vel aſino vectis, quid intus agatur, facilè patet proſpectus. Sæpius vidimus iſthic Santones cum alijs, prandium vel cœnam, humi pro more ſedendo, ſumere: interdum ſericum, rotæ circumactione, vbi oblongior eſt Moſchæa, diduci: & fimbrias pro ornamentis veſtium, & cætera eiuſmodi parari, quæ abſque maiore aliquo rumore perfici poſſunt.

SEPTEMBER.

PRima die Septembris, Ioannes Scholcz Chyrurgus excellens, quem habebam mecum, poſtquam in morbum, cùm Damaſco exiremus, incidiſſet; & podagra aliquamdiu vexatus, cùm non eam, quam debebat, valetudinis ſuæ curam gereret, in dyſſenteriam prolapſus eſſet, hora circiter decimaſeptima mortuus eſt. Vixdum ſpiritum exhalauerat, ſubitò Iudæus accurrit, vt à mortuo, Cæſari vectigal perſolueremus: cumq́ue quid moris eſſet ignoraremus, à Conſule Mariani edocti ſumus, ſolui à defuncto debere. Iudæus volebat, vt tanquam à negotiatore Cechini ſex numerarentur. Sed cùm conſtaret eum mercatorem non fuiſſe, tres tantùm Cechinos accepit. Sepultus ex extra Ciuitatem, in parua Cophiorum ſeu Chaldæorum Eccleſia. Nam cùm non eſſet Catholicus, non potuit, vt alij, in Eccleſia Beatæ Mariæ in Veteri Cayro ſepeliri: quod templum etſi

1.

A defunctorum ſepultura tributū datur.

etſi quoque Chaldæorum ſit, habent nihilominus & Catholici ibidē ad leuam magnam Capellam, vbi ſepeliuntur, & Miſſa celebratur. Mos igitur talis hîc inualuit, quòd à quolibet homine vita functo, iuxta conditionem eius, tributum penſitatur, à noſtris præſertim Europæis. Si Conſul mortuus fuerit, quindecim Cecchini ſoluuntur. A quolibet Iudæo, groſsi aliquot: à Chaldæis itidē, quorum magnus eſt ibi numerus, penditur etiā aliquid. Habitat enim hîc illorum Patriarcha, qui idem eſt & Abyſsinorum. Mirum autem eſt, cùm in religione diſsideant, quod nihilominus vnum Patriarcham agnoſcant. Vtraque natio die octaua circumciditur, quinquageſimo verò à natiuitate ſua die, vnuſquiſque eorum baptiſatur. Circumciſionem quidem adhibent, quòd eam ſeruare Deus Hæbreis mandauerit; baptiſmum verò, quòd poſt reſurrectionem Dominicam, hac ipſa die, Spiritus Sanctus in Apoſtolos deſcenderit. In ſumma, ab omnibus mortuis, ſolis Turcis duntaxat exceptis, tributum Cæſari dependitur: quod ingentem pecuniæ ſummam efficit, vt quidam affirmant, & veriſimile videtur, propter tantā hominum ex diuerſis nationibus multitudinem.

Patriarcha Chaldæorū & Abyßinorū idem.

4. Fui in Arce, quæ in monte ſatis alto poſita, muro valido ex lapide quadrato vndiq; præcingitur; habetq; turres rotundas per circuitum. In medio eius ad leuam eſt propugnaculum, in area non ita magna erectum, habens in angulis, turres quattuor rotundas ex lapide ſecto: foſſa murata circumdatur. Paulò vlteriùs eſt palatium, quod Baſſa inhabitat, ſatis elegans, & habet aream ſpacioſam. Ad leuam, in Arcis ingreſſu, propè ipſam portam eſt longa porticus, quæ ad parietem ſcamnum habet præaltum cum ſcabello, ex lapide quadrato. In hoc ſuperiore ſcamno, ſub pœna capitis nemini ſedere licitum; eò quod Selymus Primus, Anno Dn̄i, Milleſimo, Quingenteſimo, Decimo ſeptimo, die vigeſima quinta Ianuarij, occupata

Arx Cayri

Selymus I. Cayrū occupat.

Cayro, arcem hanc cum triumpho ingressus, equo desiliens, in hoc ipso scamno primùm sedit. Ob cuius rei memoriam in veneratione habetur. In scabello tamen semper magna hominum series considet. In eadem Arce est itidem elegans Moschæa, deforis expolita; intùs, vt coniectari licet, aërosa, quam Solimannus quidam Bassa, cùm Cayro præesset, construxit: in qua successores eius suas superstitiosas deuotiones peragere solent. Arx hæc cum propugnaculo, quod pro arce itidem reputatur, est magnitudine cumprimis notabili: quam Itali Ciuitati Treuisanæ, in foro Iulij, in circuitu parem faciunt.

Palatium Ioseph. Fui iterùm in Arce. E regione supradicti propugnaculi ad dexteram est peruetus palatium Ioseph filij Patriarchæ Iacob, ab eodem dum Ægyptum gubernaret constructum. Nunc non inhabitatur, patetq; per illud aditus ad vlteriores habitationes. Columnis magnis ex vno lapide integro formatis sustentatur. Structuram habet mirabilem, varia sculptura exornatam, omni ex parte adhuc integram. In omnibus Cayri ædificijs, ea ratio fabricæ seruatur: vt in summa ædium parte, magna rotunda vel quadrangularis fenestra, ad vitandos æstiuos calores, habeatur: infra quam aliæ itidem fenestræ eo ordine disponuntur, vt ventus liberè hinc indè perflare posſit. Simili modo & palatium hoc, habet quidem supernè in medio eiusmodi rotundam fenestrã triginta circiter cubitorum magnitudine, sed in angulis concamerationum, aliæ fenestræ, quibus admittitur ventus, adeò mirabili artificio sunt apertæ, vt etiamsi extremi calores incumbant, habitatio tamen illa semper sit frigida. Ab eodem palatio ad sinistram superiùs procedendo, propè habitationem Bassæ, est puteus, quem idem *Puteus Ioseph.* quoque Ioseph fabricarat, adeò stupendo & admirabili opere, vt nunc tale quid à quoquam extrui posse, sit prorsus impoſsibile. Est forma quadrangulari: cuius latus quodli-

quodlibet,viginti cubitos complectitur. Profunditas verò ipſa trecentorũ cubitorũ eſt. Centũ & quinquaginta cubitis,videlicet ad mediũ vſq;,non ſolũ commodè inferiùs deſcendere,ſed iumento quoq; vehi licet. Nam cùm puteus totus in rupe ſit exciſus, curritoria in rupe ſunt itidem exciſa; quæ puteũ ambiunt, & per decliue in profundũ, per quadrilatera, deducunt, vt ſecurè & nullo negotio,equo inſidendo,ad imũ deſcendi poſsit. Curritoria eiuſmodi ſunt quattuor cubitos lata: habentq; lumen copioſum, quandoquidẽ feneſtræ ſunt exciſæ verſùs puteum; qui cùm ſit tanta latitudine, ſufficiens lumen, per curritoria deſcendentibus,miniſtrat. Itaq; boues ad medium hoc putei deſcendũt,qui ab ipſo putei fundo,centũ quinquaginta cubitis, vrnis ad funes alligatis aquam ſurſum extrahunt. Puteus autẽ ipſe ex quo aqua educitur nõ quadrangularem, vt ſuperior illa,ſed rotundã formã obtinet,habetq; per diametrum,latitudinis cubitos decem. Porrò aqua ex puteo iſto interiore extracta,in receptaculũ ſeu caſtellũ,quod inſtar piſcinæ ad latus putei, in eadẽ rupe magnis impenſis exciſum, decẽ & aliquot vlnas in longitudine totidemq; in latitudine habet, infunditur:ex piſcina verò, centũ & quinquaginta cubitis, per ſuperiorem quadrilateram putei partẽ,à bobus ſuprà trahentib⁹, educitur, & in lapideos canales exoneratur, per quos deindè, ad Arcem ſuperiorem, vbi Baſſa habitat in cubicula, & vbi neceſsitas exigit, per aquæ ductus opportunos commodiſsimè deducitur. Ad aquam huiuſmodi extrahendam, ſunt aſsiduè quadraginta boum paria deſtinata, quæ die nocteq; huic operi alternis vicibus incumbunt. Viginti paria inferiùs deducũtur: vbi quodlibet par quattuor horis laborat.Viginti alia ſuperiùs,per horas totidẽ, attrahunt. Non cuiuis autẽ paſsim puteus hic videndus obijcitur, cùm ſuperſtitione quadam hîc Turcæ ducantur, quòd aqua hæcBaſſæ & aulæ ipſius vſibus deſeruiat.

Cre-

Turcæ à Chriſtianis faſcinari ſe credunt. Credunt enim, quòd Chriſtianorum oculis eæ res faſcinentur, quibus illi libenter vtuntur. Vndè & equum, quẽ in delicijs habet, Turca Chriſtiano videndum, non prius exhibet, niſi nugas illi quaſdam applicuerit, quibus faſcinationem depelli poſſe arbitratur. Ego quòd putei huius Magiſtro honorarium quoddam obtuleram, videre miraculum hoc permiſſus ſum: deſcendíq; vſque ad putei dimidium, vbi boues aquam eductam in piſcinā ſiuè caſtellum effundunt.

Schapham ingreſsi, per foſſam principalem hoſpicio meo adiacentem aduerſo flumine ad eum locum delati ſumus, in quo Baſſa aggerem perruperat, qui in Veteri Vrbe, vt iam diximus, erat. Ibidem in ripa ad leuam extat *Turris aquæductꝰ.* magna turris rotunda ex lapide quadrato, non quidem alta, ſed craſsitie notabili tumeſcens: in qua rotæ miniſterio per tubulos, artificioſè, aqua ſurſùm educitur, educta *Aquæ ductus.* in aquæ ductus ex quadrato itidem lapide factos, quales etiam Romæ habentur, infunditur: qui ad medium milliare protracti, aquam ad Arcem inferiorem, prout puteus Ioſeph, ad ſuperiorem, in qua Baſſa moratur, conducunt. Indè per Nilum proſpero vento nauigantes, confectis quattuor magnis milliaribus, circiter horam vigeſimam ſecundam peruenimus ad quendam magnū *Mamymir pagus.* & valdè populoſum pagum Mamymir dictū. Habebam mecum tres Ianiczeros, & quia pro nocte nobis hîc manendum erat, conduximus præterea duos notos Arabes, qui in ripa excubias agerent. Schapha exeuntes, deambulauimus per pagum; poſtea in eadem Schapha cœnauimus, propter ſecuritatem, vt moris eſt, nauicula ad vlnas aliquot à ripa deducta, & iactis anchoris, Arabas cuſtodes in ripa fluminis conſtituimus. Cùm obdormiſſemus, circa tertiam noctis horam, duo tympana Turcica, cum duobus lituis perſtrepere audiuimus. Muſicam ſequebantur ferè centum Ægyptij, cum facibus multis, & telis

10.

telis seu iaculis longioribus, quibus in bellis vti consueuerunt, versùs nos progredientes. Ianiczeri quidnam hoc sibi vellet ignorantes, & nos quoq; bombardas longiores arripuimus, quarum nouem, minoribus exceptis, habuimus: quibus nos armatos, interdiu deambulantes, quòd iam anteà viderant Ægyptij, paratos nos esse considerantes, per nostros illos custodes, qui in ripa remanserant, significari nobis fecerunt, ne bombardas in illos exploderemus; quandoquidem ad ripam accessissent, vt spectaculo exhibito nos recrearent. Quòd enim hac nocte quidam ex illis vxorem ducturus esset, agilitatem suam demonstraturus, saltationes edere debebat. Permisimus itaque vt ripæ propiùs appropinquarent. Cœpit igitur sponsus ille ad Musicos numeros saltare, mirabiliter sese huc illuc contorquens ad tripudij Moschouitici similitudinem, quandoque etiam terræ adlabens, vt nostri Haidones solent. Sponsum, propinqui simili ratione saltantes, imitabantur. Durabat hæc chorea illorum per dimidiam circirer horam. Misimus postea illis decem & aliquot grossos, quibus cum gratiarum actione perceptis, ad villam sunt reuersi, in qua totam ferè noctem choreas duxerunt, nec nisi sub diluculum sponsus vxorem traditam accepit. Nam quo in saltando se magis agilem & expeditum præbuerit, hoc citiùs sponsam accipit, iuxta morem vulgi receptum: qui, ratione fœminarum, mirabilis hîc apud illum obseruatur. Nam in decimum vsque ætatis annum, puellæ agrestium, in villis incedunt nudæ per totam Ægyptum, postea indusio bombycino amiciuntur, facie panniculo simili velata, foraminibus pro oculis excisis. Qui vento facilè commouetur, vt facies non difficulter conspici possit. Faciunt & hoc fœminæ agrestes, quod etiam in vrbibus nonnullæ è vulgo obseruant; quo tempore adhuc nudæ incedunt, aqua quadam corrosiua, in cor-

Ægyptiorum sponsorum chorea.

Fœminarũ agrestium in Ægypto habitus.

poris cute,florum quandam ſpeciem , depingendo effingunt,cui deinde diuerſorum colorum varietatem ſuperinducunt, qui adeò corpori adhærent, vt nulla deinceps arte ablui & deleri poſsint. Mirabile eſt videre, corporis pellem floribus depictis variegatam, & colores perpetuò retinentem.

Poſt ſaliorum ſponſalitiorum diſceſſum: cœperunt nobis latrones regionis inſidiari: ſed cùm aduigilarent cuſtodes, & nos ad ſclopetos exonerandos confugiſſemus,tacitè dilapſi & deſperſi ſunt.

Primo manè, conſcenſis aſinis, quos Cayro præmiſeramus, progreſsi ſumus, ad vnum bonum milliare, inter Pyramides ad meridiem poſitas, penes quas ſunt antra plurima ſubterranea in petra exciſa,quæ vel Parochię olim fuerunt, vel familiarum diuerſarum ſepulchra. Nunc omnia ſunt arenis oppleta; quibus amotis, per funes in cryptas eiuſmodi deſcenditur. Quamobrem & nos, apud Pyramidem quandam altiorem, in foramen decem & ampliùs vlnas profundum, nos eadem ratione demiſimus: vbi in petra reperimus plurima alia antra in longum exciſa: in quibus multa hominum cadauera erant ſepulta: è quibus Mumia, quam vocant, petitur. Affirmant ea corpora, ſiuè Balſamo, ſiuè alijs diuerſarum herbarum vnguentis, condita fuiſſe: quæ qualia eſſe potuerint, diſcurrant Medici. Apparet certè aliquid egregium & ſingulare fuiſſe: quandoquidem à tribus annorum millibus, abſque minimi alicuius membri putrefactione, eiuſmodi corpora integra in hanc vſque diem conſeruantur. Quotquot igitur hîc cadauera reperiuntur, (quorum magnum numerum inueni, cùm me eò dimiſiſſem cum Arabibus, qui ea vendere conſueuerunt) omnia intùs, quandoquidem exenterari more Anatomico ſolent, idola quædam repoſita, & circumcirca etiam collocata habent.

11.

Mumia quid,& eius, extrahēdi ratio.

Idola Mumiarum.

Idola

Idola hæc ſunt ex argilla, cærulei vel violacei coloris, efficta, ad vnius digiti longitudinem; quædam etiam minora, formam infantuli faſciolis circumligati, adiectis multis Ægyptiorum characteribus, exprimentia. Qualia autē ſunt idola, tali modò & ipſa corpora linteis ſunt inuoluta quæ ob antiquitatem adeò ſunt marcida, vt papyrū combuſtam, quæ nigreſcit & facillimè diffluit, imitentur. Singula autem membra, ſeparatim tela obuoluuntur. Tumbę ſiue lapideæ, ſiue ligneę, in quibus apparet nobiliorum corpora fuiſſe repoſita (aliorum enim vulgarium ſine ordine in terra ſimpliciter proiecta iacent) eadem ratione ſunt parata; qua corpora inuoluta, & idola recondita. Sunt ibidem & alia idola maiora, quarū nonnulla vnius cubiti habent magnitudinem, & defunctorum cadauera circūdant, ex lapide vel ligno, diuerſo formarum genere efficta. Nam alia hominum, alia auium, alia reptilium, alia dęmonum, prout apud nos depinguntur, ſimulachra retinent. Corpora, quæ in tumbis depoſita reperimus, habebant in facie perſonas coloribus vel auro depictas, ex quibus apparebat lineamenta faciei, eorum qui depoſiti ibidem fuerant, ea ratione ad viuum fortaſsis expreſſa fuiſſe. In tela verò, qua corpora ſunt inuoluta, veluti limbi & cinguli, paſsim ex minutis vitreis diuerſorum colorū orbiculis, aſſuti vbiq; conſpiciuntur. Sunt deinde zonæ, ex materia quæ gemmis (non ſunt tamen) aſsimilatur vbique punctatim refertæ: quibus supernè, linteamina illa fimbriata, præcinguntur. Inter maſculorum & fœminarum cadauera diſcrimen nullum: vndè colligere eſt, mares barbæ pilos non nutriuiſſe, niſi quòd eorum corpora vaſtiora ſunt, & diuerſam à mulieribus, perſonarum formam, & capitis ornamentum retinent. Tanta autem eſt in eiuſmodi cauernis, horum cadauerum multitudo, vt qui ea perluſtrare vult, pronus perrepere neceſſe habeat: qua de cauſſa, pauci ſunt qui faſtidium hoc perferre

Perſonatæ defūctorū facies.

Ægyptiorum in exornādis & condiendis defūctorū corporibus diligentia.

valeant. Ex eiusmodi igitur corporibus, vt antè innuimus, Mumia conficitur: quæ aromatum, & vnguentorum pinguedine adeò condensantur, vt in modum picis indurata, resplendeant; cerebrum præsertim, musculi, & scapulæ carnosiores. Nam pectus, manus, & pedes, cùm modicum carnis habeant, & in modum membranæ extendantur, huic rei non deseruiunt. Odor ex eiusmodi corporibus prouениens, non est adeò grauis, vt facilè tolerari non possit: propter aromata tamen acutior est: & quantum ex narium iudicio, colligi potest, mirrhæ multum vnguentis hisce admisceri debuit. Nam vbique per cauernas, illius odor acriùs spirabat. Ossa eiusmodi corporum sunt candidissima: quibus vnguentorum illorum compositio candorem mirificè conseruat. Emeram tunc temporis ab ijsdem Arabibus duo corpora maris & fœminæ duobus cecchinis, quæ ibidem in tumbis reposita inueneramus: de quibus quid actum sit postea, cùm Alexandria nauigaremus, dicetur inferiùs.

Mumia nō fortuitò sed arte cōficitur.

Hæc quæ de Mumia, ex ipso visu certissimè didici, hic referre libuit: idque ea de caussa maximè, quòd aliter à multis ea narrari audiui. Affirmant enim quòd Mumia sit ex ijs corporibus, quæ in partibus illis arena obruuntur. Sed meræ sunt fabulæ. Nec enim Mumia fortuitò fit, sed ex corporibus, ab immemorabili tempore vnguētorum commixtione conditis, ita vt dictum est, coalescit. Fabula est itidem, quòd arena aliquem obruere, & præfocare debeat: nisi fortè quis ex industria ad eum effectū sese composuerit, quod vel in ipsis partibus nostris vbi terra est arenosa, euenire posset. Quamuis enim per arenas illas (quas nostrates arenosum mare vocitant) dum validior est ventus, iter peragi non possit, & necessariò sit subsistendum, quoad ventus conquiescat: nullus tamen stantium arenis obruitur, nisi fortè, si quem mori ibidem contin-

Arenarum Arabiæ incommoda.

contingeret,non ſepeliatur: quod non rarò euenit. Tunc enim corpus eiuſmodi, maximo Solis ardore in arena ita decoquitur, vt nigredine carbonem exſuperet: Mumia tamen ex eo non fit, nec vſibus aliquibus prodeſt. Profecturi igitur per arenas illas, exſpectare propter ventum coguntur ijs de cauſsis,quòd vias cumulis arenarum,quæ fluidæ ſunt, imperuias reddat; quodque puluerem oculis inimicum excitet: tum quòd ſigna quædam itineris auferat, quæ profecturi neceſſariò debent obſeruare: cùm diebus aliquot tranſeundum ſit, vbi ne minima quidem arbor, vel rupes videri poteſt. Ad hæc cameli quoque pulueris moleſtiam tolerare non valentes, miſerè ſeſe contorquent. Quamobrem dum conſidat ventus, vt dictum eſt,meritò exſpectare viatores debent; neminem tamen viuum arena obruit.

Cùm in ſubterraneas cauernas illas, conductoribus Arabibus, nos cum Ioanne Emo Veneto, demitteremus, præmoniti fuimus, vt ſi non pugiones, ſaltem cultros nobiſcum intrò deferremus. Sæpius enim accidere ſolere,quòd Chriſtiani ibidem interficiantur: haberemus in omnem euentum, quo nos defendere poſſemus. Sed vt ne ſimul quoque omnes deſcenderemus: vtque aliqui è noſtratibus, in ſuperiori pater,cum bombardis pro cuſtodia,remanerent. Contigiſſe aliquoties,quòd ſuperuenientes Ægyptij, vel Arabes depredatores, eos qui intus deſcenderant,terra obruebant, rebus eorum quas ſuperius relinquerant, ablatis: quandoquidem induſio tantum,& quodam ex tela ſimpliciore amictu retento, deſcendendum intus eſt,propter puluerem,& aërem incluſum ac ſuffocatũ,qui antris includitur. Cùm iam cryptis prædictis appropinquamus, accurrit Arabs quidã eques, quem Ianiczeri & Arabes noſtri,exploratorẽ iudicabant. Sed vbi nos bombardis armatos aſpexit, illicò diſceſsit.

Igitur cùm me in ſubterranea demitterē, familiares meos ſclopetarios cum duobus Ianiczeris, ad os antri reliqui. Tertius enim apud Scapham, ne nobis eriperetur remanſerat. Poſtquam ex antro ſumus extracti, ad Scapham reuertebamur, per ruinas, quarum nonnullæ eo in loco exſtant, vbi antiquitus Memphis erat: cuius tam amplæ, vt diximus, Ciuitatis veſtigia, præter Pyramides nulla planè conſpiciuntur. Villas etiam aliquot pertranſiuimus, per quarum aggeres aperto exitu, Nilus maximo impetu ferebatur, campos, qui ſuprà Cayrum ſunt, inundans. Paulò poſt meridiem, ad Scapham peruenimus, & aſinis Cayrum remiſsis, ſecundo flumine trium horarum ſpacio, ad Veterem Ciuitatem delati ſumus: quam, naue egreſsi, obęquitabamus, ruinas eius conſiderantes, in quibus egregia quondam conſtructa fuiſſe palatia apparet: prout etiam nunc plurima, magnifico ſumptu ſuſcitata conſpiciuntur. Fuimus & in duabus, quæ ibidem ſunt, Chriſtianorum Eccleſijs; vna eſt Beatiſsimę Virginis, in qua ſunt Moniales Chaldæę, quæ eandem cum Abyſsinis obſeruant religionem: altera S. Georgij itidem Sanctimoniales Chaldeæ obtinent. Huic eſt adiuncta perampla Catholicorum capella, cuius ſuperiùs meminimus. Poſtea ad nouam Cayri ciuitatem, circa occaſum Solis, redijmus.

Eccleſiæ Chriſtianorū Cayri.

Tertia vice Arcem ſum ingreſſus: vbi Baſſa iudicia exercebat. Habebat ad latus Sengiacos viginti, Czauſſos circiter ducentos. Atrium maximum, omni hominum genere fuit refertum. Indutus erat veſte talari ex raſo ſerico incarnatini coloris contexta, aureis confibulationibus anteriús exornata. Puer flabello ventum ei faciebat. Iudæorum litigantium magnus erat numerus. In area inferiori ſexcenti ſtabant Ianiczeri: vbi etiam vltra decem & aliquot paria Strutionum cicurum obambulabant: inter quos, duo ſtupendæ magnitudinis, etiam ipſis incolis,

15.

Baſſæ iudicia.

Strutiones

incolis, quibus eiuſmodi animalia videre non eſt inſolitum, erant admirationi.

Moris eſt antequam Baſſa Senatum ingrediatur, vel cauſſas iudicare incipiat, vt priùs cauſſa deuotionis Moſchæam adeat, prout eadem die hanc in arce adiuit, quam Baſſa Solymannus fabricauerat, cuius ſuperiùs mentionem fecimus. In reditu, ex Moſchæa, occurrerunt ei propinqui cuiuſdam occiſi, conquerentes de cæde ſui conſanguinei. Erant verò circiter viginti, qui potu quodam, etſi non vino, ſed quòd tamen caput peteret, inebriati, inſontem hominem interfecerant. Reſpondit Baſſa, iuris eſſe, qui ebrius hominem mactauerit, eum fuſtigationis pœnam ſubire debere, quandoquidem non ille, ſed potio rationis impos, homicidium perpetrauerit: quoniam autem viginti eſſent & quidem ebrij homicidij iſtius nomine accuſati, qui vnicam tantùm perſonam interemerunt, neque conſtaret quiſnam eorum plecti deberet, iniquum eſſe, propter vnum occiſum in viginti pœnam extendere. Pronunciauit igitur, fruſtrà propinquos occiſi conqueri: cùm non adeò magnum cenſeri debeat, vnum à viginti ebrijs interemptum. Adhæc in corpore occiſi, non vulnera, ſed liuentia tantùm ſigna percuſsionis apparere; vndè liquet, potationem potiùs, quàm malam illorum voluntatem, cauſſam homicidio præbuiſſe. Ita cauſſâ deciſâ, accuſatores diſceſſerunt. Tres tamen vel quattuor, quibus præ cæteris homicidium hoc imputabatur, malè ſunt fuſtibus à Ianiczeris excepti. Cùm ex arce diſcederem, in area maiori ad ſiniſtram, Carauana Mecham profectura congregabatur. Nam proprer calores nimios, non niſi Menſe Octobri, in viam ſi dare conſueuit. Et iam tunc vltra duodecim hominum millia congregatum iri exiſtimabantur, quandoquidem omnes Cathalogo Baſſæ inſcribuntur, qui eò proficiſci conſtituerunt.

Ebriorum Turcarum fuſtigatio.

Manè

Manè Sacrosancto Missæ Sacrificio audito, & Diuinissimo Sacramento suscepto, Cayro discessi, circa quintamdecimam horam Dzermam conscendens, & per Nilum secundo flumine vectus. Appropinquabat Turcarum solenne ieiunium, quod illi seruare consueuerunt, noua Luna Septembris conspecta, & durat quousque noua vicissim Luna Mensis Octobris conspiciatur. Octiduo antequam discederem, suas iam ceremonias peragebant, quæ ieiunium hoc ipsorum antecedunt. Nam omnes Moschæarum principalium turres, post occasum Solis lampadibus ad ipsam vsque summitatem, per totam noctem accensis, vndique collucebant: quæ in tanta delubrorum Cayri multitudine, elegantissimum præbebat intuentibus spectaculum. Diem hanc & noctem absque intermissione nauigationis continuabamus, eandem cautionem propter Latrocinia adhibentes, quâ, cùm Cayrum deueheremur, vsi fuimus. 16.

Turcarum Ieiuniū Septembri Mense.

Die insequenti ventum minùs propitium habuimus: Ostendebatur nobis Crocodilus fluuium tranans, sed quòd maior erat distantia, rectè considerare non potuimus, quandoque tamen tergum natantis ex aquis prominebat, ad morem Delphini in mari colludentis. Videbatur is non magnus fuisse, ad mensuram mediocris hominis vtroque brachio expansi. Minùs frequentes hîc habentur, propter villarum multitudinem, & hominum frequentiam. Sed supra Cayrum versùs Sait, multi & magni reperiuntur, ad ternam brachiorum hominis expansionem. Vidi vnum, non viuum tamen, decem cubitorum magnitudine. Vesperi peruenimus ad Ciuitatem Fua, ripæ Nili adiacentem, non adeò magnam illam sed elegantem. Turris Moschææ ob prædictam instantis ieiunij Turcarum solennitatem, lampadibus accensis erat vndique condecorata. Inter fructus cæteros, ciuitas hæc malorum granatorum vbertate excellit, quæ nullibi maiora, 17.

Crocodili Niliaci.

iora, vt ipſemet vidi, reperiuntur. Eadem nocte tribus milliaribus confectis, ſiniſtrorſus foſſam fluminis arte paratam ingreſsi ſumus, quæ Alexandriam vſque pertingit. Computatur autem pro octauo Nili brachio.

Foßa Alexandriam Cayro ducens.

Tota die hac, inter villarum frequentiam, nauigabamus per hoc Canale: quod triginta cubitos plùs minùs habet in latitudine, profunditatem verò tantam, quanta Dzermis maioribus ſufficit: aqua tamen caret, quando Nilus non exundat, totuſque planè deſiccatur. Vbi verò fluuius intumuit, per eundem aqua Alexandriam perducitur, & omnes Ciſternas ciuitatis implet, quæ aliunde dulcem aquam habere non poteſt, ac ne puteos quidem ſimilis aquæ. Atque hac ipſa de cauſſa foſſa hæc deducta eſt. Ciuitas enim hæc ſitum depreſsiorem habet, nec propter maris vicinitatem bonam aquam poteſt habere: vndè hæc deductitia, in ciſternis per totum annum diligenter aſſeruatur, quoaduſq; non exundat. Ciſternarum eiuſmodi publicarum, & quæ priuatorum ædibus continentur, ingens eſt numerus: in quibus, ſi quando caſu aliquo fortuito, aquam deficere contingit, propter eius penuriam, multi incolæ Alexandria excedere coguntur. Cùm Imbraimus Baſſa, propter Ægypti gubernationem, Alexandriam cum triginta & ampliùs triremibus perueniſſet, aquam adeò conſumpſit, vt propter eius inopiam, quamuis diutiùs manere in ciuitate conſtituerat, ſexto tamen die, Roſſetum proficiſci, indè verò per Nilum, Cayrum peruenire neceſſe habuerit. Diſtat autem Roſſetum octo à Cayro milliaribus, vbi extremum Nili brachium verſùs Barbariam in mare influit: per quod è Cayro benè oneratæ naues Roſſetum deferuntur: quandoquidem per canale Alexandriam deductum, nauigia maiora commeare non poſſunt. Septem nihilominus Nili brachijs, in ſuis alueis permanentibus, maioribus Dzermis commodè nauigatur; præcipuè tamen duobus, quorum

Alexãdriæ dulcis aquæ defectus.

rum vnum Damiatam, alterum Roſſetum ducit, etiam maiores & oneratæ naues rectè deferuntur, quòd duo hæc oſtia latiora ſint & profundiora. Roſſeto, maritima nauigatione, Alexandriam vſque, circiter decem milliaria numerantur. Quoniam eadem die noua Luna Septembris oriri debebat, Ianiczeri, quorum tres habebam, & nautæ Arabes viginti, integram diem à cibo abſtinebant, Nouilunium ſub occaſum Solis accuratiſsimè obſeruantes: quod cùm videre non poſſent, petiuerunt à nobis, vt Lunam exorientem ipſis indicaremus: quam paulò poſt, vbi magis tenebræ inualuerant, aſpeximus. Nam cùm tertia eſſet ab eius ortu dies, difficulter dignoſci poterat. Viſam tamen, mox eis denunciauimus: qui, cùm nobis gratias hilariter egiſſent, Luna conſpecta, defixis in eam oculis, & manibus expanſis, precationum ſuarum cæremonias inchoârunt. Poſteà ſtatim carnes, piſces, & quicquid illis apponebatur, comedebant: totamque noctem ſedentes cibis infarciebantur dum illuceſſeret, aſſerentes interdiu comedere peccatum eſſe, nocte non item: & vt Alexandriæ vidimus, opulentiores & primarij, vſque ad meridiem ſomnũ protrahunt: indè Moſchæas precum fundendarũ cauſſa, frequentant: quod dum fit, è ſummitate turris vexillum maius appenditur (Alexandriæ ex ſerico violaceo proſtabat) vix per quartam horæ partẽ; quod finitis precationibus ſtatim demittitur. Sic quilibet redit ad propria, poſt occaſum Solis, cibum ſumpturus. Vtq; nobis Chriſtiani noſtrates, qui Cayri habitant, retulerunt; cùm hora comedendi appropinquat, paulò ante Solis occaſũ, quibus id negotij incumbit, cum tympanis per Ciuitatem diſcurrunt, ſubindè vociferantes, licitum iam eſſe comedere, bibere, & quæuis minùs honeſta operari. Alexandriæ tamen, eiuſmodi cum tympano proclamationes non audiui.

Ecce Turcarum ieiunia.

Quattuor

19. Quattuor circiter noſtra milliaria progreſsi, inter ruinas amplißimorum Palatiorum, & palmarum dactyliferarum, vtramque aluei ripam præcingentium, ſole iam exoriente, peruenimus ad portam Ciuitatis Alexandrinæ, quæ ante Alexandri Magni tempora, vocabatur Racaſta, & abeſt ab ipſa Ciuitate, quarta milliaris parte, vbi è canali in terram deſcenditur. Significaui de aduentu meo ſtatim illis, cum quibus iam antè Cayri notitiam contraxeram, qui cùm aduenilſent, conſcenſis aſinis, verſùs Citatem profecti ſumus. Non longè à porta Vrbis ad ſiniſtram in monte ſublimi, eſt columna Pompeij, elegans & mirabilis. Baſis cui inſiſtit, eſt alta cubitos ſexdecim, habens in qualibet quadranguli parte, cubitos nouem. Columna ipſa in rotundum ex ipſo lapide formata, habet ſexaginta cubitorum altitudinem: latitudinem verò tantam, quantam homines quattuor panſis bracchijs complecti poſſent. Capitellum cum abaco quadrangulari, decem cubitos altum. Tota itaque columna cum ſuis membris, ad altitudinem octuaginta ſex cubitorum conſurgit. Color marmoris eſt cinereus, qui in ipſa columna ad rubedinem vergit, adeò vt baſis, & Capitellum diuerſi generis eſſe videantur. Mirum qua ratione lapides tanti ponderis, in montem adeò altum pertrahi, & pertracti erigi potuerint. Narrant Hiſtorici, qualiter à Iulio Cæſare erecta, & cur Pompeij columna ſit dicta: ego ſuperſedeo.

Alexandria.

Columna Pompeij.

In ipſo portæ Ciuitatis ingreſſu, Turcæ perluſtrabant ſi quid mercium haberemus. Sed cùm Hebræus interpres, quem Conſul Venetus iſthic alit, nobiſcum eſſet, dixit res noſtras in Scapha eſſe, quæ aſinis impoſitæ nos ſequerentur. Quamobrem idem cum ſeruitoribus meis ibidem remanſit; dum vectigal perſolueretur. Nec enim à mercibus tantùm, ſed à minutiſsimis quibuſque rebus, & à pecunia ipſa, Alexandriæ teloneũ numerare oportet.

Ego intereà ad Caruaseriam seu Contubernium Venetorum profectus, ibidem diuerti. Prandio sumpto iui ad videndum portum, cum mercatore Veneto mihi noto Hieronymo Vitali, qui, cùm notitiam haberet cum Turcico Capitaneo, qui paulò ante aduentum meum, Rhodo cum decem Triremibus Alexandriam appulerat, voluit cum eo colloqui. Petiui itaque vt me pro socio secum acciperet, quò triremem huius Capitanei, qui primus post Occhialum habebatur, videre possem, qualiter sit milite, & bellicis tormentis instructa. Nec enim aliter, quàm sub mercatoris specie eò patebat accessus, Turcis id sedulò cauentibus. Conscensa igitur nauicula, deuenimus ad triremem. Capitaneus tum præsens non adfuit, in ciuitatem profectus. Expectabamus dum veniret, plusquàm dimidiam horam. Triremis erat elegans, tota deaurata, minor tamen quàm quibus Christiani vtuntur. Turcicæ namque omnes sunt minores. Serui omnes erant Christiani, quini ad remum alligati, vsq; ad mediam nauis arborem, deindè tantùm quaterni. Homines ad bellum apti vix quadraginta, torméta bellica satis multa. Cùm rediјsset Capitaneus, postulauit à mercatore, vt pannos diuersorum colorum de quolibet per quinque frusta, ex Europa illi procuraret. Deindè iussit nobis dari, vuæ Rhodiæ racemos, qui tantæ erant magnitudinis, vt ad tres vlnæ partes extenderentur. Grana verò singula talia, qualia pruna solent apud nos esse. Facta Capitaneo reuerentia, conscensa nauicula rediјmus ad littus, & indè ad Ciuitatem, cùm iam Sol in occasum vergeret.

Rhodiј racemi notabilis magnitudinis.

Inter admiranda, quæ in hunc vsque diem habet Alexandria, est amplissima & spaciosissima antè portum maris area: quam cùm arte factam scribant Historici (Pharus enim Insula olim vocabatur) non est cur pluribus

Area portus Alexādrini.

ribus agam. Apparet enim humana industria, magno ſumptu, & artificio paratam. Quoniam autem in Ciuitate, vt inferiùs dicetur, aër eſt minùs ſalubris, in hac area incolæ libentiùs ædificia conſtruunt: quin & Sengiacchus ibidem habitat: vndè ciuitas deſolata, maioribus etiam ruinis oppletur: quandoquidem ſuburbia ſecuriùs inhabitantur.

Cauſſa aduentus Triremium fuit, quòd deducebant tres miniſtros Aſſan Baſſæ, qui anteà Cayri cum poteſtate verſabatur, nempè Cancellarium, Notarium, & Secretarium: qui Conſtantinopoli Rhodum, indè Alexandriam miſsi, poſteà per Nilum, deferebantur Cayrum, vt ibidem ex illis ſupplicium ſumeretur, quòd ij auctores exercendæ crudelitatis eſſent, qua prædictus Baſſa prouinciales auariſsimè depeculabatur. Id quomodo ſit actum, breuiter commemorare, operæ pretium eſt. Aſſanus hic Baſſa Eunuchus, cùm non paruo tempore Cayri verſaretur, valdè mercatores expilabat, quod & in hanc vſque diem videre licet: quandoquidem propter eius in explebilem auaritiam, merces ex Indijs & Mecha, non importabantur. Ne autem loco, ſuæ cupiditati peropportuno, decedere iuberetur, maxima munera matri & vxori Cæſaris Amurathi clam ſubmittebat. illi verò qui ab ipſo opprimebantur, propter loci diſtantiam, & difficilem ad aures principis aditum, quem Baſſa ſtudioſè procurabat, de iniurijs illatis conqueri Cæſari non poterant. Hic idem Baſſa cùm intellexiſſet, Æthiopem illum, qui balſami curam gerebat, non contemnendam vim pecuniæ habere, eundem abſque aliqua culpa in carcerem coniecit, & vt de pecunia fateretur, queſtionibus adeò crudeliter in eum deſæuijt, vt paulò poſt moreretur: quo mortuo, cùm inſpector deeſſet, balſami quoque liquor ibidem deperijt, prout ſuperiùs meminimus.

Aſſan Baſſæ miniſtri ſupplicio affecti.

Aſsani Baſſæ auaritia.

Erat

Erat & alius Æthyops mercator ditiſsimus, quem ipſemet vidi. Hunc, confićto crimine, carceri mancipauit, & miſerrimè afflixit, vt merces, quæ ducentis aureorum millibus æſtimabantur, illi, redimendo vitam, tradere cogeretur: quæ res licet parùm veriſimilis videatur, vnū hominem tam grauem mulćtam deponere potuiſſe, & eò magis, homuncione viſo, qui cydari tantùm & bombycina interula tećtus, nudis pedibus obambularet: ſed cùm palatium Cayri tam elegans habeat, quod etiam vidi, vt ſumptu & ſplendore, cum primario illo, quod me inſpexiſſe iam anteà ſcripſi, non obſcurè certare poſsit; affirmant conſtanter omnes, eum tam incredibilem mulćtam Baſſæ depoſuiſſe. Cùm igitur is de tanto ſuo infortunio paſsim conquereretur, quidā illi ſuaſit, vt Conſtantinopolim profećtus, de tam inſigni iniuria ad Cæſarem referret. Deterrebat mercatorem à ſuſcipiendo itinere, & eius longitudo, & periculi metus; ad extremum dixiſſe fertur; Ego quidem non ibo Conſtantinopolim, ſed libenter reliquorum omnium bonorum meorum impendium faciā, dummodò Imperator Aſſanum Baſſam capite mulćtare velit. Tùm conſultor: da mihi, inquit, pecuniam: ego quod cupis breui tibi effećtum dabo. Fertur igitur ſeptuaginta Cecchinorum millia Conſtantinopolim miſiſſe. Pro ſeptuaginta millibus empti ſunt lapides precioſi Cæſari pro honorario tribuendi. Viginti millia Baſſæ Viſiro donata: quibus cùm iam ſibi apud illum facilem aditum conciliaſſet, dixit ſe itidem pro Cæſare munus luculentum habere, & quòd eidem prætere a, rationem conquirendi, non contemnendi theſauri, eſſet indicaturus. Eum itaque Cæſar ad ſe accerſiri iuſsit: qui ingreſſus, lapides precioſos eidem obtulit, inter quos fuit Diamas valoris oćtodecim millium ſcutatorum, quem ego Venetijs Anno oćtuageſimo vidi apud mercatorem, qui anno ſequenti eundem Conſtantinopolim tranſmi-

ſerat,

ſerat, & emptus pro Cæſare dicebatur. Eodem tempore conqueſtus eſt de Aſſano Baſſa, oſtendens iam à multo tempore eum ditiores quoſq; expilare: vndè ingentẽ pecuniæ vim comparârit. Vlciſceretur miſerorum iniurias, deprædatorem caſtigaret, pecuniamq; illius omnẽ fiſco ſuo attribueret. Placuit ea res Cæſari: & profectionem in Cayrum Imbraimo Baſſæ iniunxit, filiam ſuam in matrimonium eidem daturum pollicitus. Litteras inſuper ad Aſſanum dedit, mandans eidem, quamprimùm Cayrum Imbraïmus perueniret, vt Aſſanus caput propriũ Imperatori tranſmitteret. Litteras eiuſmodi Cæſar manu propria ſcribere conſueuit, quas ſerico vel raſo nigro inuolutas mittit. Imbraimus Imperatoria mandata delaturus, in viam ſe ſtatim dedit. Intereà mater & vxor Cæſaris, poſtquã didicerũt qua de cauſſa Imbraimus Alexandriam proficiſceretur, conſiderantes cum illarum cliente malè actum iri, per curſus publicos magnis itineribus illi ſignificârunt cauſſam aduentus Imbraimi, hortatæque ſunt, vt eo non exſpectato, quamprimùm Alexandriam adpelleret, ſtatim Conſtantinopolim verſùs, cum theſauris ſuis proficiſceretur. Se interim curaturas, vt iram Cæſaris aliqua ratione mitigare poſsint. Antequam igitur Imbraimus cum triginta ſex triremibus Alexandriam perueniſſet, Aſſan præmonitus, iter cum duobus hominum millibus adornare cœpit: quod cùm Cayro, ſignificatum Imbraimo fuiſſet, Aſſanumque aduentus ſui cauſſam ignorare arbitraretur, ſcripſit illi vt ne ſe loco moueret. Habere namque ſe quædam ardua Cæſaris negotia, quæ ſibi cum illo communicanda eſſent. Sed Aſſanus ſibi præcauens, ſe cum ſuis omnibus iam in viam dederat. Nec niſi quarto decimo, ab ipſius abitu, die (non enim citiùs poterat) Imbraimus Cayrum peruenit. Scripſit tamen Alexandriâ Conſtantinopolim, Aſſanum Cayro profugiſſe.

Mater

Mater verò cum vxore Cæſaris de reconcilianda gratia diligenter laborabant,& res iam eò deducta ferebatur,vt theſauros, qui ad duos milliones cum dimidio æſtimabantur, Cæſari traderet, eiuſdemque gratiæ & fidei ſeſe totum permitteret. Tandem in Arce carceri mancipatus,ibidem non multò poſt, fractis clàm laqueo ceruicibus, iuſtas auaritiæ pœnas dedit. Miniſtros autem eius prædictos Cayrum deferri præceptum, vt ibi gratum extremi ſupplicij ſpectaculum,populo exhiberent.

Obeliſcus porphyreus Alexandriæ.

Vidi obeliſcum quadrangularem in ciuitate, qui eſt ex lapide rubeo porphyrite, characteres Hieroglyphicos inſculptos vndique habens. Eſt cumprimis elegans & altus, licet inferior eius pars, terra ſit cooperta, quadraginta cubitis tamen aut circiter, adhuc eminet: Latitudo ad terrã cuiuſlibet anguli, ſex vel paulo plus vlnas complectitur. Non procul ab eius latere,verſùs mare, extant ſub terra non parua veſtigia elegãtis palatij magno ſumptu olim exædificati. Nam parietes marmoreis tabulis tecti, ſimilibus columnis ſuſtentantur. Erat & aliud palatium ſuperius, ſed totum iam eſt demolitum. Subterraneum illud, etſi ruderibus oppletum, forma tamen eius benè internoſcitur. Sub ipſo Ciuitatis muro,& eius rotunda quadam turri, extant itidem elegantes marmoreæ habitationes, ſub quibus & alia ampla & pulcherrima ædificia conſpiciuntur, in quibus nonnulli Cleopatram habitaſſe volunt,quæ ſibi vltrò mortem conſciuit.

Montes Ciuitatis Alexãdrinæ.

21\. Conſcendi duos montes, qui ſunt in ipſa ciuitate, ſatis altos. In primo eſt Turris excubiarum non adeò alta, ex qua tot vexilla minora explicantur,quotquot naues portum ingrediuntur. Alter mons eſt eminentior Roſſetum verſùs, ex quo ciuitas ipſa optimè conſpicitur, & vſque ad muros Vrbis extenditur. Subtus ſunt peramplæ palatiorum elegantiorum ruinæ, in quibus pulcherrimi marmoris copia reperitur. Hoc ipſo die, & poſteà ſæpiùs,

sæpiùs, in longa & principali ciuitatis platea, vidi carcerem in quo S. Catharina detinebatur. Est paruus & depressus fornix: à quo non procul distant duæ altæ & crassæ columnæ, ex rubeo & integro marmore excisæ, inter quas dicta Virgo Sancta martyrij coronam percepit.

S. Catharinæ Carcer & martyrij locus.

In eadem platea longa & eius medio, quà Rossetum itur, est lapis quadrangularis, in quo S. Marcus Euangelista Alexandrinus Episcopus, capite fuit plexus. Locum hunc ipsimet Turcæ habent in veneratione: ob idque lapis eiusmodi, alia petra latiore ex industria parata contegitur, ne martyrij huius Sancti viri locus, quem genuinum esse affirmant, pedibus prætereuntium conculcetur.

22. Visitaui Ecclesiam S. Marci, quæ non procul ab Obelisco distat. Est parua, & obscura, quam Cophtæ seu Chaldæi obtinent. Eundo ad altare maius ad dextram, est fornix perangust⁹ sub alio altari: vbi post martyrium, multo tempore corpus S. Marci repositum iacuit, donec à Venetis clàm surreptum (cuius rei recordatione, Cophtę pręnominati, magno dolore & pudore afficiuntur) Venetias delatum est: de quo cùm extet Historia, ego scribere prætermitto.

25. Sengiachus Alexandrinus, Ciuitatem est ingressus: qui ab Imbraimo Bassa accersitus, è Cayro redierat. Habuit equites viginti, pedites Ianiczeros totidem. Reliqui dies perlustrandæ ciuitati sunt impensi, quam pulcherrimis fuisse ornatam ædificijs apparet, quorum vastæ ruinæ supra & subtus terram conspiciuntur. Nunc omnia sunt desolata. Meo quidem iudicio, vix quinta Ciuitatis pars, sparsim tamen, ab hominibus incolitur. Balneum nihilominùs est hîc amplum & elegans, à Solymanno Cæsare magnis sumptibus exædificatum, in quo nos quandoque abluebamus. Ex Palatijs subterraneis facilè liquet, antiquitùs aliam ciuitatem sub terra constitutam fuisse: in

Balneum Solymanni Alexãdriæ

Alexãdriæ Subterranea Ciuit.

qua æſtatis tempore,vitandi caloris cauſſa incolæ habitabant; hyeme verò ad ſuperiores manſiones commigrabant. Ex multis ſubterraneis habitationibus, nunc Ciſternæ ſunt paratæ, in quibus ex Nilo aqua conſeruatur, quæ per Canale in Ciuitatem deriuatur. Sunt quædam Ciſternæ publicæ; quædam in priuatorum ædibus exædificatæ: in quibus aqua per totum annum pro vſu domeſtico ſeruatur: quæ ſi quando deficit, vt antè dictum eſt, nouem milliaribus,per mare,Roſſetto aduehitur.

Alexandrinus aër inſalubris & cauſſa. Aër Alexandriæ à Menſe Maio, vſque ad primas Autumni pluuias (habentur enim hîc pluuiæ, & meo tempore parua quædam die vigeſima ſeptima Septembris decidit) inſalubris,& propemodum peſtilens eſt. Quamobrem primarij ciues, & negotiatores illis diebus ab vrbe diſcedunt: nonnulli in ſuburbio ad maris portum commigrant. Qui verò in Ciuitate degunt, ſunt ſemper pallidi, & ægris colore perſimiles. Cauſſam mali aëris, quidam ad palatia illa ſubterranea referunt: quæ deſolata & humida varia ſerpentum & reptilium genera copioſè producunt. Humiditas igitur reptilium fœtori & veneno (ſunt enim in Ægypto paſsim reptilia venenoſa) permiſta, aërem inficit. *Mareotis palus.* Nonnulli paludem Mareotidem, ſeu Aræpoten, quæ vno & dimidio milliari abeſt à Ciuitate,cauſſam mali exiſtimant: in quam cùm Nilus ſordes omnes, ex agris & campis, qui ſunt ab illa Alexandriæ parte, collectas exoneret, multaque venenoſa animalia comportet, ſpirantes per totam æſtatem Etheſiæ (quem ventum Caurum vel Maeſtrum vocant Itali) aërem putredine corruptum, in Ciuitatem propellunt; quoadvſq; pluuiæ ſuperueniant, quæ vento ſalubriore aſpirante, peſtiferas illas exhalationes diſsipent & amoueant. Lacus ſiuè paludis huiuſmodi meminerunt, qui res Alexandri Magni ſcriptis conſignarunt.

Sed

Sed quæcunque tandem caussa sit, constat pessimum hic aërem esse, noctu præsertim: quamobrem fenestræ tabulis benè claudi & obstrui solent, ne aër in conclaue nociuus penetret, alioquin vita periculo exponitur: id quod & per me aliquoties deprehensum est. Nam statim vt quid, vel ad modicum, domo nocte prodibat, illicò capitis immensum dolorem & debilitatem totius corporis contrahebat. Quamobrem incolæ ipsi, nocturni aëris deuitandi caussa, diligenter pannis quibusdam se, caput præsertim, inuoluunt.

Alexādriæ Turcis imminere periculū, & terrā S. à Christianis occupatum iri.

Illud quoque hic obiter annotandum, vndè cæcitas paganorum deprehendi possit. Habent Turcæ in Prognosticis (valdè enim magiæ, & superstitiosis obseruationibus sunt dediti) Terram Sanctam in potestatem Christianorum redactum iri, die Veneris, scilicet feria sexta, vbi in suas Moschæas ad deuotionem conuenerint. Quamobrem Damasci, vbi Palæstina principium sumit, feria sexta, noctu diligens adhibetur custodia; & ciuitas vna hora, quàm cæteris diebus, maturiùs clauditur. Arcem Hierosolymitanam, de qua superiùs, nullus Christianorum ingredi permittitur: immò eam vel à longè contemplari, non satis tutum. Et quoniam in suis vanis augurijs habent, per Alexandriam Christianos ad occupandam terram Sanctam transituros; veterem portum (qui à nouo, vt dictum est, & Historici attestantur, iniectione terræ ab Antonio separatus est) vel minimæ Christianorum naues ingredi prohibentur: quòd per eundē, quamuis propter cautes & scopulos sit periculosus, Christianos irruptionem facturos persuasum habeant. Adhæc cùm feria sexta, quòd circa meridiem fit, Moschęas ingrediuntur; contubernia seu Caruaseras Christianorum (quorum duo habent Veneti, Galli vnum, Genuenses, Ragusæi, cæteræq; Europeæ nationes) deforis suis serraturis claudunt. Ad quod munus, deputatos habent mi-

niſtros, qui ſingulis ferijs ſextis, nos per mediam horam, tantum enim illorum ſuperſtitioſa deuotio durat, claudebant. Chriſtiani quoque ijſdem diebus & hora, per ciuitatē non obambulant,ſed ad ſua domicilia antequam claudantur, ſe maturè conferunt; ne in quā ſuſpicionem deueniant,vnde illis periculū creari poſsit. Noctu quoq; prædicta contubernia à Turcis obſerantur,ne calumniari poſsint Chriſtianos,conuenticula facere vel aliquid moliri. Studioſè namque cauſſas perueſtigant, quibus mulctas emungere poſsint. In ipſis etiam Caruaſeris ſemper eſt aliqua Turcarum cuſtodia, quæ obſeruet, nihil tale Chriſtianos moliri, vnde calumnia ſtrui poſsit. Mos hic ab antiquo,propter maiorem negotiantium ſecuritatem,Alexandriæ receptus,diligenter obſeruatur.

Alexādriæ negotiatorū frequētia.

Quandoquidem ciuitatem hanc, vt nobiliſsimum Orientis emporium , non pauci accuratè deſcripſerunt, ego diutiùs hîc immorari nolo , illud vnum addam ; ex omnibus Chriſtianorum nationibus,maximam hominū, diuerſorumque nauigiorum hîc frequentiam reperiri. Erant meo tempore quindecim ſpectandæ magnitudinis Galeones,quorum vnus mille quingenta dolia capiebat. Alterum ſimilem cum centum cechinorum millibus, duæ Meliteniſum triremes, in poteſtatem redegerunt, non procul ab Alexandria.Vnus itidem , proſpero vento adiutus , impetum duarum ſimilium triremium euaſit, ictu tormentorum bellicorum valde perforatus. Nam quattuor Meliteniſum triremes, duos Galeones inuaſerant.

Bis in æſtate ſimilium Galeonum carauanā,quæ quandoque vicinas naues comprehendit , Conſtantinopoli Alexandriam appellere ſolet. Galeones autem eiuſmodi ad Conſtantinopolitanos mercatores pertinent,qui merces quidem paucas, pecuniæ autem non contemnendam vim aduehunt,pro qua orizam,ſaccarum,triticum,dactylos,

los, & alias merces, quæ Mecha & ex Arabia felici Cayrũ importantur, in magna copia coëmunt. Nam etsi Constantinopolis sit in loco fertili sita, maiore tamen ex parte, quæ ad victum pertinent, ab Ægypto mutuatur. Prima vice Galeones eiusmodi Constantinopoli mense Martio soluunt, in Iunio reuertuntur; altera vice mense Augusto prodeunt; sub finem verò Octobris redeunt. Semper autem, siuè Alexandriam, siue Constantinopolim petant, tempus obseruant, vt vento prospero, Rhodum primò adnauigent; indè habita itidem temporis ratione, quò volunt cursum instituunt, & mira celeritate absoluunt. Propter securitatem verò, Turcarum Triremes, quæ in Arcipelago versantur, sex & viginti circiter, eosdẽ Galeones deducunt. Cùm essem Alexandriæ, Generalis Occhiali, cũ eiusmodi Triremibus indies exspectabatur. Iam enim Galeones vela facere debebant, nisi quòd tempus exspectabant, futuræ tempestatis metu, quam signis quibusdã nauticis præuidebant, & nos nauigando, vt dicetur paulò post, experti sum᷒. Duo igitur Galeones prædicti, quorũ vnũ Melitenses prehenderant, seorsim ab illis, qui à triremibus deducebãtur, nauigabant; quòd Rhodo tardius discesserant, in tormentorum bellicorũ copia, spem reponentes. Et certè si ventũ propitiũ habuissent, non erat cur à Melitensibus sibi metuerent. Vbi verò nauis oneraria vento caret, etiamsi validissima sit, tribus, vel duobus etiã, triremibus resistere non potest. Illa igitur vna, vento adiuta, periculũ euasit. Quattuor ante meũ inde discessum diebus, trecentæ Dzermæ cum tritico simul appulerant: è quibus frumentum eiusmodi, in Galeones qui erant in portu, comportabatur.

Constantinopolis ab Ægypto victũ mutuatur.

Nec illud prætermittendum, portum Alexandrinum eo priuilegio gaudere (cuius immunitatem etiam nunc Turcæ, limitatè tamen, conseruant) vt liberum sit quibusuis, etiam inimicis nauibus, illum ingredi & egredi cùm adlibuerit. Hispani tamen huic concessioni non

Alexandrini portus priuilegiũ.

 fidunt,

fidunt, nec eorum naues huc commeant. Florentinæ naues portum nihilominus frequentabant, in quo tutum receptum habebant; sed cùm ad viginti milliaria in altum mare processissent, Turcarum triremes illis occurrerũt, & vnam cœperunt, duæ vel tres reliquæ fuga sunt elapsæ. Eas ideò Turcæ infestabant, quòd triremes S. Stephani Florentinæ, excursiones maritimas facientes, non exigua damna Turcis inferre soleant: quod etiam paulò ante quàm Cyprum appulissem acciderat, vt suo loco dictum est. Excursiones istæ eiusmodi propè sunt, quales nostrates Cosacchi in campos effusi, exercere consueuerunt: quibus si res feliciter successerit, bene est; sin minùs damnum vel interitum non magni æstimant.

Portus Alexandrinus, est valdè capax & apertus; ideoq; hyeme parùm securas habet stationes. Quamobrem, naues Turcicæ, vt & Galeones supradicti, apud Arcem maiorem subsistunt, quæ est ad dextram in ipso portus ingressu; ibi enim rupes in mare procurrunt, quæ venti violentiam cohibent. Est in extremitate vna satis alta, quæ propter diducta in ipso vertice cornua, garyophilus vocatur. Ad hanc naues vento adactæ sæpiùs alliduntur, quandoquidem versùs arcem alteram, quæ in portus ingressu ad leuam est posita, accessus propter rupes minùs tutus est. Sed & in medio quoq; portu non desunt scopuli, qui naues sæpiùs dissipant, & tranquillo ac sereno mari è superioribus locis facilè conspiciuntur. Arx ab arce iusto distat spacio: naues tamen per medium ingredientes, ab vtraq; missilibus tormentorum globis attingi possunt: quo argumento quanta sit port⁹ in ipso ostio latitudo, facilè deprehendi potest. Arx, quæ est ad dextrã, magna satis & munita est: altera ad leuam minor est, & quòd scopulis pluribus sit præcincta, artificiosam munitionem non habet. Circa portum veterem, quem Christianis ingredi nefas est, duo sunt parua propugnacula;

Garyophili rupes Alexandria.

vnum

vnum versùs ciuitatem, versùs mare alterum, non procul ab Arsenali, quod huic eidem portui adiacet Triremes hîc stationem habent: quorum quattuor tantùm pro custodia portus Alexandrini, meo tempore erant, neque satis benè, vidimus enim sæpiùs, instructæ.

Erat Cayri Ianiczerus quidam mediocriter canis aspersus, natione Heluetus: qui ante triginta annos in quodam Italiæ littore à Pyratis captus, seruitute adactus, Machometismum susceperat. Is libenter mihi ibidem in Cayro inseruiebat, de pecuniaria mercede non adeò sollicitus, dummodò cibo, quem parcè sumebat, vinum adijceretur, quo se asiduè ingurgitabat. Nam in tanta hominum multitudine, non facilè vitium hoc deprehendebatur: nec tanta, vt alibi, fit in illud animaduersio. Totum namque hoc negotium ab ipso Bassa dependet: qui si sobrius fuerit, in ebrios inquirit eosque castigat; si verò libenter & ipse vinum bibat, in peccantes pœnam hoc nomine non extendit. Conscientia igitur Ianiczerus ille stimulatus, clàm petiuit, vt in Europam abduceretur, & hac intentione Alexandriam nobiscum venerat. Vndè antequam solueremus, diebus aliquot, cum ijs, qui rerum ibidem vsum habebant, consilia communicabam, qualiter iste miser iuuandus, & educendus foret. Nam palàm simile quid attentare non licet, occultè verò perpetrare, plena res periculi, propter exploratores, qui diligentiùs obseruant, num eædem illæ res quæ ad portum deferuntur, in nauim inferantur: insuper & nauem è portu iam iã soluturã, liberũ est illis ingredi, & euoluere: in qua si Turcam educi repertum fuerit; & nauis cum mercib⁹ fisco adiudicatur, & omnes qui in eadẽ fuerint, absq; omni remedio, in perpetuã seruitutẽ abducuntur, ex religionis ipsorum præscripto. Quamobrem nullus suadebat, vt in tantum periculum hominis istius caussa, me conijcerẽ: cui cùm hoc renunciassemus, flebat miser ille nobis

Heluetus Ianiczer⁹.

Vini vsus apud Turcas à Bassis depẽdet.

Christianos Turcas factos educẽdi ex Turcia difficultas.

nobis valedicens tenerrimè: & mihi lachrymas excuſsit, qui libenter ea in re gratificaturus illi eram. Habebam autem ibidem & duos Italos, quorum vnus Aſcanius erat, ex territorio Romano, in littore quodam à Pyratis abreptus, Anno primo Pontificatus Pij eius nominis Quinti: qui cùm in ſeruitute per decemſeptem annos apud Sengiacchum quendam verſatus fuiſſet, quorum quindecim in triremibus exegerat, precio ſe in libertatē vindicare conabatur, ad quod perſoluendum, cùm illi reſiduum deeſſet, petiuit id à me ſuppleri. Alter fuit Andreas Siculus piſcator, per celoces Barbaria excurrentes, ibidem in Sicilia captus; quem centum & aliquot Scutatis aureis redemi, cùm decem & aliquot annos in carcere delitescens, iam canitiem contraxiſſet. Vtque Aſcanius ille vir bonus & pius; ſic iſte peſsimus & impius fuit. Nam in mari nauigans, ſemper blaſphemabat; & adeò terribilem ferocemque ſe oſtentabat, vt palàm iactare non dubitârit, quamprimùm, inquiens, in Siciliam rediero (habebat autem vxorem & liberos) ſi vxorem alteri nuptam inuenero, eandem ſtatim poſt ſalutationem, cum liberis & ſecundo marito interficiam. Cumq; eum hoc nomine reprehenderemus, indigniſsimè ferebat. Duos itidem alios egregios iuuenes Italos redemi, quos Cayri reliqui, vt eos Conſul Marianus in Italiam remitteret. Nec enim rationibus meis expedire iudicabant aliqui, ſi innoteſceret, tot me ſimul redemptos circumducere: vndè veriſimiliter conijci potuiſſet, nos multum pecuniæ habere. Hi, tanquam Chriſtiani, poterant omnes redimi in Cayro, conſenſu tamen Baſſæ accedente, qui emolumentum etiam indè percipit. Nam is qui precium ſerui redempti percipit, aliquid etiam Baſſæ contribuere tenetur, à quo litteræ patentes eliberatis dantur: alioquin è portu Alexandrino non dimitterentur, Cæterùm huic, qui Machometiſmum profeſſus eſt, diſcedere non liberum;

Chriſtiani ab auctore redempti à Turcica ſeruitute.

rum; nisi clàm, quod cum maximo periculo coniunctum anteà diximus.

Pridiè quàm Alexandria discederem, venit ad me Italus quidam Ioannes, cum duobus alijs, qui mercatoribus inseruiebant, loquebatur Hispanicè satis expeditè, prouolutus ad pedes orauit, vt eum à seruitute Turcica redimerem. Erat autem is ex vna triremium, quæ semper sunt in portu propter custodiam. Deferebat compedes, vt serui solent, miseriam suam enarrabat: dicebat se esse Chyrurgum, & in rebus ad medicinam spectantibus satis benè versatum, promittebat se fore fidelem, & meū perpetuū seruum, dummodò à Turcarum iugo, triremi prę-sertim, eliberaretur. Professio medica, qua se imbutum iactitabat, non tanti apud me erat, vt mihi, quod postulabat, persuaderet, maximè quod iam haberem Chyrurgum bonum Antonium Genuensem Italum, quem in locum demortui assumpserā; nec tutum videbatur, homini ignoto curā valetudinis concredere. Sed calamitas tamē & miseria ipsius me permouit, vt eū redimerē. Et quoniā habebā Leopardos, Capricornos, cæteraq; animaliū & auium exoticarū genera, eorū curam eidē in naui demandaui. Benè se gessit, coactus, nempè quamdiu fuit in mari. Sed posteaquā Cretam perueni, duas hebdomadas commoratus, vbi res nonnullas furto abstulisset, profugit; quod non nisi quarto die à meis compertum est. Et quoniam minutiora quædā desiderabantur, inter familiares meos, res mihi sensim innotuit. Nam cum quattuor meis in palatio Ducis habitabam; cæteri in monasterio S. Francisci erant. Quamuis non vrgerem, missi sunt, qui eū perquirerent. Mihi quidē satis erat, quòd à Turcis eliberatū, ad Christianos aduexissem. Repert⁹ tandē est, ex illa parte montis Idæ versùs Barbariam: & mirum cur se eò contulerit, vndè exitum nullum habiturus erat: quidnam in animo haberet, non constabat. Comprehensum, vole-

bant extremo ſupplicio afficere. Sed eum etiam de nouo non ſolùm à morte, ſed à triremi eliberaui, ad quam omninò condemnandus erat. Duplici namque dolore conflictari me oportebat; tùm ob mortem hominis, tùm quòd per me centum aureis redemptus, laqueo ſuſpendendus erat. Reſtituit igitur ea,quæ meis furto abſtulerat: pecuniæ modicum quid conſumpſerat. Denuò mihi volebat inſeruire: ſed reieci. Conſcenſo deindè Galeono nouo,qui in Italiam expediebatur, abijt: nec quid poſteà cum illo ſit actum, intelligere potui.

Chriſtiani redemptitij à Turcis rarò bonæ frugis.

Mercator quidã Venetus,qui Cayri multis annis manſit,non dubitanter affirmauit,quòd redemptitij iſti,vix ad aliquam bonam frugem perueniunt. Quòd equidem ſciret,ad duo millia ſeruorum eiuſmodi fuiſſe liberata, ſuo tempore: è tanto numero vix quinquaginta vel ſexaginta bonos euaſiſſe; reliqui furabantur, latrocinia, & cœdes perpetrabant:vndè & extremo ſupplicio affecti fuêre. Nonnulli ex illis,quod horrendum eſt,in libertatem vindicati,impio Machometo nomina dedêre. Id quod valdè probabile eſt. Nam non habentes vndè viuerent, neque modum ad ſuos in Europam redeundi inuenientes, deguſtata libertate,ne iterum in ſeruitutem deuenirent, hac ratione ſibi proſpectum voluerunt. Adducebat etiam idem,morales,at non Catholicas rationes. Quem Deus, inquit, in ſeruitute & captiuitate verſari permiſerit, is faciliùs à peccatis abſtinebit. Sed rationes eiuſmodi ſubſiſtere non poſſunt;quandoquidem de captiuorum liberatione diuerſum exſtat Chriſti ſaluatoris præceptum.

Animalia multa & varia reperiuntur Alexandriæ venalia: quorum & ego aliqua cöemeram, & mecũ in Europã adduxerã. Leopardos duos, glires Pharaonis duos, quorũ ſimiles per ędes priuatorũ Alexandriæ,& per campos,præſertim in Syria,multos videre ſæpiꝰ contigit. Felẽ zibetum odoriferũ producentẽ, quã,cùm eſſem Tripoli, curaue-

curaueram Apameæ pro me emi. Cynocephalos marem & fœminam, pilo subrubeo, à cæteris diuerso: fœmella, quoties puer aliquis paruus aut fœmina occurrebat, statim eosdem morsu petebat: viris adultioribus parcebat. Simiolos varij generis decem & aliquot, quorum bona potior pars aquis obacta, cùm apud Insulam Carpathos tempestate iactaremur. Psyttacos etiam elegantes habebam. Capricornos tres eduxeram; quorum duo in mari exspirârunt. Animal hoc incredibili pedum pernicitate plurimùm valet, qua per asperrimas rupes, licet pedes graciles cumprimis habeat, cum spectantium admiratione, dexterrimè vtitur.

Est & altilium genus in maxima copia circa Alexandriam, illi non absimile, quas Pardvas vocamus, quæ volare non possunt, sed adeò velociter currunt vt à canibus prehendi nulla ratione posint, nisi in retia præparata incidant. Cibo alio non vtuntur, præterquam glareis ex arena depromptis. Est auis præpinguis & optimi delicatique saporis, sed ad vescendum valdè periculosa si recens sit. Nam vbi aliquoties ex eo genere aliquis comederit, moritur. Caussa rei adfertur, quòd cùm alites eiusmodi lapillis pro cibo vtantur, vbi ijsdem aliquis intemperanter vescitur, in hydropisim incidit, atq; ita mortem sibi accelerat. Deplumatæ igitur sale primùm asperguntur, & per noctem ita aspersæ asseruantur: posteà assantur, & in acetum imponuntur: quo maceratæ valdè sapidæ & salubres redduntur. Idem fit & cum alijs paruis auiculis, similibus nostris quas Cize dicimus. Volant & sunt pingues. Harum in Cypro etiam habetur copia: sed aceto similiter macerari debent. Qui Arabiam felicem peragrârunt, narrant Parduas eiusmodi ibidem reperiri. Nonnulli easdem illas esse volunt, Iudæis in deserto cælitùs missas, quas sacra scriptura cothurnices appellat.

Circa montem Horeb in territorio Sinai, manna quo-

Manna mõtis Sinai. que veluti in Calabria prouenit, minùs tamen candida, ad rubedinem vergens. Vidi eandem in Cayro, quæ etiam vim purgandi habet. Talem è cœlo Iudæis datam affirmant nonnulli: vtrumque tamen comprobare non poſſunt.

Strutiones & eorum venatio. In deſerto illo arenoſo, verſùs mare rubrum, ingens habetur Strutionum multitudo: quos Arabes conſpicati, quandoque in modum coronæ à longè cingunt, & in vnum globum coactos, inuadunt, & occidunt. Sed quoniam Arabes carnes non comedunt, nec pennas, quarum ingentem vim mercatores aliâs diſtrahunt, facilè diuendere poſſunt, rariùs eiuſmodi venationes exercent, cùm vix indè lucri aliquid, laſsitudinem verò equorum notabilem reportent. Nam ſtrutio celerrimè currit, alarum beneficio adiutus: vt apud nos maiores illæ aues, quas Dropy dicimus, facere ſolent currentes antequàm altiùs euolent.

Dromedarij, & eorum celeritas. Cùm ſpectaremus Cayri Turcarum certamen equeſtre, quod vt ſuperiùs diximus, ſingulis Hebdomadis die Iouis à prandio, exercitationis cauſſa inſtituitur, venit eò Æthyops nudus inſidens Dromedario. Cameli genus id cumprimis expeditum, paſſu gradarij adeò celeriter currens, vt equus etiam citatiore greſſu, illum æquare non poſsit. Hic per poſtas, vt vocant, Mecha aduenerat. Curſus autem ratio talis adhibetur, vt quinta decima die Mecha Cayrum perueniatur. Curſor vnus dromedario per continuos quinque dies inſidens proficiſcitur: rurſus alius alium dromedarium conſcendit, & quinque alios dies progreditur: tandem tertius, quinto itidem die, tertio iumento vectus, Cayrum defertur. Idem profectionis ſeu curſus publici mos, Cayro Mecham redeuntibus obſeruatur. Curſor vicem ſuam obiturus, tantum comedit, quantum in quinque dies ſufficiat, nec cibum alium præterquàm paucos Dactylos, ſecum defert. Panis

etiam

etiam nullus reperitur in illis locis desertis arenosis, & petrosis: sed nec aqua, nisi quinto demum die. Dromedarius quoq;, aquæ potum in sextum vsque diem diferre potest: cibus eius pastilli è farina triticea confecti, quos non adeò multos cursor deferre potest, ideoque parcè illum reficit. Aquam nec in suos quidem vsus circumfert: quam etsi haberet, Dromedario danda non esset. Nam vt quidam affirmant, ego non ausim, si in vase aliquo deferretur, eam odoratu deprehenderet, sitimque statim contraheret, propter quam, præfixam quinq; dierum itineris continuationem prosequi non posset. Quies illi perquàm exigua. Nam per viginti quattuor horas, ter tantùm subsistit cursor propter opus naturæ. Dromedarius eundo, vrinam emittit. Cùm descendendum est, baccilo pedes percutit sessor, atq; ita dromedarius in terram procumbens, descendendi facultatem illi commodam præbet, qua modicum vsus, cœptum iter prosequitur.

Arabiæ desertæ incolarũ victꝰ.

Incolæ Arabiæ desertæ, nunquam pane aut carnibus, sed dactylis tantùm vescuntur. Lacte caprino valdè salubri sustentantur. Aqua illis potus est. Atque hac de caussa vitam producunt, & plerumque centesimum ætatis annum attingunt. Valetudine prospera vtuntur, forma sunt corporis egregia. Equis pro pabulo carnes caprinas offerunt; quas primò in sole desiccant, & deindè in minuta frustula concisas, equis præbent: quæ & magnum nutrimentum vescentibus administrant, & paruo negocio in capsula coriacea, equo alligata, per deserta loca, circumferuntur: de quibus si tantum sumatur, quantum duo pugilli capere possunt, id per viginti quattuor horas, vni equo pro pabulo affatim sufficit. Carnes insuper eiusmodi, sitim equis non excitant, in illa aquæ periuria, eosque validos & agiles conseruant: quos à teneris ita educant incolæ, vt non nisi, ad no-

Equi carnes comedentes.

ad nonum diem, materna ſugant vbera, poſtea lac illis camelorum apponitur, ne materno debiles efficiantur. Ita & formam naturalem cumprimis elegantem retinent; & vires cameli, eorum lacte hauſto, acquirunt: quod etiam à ſiti mirificè præſeruat, cùm in partibus illis aqua, theſauri inſtar, æſtimetur. Cùm inhabitantibus Cayrum & Alexandriam narraremus, nos Europæos vbique aquâ abundare; reſpondebant, nos immortales haberi poſſe, qui aqua recenti & dulci ſemper abundaremus. Cùm Cayri panem illis obtuliſſemus, quem illi chops vocant, eo veſci recuſabant; ſed panno inuolutum aſſeruantes, dicebant ſe ad ſuos perferre velle, vt oſtenderent quid nos manducaremus: quòd ſi panem itidem & illi manducarent, eos facilè morituros. Vidi & Alexandriæ vnum Dromedarium, cui Arabs Roſſeto adueniens inſidebat. Boni velocis gradarij paſſum habet animal hoc, & ad iter accelerandum plurimùm valet. Sella namque illi imponi poteſt; cùm vnum tantùm gibbum habeat, non duos; vt cæteri cameli, qui onera deferunt.

Reliquis Septembris diebus, quæ in Ciuitate, extra, & ad portum digna viſu occurrebant inſpiciebam. Neq; enim diſcedere celeriùs potuimus, propter Sengiacchū, qui à noſtris quattuor nauibus, quæ ſimul vela facere cōſtituerant, multum pecuniæ exigebat. Conuenerunt ad extremum cum illo mercatores, non exigua ſumma illi numerata: cumque ventus eſſet contrarius, non niſi nona die Octobris indè ſoluere potuimus.

OCTOBER.

NOna die Octobris conſcendimus Saitiam noſtrā nauem, hora circiter decimaquinta: decima verò ſexta è portu promouimus. Sub veſperam 9.

hora

hora vigesima tertia, littus Barbariæ conspiciebatur. Die insequenti nihil continentis apparebat, quem non nisi, die decimaseptima Mensis eiusdem, manè tandem conspeximus. Quattuor simul vno eodemq; die naues è portu soluerunt. Vna fuit Gallica nostra maior, quæ primò Siciliam, indè Massiliam petebat. Hæc parum aberat, quin portum egrediendo ad scopulum seu rupem Garyophili allideretur. Nam vela, citiùs quã in hoc portu oportuit, sunt expansa, vento inter Boream & Aquilonem acriter spirante, quem Itali Græco Tramontana vocant. Vix decem cubitorum tractu nauis aberat à periculo. Iamque voces periclitantium, miserabiliter clamantiũ audiebantur. Nauis enim gubernator, rerum peritus, periculosè decumbebat, qui verò vices eius gerebant, minùs cautos in præternauigando scopulo periculosissimo, se præstiterant. Altera nauis Galeon Perasto vocabatur; in qua ego nauigare debebam. Sed quoniam eius Patronus, alia naui pro se empta, nautas peritiores in eam transtulerat, illa verò multùm onerata, nullibi diuertere debebat, dissuadebant aliqui ne me eidem committerem. In Galeone hoc quòd mercatores erant prædiuites, Capitaneo honorariũ dederũt & effecerũt, vt duę Turcicę triremes è portu eosdem in altũ extraherent, Posteà nauis hæc tempestate Cyprũ delàta est. Tertia nauis erat patroni, qui rectaVenetias cursum dirigebat. Hanc itidẽ vna Triremis Turcica, extra portũ deducebat. Quarta nauis, eart nostra Saitia Gallica non adeò magna, quã conduxi, vt me Cretæ exponeret, quòd indè Triremibus in Europã deferri poterã, per ditiones Venetorũ, in quibus etiã subsistere commodũ erat, si propter instantẽ hyemẽ, nauigatio periculosior inci deret maximè, quòd cùm prius isthic essem, multorũ notitiam mihi conciliauerim. Conuenerã cum nauclero, vt me in portu deserto, qui nunc Callolimioni vocatur, cuius etiam Diuus Lucas meminit, exponeret, propter ipsius

Callolimioni portus.

Actor. 27.

ipſius commoditatem, & quòd minùs ab Alexándria diſtet: tùm quòd in Arcipelagum ingredi, ad exponendum me in aliquo portu non auderet; quòd iam hyems appropinquaret: neque ex mari Mediterraneo, eò vela dirigere tutum eſſet. Sed omnia hæc poſtea fuêre inuerſa. 15. Nam die quindecima Octobris, circa vigeſimam ſecundam horam, tempeſtas atrox conſurgens, quattuor haſce naues, quæ eundem curſum tenere debuerant, per mare hinc indè diſiecit, noſtram præcipuè Saitiam, quæ minor cæteris erat, terribilem in modum ventis iactitauit; donec circa medium noctis S. Germanus nobis illuxit, quem hac eadem nocte ſexies vidimus, atque ita tempeſtas conquieſceret. Die inſequenti etiam iam adueſperaſcente, ventus validiſsimus ſuperueniens, nos tota nocte in maximũ periculum coniecit. Die verò decimaſeptima, paulò antè vigeſimam ſecundam horam, adeò procelloſus turbo nos concutiebat, vt ſpem euadendi omnem abijceremus. Nam duo venti contrarij Africus & Aquilo, (Italicè Garbino & Græco) inuicem horrendum in modum depræliantes, validiſsimo flatu & imbre, nauem adeò in gyrum verſabant & in ima deprimebant, vt fluctus intumeſcentes, ſuperior arboris pars attingeret. Euacuabamus nauẽ quantum licuit, lapides videlicet eijciendo, cùm nullæ nobis eſſent merces: ſed neque propter turbinis violentiam ea res adiumento nobis fuit, cùm nihilominus fluctus in nauem tanto impetu inſilirent, vt iam iam ab illis abſorbendi videremur. Cumque nox eſſet obſcuriſsima, & tonitrua ac fulgura ſubindè terribiliter coruſcarent, viderunt nautæ Inſulam geminis rupibus in altum conſurgentem: qua viſa exiſtimabant nautæ nos in Arcipelagum delatos ad Inſulas duas deſertas, quæ non adeò mágno interuallo à ſe diſiunctæ, paſsim Diuoniæ appellantur. Cùm igitur in extrema neceſsitate ſe conſtitutos viderent, quòd Saitia parua eſſet, depoſitis velis, in medium nauem

16. 17.

Tempeſtas atrox.

Diuoniæ Inſulæ.

nauem deducere satagebant, vt in tam atroci tempestate, sibi quacunque tandem ratione consulere possent, naui inter duas Insulas constituta, vbi minùs à ventis impeteretur. Cumque iam non procul indè abessemus, singulari quadam diuina ordinatione, nauta, ex summo nauis malo, quòd coruscationes perseuerarent, animaduertit, vnam tantùm esse Insulam, quæ propter duas rupes eminentes, duarum illarum, inter quas nauem adducere constitutum erat, similitudinem exprimebat. Quamobrem velis omnibus demissis, vnum tantùm appensum remansit, Trinchiettum vocant, vt Insulam præternauigare liceret. Cæterùm cùm iam Saitia vi tempestatis, propemodum demergeretur, & ventorum violentia concussa ita rimis fatisceret, vt assiduè aquam è sentina exhaurire fuerit necesse; nauarchus omni præsidio destitutus, palàm enunciauit, nullam spem salutis reliquam superesse, & nos naufragio ibidem perituros. Quo tristi nuncio, quilibet de anima sua sollicitus, Deo sese permittens, extremam horam exspectabat. Intereà plùs quàm media nocte transacta, S. Germani sydus conspeximus, statimque Aquilo impetum aliquantùm remisit, vt Africus iam validiùs Saitiam propelleret, quæ hac ratione Insulam præterijt. Septies nobis S. Germanus apparuit, & ad vicem quamlibet, Aquilonis vehementia magis ac magis imminuebatur: atque ita dies appropinquare cœpit: cumque illuxisset, deprehendimus, Insulam, ad quam vela direxeramus, fuisse Casso dictam, totam desertam & rupibus arduis horridam: quam si attigissemus, in scopulos & cautes nobis incidendum cum extremo periculo erat, qui noctu videri & vitari propter fluctus consurgentes haud poterant: iuga tantùm præcelsarum rupium, per coruscationes, aspectui sese offerebant. Die 18. decimaoctaua conspeximus Insulam Rhodum: & per integram hanc diem, & noctis partem, maximo vento

S. Germani sydus.

Insula Casso.

Rhodus Insula.

iactati sumus: qui S. Germano apparente statim conquieuit, & noctis residuum, tranquillitas occupauit. Sequentem diem totam oberrando consumpsimus inter Rhodum & Carpathum Insulam (Italis Scarpanto) in qua Palladem natã & educatam Poëtæ fabulantur. Cumq;, nauclerus situm loci perspectum non haberet, appropinquare, naufragium timens, non audebat: donec vesperi in quodam promontorio ignes Insulani accenderent (moris enim est, vbi incolæ nauem erraticam conspexerint, igne suscitato nautis signum dare, quo loco, tuto accedere posśint) quibus visis tota ferè nocte Insulæ oras legebamus. Circa horam quartam noctis, densiśsima nube, absque pluuia, prorepente, S. Germanus comparuit: statimque & ventus cessauit, & nox serena esse cœpit.

Carpathos

Sunt nonnulli qui affirmant, cùm naturalis sit eius luminis prouenientis caussa, illud non apparere, nisi quãdo pluit. Itaque hic annotandum putaui, etiamsi hoc tempore nulla fuerat pluuia, lumen tamen hoc resplenduisse, & ventum subitò consedisse.

Mane vigesima Octobris, accedentes ad Insulam, paruum portum tenuimus, anteà dictum Portum Agata, qui minores tantùm naues admittit. Fixis anchoris, rimas nauis obstruere, & pice obducere cœpimus, affirmantibus nautis, si per duas horas tempestate iactata fuisset, nauem Saitiam vnà nobiscũ fuisse intereturam. Descendentes in littus, victui necessaria à Græcis coëminus. Nam pulli gallinacei quos habebam⁹, fluctibus in naui suffocati fuerũt. quamuis hæc Insula Turcarũ sit, & Capitaneũ eiusdẽ gentis habeat, Græci tamẽ homines, vt & in cæteris Arcipelagi Insulis, arua & vineas excolunt. Turcæ verò, de commeatu prouisi, in præsidijs Arcium se continent, nullibiq; Græcorũ metu prodeũt. Cùm verò pendendi tributi tempus aduenerit, aliquot Triremes cum Ianiczeris Insulas eiusmodi accedunt, & ab incolis census exigunt, Oppida aliquot exigua in hac Insula, ad latus conspiciebantur, ad quæ tamẽ naues non accedunt, cùm portu careant.

20.

Portus Agata.

Turcæ à Græcis vasallis sibi cauent.

Ab

Ab eo loco, vbi descenderamus, non procul aberat villula Lare dicta.

21\. Die sequenti manè, cùm Aquilo seu Græco potiùs, insurgere cœpisset, cui obstaculum nullum erat oppositũ, extractis anchoris, mare ingressi sumus, credentes nos rectà Cretam delatum iri. Sed vento denuò mutato, hac & 22. insequenti vigesima secunda Octobris die, circa Insulam Casso prædictam ventos inaniter captabamus. Tandem 23. vigesima tertia die manè Cretam appulimus, ad Promontorium Salomonis, antiquitùs Samnium: de quo in Actis S. Lucas. In monte, iusto interuallo, est Turricula, in qua excubiæ propter pyratas aguntur. Quamprimùm anchoras iecimus, relatum nobis fuit, quòd vno die antè, Saitia illa, quæ nobiscum Alexandria soluerat, indè versùs Siciliam discesserat; tempestate quoque eò delata, & satis conquassata, vt rimas quoque obducere nautæ fuerint coacti. Nauarchus verò, qui æger Alexandria discesserat, in mari mortem accelerauit, & hic in littore sepultus est. Hæc eadem Saitia, quòd non procul Venetorũ Ciuitas Sitia abesset, ad littus accedens, indicauit me eò venturũ. Antonius namque Barochi mercator hac de caussa ad Gubernatorem, quem isthic Rectorem vocant, accesserat. Itaque aduentus meus exspectabatur.

Creta secũda vice. Cap. 27.

Quoniam sæpiùs commemoratum est, Saitias naues ventorum impetu conquassatas propemodum interijsse, nemini mirum id videri debet. Certum etenim & comprobatum est, nauigia, quæ vel vetustate, vel artificum incuria, debilitatem aliquam incurrerunt, exorto turbine, fluctibus grauiter contundi solere: eoque tempore in præsentissimo periculo versari. Nam vbi nauis in arenam, vel scopulum impegerit, ex littore propinquo, faciliùs enatandi subsidium ministratur, & tabularũ confractarum natatu, multi euadunt Sed naue in alto mari dissipata, quæ euadendi ratio? Etiamsi quis tabulæ adhæserit, flu-

rit,fluctibus à turbine agitatis, opprimitur; vel vbi à terra remotior est, fame & frigore moritur.

Anton. Veneti nauigatio.

Antonius hic, cuius suprà meminimus, multas orbis partes peragrauit. Nam bis in Orientali India fuit, rerum illarum partiũ vsum non mediocrẽ consequutus. Vtraq; vice Apamæa, ad Euphratem primùm peruenit: indè secundo flumine ad mare Persicum, anteà Eleatiff dictum, delatus, posteà ad Ormus & Goam peruenit. Cayrum tandẽ per mare rubrum reuertebatur: expositus ad Ciuitatem Tur, quę ad littus eiusdem maris eo in loco sita est, vbi Iudęi fugiendo Pharaonẽ, sicco pede mare trãsierunt. In eius secunda peregrinatione fuit captus à Bassa, qui curam gerebat maris rubri, quod infrà positũ est, antequam ad fines, vbi Fœlix Arabia incipit, perueniatur. In eo nauigatio Christianis est interdicta: in quam à Turcis maximè inquiritur. Nam non procul à Mecha nauigatur (cùm mare cumprimis angustum sit, cuius vtrunq; littus maiori ex parte nauigantibus apparet) & quæ naues ex India Orientali adueniunt, eo deflectere solent. Antonius tamen isthic non fuit, quòd eius nauis rectũ cursum propitio vento tenens, locum hunc præternauigauit. Narrauit is quòd Bassa prædictus ab eo valorẽ decem millium ducatorum, in varijs mercibus perceperit; præsertim in lapidibus, qui in certis illarũ regionũ animalibus reperiũtur, nec hactenus in partibus nostris visebãtur: & in vnionib⁹ ac margaritis preciosis. Captũ Bassa ille, qui de principalioribus non erat, secũ Cayrum perduxit, eumque ad Carceres Imbraimi, tanquã supremi Ægypti Gubernatoris, tradidit: vndè Consulis Veneti (quoniã Venetus erat Antonius, fide interposita eliberatus, nostro tempore facultatẽ in Europam redeundi impetrauit. Nauigatio autem eius, in Hispaniam erat potissimùm instituta, quandoquidem Catholici Regis iussu, quod etiam ipse non diffitebatur, peregrinationem hanc obeundam susceperat,

Tur Ciuitas ad mare rubrum

Mare Rubrum Christianis non licet nauigare.

rat, vt quænam per mare rubrum nauigandi commoditas, & quod nauigationis emolumentum, ediſceret. Vir hic fuit mihi apprimè notus: à quo multa, quæ ad naturam & mores nationum, quas peragrauit, pertinebant, edidici. Sed quandoquidem ea ſcriptorum induſtriâ ſunt euulgata, non eſt, quòd in his immoremur. Poſteaquam domum redijſſem, plures ab eodem litteras, partim ex Hiſpania, partim ex Italia ſcriptas accepi: in quarum vltima ſignificauit, ſe in Syriam, & indè in Indias Orientales iam tertio nauigationem inſtituere.

Factum autem eſt ſingulari Diuinæ gratiæ beneficio, quòd dum circa Rhodum & in faucibus Arcipelagi, oberraremus, in claſſem Turcicam, cui Occhialius præerat, non incidimus. Nam vigintiquinque triremes è nigroponte Rhodum verſùs velificabant, quibus obuias naues diripere non eſt inſolitum. Quoniam tamen Saitia hæc Gallica fuit, cum quibus Turcæ ſocietatem colunt, poterat mitius aliquid ab hoſtibus exſpectari: ſed vel pecuniæ numeratione vel captiuitate res tranſacta procul dubiò fuiſſet: quod itidem paulò antè ipſi Galli ſunt experti, prout nauarchus Gallus nobis retulit. Euaſimus itaque per Dei gratiam manus impij Occhialij, qui valdè tunc exacerbatus erat, quòd Veneti Melitenſium milites illi tradere nolebant, quos cum duabus triremibus non ita pridem in poteſtatem redactos, Corcyram perduxerant. Eos Occhialius inſequebatur: cumque ſeptem Venetæ triremes indè Cretam reuerterentur, vbi cuſtodiam Philippo Paſqualigo præſidente poſuerãt, Occhialius in portu Nauarino præſtolabatur, vt eos adoriri poſſet: qua de re, cùm Zacyntho triremes Venetæ notitiam accepiſſent, denuò Corcyram ſunt reuerſæ, cùm reſiſtere ſe non poſſe viderent Occhialio, qui ex viginti quinq; ordinarijs delectu habito, decem octo triremes benè inſtructas habebat.

Occhialius pyrata.

Sed vbi vidit, conſilium ſibi præmeditatum non ſuccedere, in furias actus, obuios quoſque invadere decreuit, Cæſarem veritus, quòd parum cautè egiſſet. Incidit igitur in aliquot mercatorum Chriſtianorum naues, quas, hominibus in captiuitatem abductis, in poteſtatem redegit. Euaſimus itaque, Deo opitulante, manus ipſius, qui Carpatho, verſùs Rhodum curſum tenebat; nos verò à Rhodo itidem vehebamur. Mirabantur omnes Inſulani, quòd Occhialium obuium non habuimus.

S. Germanus tempeſtatum ſedator.

Si cui mira vel impoſsibilia videbuntur, quæ hîc de Sancto Germano à me ſcripta ſunt, me vera retuliſſe quilibet affirmabit, qui nauigando in periculoſas tempeſtates incidit. Nullus enim eſt, qui hæc non oculis aſpiciat, in extremo procellarum irruentium periculo conſtitutus. Siuè igitur S. Germanus, vt multi credunt, periclitantibus appareat: ſiuè à naturali cauſſa, quod plerique autumant, luminis eius ratio proficiſcatur, ego temerè affirmare non auſim. Illud certiſsimum eſt, lumen hoc nauigantibus apparere: quod non ſolùm ego, ſed & omnes, qui mecum erant in naui, toties vidi, quoties me vidiſſe ſuperiùs annotaui. Apparet autem ſpecie Syderis lucentis, vel accenſæ facis, interdum plùs, interdum minùs coruſcans. Fit quandoque ſplendor eius planè lucidus & albicans veluti ſtella: Conſidet ſæpè vel in medio arboris, vel alibi, ſemper tamen æditiore in loco. Si quis attingere velit, ſurſùm mox eleuatur & refugit. Frequentiùs tamen in ipſa arboris ſummitate, & cruce, quæ ibidē defigi ſolet, conſidet, permanens eodem in loco quantū temporis in recitanda Oratione Dominica conſumeretur: quandoque per dimidiam quadrantis horæ partem, quandoque quadrantem integrum luceſcit. Sed in magna illa tempeſtate per dimidiam horam durauit, in modum accenſæ candelæ ardens. Vbi apparuerit, certum & indubitatum eſt, ventum notabiliter ſubſidere: & quò

frequen-

frequentiùs emicuerit, eò magis ac magis turbinem diminui. Vndè ad ipſius ortum, homines ab interitu tuti, certam ſpem ſalutis concipiunt: quod pluribus exemplis confirmari poſſet. Illud quoque nautæ affirmabant, quòd pluribus nauibus in vna eademque tempeſtate ſimul conſtitutio in quibus ſydus eiuſmodi conſpiciebatur, eæ euaſerunt; in quibus non, naufragio perierunt. Narrarunt ijdem quoque, quando duo ſydera coniunctim apparent, quod raro admodũ fit, nauem omninò interituram. Cùm autem duo fuerint, dicunt ſpectra ſeu Dæmones eſſe, qui nunquam vniformem ſed geminatam ſpeciem in apparendo retinent. Quæ de Caſtore & Polluce ſcriptores Ethnici tradunt, ea non attingo: quæ verò hîc adiunxi, ea ex fida eorum relatione accepi, qui naufragijs eiuſmodi præſentes interfuerunt.

Sed nec illud hîc prætermittendum putaui, quòd nautæ certò ſe didiſſe aſſeuerabant. Quacumq; in naue Mumia fuerit deportata, eam vel in maximum periculũ adduci, vel certiſsimũ naufragium ſubire oportere. Quamobrem diligenter admonentur ij, qui res in nauem inferunt, ne Mumiam ſecum accipiant: cuius rei ea redditur ratio. Quandoquidem Mumiæ, Ethnicorũ ſunt cadauera, in quibus idola, vt dictũ eſt ſuperiùs, reconduntur: dubiũ non eſt, quin in cura & poteſtate Dæmonum, prout & animæ ipſorum, ſunt conſtituta: qui nunquam ab eis, etiamſi de loco in locum transferantur, recedere ſolent. Cùm Cayri in antrum, vbi eiuſmodi cadauera ſunt condita, me demiſiſſem, duo integra corpora, vt iam diximus, maris & fœminæ precio empta acceperam; eodem modo, prout ibi aſſeruabantur, inuoluta: quæ vt commodiùs deferri poſſent, quodlibet in tres partes diuulſum, in capſas maiores ex corticibus arborũ ſiccatis confectas, imponendũ curaui: ita vt ſex eiuſmodi capſas Mumia refertas haberem: in ſeptima verò erant idola fictilia ijſdẽ illis corporibꝰ copulari ſolita. Cũ igitur de periculo depor-

Mumia in naui deportata tempeſtatem ciet.

deportationis ex nautis intellexissem, consului negotiatores mihi notos quid mihi agendum suaderent, & num vera essent, quæ nautæ dicerent. Multi affirmabant rem ita se habere: multi pro fabulis hæc ducebant, affirmantes, quòd ipsimet in Italiam sæpissimè Mumias per mare deportârunt, neq; tamen in vllum periculum hoc nomine inciderunt. Persuasione igitur illorum adductus decreui corpora hæc mecum asportare, vt in Europa ostenderem, qua ratione condita reperiantur, maximè quòd ad partes nostras, à quodam integra delata fuisse, nunquam antea intellexeram. Quamobrem nihil ea de re cum Nauclero communicans, septem capsas illas Mumiarum, cum rebus alijs, in nauem inferri iussi. Sed parùm abfuit, quin statim in magnas difficultates incidissem. Nam cùm Turcæ, res meas inspecturi in Alexandria, nos conuenissent, vt teloneum ab illis persolueremus, habebant in comitatu Iudæum, qui eorum interpres & Notarius fuerat. Hic quoniam Christianis vtcunq; fauebat, quòd Christianorũ merces assiduè pertractaret, à quibus non parùm emolumenti, & honoraria frequentiora percipiebat, cùm in capsis mumiam repositam animaduertisset, statim easdem capsas claudi, & funiculis ligari præcepit, & Turcis quibus vinum propinabamus retulit, nos in capsis illis nihil aliud habere, præterquam cochlearum testas, & conchas quales in maris littore legi solent: cuius relationi fidem Turcæ adhibuerunt, quòd & eorum minister esset, & quòd è conclaui, in quo vinũ hauriebant, pedem efferre minùs festinarent. Caussa, cur Mumias Turcæ prohibent efferri, hæc esse perhibetur. Quandoquidem ipsi Magicis superstitionibus valdè sunt addicti, persuasum habent, Christianos eiusmodi Ethnicorum cadaueribus ad Magiam abuti. Verentur itaq; ne per incantationes aliquas damnum ipsis & eorum ditionibus, facilè non recuperandum, inferant: idq; diligenter præca-

Mumias cur Turcæ efferri prohibent.

præcauent. Difficulter igitur integra Mumia extrahitur à mercatoribus: qui clàm & minutatim eiusmodi merces auehere solent. Iudæo itaque illi bonum honorarium dedi: qui si Turcis de Mumia aperuisset, non paruum discrimen nobis imminebat, quod ingenti aliqua pecuniæ summa redimendum erat. Cùm itaque priori tempestate iactaremur, nullus nostrum de Mumia hac meminerat. Erat mecum in eadem naui Sacerdos Polonus Simon Albimontanus, qui patentes Regis Stephani litteras habebat, & Sepulchrum Dominicum visitauerat. Eum primùm Hierosolyma reuertens, Tripoli videram, & denuò Cypri cùm in Ægyptum proficiscerer, obuium habui; qui Hierosolymam tendebat. Postremò venit Alexandriam Sabbatho hora vigesima: ego verò sequenti die circiter quindecimam horam nauem conscenderam. Hic igitur cùm pecunia destitutus esset in extera regione, nec consilium reperiret quidnam agere deberet, petiuit à me vt illi opem ferrem; quod potui, non inuitus eidem obtuli. Sed cùm animaduerterem, illum breui ad necessitatem redactum iri; nec, visitatione S. Sepulchri absoluta, quid in Ægypto faceret, caussam esse: instante eo vt eum mecum in partes Christianorum reducerem, acquieui libenter: quòd eum bonum virum & pium Sacerdotem viderem, & meum quoque popularem, cui deesse non liceret. Hic de Mumiæ cadaueribus hisce nullam planè notitiam habuit. Nam antè quàm Alexandriam peruenisset triduô, res meæ in nauem illatæ erant; ipse interim in ciuitate degens, venti & nauigationis commoditatem opperiebar. Cùm igitur in priori tempestate versaremur, sacerdos hic preces Horarias recitans, conquerebatur duo sibi spectra magnum impedimentũ adferre, & quocunque tandem loco in naui cõsisteret, semper eum comitari. Hæc cùm primùm audiremus, mirabamur: postea verò (vt hominibus inusitatum non est,

Spectra duo Simoni Presb. apparent.

eſt, in communi calamitate, ad fortuitos proximi caſus, riſu potiùs quàm compaſsione commoueri) rem in iocum vertimus, tempeſtate ſedata, exiſtimantes has imaginationes, è metu proueniſſe, vt plerunque nauigantibus in periculis, obijci ſolent. Sed cùm in altera tempeſtate, denuò de ſpectris eiuſmodi vehementer conquereretur, aſſerens, ſe virum & mulierem nigram, tali & tali habitu indutos videre: qualem nec mei quidem ſeruitores, duobus tantùm exceptis, in Mumijs illis viderant, nec de illo Sacerdoti indicare poterant, mirari accuratiùs cœpimus. Certiſsimum enim erat, neminem ſeruitorum de cadaueribus iſtis ſciuiſſe, præter duos illos, qui ſecretum hoc nemini proculdubiò, extraneo præſertim, aperuerant. Sed nec tunc quidem Mumia nobis in mentem venerat. Poſtremò totus conturbatus, pallidus, & tremens Sacerdos ad me accurrit, expoſuitque quàm horrendum in modum à ſpectris hiſce, inter orandum, exagitetur, immò laceretur. Tandem incidit mihi, fortè illum hæc pati, occaſione corporum iſtorum Mumiaticorum. Miſi itaque ad Nauarchum, vt inferiorem Saitiæ nauis partem nobis recludi iuberet, cauſſam tamen reticendo. Volebam ſiquidem capſas illas Mumiarum clàm in mare proijcere. Sed Nauarchus reſpondit, ſe id facere non poſſe, propter ingentes fluctus, qui Saitiam operiebant, vt omnes madefieremus. Exſpectaremus modicum, ſtatim nos omnes interituros, nec eſſe cur inferius deſcenderemus, mox in ipſo gurgite futuri. Et videbamus quidem apertè periculum maximum inſtare, ſi nauis aperiretur: ex alia parte Presbyter de ſpectrorum vexatione mirum in modum lamentabatur. Neſciebamus itaque quid nobis agendum eſſet.

Vbi

Vbi verò S.Germanus apparere,& ventus contrârius subsidere cœpit; cùm iam illucesceret, nauem aperiri iussi. Et quamuis,vt paulò superiùs scripsi,apparente eiusmodi sydere, nauis extra periculum esse soleat, spectris nihilominus sacerdoti molestiam inferentibus, septem capsas illas,in mare proijci iussi. Quod vbi factum,Nauarchus statim ad me accurrit, percunctans quidnam abiecissem⁹: nunquid Mumiam? Fassus sum. Expauit illicò vehementer;sed posteà se recolligens, erat recreatus; & certò promittebat, nos tempestatem amplius non habituros. Et non frustrà hæc prædixit. Nam licet apud Insulam Carpathos insurrexerat,minus vehemens tamē fuit,& S.Germano semel apparente, statim cessauit. Dixit mihi postea Nauarchus, quo tempore ad eum mittebam vt nauē aperiret, etiamsi illi dictum fuisset, id propter Mumiam fieri,nunquam tamen aperturum fuisse,propter vndarum insurgentium impetum: & quod iam certò nos interituros credebat,momentum tantum demersionis exspectās. Quærebat & Sacerdos,quidnam in mare proiectum fuisset. Cumq; illi dixissem,maiore etiam timore correptus, tanquam vir Ecclesiasticus arguere me cœpit, quòd Ethnicorum corpora circumferre veritus non fuerim, propter quæ tantum vexationis pertulerit;nec aliam spectrorum apparentium caussam fuisse. Ego reprehensionem boni Sacerdotis grato animo suscepi: ne tamen sinistri aliquid de me suspicaretur,reddidi caussam facti,me Mumiam, cuius in medicinis frequens & necessarius esset vsus,propter iuuandos infirmos asportare voluisse; neque ab Ecclesia prohibitum cuiquam esse, ne Mumiam in partes Christianorum deferret. Cretam cum deuenissemus, quærebat Theologorum de Mumia sententiam: qui docuerunt, eius importationem Christianis non vetari. Atque ita demum, me purgatum & excusatum habuit. Apparuit & hinc,nihil illum de corporibus istis co-

gitaſſe. De quibus, ſi notitiam aliquam habuiſſet, non intermiſiſſet profectò, & metu periculi, & officio Sacerdotali adductus, quin me commoneret: maximè quòd iam nos morituros credebamus, & ipſemet, Orationes in periculo recitari ſolitas, nobis ſubſequentibus, inchoaret.

Neque hæc ideò ſunt hîc à me commemorata, quaſi pro certo comprobare velim, propter Mumiæ corpora, quod multi volunt, naufragia eiuſmodi prouenire: ſed vt doceam, iſta nobis in hac nauigatione contigiſſe. Certè Sacerdos hic valdè pius & vitæ exemplaris fuit. Nam Corcyram vſq; mecum nauigauit. Poſtea cùm ego me in Italiam conferrem, & Tarenti ex naue deſcendiſſem, ipſe cum famulo & rebus meis, in triremi Venetias nauigauit, & aduentum meum ibidem exſpectauit. Poſtea Compoſtellam, voti exſoluendi cauſſa, perrexit: vndè Romam, & deindè in Poloniam redire conſtituerat. Vbicunque mecum loca Chriſtianorum attigit, ſingulis diebus Miſſam deuotiſsimè, cum lachrymarum profuſione, celebrauit. Domi verò minima quæque obſequia, pueris conſueta, cum tanta alacritate obibat; vt admoneri per nos neceſſariò debuerit, ne ſe ad viliſsima culinæ miniſteria, ollarum cacaborumúe ablutionem, vel ſcoparum purgationem demitteret. Admirationi fuit omnibus, tanta pij Sacerdotis huius humilitas.

(Reuerſus eſt in Poloniam, & Cracouiæ in hanc vſq; diem degit, in Eccleſia B. Virginis deſeruiẽs.)

Illud operæ precium fuerit hoc loco inſerere, qualem Sacerdos hic, poſt magnam illam tempeſtatem, qua apud Inſulam Carpathos, cum nobis S. Cermanus ſemel tantum apparuiſſet, iactabamur, viſionem oblatam habuerit, quam ſtatim mihi, qui proximus illi eram, deindè cæteris omnibus reuelauit. Nam cùm in Oratione poſitus eſſet, videbatur ſibi videre, Saitiam noſtram nauem in partes ruptam, & nos per mare natantes demergi. Intereà Beatiſsima

tissima Virgo Maria, pallio suo nos cooperiens, nauis partes recollectas in vnum composuit, & dixit; Ecce in quanto periculo fuistis. Atque ita veluti è somno quodam experrectus se proripuit: quod apertè videbamus. Nam subitò consistens & hinc indè aspiciens, nauem & nos omnes saluos reperit, quos in visione mari iam obrutos crediderat. Hæc obiter hîc annotanda putaui, quæ coràm ipsemet intuitus, & magna ex parte sum expertus. Certum est, si tempestas in duas horas, vt attigimus anteà, protracta fuisset, Saitia vim eius sustinere nulla ratione potuisset: id quod euidenter deindè apparuit, cùm apud Insulam prædictam Carpathos, per continuas viginti quattuor horas, nauem reficere & pice obducere coacti fuimus: quæ adeò vndarum violentia concussa fuit, vt per vices nautæ continuò aquam exhaurire necesse habuerint.

Simoni Presbytero Virgo Beatissima in naufragio apparet.

Cùm igitur ad prædictum Promontorium delati essemus, quod in ipso diluculo fuit (nam noctu eò appropinquare nauta propter scopulos non audebat) iactis anchoris, & Saitia ad rupem longis funibus alligata (fundum enim hîc non adeò stabile, & vel ad modicum ventum anchoræ mouentur: vndè nisi Nauarchus sit peritus, sæpenumerò naues periclitantur, quæ vt tutiorem habeant stationem, funibus prælongis ad rupem alligari nautarum industria solent) statim famulum Sitiam, quæ tribus indè milliaribus distabat, misi, qui Rectori Constantino Rinero de aduentu nostro significaret. Is quoniam iam anteà, vt dictum est, de me certior factus erat, equos, & vltra decem & aliquot equites, qui minores hastas deferre solent, & Stradiottæ vocantur, ad me deducendũ expediuit; qui vesperi vnà cũ famulo venerunt: vndè noctem in Saitia me adhuc ducere oportuit, cumq; conscensis Scaphis me salutassent, & mandata Rectoris

Stradiottæ equites.

expoſuiſſent, vbi Nauarchus didicit quis eſſem, vehementer indoluit, quòd id Alexandriæ reſcire non potuerit. Aliter enim mecum tranſacturus erat. Quis enim noſſe poterat, quæ de nobis facere conſtituiſſet? Animaduerſum enim fuit (an autem hoc in mente habuerit, Deus nouit) niſi maior noſtrum in Saitia (remanſerant etenim mecum etiam Stradiottæ aliquot) numerus fuiſſet, quòd noctu in mare denuò nos abducere cogitabat, vt nos precio redimeremus; vel alias lucri occaſiones, prout & alij facere ſolent, inueſtigaturus fuerat. Sed malum præuidentes, tota nocte diligentem adhibuimus cuſtodiam, perpetuò vigilantes.

24. Manè egreſſus naui, rebus nauicula, quæ venerat, Sitiã præmiſsis, & nauarcho iuxta conuentionem, precio perſoluto, familiaque ipſius donata, ita vt iam contentus remanſerit, equis conſcenſis, verſus Sitiam perrexi. In itinere ad Monaſterium Beatiſsimæ Virginis in quo Græci Monachi habitant, qui locus ſingulari populorum deuotione frequentatur, deſcendi, Deoque gratias egi, quòd nos hactenus incolumes ſeruauerit. Circa meridiem Sitiam perueni, Rectore cum multorum nobiliũ frequentia, obuiam mihi prodeunte: qui cùm me ad domum nobilis cuiuſdam Veneti, ex familia Corneliorum deduxiſſet, & hoſpicij commoditatem ordinaſſet, in Palatium redijt. Sitia enim muro cincta non eſt, ducentas circiter domos tantum habens. Palatium verò gubernatoris anguſtum, munitionem nullam habet. Nam tempore belli omnes ad loca tutiora ſe conferunt: nec niſi propter Iudicia, cùm tractus ſit peramplus, Rector hic manere conſueuit.

25. Manè venit ad me Rector, & me ad Eccleſiam parui Conuentus Sancti Auguſtini deduxit, vbi Miſſam audiuimus. Prandio peracto, viſitaui eundem in Palatio, vbi iudicia quædam exercebat. Patebat indè latior in mare proſpe-

prospectus, vidimusque Saitiam nostram; quæ, vt constituerat, ad aliam Insulæ partem versùs Barbariam cursum tenere propter ventum contrarium non potuit. Mare namque cùm sit hîc magis amplum, securam præbet nauigationem. Saitia verò prope Arcipelagum tendebat, & de nouo in tempestatem incidit, quæ Corcyram vsque delata est.

Hanc ad te tertiam Epistolam hinc scribendam existimaui, quòd verear, ne hîc Cretę, propter tempestates diutiùs mihi sit hærendum, quàm vellem & rationibus meis expediret. Adproperabo tamen Candiam: & quicquid postea fuerit, certiorem te reddere non intermittam. Datum Sitiæ 25. Octobris Anno 1583.

Epistola Quarta.

36. RECtor Sitiensis pluribus nobilibus conuocatis, epulo solenni me excepit in Palatio: quo finito deambulabat hinc indè mecum: cumque paruam quandam Græcorum Ecclesiam præteriremus, incidimus in funebres illius regionis cæremonias, quæ veteribus Ethnicorũ non erant absimiles. Maritum defunctũ vxor sepeliebat; quæ facie vnguib⁹ conscissa, capillos euellens, vestẽ in pectore dilacerans, caput muro allidens, non absq; sanguinis effusione, orbitatem suam miserabiliter deplorabat. Adhibiti sunt etiam precio conducti lamentatores & lamentatrices, qui funus deducentes, eiulatus, & manibus contortis vociferationes inconditas edebant. Mos abominabilis & Christiana professione indignus. Vesperi valedixi Rectori, qui mihi Stradiottas aliquot, qui me deducerent, attribuit; & nobili-

Funebres cæremoniæ Sitiorum.

nobilibus vicinis significauit, vt quocunque diuerterem, me honorificè & luculenter tractarent; quod ab ipsis etiam maxima cum humanitatis testificatione, copiosè factum est.

27. Manè Missa audita, & Diuinissima Eucharistia percepta, antequam plenè illuxisset, discessi pransurus in Turlottha, palatio cuiusdam nobilis, indè per conuallem amœnam & fertilem, pro nocte peruenimus Cauusam, vbi nobilis Venetus ex Cupressi arboribus lucum elegantem, pulcherrimo ordine plantauit, & ad competentem perfectionem deduxit.

28. Perueni Istronam ad locum cuiusdam nobilis peramœnum. Pertransiui Pomeriacum villam benè habitatam. Indè pro nocte, cùm tardior hora esset, diuerti ad Monasteriũ Sancti Antonij de Sumete de Cares, Ordinis Sancti Francisci. Exceptus sum à fratribus perhumaniter, qui, quoniam ex eleemosynis viuunt, fructus varios nobis apposuerunt. Ad dextram propè viam publicam, vidimus Dirapetram, olim Hyrapeam. Ibidem quoque ad dextram, supra littus maris, quod iam non poteramus conspicere, habuimus insigne Venetorum propugnaculũ, Spina longa cognominatum, in rupe exædificatum, quod mari vndique alluitur.

29. Prandio sumpto discessi ex Monasterio per noctaturus in Maglia, villula cuiusdam nobilis, & palatio paruo. Huc Dux Candiæ quendam propinquum suum, cum Secretario, & honesto comitatu præmisit, qui me salutarent, vtque rectà in Palatium diuerterem, inuitarent.

30. Summo manè quattuor ferè antè diem horis discedentes, itinere valdè difficili & saxoso, peruenimus circa meridiem ad Candiæ ciuitatem. Diuerti rectà ad Monasterium Sancti Francisci, Deo humilem gratiarum actionem offerre, ibidemq; manere deliberatum habens: quandoquidem antea quoque hospitium hîc habebam. Sed

Candiæ Ciuitas.

cùm pranſurus cũm eo, ad Ducem acceſsiſſem, omnibus modis vrgebat, vt in Palatium diuerterem. Quamuis autem certis de cauſsis libentiùs in Monaſterio manſiſſem, ad magnam tamen Ducis inſtantiam, qui ſubuerebatur ne inhumanitati ipſius id adſcriberetur, ſi alibi hoſpitium habuiſſem, precibus eius locum dedi, & per quinq; hebdomadas, antequam Caneam, diſceſsiſſem, hoſpitij eius beneficio: vſus ſum.

De ſitu Ciuitatis Candiæ, & munitione eiuſdem, bellicorumq; tormentorum inſigni apparatu, quandoquidē alij perſcripſere, ego ſuperſedeo. Cætera breuiter perſtrinxi, cùm primùm eò aduenìſſem, in Palæſtinam nauigaturus.

NOVEMBER.

7. DIE Septima Nouembris, duodecim Venetæ triremes appulerunt Corcyra: quarum ſeptem erant ad cuſtodiam maris deputatæ, quæ milites Melitenſes à Venetis captos deducebant; quinq; verò erant nouæ, quas illi Arcillas vocant, & in Arſenali aſſeruantur, vt neceſsitate ſuperueniente, vbi opus fuerit, expediri poſsint. Nullibi etenim, præterquam Venetijs triremes ædificantur: & indè vbi vſus poſtulat, emittuntur.

Toto hoc tempore, diligenter & ſæpiùs Ciuitatem perluſtraui. Inſpexi & Arcem portui imminentem: quæ parua quidem, ſed valdè munita eſt, omniaque nauigia portum ingredientia excipit. Maiora bellica tormenta habet plurima.

Nobiles quoque omnes, in magiſtratu conſtituti, ſuis me conuiuijs ſemper adhibebant, humaniſsimè tanquam hoſpitem inuitantes & tractantes. Debebant

mihi ſtatim duæ triremes dari, quæ me in Italiam deportarent, qua de re litteras Reip. Venetæ ad loci huius miniſtros habui: & ex parte negotium fuit determinatum. Sed Capitaneus Triremium, Philippus Paſqualigus exequutionem differebat: cumq; mandatis vrgeretur, loco duarum, vnam mihi triremem aſsignauit Ioannes Diedo: qui, cùm fratrem haberet Caſtellanum in Spina longa, mercimonia olei oliuarum pertractantem, exſpectando ſuum oleum, profectionem differebat; ita vt tardiùs indè diſcedere coactus fuerim, idque cum alijs triremibus, vt inferiùs dicetur.

30 Fui in altiſsimo monte ſuprà Ciuitatem Candiam, vbi eſt paruum Græcorum Monaſterium, ad quod tamen, cùm iã hora tardior eſſet, peruenire nõ potui. Hîc Poetæ fabulantur Iouem ſepultum: & nonnulli affirmant, epitaphij quoſdam Græcos characteres ibidem reperiri, qui vetuſtate ita exoleuerunt, vt diſcerni non poſsint. Georgius Cedrenus ſcribit, inſcriptionem illam, ad eum modum ſe habuiſſe;

HIC SITVS EST PICVS: QVI ET IVPPITER MORTVVS.

DECEMBER.

4. DIE quarta Decembris Miſſa manè audita, diſceſsi ex Candia, à Conſiliarijs & Nobilibus multis honoris cauſſa comitatus. Meridie Telizam, pro nocte Camariotum peruenimus: quæ loca ad nobiles Candiæ pertinent.

5. *Retimum Venetorũ.* Manè Daphnedades, veſperi Retimum attigimus: vbi Conſiliarij, Nobiles, & Capitaneus cum equitibus circiter quinquaginta, obuiam mihi proceſsêre.

Nam

Nam cùm propugnaculum peramplum ſit, plures hic milites alunt Veneti. Diuerti rectà in Arcem, in qua Rectoris munere perfungebatur Angelus Barocius : qui me humaniſsimè excepit, omnibus tormentis bellicis exoneratis. Ciuitas ipſa ſuperioribus bellis, à Turcis exuſtā. Arx, in edita rupe in mare procurrente, exſtructa, vt à cõtinente auulſa videatur. Aſsimilatur ſitui Tyri in Syria Phœnices, niſi quòd locus hic minor eſt.

6. Manè cum Rectore iui ad ſalutandum Epiſcopum, qui Iulius Carara dicebatur. Poſtea Miſſa in Eccleſia audita rediјmus in Arcem vnà cum Epiſcopo. A prandio itinere permoleſto, iam tardè, peruenimus ad locum Piſcopi dictum : vbi eſt villa & palatium dicti Antiſtitis, quo procurante, ibidem per noctem ſuſtentati & tractati fuimus.

7. Exeundo manè, & relicta ſuprà montem ad dexteram prope mare, altera Dirapetra, olim Hiera Pithna, vbi Nobiles alunt etiam milites aliquos, propter Pyratarum Turcarum incurſiones; peruenimus tribus horis antè veſperam, ad Monaſterium Græcorum S. Ioannis de Patina dictum. Eſt enim Inſula in Arcipelago Pathmus dicta, in qua S. Ioannes Apocalypſim conſcripſit. Multa ſunt eiuſdem ordinis in Græcia Monaſteria, quæ omnia S. Ioannis de Patina vocantur. Non procul à dicto Monaſterio in monte ſublimi, per quem tranſiuimus, viſuntur muri ſatis adhuc integri ex lapide quadrato conſtructi, vbi apparet magnam olim fuiſſe ciuitatem. Prope monaſterium prædictum, quod vno ferè Polonico milliari à dictis murorum ruinis abeſt, habentur ciſternæ magno ſumptu in terra effoſſæ, & muro ſolido ædificatæ, è quibus aqua ad prædictam ciuitatem deferebatur. Mirùm cur ciuitas illa in monte poſita fuerit, vbi nullas habere potuit aquas, quæ tanto interuallo petebantur, è pluuia tantùm collectæ : nec enim ibi ſurgentes habentur. Tota

Monaſterium S. Io. de Patina.

namq; Inſula duo tantùm habet flumina, exigua cymba nauigabilia. Si alicubi fons emergit, is perquàm exiguus, modicas aquas miniſtrat.

Cydonia ſiuè Canea

Quattuor horis antelucanis equitando conſumptis, Caneam, anteà Cydoniа dictam perueni, priuſquàm ciuitas aperiretur: vbi ad vnam & mediam horam mihi fuit exſpectandum. Ideò autem maturiùs veni, ne equitatus mihi cùm pompa occurreret. Porta ciuitatis aperta, ſtatim ad monaſterium S. Nicolai, ordinis Diui Dominici, diuerti. Nam militiæ Præfectus Raphaël Razbonius, vt ad illius palatium deſcenderem, rogabat. Sed quoniam data opera ex Candia diſceſſeram, ne diutiùs in palatio Ducis hærerem; & libertate potiùs gauderem, quàm cæremonijs illis diſtraherer, quas pro ſua humanitate magnas mihi nobilitas illa tota exhibebat; ideò libentiùs in monaſterio potiùs ſubſiſtere decreui. Scripſeram enim Candia fratribus, vt mihi apud ſe locum habitationis concederent: quod libenter fecerũt. Habebant enim cubicula, excipiendis hoſpitibus ſtudioſè præparata, quando honoratiores aliquæ perſonæ eò accederent.

Hoſpitia publica in Græcia nõ habentur.

In Græcia namq; publica diuerſoria non reperiuntur: apud priuatos vel fauore vel pecunia, hoſpitium conquirendum eſt. Venit illicò ad ſalutandum me ciuitatis Rector Ioannes Dominicus Ciconia, cum conſiliarijs Marco Antonio Contarinno & cæteris ex familia Lauredana. Diebus poſtea ſequentibus, pluries ciuitatem perluſtraui. Nam ibi per nouem hebdomadas manſi. Ciuitas eſt valdè munita, cum portu; quem tamen onerariæ naues, propter ſcopulos, ingredi non poſſunt: ſed vno ab hinc milliari noſtro, apud paruam Inſulam, quæ Turlures habet munitionem, tutam habere ſolent ſtationem.

8.

Quandoquidem multi ſcribunt de hac Inſula Creta, Plinius præſertim, quòd olim centum Vrbes habuerit: ego nihil temerè affirmare volo, vt qui eam in tranſitu tantùm viderim, neq; totam ſtudioſè peragrârim. Sed ex frequen-

frequentib9 ruinis apparet, eam plurimas vrbes habuisse: vt valdè verisimile videatur, quod Plini9 scripto tradidit.

Occurrit hoc tempore casus hîc mirabilis. Conspecta fuit à longè maior nauis (quales propter angustiam portus & latentes scopulos huc adpellere non solent) prospero vento rectà versùs portũ ferri. Animaduersum est, eam loci inexpertem; atq; ob cautelam tormenta iam explodi debuerant, cùm ecce, cum omnium spectantium trepidatione & admiratione, salua miraculo quodam, in portum irruit. Erant in ea homines vndecim, qui ignorabant quorsùm deuenissent. Dicebant se nautas esse Siculos, qui Syracusis lignatum vltrà Promontorium quoddam profecti, cùm nauticam pixidem non haberent, vento validissimo abrepti, tribus hebdomadis per mare oberrabant, nescientes planè vbi essent, qui à dieb9 iam octo panem non degustârunt: cumq; se iam fame perituros viderent, (quod etiam ex pallida illorum & ferè emortua facie apparebat) conspecta Insula, versùs illam vela direxisse, quæ etiamsi Turcica fuisset, maluisse in seruitutem abduci, quàm fame contabescere. Nauẽ hanc emit ab illis mercator quidã septingentis scutatis; quam vendere coacti sunt, cum non haberent vndè se sustentarent, nulliq; mortalium in partibus istis noti essent. Mercator magnã difficultatem expertus est, antequam nauem è portu propter cautes & scopulos educere potuisset: illi autẽ, absq; damno aliquo, miraculosè in eum delati sunt. Qui portũ hunc, quam periculosùs sit, considerauerit, vix illi possibilia ista viderentur. Tres ex ijs nautis, eandem, quam & ego, triremim posteà mecum conscenderant.

Nauis Siculorum erratica.

26. Appulit Caramusana nauis ex Insula Milo, & cum ea duo Poloni nobiles, Martinus Lubieniecki, & Petrus Bronievvski: qui declinantes periculum (nam sub illud idem tempus Iacobus Podlodovvski à Turcis fuit interfectus) eò Constantinopoli delati erant, nihil minùs

Podlodouuski Iacob. à Turcis occisus.

minùs cogitantes, quàm vt me hîc inuenirent. Hi,vt Conſtantinopoli faciliore negotio diſcedere poſſent,acceperunt patentes litteras, quas Amurates Tertius Turcarum Imperator mihi tranſmittebat. Cùm etenim Hieroſolymam proficiſcerer, ſcripſeram ex Candia, ſanctæ memoriæ Stephano Poloniæ Regi, petens ab eo, vt mihi eiuſmodi patentes litteras à Turcarum Cæſare obtineret,quarum præſidio,terreſtri itinere ex Syria rectà Conſtantinopolim peruenire poſſem. Et licet contra genium quodammodò meum profectio hæc mea futura erat, quoniam tamen nauigatio, etſi breuis, valetudini meæ fuit contraria,neque credebam me Ægyptum peragraturum, propter immenſos calores, & exercitus,qui, vt anteà innuimus,in Perſiam mittebantur; decreueram, viſendæ etiam Conſtantinopolitanæ Vrbis cauſſa, illâc iter facere. Itaque quòd me Stephanus Rex diligenter commendaret,eiuſmodi patentes litteræ expeditæ,& mihi per dictos Nobiles allatæ fuerunt.

SVLTANVS AMVRATES IMPERATOR.

SPectabilibus, & Præfecturæ Cadiatus dignis ac ſtrenuis Hieroſolyma Conſtantinopolim verſùs, in itinere vbicunque reſidentibus Cadijs, optantes omnium bonorum affluentiam,ſimulq; mittentes hoc excellens mandatũ noſtrum

noſtrū,notū eſſe volumus. Quòd hiſce temporibus ex ditione Regis Poloniæ quidam nomine Petrus Bronyevvski Polon⁹, ante celſitudinē Mtātis noſtræ veniēs, retulit, quòd Lithuaniæ Ducat⁹ Marſchalcus ſupremus, nomine Nicolaus Chriſtophorus Radzivvil, Domin⁹ ſpectabilis, Hieroſolyma ſancta rediēs, cū duodecim perſonis Cōſtātinopolim venire conſtituit, ac propoſuit: & vt vbiq́; in itinere, in diuerſorijs, lociſq́;, quocūq́; cōuerſari & ſubſiſtere voluerit, ipſi⁹ perſona, cū famulis, equis, & omnibus ſuis ſarcinis, à nemine aliquam difficultatem & impedimentum patiatur, ille ipſe à nobis haſce ſacras litteras mandatorias expoſtulauit. Quamobrē mandaui, vt quamprimū vbicunq; locorū præfecturæ

Cadia-

Cadiatus, cum hiſce litteris ſacris aduenerit, imprimis perſonæ ſuæ Dominationi, famulis, equis, ſarcinis, ac neceſſarijs omnibus in itinere, hoſpitijs, eundo, commorando, & in omnibus locis conuerſando, nihil omninò alicui eorum ab quopiam moleſtiæ ac impedimenti facere permittatis. Quandoque voluerit, ſuo ſumptu res ſibi neceſſarias & alias ad victum pertinentes cöemere (modò iuribus noſtris ne ſint contrarię) vt à nemine itidem aliquod impedimentum & faſtidium habeant, diligenter prouideatis. Hæc omnia ſcientes, quando hæc epiſtola noſtra vobis oſtendetur, plenam fidem adhibeatis. Datum Conſtantinopoli vltimis diebus menſis

Roma-

Romaſana: noſtro Septembre vltimis diebus, Anno 1583.

INSCRIPTIO SIVE TITVLVS.

EX Hieroſolyma ſancta vbiq; in itinere, ad Cadios, Conſtantinopolim verſùs eundo, hæ litteræ pertinent.

Quoniam autem acciderat, quòd ſub idem tempus Niſouienſes Koſaci Tchiniam oppidum Turcarum commercio clarum, propemodum funditus euerterant; quam ob cauſſam, de bello Poloniæ Regi inferendo, inter Turcas muſsitabatur: quamuis eiuſmodi Patentes litteræ datæ fuerant, Secretarius tamen nobilibus illis, prout mihi narrârunt, hæc Latinè dixit; Eatis quia non curamus vos, ſed Principes veſtros. Statim igitur itinere terreſtri, quattuor ſunt Czauſsij expediti, vnus Aleppum & Tripolim, alter in Damaſcum & Hieruſalem, tertius Cayrum, quartus Alexandriam (quò iam vna triremis cum duobus celocibus aduenerat feria quinta, ego verò Dñica diſceſſeram) cum eiuſmodi mandatis, quod mihi poſteà ex ijsdem ipſis locis ſignificatum fuit; nempè, Eſſe quoſdam quibus litteræ paſſus à Cæſare ſunt conceſſæ: quibus non obſtantibus, debere nihilominùs perſonas illas comprehendi, diligenterq; aſſeruari, & quamprimùm de ijs Conſtantinopolim perſcribi. Sub hoc ipſum tempus paulò antè, quàm ego Cayro diſceſsiſſem, Alexandriam accidit caſus, qui ad oſtendendam circa me diuinæ prouidentiæ ſingularem miſericordiam non mediocriter pertinet.

Auctori inſidiæ à Turca paratæ.

Quinq; Nobiles viri, obtentis litteris patentibus, operâ Breyneri defuncti Cæſaris Legati, à Turcarum Imperatore, Conſtantinopoli cum Galeone Turcico, Rhodum peruenerunt: vndè ſoluentes (cum altero Galeone, quem cæperant Melitenſes) ſua naue vecti adnauigârunt Alexandriã primùm, deindè Cayrum, vbi ſæpiùs cum illis conuerſatus ſum: quorum nomina ſunt hæc; Pancratius Freyndt, Georgius Mencen, Wolffgangus Aurbach, Bernardus Warkoc, qui Regi Stephano inſeruiuit, & quint⁹ erat Polonus, Ioannes Kobilnicki. Hi antequàm ego Alexandriam diſceſsiſſem, profecti ſunt ad Montem Sinai, & vnà cum illis Abrahamus Baro à Dona, qui mecum erat in comitatu, & reuerſus è Monte Sinai, me poſtea Alexandriæ reperit. Cæterùm quinq; illi, Cayro Hieroſolymam profecti ſunt: cumq; terram Philiſtinorum pertranſirent, inciderũt in Arabas; & quoniã Carauana triginta tantùm perſonas habebat, ab illis ſunt ſpoliati. Peruenerunt tamẽ Hieroſolymam: cumq; indè Damaſcũ peterent, in Samaria ciuitate Zachar, de qua ſuperiùs, habuerunt obuium Czauſsium illum, qui Cayrum mittebatur. Hic vbi quinq; externos vidit, exiſtimans me cum famulis eſſe, eoſdẽ iuxta mandata ſibi iniuncta, detinuit: cumq; illi patentes Cæſaris litteras Czauſsio exhiberẽt, maiorẽ etiã illi ſuſpicionem iniecerunt, me illũ ipſum, qui comprehendi iubebar, fuiſſe. Quamobrem oſtendit vicíſsim illis litteras Cadio deſtinatas: in quibus continebatur, vt etiamſi litteras Paſſus à Cæſare haberent, nihilominùs in cuſtodiã conijceretur; & ſtatim de comprehenſis Conſtantipolim referretur. Itaq; omnes illi quinq; adeò ſtrictè catenis ferreis ad collum ſunt ſimul colligati, vt vno verſus terrã inclinante, cæteri quoque incuruarentur. Litteræ verò paſſus, quas habebant, per eundem illum Czauſsium, Conſtantinopolim ſunt tranſmiſſæ. Priùs tamen Damaſci fuerunt exhibitæ; ex quibus cùm conſtaret me non eſſe, (quod itidẽ merca-

(Hæc õnia Ioannes Kobilnicki in Poloniã reuerſus mihi referebat.)

mercatoribus quibusdam sibi notis significauerant) missus est Damasco Czausſius, qui illos è carcere dimitti iusſit, in quo per duas hebdomadas miserè detinebantur. Agnosco itaque vel hinc gratiam Dei singularem, quòd consilium illud Stephani Regis Grodnæ datum, qui me, vt in Palæstinam per Constantinopolim irem, hortabatur, sequutus non fuerim; idque propter offensam Regi Stephano temerè per Kosakos Nisouienses conflatam, cuius rei pœnam Iacobus Podlodouius, absque sua culpa interemptus sustinuit. Collaudauit posteà factum hoc meum Rex Stephanus, cùm reuersus è peregrinatione, ibidem Grodnæ illum salutassem, quòd diuersum ab illo, quod suadebat, iter instituere malueram; alioquin maximum vitæ discrimen incursurus.

28. Itinere terrestri ad vnum & medium, maritimo verò ad dimidium tantùm milliare progressus, visitaui propugnaculum Venetorum in hoc ipso Regno munitisſimum, in Suda Insula constructum, quod iam antè à longè ex Monasterio S. Ioannis de Patyna conspexeram, cùm isthîc, ante meum Cydoniam ingressum, pernoctarem. Arx hæc quinque habet validisſimas frontes seu propugnacula: Tormentis bellicis, & multis militibus egregiè instructa: Portui adiacet amplisſimo, qui duo nauium millia commodè capere potest, quæ præterlabentes, bombardæ longioris ictu peti possunt. Fuit mecum vnà Consiliarius Marcus Antonius Contarenus. Castellanus loci erat Ioannes Antonius Buon, qui nos ibidem prandio excepit, & quæ visu ibidem digna videbantur, humanisſimè demonstrauit. Sub vesperam rediјmus Cydoniam.

ANNVS, M. D. LXXXIV.

IANVARIVS.

Latinꝰ Viſinꝰ in Cādiam à Venetis miſſus.

MAnè è turri Speculatoria Cydonienſi, quæ eſt ad littus maris, ſignificatum eſt, duas triremes viſas, quæ verſùs Candiæ ciuitatem ferebantur. Et quoniam pridem proclamatum fuit, Latinum Viſinum in Candiam venturum, qui à Repub. Veneta mitteretur in Inſulam, vt antiqua propugnacula reſtauraret, nouis erigendis loca peropportuna deſignaret, cùm vir hic in rebus bellicis apprimè à multo tempore verſatus haberetur, creditum ſtatim eſt, eum triremibus his aduectum, prout etiã res ipſa comprobauit. Is enim Ciuitatem Candiam ingreſſus, ſtatim Caneam triremes aliquas expediuit (quarum ſeptem in Candia ad cuſtodiam maris deputatas antea diximus) vt non procul ab ipſa Ciuitate conſiſterent, in loco Grabuſſes dicto, cuius D. Lucas meminit, vocans Phœnicem portum Cretæ, reſpicientẽ ad Africum & ad Corum. Eſt enim ſatis commodus, & qui facilem Turcis acceſſum præbere poſſet. Quamobrẽ cùm adhuc in Inſula verſarer, nouũ in eo, benè munitum propugnaculum fuit excitatum. Menſis hic totus per aduerſam valetudinẽ mihi tranſactus eſt. Nam per ſeptẽ ferè Hebdomadas malè habui: per quinq; verò febrem quotidianam, cum grauiſsima tuſsi, ſum expertus. Dum hic hærerem Armamentarium ſeu Arſenale pro viginti vel circiter triremibus, ædificando perfectum fuit. Quoniam lateres coċti in partibus iſtis non habentur, teſtudines ſubſtructionũ lapidibus quadratis erant concameratæ, quę cùm calce tantum compacti eſſent, quæ nondũ indurauerat, neq; ſuperiꝰ opere albario, vt aqua commodiùs decurreret, obducti fuiſſent, (neq; enim ibi fornices tecto aliquo cooperiuntur) ſuperueniente pluuia vehe-

2.

Actor. 27.

Armamentarium Cydonien.

vehementiore, lapidum compage resoluta, & quod fundamenta perfunctoriè iacta fuerant, in vna nocte, duæ cõcamerationes ędificij corruerunt, & duas, quę præ cęteris instructiores erant, triremes conquassarunt: quæ res Officialibus loci plurimũ perturbationis attulit: propter Turcarũ tamen vicinitatẽ, quorũ aliquot Caramusanæ naues in portu eorum constitisse videbantur, mira celeritate, & fundamenta roborata, & fornices denuò erecti fuerunt.

25. Appulerunt Sudam duæ triremes illæ, quæ Latinum Visinum aduexerant. Et quoniã Venetias reuertebantur, cùm Ioannes Diedo, cuius mihi triremis oblata fuit, indies moras necteret, misi Petrum Bilinam famulum, ad Laurentium Priulum, qui vni dictarum triremium præerat, (Veneti Supra comitem vocant) & mihi, propter intrinsecam familiaritatem, quam cum Francisco eius fratre habebam, notus erat, petens ab eo, vt in eius triremi Corcyram deferri possem: quod ille libenter concesit. Nam pro humanitatis officio ducunt Veneti, quoties in triremes suas, aliquẽ ex nationibus exteris, qui nobilitate polleat, admittunt: & eo nomine à Repub. gratiã reportant. Accelerauit igitur, & quamprimùm ventum propitium

30. nactus est, Caneam venit die trigesima Ianuarij cum socio suo ex familia Vienerea, qui alteram itidem triremem habuit. Priùs tamen ad me idem quoq; Laurentius terrestri itinere venerat, officiaque sua humanisime detulit, petiuitque vt eius triremem conscenderem.

F E B R V A R I V S.

MOre antiquitùs recepto, obseruatur apud Venetos, vt nulla triremis hinc pelago se committat, nisi alteram sibi, ad minùs, adiunctam habeat, idque periculi alicuius consideratione, quod

in legendo tam longo Turcici littoris tractu occurrere poſſet. Quamobrem cùm tertia illa Diedonica, quæ mea eſſe debebat, duabus illis triremibus adiecta fuiſſet, neq; compareret, quòd Diedo diutiùs in Candia hæreret, Priulus cum naue ſocia diutiùs ſibi exſpectandum non putauit. Itaq; die quarta Februarij, cùm Rectori ciuitatis cæteriſq; notis valedixiſſem, paulò ante veſperã, Priuli triremem conſcendi. Tandem tertia noctis hora, nuntium Suda allatum eſt, triremem Diedonis appuliſſe, quæ cùm à Canea tribus tantùm milliarib⁹ abeſſet, duæ noſtræ iã iã ſoluturæ, exſpectare illã debebant. 4.

Manè triremis illa portum eſt ingreſſa, ſtatimq; Diedo cum Caſtellano fratre ſuo, ad eã triremem, quã conſcenderam, paruo nauigio peruenientes orabant, vt illorũ nauem ingrederer, quæ iam pridem à Regentibus Candiæ mihi eſſet attributa. Reſpondi, ſi mihi hoc gen⁹ officij & humanitatis detuliſſent eo tempore, quo illis hoc demãdatũ à ſuperiorib⁹ fuit, nihil me facturũ fuiſſe libentiùs: ſed quandoquidem, propter priuata illorum negotia, integram hyemem in Inſula me duxiſſe oportuit, & nunc iam optimi viri amici mei nauem conſcendiſſem, pro ipſorum hac bona erga me voluntate, gratias me illis agere, me in conſcenſa triremi, in Dei nomine nauigaturum. Rogabant illi ne hoc facerem. Dixi illos in culpa eſſe. Mihi aliter facere non licere. Sic abierunt. 5.

Hac eadem die, cùm triremis hæc propter inferendas res victui, vt moris eſt, neceſſarias, ſoluere nõ poſſet, veſperi ventus validiſsimus Boreas, nobis valdè contrarius flare cœpit, vt remigare nulla ratione poſſemus: qui die quoque inſequenti magis etiam auctus eſt: cuius natura cùm nautis explorata ſit, quod in quartã vſq; diẽ durare ſoleat, die ſeptima eiuſdem Menſis, denuò ad Monaſterium prædictum diuerti; in quo venti opportunitatem exſpectans, vſque ad decimam diem manſi: qua circiter ſecundam noctis horam, cœnâ ſumptâ, amiciſque ſalutatis 6. 10.

ſalutatis,turſùm triremem conſcendi. Hora quinta ſumus è portu egreſsi. Manè conſpeximus Inſulam Venetorum Cerigo, olim Cytherea dictum: & hora decimaoctaua, partim remis, partim velis acti, ſub Arcem ipſam in altiſsimo Monte poſitam peruenimus, quæ non adeò magna, præſidium Venetorum habet. Cythercam à Canea milliaria noſtra viginti numerantur. In medio itineris eſt parua Inſula deſerta Cecerigo nominata. Poteramus vltrà progredi, ſed quoniam in triremi Diedonis antemna reparatione indigebat, ratione ipſius noctem ibidem duximus. Caſtellanus loci, me vt in Arcem diuerterem, inuitauit: ſed quòd parùm bellè habebam, remanſi in littore, ibidem deambulatione peramœna me recreans.

11. *Cytherea.*

12. Ventus contrarius inſurrexit: cumq; portus, in quo ſubſtiteramus, paruus & minùs eſſet ſecurus, nauigauimus retrò ad duo milliaria noſtra, portumque ſecuriorem, quamuis deſolatum in eadem Inſula tenuimus, qui S. Nicolai dicitur, ab eiuſdem Diui parua Græcorum Eccleſia: ſuprà quam in excelſo monte, exſtant peramplæ ruinæ palatij Helenæ, quæ ibi habitaſſe perhibetur. Sed vndè aquam potuerit habere, incertum. In alia parte Inſulæ ad littus maris, eſt paruum & ſatis integrum Veneris templum, vndè eandem Helenam à Paride raptam Poëtæ fabulantur.

Portus S. Nicolai, & Eccleſia S. Helenæ.

Helenæ raptæ locus.

Cùm ſub Arce in illo eodem portu eſſemus, venerunt ad dictum Nobilem ſuprà Comitem, decem & aliquot homines, orãtes vt eos in triremem acciperet; quandoquidem ipſorum nauis, quæ Negroponte veniebat, ad Inſulam alliſa, magno cum ipſorum damno interijſſet. Admiſit eos; ita tamen, vt ne merces ſecum inferrent, quarum nonnullas in naufragio recollegerant, ne triremis nimiùm oneraretur, quæ circa trecentos homines habebat.

Propter

Propter eundem ventum, hærere in eodem portu coacti fuimus. Intereà prandio peracto, ſuperuenit nouum, tres triremes ex Barbaria, circa Inſulam vagari, cùm quibus manus conſerere, parati eramus. Sed eæ paulò poſt, vltrà promontorium, verſùs Peloponneſum vela direxerunt. 13.

Diſceſsimus è portu circiter horam decimamſeptimam, & poſt occaſum ſolis, peruenimus ad alium, delle quaglie dictum, Cerigo duodecim milliaribus diſtantē, qui propter infinitam Cothurnicum multitudinem, quæ ab incolis capiuntur, ab eiſdem nomen accepit: prout die inſequenti, quandoquidem propter ventum ibidem manere neceſſe fuit, multi ruſticorum plurimas nobis, & alia ad victum pertinentia, afferebant. Qui cùm maiori ex parte, inter montes deliteſcant, & latrocinijs aſſueti, non ſemper tributum Turcarum Cæſari pendant, in tractatione cum illis diligens adhibetur cautio, & tormenta bellica aduerſùs eos, in promptu habentur inſtructa, ſi quid attentare velint: atque ita in triremes, vt victui opportuna diuendant, admittuntur; & ad eos in littus etiam deſcenditur, quod & nos fecimus. Quilibet illorum lorica indutus arcum in manibus geſtat. Sub veſperam, contentione inter ipſos oborta, ſagittis inter ſe acriter decertârūt, nobis ſpectantibus. Portus hic Italicè Braczo de Mayna appellatur, quòd montibus vndique præcinctus, brachij curuati ſimilitudinem exhibeat. Paruus ille quidem, vtpotè ſex vel ſeptem tantùm triremium capax, ſed valdè tutus. Erat hîc anteà Venetorum propugnaculum; ſed nunc à Turcis derelictum. Nam cùm Venetorum triremes huc diuertere ſoleant, ne à Turcis infeſtentur, inter pacis fœdera, hæc quoq; appoſita eſt clauſula, vt in Arce nullum præſidium Turcicum collocetur. 14.

Portus delle quaglie ſeu Cothurnicum.

Braczo de Mayna portus.

Manè diſcedentes, conſtitimus non longè in portu, quem Veterem appellant, præterijmus tamen Promontorium 16.

torium Matapam. Vbi indicatum nobis fuit à custodibus, sex Galeottos recta versùs nos contendere: quos cùm è Barbaria pyraticam exercere crederemus, instruximus nos tanquàm cum illis congressuri. Postea animaduersum est, maiores esse piscatorum Christianorum cymbas, qui à S. Mauro in Arcipelagum nauigabant. Fuerunt & aliquot inter eos Turcæ, sed propter fœdus cum Cæsare initum, liberè dimissi sunt.

17. Hora decimaoctaua propter ventum, è prædicto discessimus: postea tamen, alio contrario exorto, retrocedendum quodammodo nobis fuit, ad eum, qui dicitur, Vituli, portum: ad quem tertia demum noctis hora peruenimus, in eoque nauem Venetam, non adeò magnam reperimus, quæ Candiam petebat. Præmonuerunt nos nautæ, ne eo in loco subsisteremus, in quo anchoras ieceramus; & propter ventum, si vehementior exsurgeret, & propter littoris vicinitatē; cùm præsertim vesperi visa fuerit hominum multitudo non procul congregari, licet incertum quanam de caussa, sed tamen cautè hîc agendum esse. Portus isti duo, desolati quidem sunt, sed circumcirca plurimas villas habent adiunctas. Si rectà nauigandum nobis fuisset, proculdubiò triginta quinq; milliaria iam confecissemus: sed ad hosce portus diuertendo, parùm tuta nauigatione, vltrà quinquaginta milliaria emensi sumus.

Vituli portus.

18. Mare Coronicum non absque difficultate prætervecti, propter ventum nobis contrarium, substitimus longiùs ab Arce Coron, ne tormentorum globis impeteremur. Hora noctis septima vlteriùs progressi sumus, prætereuntes S. Venedici Insulam, ad aliam quæ Sapientia dicitur, decem milliaribus decursis peruenimus. Portus hîc elegans & tutus, plurium triremium capax: non tamen Venetorum proprius, quandoquidem etiam Turcæ, propter Methonæ vicinitatem, communem in eo stationem habent.

Sapientiæ portus.

Manè cùm ventus ſpiraret contrarius, non niſi hora 19. decima octaua, noſtræ triremes è portu mouerunt: cumq; leuam petere tutum non eſſet, quòd Methonæ ciuitas præternauiganda erat, vndè ex propugnaculis Turcæ nobis damna inferre potuiſſent, curſum ad dexteram circa Inſulam tenuimus: vndè tamen Turcæ tres machinas bellicas in nos exploſerunt. Sed longiùs diſsiti eramus. Reſponderunt eis & noſtræ naues, bombardas itidem in amicitiæ ſignum exonerantes. Præterijmus poſteà & Nauarinum celebre Turcarum in monte propugnaculum, à quo Ciuitas ipſa longiùs diſtat. Sed Arx ipſa imminet portui, in quo Occhialinus cum decemocto benè inſtructis triremibus, ſeptem illas Venetorum, de quibus ſuperiùs dictum eſt, præſtolabatur.

Methonæ Turcarum Ciuitas.

Nauarinū.

Sub Veſperam confectis duodecim milliaribus, appulimus ad Inſulam deſertam Prodona, in qua Aprorum ſylueſtrium ingens eſt multitudo. Media nocte, Sirocco ſeu Euro valido, ſecundo tamen aſpirante, indè diſcedentes, per mare Arcadicum hora quartadecima attigimus Zacynthum. Statim vt anchoræ ſunt iactæ, mercator quidam Marcus Securi mihi benè notus adueniens, nouum attulit, fratrem meum Georgium Radziuilum, creatum eſſe à Gregorio XIII. Pont. Max. S. R. E. Cardinalem. Cumq; naui egreſſus ad Eccleſiam pergerem, magnus fiebat ad me omnium concurſus, qui, vt moris eſt, me ſalutantes, familiæ meæ de nouæ dignitatis huius acceſsione congratulabantur. Vento illo eodem decemſeptem milliaria confeceramus: qui cùm magis ac magis inualeſceret, cùm in anchoris nauis minùs eſſet tuta (neque enim portus hîc, ſed Sorſitor, id eſt, ſtatio tantū nauiū habetur) quoniā commeatus importandi cauſſa, multi in littus deſcenderāt, in reditu euerſa vna fregata, vix ab interitu homines vindicati ſunt. Suffocatus tamen in mari fuit ibidē famulus meus natione Germanus, quem in Candia ſuſceperā, iuuenis bonus & ſingulari pietate prędititus, qui ſæpiꝰ affirmabat, ſtatim vt Italiam attingeret, quòd Societatem Ieſu

Prodona.

Zacynthus ſecunda vice.

Georgius Radziuilꝰ auctoris frater Cardinalis creatus.

Auctoris famulꝰ ſuffocatus.

Iesu ingredi omninò constituerat. Igitur periculum declinantes quattuor milliaria minore velo propter ventũ validiorem appenso, quod Magistram dicunt nautę, eoq; in periculo simili triremes vtuntur, progressi sumus vltrà rupem Schiuari vocatam; vbi procelloso vento vehementiùs insurgente, imbre quoque maximo decidente, in loco paulò quietiore versabamur.

Cùm ad Zacynthum essemus, reperimus nauem ibi ante duas Hebdomadas ruptam: quæ cùm violentiori vento eò appulisset, iecit quinq; anchoras, in consueta illa nauium statione, quæ tamen nauem retinere non valuerunt, sed arena sensim cedente ad extremitatem rupis, quæ est sub monasterio S. Heliæ, collisa interijt. Fuit hæc nauis Georgij Emo, qui Consul Venetus fuit in Ægypto, nobilis mihi apprimè notus. Æstimabatur damnum quingentis Ducatorum millibus. Præcipuæ namq; & magni ponderis merces, quæ ex Syria proueniunt, in ea naui deferebantur. Perierunt in hoc naufragio homines triginta septem, vndecim euaserunt. Vidi nauem hanc Tripoli, vnde, me præsente, Cyprum versùs nauigauit, vt ibi venti propitij commoditatem exspectaret. Et quoniam Alexandria soluens, Cyprum me delatum iri confidebam, quod ventorum occasione plurimis accidere solet, eo præsertim tempore, quo me velis committebam, constitueram cum prædicto Emo, vt si hanc eius nauem, quæ noua, firma, & benè munita fuit, in Cypro reperirem, eam conscendere, & in Italiam proficisci mihi liceret. Mirùm quòd ea confracta nihil recuperari potuit. Nam & nocte cõquassata est; & si quid ad littus vnda propulit, id omne ab agrestibus Græcis ablatum est: qui si quem viuũ enatasse deprehendebant, illicò interficiebãt: adeò vt propter eiusmodi spolia & direptiones, Rector ex arce descendere coactus fuerit. Altera itidem nauis Ruggina, eandem calamitatem exspectabat, cùm anchoris etiam

Naufragium nauis Emi mercatoris Venetij.

retineri non poſſet. Iamque ij qui in ea deferebantur, tormenta verſùs latrones ruſticos direxerant, vt naui confracta, quibus ſors enatandi facultatem obtuliſſet, ne in littore ab illis interficerentur. Cæterùm cùm iam iam rupi immineret, Diuino beneficio ventus quieuit, & nauis periculo liberata eſt.

Naupactica uictoria Christianorum sub Pio V.

21. Quattuor antè Lucem horis, nauigauimus per mare Corinchiacum: in quo Chriſtiani fœderis Claſsis, niſigni illo ad Naupactum prælio, Turcicam claſſem, diuinitus conceſſa victoria, ſuperauit, Anno reparatæ Salutis, Milleſimo Quingeſimo Septuageſimo primo, die ſeptima Octobris. Appulimus ad portũ Viſcardo Inſulæ Cephaloniæ, vbi quattuor dies integros propter contrariũ ventum, manendũ nobis erat. Eſt portus duodecim triremiũ capax, deſolatus. Sed apparet ciuitatem fuiſſe peramplã (quæ olim Petilia, patria Chilonis, vocabatur) ex muro quadrato conſtructam. Viſuntur ibi quædam ædificia depreſſa, tanquam cellariorum frontiſpicia, ſurſum tamen non deorſum tendentia. Quidnam fuerit hoc, incertum. Nam tantùm cellulæ protenduntur, quantùm homo extenſus occupare ſpatij poſsit, non tamen aſſurgere valear, propter cauernarum humilitatem. E regione ad dimidiũ milliare eſt alia Inſula Venetorum, quam Cephaloniam veterem appellant, & habet villas aliquot.

Cephalonia.

Inter haſce duas Inſulas, ſita eſt in medio parua quædã alia ex viuo ſaxo Inſula rotunda deſerta, ad iactum arcus lata & longa, quam propè nauigando attingebamus. Affirmant nonnulli eam fuiſſe Gymnaſiũ ſeu ſcholam Græcorum: in qua Philoſophi à tumultu vrbano liberi, contemplationi vacabant. Qui hiſtoriographos legunt, rectiùs hæc quomodo ſeſe habuerint, intelligunt. A Schiuari ad hunc Viſcardi portum, numerantur circiter viginti milliaria.

Gymnaſium Philoſophorum.

25. Antelucanis quattuor horis, ſulcauimus mare Albanicum,

cum, quod Itali, Golfo de Preusa, aliâs S. Mauræ nominant: & relicta ad leuam Insula Venetorum Paxo, quattuor villas habente, circiter vigesimam tertiam horam, viginti duobus propemodum milliaribus confectis, venimus Corcyram. Statim diuerti ad quoddam exile Hospitium, in quo noctem duxi. Manè cùm vellem in hospitio S. Francisci hospitari, Regentes loci, ad quos litteras Ducis Venetorum habebam, miserunt ad me rogantes, vt ad Palatium nobilis cuiusdam, quod pro me adornatum erat, commigrarem: quod etiam à me factum est. Accesserunt deinde me salutatũ Andreas Nauagerius loci Præfectus, quem illi Bailum vocant, Prouisor itidẽ alius Benedictus Erizzo, cum alijs Consiliarijs. Delatus est etiã gestatoria sella Zacharias Salomone podagricus vsu pedũ ferè destitutus, qui maritimę Clasis Prouisoris munus obibat. Omnes magna mihi humanitatis officia exhibebãt.

Corcyra.

28. Fui cum vniuerso Magistratu in Ecclesia Archiepiscopali, quæ in Arce veteri sita est, quã postea perlustrauim⁹.

29. Visitaui Arcem nouiter suscitatam, quæ quam famosa & egregiè munita sit, nullus est qui ignoret: vt meritò maris Adriadici clauis appellari possit. Visitaui itidem Magistratũ: cumq; hic subsisterem, occurrit casus, quòd nauis Occhialini, quæ Tripoli Barbariæ, trecentos Mauros & Mauras venales deferebat, tempestate acta in breuia Abaniæ impegit, vndè retrocedere nõ potuit. Quoniam autẽ veneti absq; caussa Turcam non exagitant, & Occhialij rationem habendam ducebant, consultatione habita, decreuit magistratus, triremibus ipsorum nauem extrahendam: missusq; est Zacharias hic ad Bastiam Turcarũ Ciuitatem, quæ vno & dimidio à Corcyra distat milliari, qui extractã Caddio repræsentaret & traderet. Et quoniã nauis hæc commeatu erat destituta, diuendebantur singula vtriusq; sexus Maurorũ mancipia, viginti Scutatorũ precio, è quibus duodecim idẽ Zacharias coëmit, quę postea

Arx noua Corcyræ.

Maurorũ mancipia uenalia.

cum duabus triremibus, quas mihi concesserat, Hidruntum misit; vbi pro quolibet statim centum & plures Ducati ab emptoribus offerebantur. Hæc Occhialina nauis in caussa fuit, quòd non nisi octauo ab aduentu meo Corcyram die, duæ triremes, mihi ad nauigandum fuerint attributæ; vna Ioannis Longi quam ipse conscendi; altera huic adiuncta illius Vienerei qui vnà nobiscum fuit in Candia.

MARTIVS.

PRima Martij profectus sum, vno à Corcyra milliari, ad Monasterium Græcorum S. Mariæ dicatum: quod cumprimis celebre, antiquum, & eleganti structuræ artificio conspicuum est. 1.

S. Suridi Ecclesia & corpus.

Fui in Ecclesia Græca S. Suridi, vbi integrum adhuc corpus eiusdem Sancti asseruatur; quod cum magnis cæremonijs Græci venientibus spectandum exhibent. Intereà quæ digna visu occurrebant perlustrando, famulum meum cum rebus & animalibus vltra marinis quæ adduxeram, cum tribus triremibus, quę in Italiam nauigabant, Venetias expediui. Ipse verò die insequenti, tertia Martij, circa vigesimam horam triremem conscendi: & quoniam vento carebamus, remigio nauis propellebatur. In medio itineris, habuimus & præteruecti sumus ad dextrã sinus maris (latus vocant) quos Veneti in Epiro obtinẽt; vndè, vt nobis ipsimet retulerunt, ex ouis piscium Cephalorum extractis & cœra obductis, vulgò Botarga vocant, viginti millia Ducatorum annuatim colliguntur. Circa vigesimam tertiam horam constitimus apud eandem Insulam in paruo portu vix trium quattuorúe triremium capace, quem S. Maria de Cassepo vocant, & quattuor mil- 2. 3. 4.

Botarga piscium oua.

5. liaribus à Corcyra distat: vbi propter ventum contrariũ, diem quartam Martij, quæ fuit Dominica, & quintam transegimus. Est in ipso littore parua Græcorum Ecclesia: sed desolata. Dum hîc hæreremus, parua nauis Balona, quod est Turcarum oppidum, Corcyram versùs ferebatur; cumque, vt moris est, triremium iussu, vela demisisset, indicauit nobis, ante dies aliquot, tres pyratarum Turcicarum celoces, in mare, versùs Apuliam, prodijsse: quæ postea, cùm Bari essemus, conspectę, non paucos homines ex littore abripuerunt.

6. Manè, vento cessante, remis adhibitis, peruenimus ad Insulam Fano, quæ ad Regem Hispaniæ pertinet. Est elegans; pulchram conuallem, & vt apparet, fertilem, si coleretur, habens; aqua etiam dulci optima abundans. Sed propter Pyratas, tota est desolata. Ad sinistram reliquimus scopulum petrosum è mari prominentem, dictum Manler. Confeceramus iam duo milliaria à priore portu, cumque ventus nullus aspiraret, & mare Adriaticum versùs Italiam, vbi nullæ iam sunt Insulæ, nobis transeundum esset, cùm subuereremur, ne nox in medio mari triremes deprehenderet, instante præsertim aëris mutatione, decretum fuit, vt in sequentem vsque diem hîc exspectaremus. Sub vesperam ventus vehemens flare cœpit: qui cùm magis ac magis increbresceret, & inter Subsolanum & Eurum, paulum ab orientali declinans (Itali Leuante Sirocco vocant) periculum triremibus minitaretur, quod portus nullus isthic esset, retrogredi verò non liceret, defixis anchoris, extremitate Insulæ vtcunque tecti, noctem quæ valdè fuit obscura, ibidem ducere constitueramus quousque dies appropinquaret. Sed cùm maior etiam ventus insurgeret, quamuis inuiti, hora nona ante diem, mare ingreßi sumus: cumque velo maiore Artemo-

Fanum Insula Hispanorum.

Tempestas atrox.

Tempestas atrox. Artemonem vocant, vti non possemus, Tercerolam (minus id est veli genus) expandimus. Mari itaq; vehementer intumescente, in magno periculo fuimus: tùm quòd nox in medio nos offendisset, tùm quòd fluctus triremem contegerent, qui triremibus maximè inimici; quæ minores etiam tempestates, quas nauigia minora perferrent, tolerare non facilè possunt. Nam cùm triremis in longum protensa, lata sit & depressa, facilè à ventis validioribus conquassatur & rumpitur. Vna res nos consolabatur, quòd triremes nouæ & benè compactæ erant: quæ quoniam tanto impetu ferebantur, vt ad arboris extremitatem fluctus diuiderent, coacti sumus propter pondus, sub scamnis inferiùs sedere, vbi remiges operi incumbere solent. In tantum enim fluctus insurgebant, quòd licet triremes sibi essent vicinæ, die tamen appropinquante, vnà alteram, quòd vndis obtegerentur, conspicere non potuerit. Vndè factum est, vt non solùm nos, sed nautæ quoq; & remiges, qui à viginti annis & ampliùs in mari versati sunt, ita iactarentur, & concuterentur, vt vix decem in nostra triremi reperti fuerint, quibus nauseam iactatio non excitârit. Omnes tanquam enecati iacebant, fatebanturq; si diutiùs tempestas durasset, quòd resistere vltrà non valuissent: vndè nauis in extremum discrimen adducta fuisset. Sed Deo *ITALIA.* disponente, circa quartamdecimam horam, cùm primùm illuxisset, terra tandem apparuit: compertumq; est, nos ad nauticæ pixidis præscriptum, quo tendere debebamus, rectum cursum tenuisse. Paulò ante horam *Hydruntinus Portus.* quintamdecimam ingressi sumus Hydruntinum portum, non quidem valdè securum. Nam & ventis expositus est, & in ipso ingressu, scopulos habet frequentes, qui conspici sub aqua non possunt, in quorum vnum, parùm aberat, quin impingeremus. Ita ab eo tempore, quo velum explicuimus, vsq; dum portum ingressi nauem,

uem, quod per quinque horas durauit, colligaremus (nam iactis anchoris, vndique triremis funibus præcingitur, quod nautæ Ormezar vocant) confecimus nostra decemseptem milliaria. Sumpto ibidem in triremi ientaculo, misi famulos Hidruntum, qui mihi equos procurarent. Quoniam autem per nauigium quod Corcyra præcurrerat, Regis Hispaniarum gubernator Matthias de Lagunna, de aduentu meo certior factus erat, misit rogans vt in Arcem diuerterem. Respondi me adproperare, & visitatâ Ecclesiâ Fratrum S. Francisci de Obseruantia, me rectà iter continuaturum: cumque ad Monasterium prædictum venissem, ipse quoque veniens me rursùs ad arcem inuitauit: sed cùm rationes festinationis meæ reddidissem, acquieuit excusationi, & me cum suo comitatu extrà Ciuitatem deduxit, ductoresque duos mihi attribuit, qui me per suam iurisdictionem comitarentur. Eodem die deflectentes quarta milliaris parte ad Ecclesiã S. Mariȩ de Carpigniano, eleganter & magno sumptu exædificatam, vbi Deus multa ostendit virtutum miracula: gratijs Deo persolutis, quòd nobis littus attingere concesserit, sub ipsam vesperam peruenimus ad Villam Calismeriam.

S. Mariæ de Carpigniano Ecclesia.

8. Manè peruenimus Lecium, vbi Vicerex habitat. Is erat Franciscus Caraffa, qui vt didicit me ad hospitium diuertisse, venit statim eó cùm magno comitatu, & suis stipatoribus (quæ res mihi plurimùm incommodauit; nam eiusmodi cæremonijs diuulgatũ fuit quis essem, & proscripti latrones, vt inferiùs dicetur, nos in itinere spoliârunt) meque in Palatium indè abduxit. Cumq; petiuissem ab eo, vt ne eiusmodi officia nobis publicè exhiberet, quæ nos in discrimen aliquod adducere possent, vtque nos in hospitio manere fineret, permisit tandem vt abiremus. Prandium tamen ieiunij (erat enim Quadragesima) nobis deferri curauit: quo peracto eidem in palatio ualedixi:

Lecium & eius Vicerex Caraffa.

dixi: qui nobis septem equites Hispanos attribuit, vt nos Barium deducerent. Noctem in Villa Cielino duximus.

9. Ad Ciuitatem Messianam pro prandio, pro nocte peruenimus Astunum: quæ ciuitas in monte, situ eleganti posita, pertinebat quondam ad Reginam Poloniæ Bonã: quæ cùm eó, ex Polonia reuersa, descendisset, sub eius insignijs in duabus Portis congratulationes inscriptæ fuerunt, quæ vetustate vnà cùm coloribus exolescunt.

Astunum Ciuitas Reginæ Bonæ

In prima Porta, supra insignia.

BONÆ SFORTIÆ ARAGONIÆ REGINÆ IOANNIS GALEACII DVCIS INSVBRVM FILIÆ OB REGNVM SARMATIÆ ET IMPERIVM IN SCYTHAS AD TANAIM ET BORYSTHENEM MVLTIS ANNIS RECTO ORDINE EX REPVB. ET RELIGIONE GESTVM ASTVNEN PVBLICE.

In altera porta in vrbis ingressu supra insignia.

BONÆ SFORTIÆ SARMATAR. SCYTARVMQ. CIS TANAIM REGINÆ AB VLTIMO SEPTENTRIONE POST ANNOS TRIGINTA OCTO REDVCI OB IVRA ET IVSTITIAM IN VRBEM REVOCATAM ASTVNENSES PVBLICE.

Distichon sub insignibus.

AVREA SATVRNI REDIERVNT SECVLA FIRMA
SCEPTRA TENENTE MANV NOMINE REQ. BONA.

Die decima Martij peruenimus Monopolim.

10. 11. Ad Moli villam: postea Barum pro nocte, quæ Ciuitas eiusdem olim Reginæ fuit: in qua quæ digna visu occurrebant vidimus, præcipuè sepulchrum Diui Nicolai Mirreæ Episcopi: è cuius venerandis reliquijs manna stillat, cuius aliquam partem ad Ecclesiam Nesui-

Barium Apuliæ Ciuitas.

S. Nicolai Episcopi sepulchrũ & Manna

Nesuisensem mecum detuli. Quamuis autem quis essem illis non proderem, quòd tamen Sigismundi Augusti Regis aulicum me fuisse profitebar, ostensum mihi fuit Reginæ Bonæ corpus, quod in Sacristia Ecclesiæ Cathedralis est repositū, in tumba, nigro serico villoso cooperta. Nondum enim erat sepulturæ demandatum. Est adhuc integrum, nisi quòd superior labri pars aliquantùm defluxit. Postquàm me aduenisse intellexit Archiepiscopus, misit famulos ad hospitium, qui me ad palatium suum inuitarent. Sed cùm me cœnantem reperissent, excusaui me, neque fassus sum illum me esse, quem Archiepiscopus arbitraretur. Id ea de caussa feci, quòd summo manè inde discedere constitueram: quandoquidem iam à Gubernatore nouos conductores acceperam, remissis illis, qui Leccio mecum venerant.

Bonæ, Poloniæ Reginæ corpus.

12. Venimus Malfettam; indè pro nocte Barlettam, olim Cannas.

Hic iam situs, & loca vrbium, quæque in illis notabilia sunt, describere minùs necessarium iudico; quandoquidem Italiam visere multis perfamiliare est, qui illius prouincias accuratè peragrârunt.

13. Manè tribus à Barletta milliaribus confectis, transiuimus per pontem, fluuio superimpositum, quem Cannam vocant: qnod ab eodem illo loco proueniat, in quo memorabili clade Hannibal Romanos affecerat. Abfuimus ab eo loco, qui nobis ad leuam erat, duobus tantùm milliaribus. Pro nocte Cariginolam peruenimus.

Ad Cannas Romanorū clades.

14. Venimus ad Ciuitatem Foggiam; vndè à Rege Hispaniarū, Reginę Polon. Annæ census annuatim pendebatur.

15. Attigimus oppidum S. Seuerini: pro nocte in Sera, Gonzagorum oppido quieuimus.

16. Peruenimus ad Teruimos: deindè pernoctauimus in Guasto, vbi Aprutiorum, qui anteà Sannutes dicebantur, confinia incipiunt.

Primò ad Foſſam Cœcam, deindè pro nocte Ortoniũ deuenimus, qui locus tunc temporis ad Parmę Duciſſam, Margaritam ab Auſtria pertinebat. 17.

Piſcaria Ciuitas. Venimus Piſcariam: vndè conductores, qui Bario nos comitabantur, à me dimiſsi redierunt: ea maximè de cauſſa, quòd cum certò ſciremus, nos in globũ aliquem proſcriptorum, qui Italicè vulgò Banditi vocantur, incidere debuiſſe, ſi in comitatu noſtro, ſatellites eiuſmodi iuſtitiæ adminiſtros, quos Barigellos della campagna vocant, deprehendiſſent, nec illos, nec nos viuos abire permiſiſſent, id quod ſæpiſsimè vſu eueniſſe comprobatũ fuit. Maluimus igitur, in man⁹ Banditorũ abſq; odioſis ſtipatorib⁹, deuenire, qui in hiſce locis ſedes quodammodo fixas habent, quàm nauali itinere in certiſsimum naufragium ſeſe conijcere. Nam propter continuos ventorum turbines, mare attentare, non modò inſipiens ſed planè exitioſum conſilium videbatur. Vtq; faciliùs intelligi poſsit, quantoperè hyems hæc ventis obnoxia fuerit, hîc addendum exiſtimaui, multos affirmaſſe, à quinquaginta circiter annis tempus hybernum, nauigantibus nunquam magis inimicum & pernicioſum fuiſſe. In freto ſiquidem Herculeo ſexaginta & ampliùs onerarias Chriſtianorum naues, tempeſtas abſumpſit. Et intra ſexdecim hebdomadas, quibus in Candia moram duxi, in ipſo Archipelago, ſiuè Mari Ægeo, non minùs Turcicæ quàm Chriſtianorum Caramuſanæ naues vltra viginti ſex ventorum iniuria deperiere. Cùm itaque ſpe vlterioris nauigationis præciſa, terra nobis iter faciendum eſſet, veſperi conuocatis meis ſeriò edixi, vt à Banditis circumuenti, in vnam narrationẽ ab illis interrogati conueniremus: quæ res nobis cumprimis ſalutaris fuit. Nam ſi non vniformes in examine reperti fuiſſemus, vel nobis illicò intereundum erat; vel quiſnam eſſem non adeò difficulter deprehendi poterat 18.

Hyems ventoſa.

vndè

vndè in custodia detentus, magna proculdubiò pecuniæ summa libertatem redimere necessariò debuissem. Hoc enim prædones isti facere solent, si quem adepti fuerint, qui aliquem persoluendi modum habeat. Erat tum etiam mecum Italus quidam qui se Alexandrum, Cæsarini appellabat, & Roma proscriptus, cum Latino Visino in Candiam appulerat: vbi cum alio quodam Italo, cùm graues inimicitias suscepisset, timens nè deterius aliquid subsequeretur, in Italiam eadem, qua & ego triremi vectus reuertebatur. Petiuitque vt terrestre quoq; iter mecum continuaret: quod non grauatim concessi, ita vt vecturam & victum vnà cum meis communem haberet. Eo itaque cum alijs meis accersito, iussi, vt casu quem verebamur, occurrente, omnes dicerent; se esse socios, nullumque inter eos dominum aut superiorem haberi. Venetis in Corcyra militarem operam nauasse: & missione habita Venetias primùm, indè ad suam quemque domum proficisci: quandoquidem diuersarum gentiũ homines essemus, vtpotè Germani, Poloni, Lithuani. Ad eundem modũ, vt omnes seorsim intterrogati, responderent, conclusum. Quòd si de pecunia inquireretur, dicerent eam esse in Ladula, quam habebamus. Nam negare impossibile foret: quandoquidem vestigata & reperta, mortem indubitatam nobis, ob negationem, accelleratura esset.

19. Manè Piscaria exeundo, præmisi coquum, vt nobis ad tertium milliare prandium præpararet. Progressi ad vnum magnum milliare, habuimus ad leuam, Arcem in monte positam, quæ Monte Syluano cognominatur, & ad Nuceræ Ducem spectat. Ibidem est fluuiolus equo vadabilis, qui Sala seu Salina dicitur: vltra quem ad vnius sagittæ iactum, est diuersorium è muro constructum, ab eodem fluuiolo denominatum.

Mons Syluanus.

Salina fluuiolus.

Auctor cũ ſocijs á Bã-ditis ſpolia-tur.

Ad amnem igitur hunc vadoſum appropinquantes ab altera eius parte, conſpeximus tres Banditos, quos nullo negotio diſcernere licet. Nam quilibet eorum bombardam longam gerit, duos ſclopetos minores, aut ſaltem vnum, ad cingulum appenſos, pugionem itidem, & cultrum longiorem habet. Per humerum, loco capſæ, pelle ouilla dependente præcingitur, in qua panem, ſal, & alia ad victum ſpectantia defert. Et quoniam coquo pręmiſſo, ſex numero eramus, quinque longas bombardas habentes, ijs præparatis, quòd plures eſſemus, fluuiolum tranſibamus: quem vixdum egreſsi, conſpeximus alios tres, priorum illorum veſtigia paruo interuallo prementes, cumque numero pares eſſemus, animo ſatis præſenti eramus. Priores illi nobis obuiam facti, conſalutârunt nos, quibus reddita ſalute, cùm vltra fluuiolum retroſpexiſſemus, ecce alij circiter decem comparuerunt, qui inter fruticeta prope viam deliteſcebant, nec à nobis prætereuntibus videri poterant. Poſtea tribus alijs obuiam facti, quòd nos non ſunt adorti, quòd propinquum hoſpitium eſſet, quòd mare ad dextram vicinum, quòd antè nos campus patens immineret; arbitrabamur, Banditos hoſce vel occaſionem nos inuadendi non habuiſſe, vel aliquod illis impedimentùm allatum, quandoquidem Arx Montis Syluani duobus tantùm Italicis milliaribus indè abeſſet. Cùm igitur hoſpitium præteriremus, aperto illius oſtio, proruperunt indè vltrà quinquaginta Banditi, cum longis bombardis ad explodendum paratis: quas vnicuique noſtrum, aliquot ad latus applicuerunt, & vt ad hoſpitium rediremus coëgerunt. Et quoniam prætentis tribus illis poſterioribus Banditis, ſecuriores facti, bombardas noſtras thecis impoſueramus, manus illis ſtatim admouerunt, & clauſâ hoſpitij portâ, rotas illarum, ne globos excluderent, relaxarunt: iuſſeruntque vt ab equis deſiliremus, & arma quæ habebamus, ademerunt.

Repe-

Reperimus ibidem vltra viginti & aliquot perſonas: & cum ijs cocum etiam meum. Nam cùm prædones iſti aduentum noſtrum exſpectarent, quemcunque Piſcaria redeuntem, vel verſùs Piſcariam euntem in itinere offenderunt, eum illicò detinebant, ne progredi vel regredi poſſet: vtque poſteà comperimus, exploratores ſuos, qui nos veſtigarent, iam habebant, Guaſtij, Orthonæ, ad extremum Piſcariæ: ſed & vltrà non deerant, qui nos ſemper obſeruarent. Quæſiuerunt deindè à nobis, vndè & quò veniremus, qui homines, & ſi quem Dominum inter nos haberemus. Poſtremò de pecunia percontabantur, ſeorſim quemlibet abducentes. Cumque in dando illis reſponſo, nobis optimè conueniret, palam proclamantes: Ne celaueritis, inquiunt, pecuniam: alioquin fiet vobis, quod alijs facere ſolemus. Cumq; denuò ſeorſim nos examinarent, quattuor vel quinq; ex illis, cultros longos lateri cuilibet noſtrum admouebant, vrgentes vt vnuſquiſq; fateretur, quantum pecuniæ haberet. Primò itaq; ſacculum meum arripuerunt, in quo erant Cechini ſex, & aliquantulum monetæ. Fecimus autem ex induſtria, vt quilibet noſtrum aliquantum pecuniæ haberet, quò faciliùs intelligeretur, nos eſſe in itinere ſocios, & quemlibet ſeparatim ſumptus facere. Cumq; illis ſacculus meus perplacuiſſet, eum à cingulo abſciderunt. Deindè per latera & vbiq; me attrectabant, ſed habebam tamen interulam bombycinã, quàm è triremibus deſcendens, nondum depoſueram. In ea nihil pecuniæ repererunt. Non omnia tamẽ apud me exactiùs excuſſerunt, quòd adproperarent: de qua re dicetur inferiùs. Poſteà Abrahamum Duninum inuaſerunt, cui ſacculum cum vndecim Cecchinis ademerunt. Et quoniam thoracem ex aluta alcina benè bombyce refertum, indutus erat; eum

eum diligẽtiùs quilibet banditorũ (erant autẽ circiter octaginta ſimul congregati, viginti tantùm pro cuſtodia relictis) attrectabat, & ita obuerſabat, vt globulos fibularum auulſerint, ad extremùm & induſium quoq; concerpſerint. Adorti ſunt deindè Georgium Kos, qui quoniam pecuniam meam in ſumptus quotidianos erogabat, habebat in ſacculo circiter triginta cechinos, qui illis pergrati acciderunt: cumq; eiuſdẽ veſtes excuſsiſſent, nihil repererunt ampliùs. Deuenerunt poſtea ad Andream Skorulski, cui cùm aliquot cechinos vnà cum loculis ademiſſent, nec aliquid ampliùs offendiſſent, eundem reliquerunt. Porrò qui pecũniam à nobis adimebat, erat adminiſter ſuperioris, quem pro capite ſuo agnoſcebant (is in ſuperioribus cubiculis remanſerat, neq; ſe nobis ſpectandum exhibuit) tanquam delegatum, homuncio ſtatura paruus. Is cùm ad Alexandrum Italum demùm acceſsiſſet, qui, vt cautior, pecuniam quam habebat omnem, quadraginta videlicet vel quinquaginta Scutatos, in thecam bombardici pulueris coniiciens, eam appenſam collo gerebat, eandem è collo illius, vt eiuſmodi ſtratagematum peritus, abripiens, ſuo impoſuit. Italus damnum permoleſtè ferens, voce ſubmiſsiore vſus, omnem, inquit, mihi pecuniam ademiſti: cui exactor, vbi nam ea? In theca iſta pulueris, inquit. Subintulit exactor; Tace, ait, ſi vis incolumis vnà cum ſocijs euadere. Hoc ideò vetuit, vt, de pecunia illa reticens, in diuiſionem totius pecuniæ nobis ereptæ, cum reliquis banditis veniret; & in ſignum gratitudinis hoc perfecit, vt ne ſarcina huius Alexandri, ab illis attrectaretur. Iuſſerunt deindè, vt illis ladula recluderetur, in cuius ſummitate, ducentos cechinos inuenerunt, ſtatimq; numerârunt; & cùm vnus defuiſſe videretur, volebant denuò numerare, ſed quoniam properabant, intermiſerunt. Acceperunt etiam in moneta ad ducentos Scutos: & alia

& alia quæ ibidem erant reposita. Habebam enim elegantes cultros Turcicos, auro inclusos, lapides etiam preciosiores ex partibus illis, & nonnulla alia ex auro solido artificiosè & eleganter elaborata. Hæc omnia abstulerunt. Sæpiùs autem Exactor ille ad superiorem illum suum, Latronum Ducem ascendebat (erat namque in eodem stabulo scala) & mutuò colloquebantur. Cumque rigidiùs nobiscum iam agere cepissent, pileos & vestes detrahendo, Alexander Italus ille, per Deum orabat, vt ne illum interficerent. Huic ego clàm insinuaui, vt ne hoc ab illis efflagitaret: caussamque hanc reddidi. Si nos interficere constituerunt, nihil supplicationem profuturam; si non, celeriùs illum mactabunt, vbi viderint, eum nimiò plùs mortem timere. Sed cùm ille nihilominùs iterum iunctis manibus preces ingeminaret, tum ego clara voce; Frustrà inquam, eos his vocibus obtundis. Sunt enim viri boni & Christiani: sed cùm necessitatem patiantur, debent, vt eam profligent, alicunde accipere. Neque tamen nos occident, cùm nihil tale promeriti simus. Vnus igitur eorum, qui mihi adstabat, hæc audiens, me hoc nomine complexus est, & gratias egit, quod rectè de illis sentirem. Nec malè mihi officiosa hæc locutio successit. Nam cùm quidam pallium mihi detrahere cœpisset, admonuit vt me sineret, quem bonum virum dicebat. Intereà exactor ille puluercam quoque thecam meam attraxit; sed postquam vidit, orificium eius esse peranguftum, per quod pecunia intus immitti non posset, eam dimisit. Venit & alius, cui Corona mea ex calculis oratorijs connexa, adlibuerat, quam cingulo alligatam gerebam, Eam omninò sibi dari iussit. Et quoniam ea carere dolenter admodum ferebam, quòd magnis Indulgentijs à Gregorio XIII. dotata esset, quodque loca sancta mecum vbique attrectasset, obnixè petiui, vt eam mihi relinqueret. Accepit ille nihilominus: & eam diligentiùs intuitus, erat enim ex canna Indica, vbi cranium

demortui ex ebore ſculptum, alligatum inuenit, illam conſpuit,& in terram abiecit, mortis fortaſsè memoria conterritus: atq; ita abiectam ſuſtuli. Cùm itaque nobis omnem pecuniam ademiſſent,petiui,vt nobis tamen aliquid pro victu relinquerēt. Itaq; mandato ſui ducis,Cecchinos decem manui meæ impoſuerunt: inter quos erat vetus numiſma Valentis Imperatoris: quod erat inter alios antiquos nummos, in quadam ſarcina repoſitum. Vndè apparet, omnia illos ſimul commiſcuiſſe, quæ nobis rapuerant. Iuſſerunt deindè vt nobis calcaria ademeremus: quæ cùm ſibi applicuiſſent, conſcenſis equis noſtris,diſceſſerunt. Reliquerunt tamen duos mulos macros, & duos equos claudos,qui res deferebant.Abeuntes per iocum dicebant, vt eos exſpectaremus, quandoquidē pro nocte, ad nos iterum redituri eſſent. Cùm diſceſsiſſent,aſcendimus ſuperiorem hoſpitij partem, vbi hoſpitem ipſum cum famulo ligatum repperimus. Nam cùm nocte præcedente hoſpitium eſſet clauſum, & illi in eo deliteſcere conſtituiſſent, nonnulli ex illis finxerunt ſe mendicos, & frigore confectos: vtq; calefierent ſe intromitti orabant. Hoſpes verum id credens, domum aperuit: vbi ſtatim ab illis raptus & cum ſeruitore ligatus eſt, creſcente magis ac magis eorum numero. Hora vix, plùs minùs tranſacta,poſteaquam à nobis diſceſſerunt banditi, è locis circumuicinis homines armati congregari cœperunt: prout moris eſt, vbi banditos eſſe compertum fuerit.Venit ibidem & ipſe GubernatorCaraffa oppidi S.Angeli DucisNuceriæ. Erant iā ad mille homines congregati,qui nos ſpoliatos à banditis viderūt,ipſis intrà montiū abdita ſeſe recipiētibus. Itaq; Gubernator ſecū nos inoppidū abduxit, quod vno milliari ab hoſpitio prędicto diſtat:nobiſq; cœnā & diuerſoriū in ſuo palatio prębuit.Intelleximus hic,Banditorū illorū ſuperiorē fuiſſe,quendā Iacobum de Monte Brandon,prædonem famoſiſsimum, qui

Iacob9 de MonteBrā don latro inſignis.

qui poſtea cum quattuordecim ſocijs captus & extremo ſupplicio affectus fuit. Nam Gregorius Papa XIII. qui me ſingulari quadam gratia complectebatur, diligenter ad Don Petrum Oſſunæ Ducem Neapolitanum Viceregem ſcripſit, vt malefactores iſtos perquiri, & in eos animaduerti iuberet. Quamobrem vltrà prædictos, & multi alij comprehendebantur, ex indicijs ſpoliorum noſtrorum agniti. Nam in partes omnes ſcripta direxerã, è quibus qualiter acta res fuerit, intelligi poterat. Hic ipſe Latronum Dux, vnà cum ſubſtituto ſuo, comprehendi timens, vltrà mare iam fuga euaſerat. Sed tandem in Dalmatia captus eſt.

Petrus de Oſſuna vicerex Neapolit.

Poſt acerbum hunc caſum manè conſultabamus quid nobis faciendum eſſet. Nam & pecunia in ſumptum itineris deſtituebamur; & tutam profectionis rationem non facilè reperiebamus, quòd viæ à pluribus banditorũ globis paſsim obſiderentur. Miſi itaque ad Regis Hiſpaniarum Ciuitatem, Cento dictam, in qua Vicerex Prouinciæ reſidebat, ab eo conſilium & auxilium petens. Reſpondit, ſibi conſilium non ſuppetere; quandoquidem ante dies octo, centum Banditi, triginta & aliquot itidem homines, Neapolim euntes ſpoliârunt, decemſeptem inſuper interfectis, qui ſe defendere conabantur. Concluſum igitur fuit, vt eos nobis conductores adhiberemus, qui vel ipſi banditi fuerunt, vel qui familiares ipſis, aut qui ſanguine coniuncti eis eſſent: vt nos per eorum cuneos deducentes, fidem facerent, nos eos ipſos eſſe, qui iam antè per banditos omnibus exuti eſſemus: quæ res paſsim vbique iam erat diuulgata. Itaque duos conduximus: vnum Franciſcum nomine, qui octo annos inter banditos conuerſatus cum illis amicitiam arctè colebat: alterum, Sacerdotẽ quendam, qui fratres duos inter banditos habebat. Diem igitur apud Gubernatorem commorati, & acceptis ab eo decemocto Scutatis mutuis,

Anconæ illi reſtituendis, inſequenti die à prandio Adriam verſùs iter inſtituimus. Et quoniam duos tantùm mulos habuimus, qui res noſtras deferebant, & duos itidem exiles equos, neque enim plures conductitios inuenire potuimus, partim pedeſter eundo, partim alternis vicibus equitando, Adriam pernoctaturi peruenimus, certatim ad nos videndos incolis concurrentibus, quòd illis, qua ratione à banditis tractati fuerimus, iam innotuerat. 12.

Iulia noua. Peruenimus ad oppidum, quod Iulia noua dicitur. Hîc intelleximus, quòd ijdem illi banditi, qui nos ſpoliârant, in oppidum hoc (ſicut, vbi plures numero congregantur, facere plerumq; ſolent, incolas occidendo, domos ſpoliando) irruere volebant. Sed quoniam in monte poſitum eminebat, vbi animaduerſum fuit eos aduentare, portam ciues clauſerunt: banditi verò ad dextram verſùs mare deflexerunt. Hîc Franciſcus ille, qui mecum erat, cùm ſciret, matrem habitare cuiuſdam celebris Banditorum ductoris, Baronis Neapolitani, acceſsit ad illã, caſum noſtrum illi expoſuit (quamuis eum iam omnes notum habebant) petiuit, vt nobis aliquem è ſuis adiungeret, qui filio notus eſſet, vt ſi fortè in eum incideremus, propter ei⁹ interceſsionem, liberos nos abire permitteret. Fecit hoc illa non grauatim. Quoniam verò idem Franciſcus ſciebat, nos in alios quoque incurſuros, quotquot notos illorum habere poterat, qui in vicinia prædabantur, eos omnes conduxit; ita vt prandio peracto, cum quinque eiuſmodi banditorum amicis, nos in viam daremus. Equos etiam ibidem conduximus, ne quis pedeſter noſtrũ iret. Vix vno dimidio milliari à Ciuitate confecto, conſpeximus in monte tres banditos. Itaque vnus è comitibus illis, dixit, ne conturbaremur, quòd eius amici eſſent: ſtatimque ad leuam propè viam ad lapidis iactum oſtendit nobis Eccleſiam paruam deſolatam, in qua dixit circà quinquaginta banditos delitere: qui alios inimicos

ſuos,

suos,banditos itidem,vt cum illis armis decertarent,operiebantur. Nam vbi quis cum altero inimicitias contraxerit, vterque proscribitur: atque ita proscripti, banditos quisque sibi aggregare studet: seque mutuò cædibus prosequuntur, donec vna factio alteram funditùs exterminet. Sub vesperam peruenimus Trontum: vbi ditio Regis Hispaniarum terminatur, & Pontificis ex illa parte fluuij incipit; qui cùm sit profundus, habet naualem traiectum. Hîc verò credebamus, quòd nos inuasuri essent. Nam in monte excelso suprà traiectum, erant circiter ducenti, prout nobis ductores nostri narrabant, affirmabantque hîc esse Baronem illum, cuius mater in Iulia noua habitaret; qui alios banditos, nam cum plurimis habebat inimicitias, exspectabat: vel quia sciebat nos iam esse spoliatos (habent enim vbique suos exploratores) ideoque nos inuadere negligebat. Hic, qui à matre eius nobiscum mittebatur, dicebat. Fieri posse, quòd nos nihilominus adoriretur: sed vbi cognouerit, nos à matre commendatos, illicò nos liberos abire patietur. Traiecimus intereà fluuium: & quoniam ab hinc dimidio milliari hospitium aberat, in quo noctem ducere debebamus, Franciscus noster, qui in eadem arte benè versatus fuerat, opinionem hanc habuit, quòd illi tantisper exspectarent,dum ad hospitium diuerteremus,vbi nocte superuenientes, possent nos liberiùs excutere. Adiuuit & hoc fortasse quòd à meridie pluuia ingens deciderat, quæ lutum maximum in terra pingui excitauit:itaq; cum equos non haberent,pedibus incedentes difficilè nos assequi poterant,qui equis calcaria addebamus. Quamobrem licet hospitiū illud esset benè clausum (sed nec hospiti quidem fidendum erat,qui etiam cum banditis communionē obuios deprædādi habent)vbi nox aduenit, & à banditis è monte conspici non poteram⁹,data licentia abeundi apud traiectū socio illo qui nos à matre Baronis missus comitabatur, arripuim⁹ iter per tria nostra milliaria

Bannitorū misera cōditio.

ad Ciuitatem Grottam, certò nobis perſuadentes, quòd pedites nulla nos conſequi ratione poterant, & quòd ciuitas illa, diligenter clauſa propter banditos cuſtodiretur. Cùm itaque eò circiter horam noctis quartam perueniſſemus, propè portam Ciuitatis, in hoſpitio, reliquum noctis tranſegimus.

Lauretanũ B.V. fanũ.

23. Manè confecimus quinque milliaria ad portum Formanum: vbi, quòd locus iam eſſet ſecurior, & equi fatigati, pro nocte ſubſtitimus.

24 Venimus Lauretum manè: & quoniam Sabbatum erat Palmarum, quilibet ad deuotionem ſe præparabat. Venit eò hac ipſa quoque die Iulius Gonzaga ex aula Cæſaris deuotionis cauſſa, apud quem erat quidam ſeruitor Polonus: qui cùm intellexiſſet, nos Hieroſolyma redire, percontabatur diligenter de Syekyerzecka Polona, quam ſibi propinquo ſanguinis gradu coniunctam affirmabat. Cumque dictum eſſet, quid cum illa ageretur, libenter id audiebat, & gratias agebat, quòd intellexerat, eam, nauem conſcendiſſe, quæ Venetias contendebat.

25. Dominica Palmarum percepto Diuiniſſimo Sacramento, in ædicula Beatiſſimę Virginis, in qua illi Angelus Dominicam incarnationem annunciauit, & prandio ſumpto, peruenimus Anconam: & quoniam pecunia indigebamus, nam & illi Gubernatori decemocto Scutatos remittere, & ijs, qui nos deducebant ſoluere, & de itineris ſumptu prouidere debebamus, quærebamus notum aliquem mercatorem, qui nobis in hac anguſtia ſubueniret:

Ancona.

26. quo non reperto, cùm & conductores noſtri reditum vrgerent; & hoſpita videns nos laceros, & pecunia deſtitutos, ſe ad magiſtratum ituram, vt in cuſtodiam conijceremur, minitaretur; conſilium cœpi (quandoquidem Ciuitas Anconitana Pontificis eſſet, à quo nempè Gregorio XIII. litteras patentes, quas ſuperiùs inſeruimus, habebā) Gubernatorem ipſum cum ijs accedere, qui erat nobilis

Lambertinus Anco.

Bono-

Bononieñ, è familia Lambertina. Aſſumptis itaque mecum Abrahamo Dunino, & Georgio Kos familiaribus, acceſsi ad eum, cùm Audientiam, quam vocant, publicè daret: expoſui caſum qui nobis acciderat, qui non eſt ijs inſolitus, qui terras alienas peragrant. Et quoniam nullum hîc notum habebam, productis litteris Pontificijs, petiui vt mihi in tanta neceſsitate præſtò eſſet, & ſi aliam rationem me iuuandi non haberet, ſaltem fidem ſuam apud aliquem Mercatorem interponeret, vt nobis de ducentis Scutis ſaltem, dum Venetias perueniremus, prouideret, quandoquidem ob præteritas & futuras neceſsitates, ea pecuniæ ſumma hoc tempore vehementer indigebam. Gubernator lectis litteris, quibus me Pontifex diligenter commendabat, & veſtitu noſtro lacero inſpecto, me hunc ipſum eſſe, qui commendabatur, non credebat, & nos impoſtores aliquos arbitrabatur. Quod cùm animaduertiſſem, petiui vt interim vnum ex familiaribus meis pro obſide acciperet, in quem animaduertere poſſet ſi ſe ludificatum depræhenderet. Ille in furias ſe proripuit, & parum aberat, quin nos è palatio exturbari iuberet. Hæc ego poſtea Romam perſcripſi: cumq; ei hoc nomine dies dicta fuiſſet, excuſabat ſeſe, quòd non credebat me illum ipſum eſſe, ſed putabat Breue Pontificis, nos aliqua ratione aſſequutos (vt per fraudem quandoq; fit) cùm ad nos minimè pertineret. Reſponſum illi fuit; quòd quandoquidẽ nobis fidẽ non adhibebat, litteras Pontificis videns, poterat nos honeſto aliquo modo detinere, & litteras Pontificis Romam mittere: cui rẽ gratã feciſſet, ſi hunc recollegiſſet, quẽ ſua Sanctitas commendabat: ſin verò diuerſus aliquis ab eo deprehendebatur, poterat de eo capitis ſuppliciũ ſumi, qui falſas litteras circumferendo, eum ſe fingeret, qui non erat. Quamobrem reprehenſus, officio Gubernatoris poſtmodũ hac de cauſſa exutus eſt.

Gubernator.

Diſcedentes igitur abſq; vlla conſolatione à Gubernatore, cùm, quid agendũ nobis eſſet, neſcirem⁹, diligẽter

inqui-

inquirendo didicimus de quodam, Mercatoris Veneti Quintilli, negotiorum curatore. Hunc igitur ego conueni. Et quoniam banditi licet sinus meos excuterent, propter festinationem tamē, non deprehenderunt Agnus Dei reliquias, quas circumferebam: vbi quoq; erat particula Sanctæ Crucis, auro & lapidibus Diamentinis exornata; cuius valor ad minus ducentis scutis poterat æstimari. Habebam & Crucem Hierosolymitanam, quam collo appensam gestabam, quæ & ipsa quadraginta Ducatos Vngaricos adæquabat; catenulam quoq; auream, qua culter alligabatur. Andreas quoque Skorulski, habebat annulum, quem cum duobus aureis Portugallensibus, in ocream immiserat, & banditorum rapinæ subduxerat. Enarraui itaque huic Factori singula quæ nobis acciderant, & offerens illi, quæ nobis erant reliqua, pro pignore, petiui vt nobis centum Scutatos daret, licet multò pluris æstimarentur. Acquieuit non grauatim. Sed cùm debitis persolutis, conductoribus expeditis, in hospitio quoque pro victu & equis Laureto conductis, precio dato, residuum nobis pro itinere, nullum reliquum foret: licet iam Georgius Kos Venetias pro pecunia mittendus in procinctu esset, quoniam tamen ad minus per octiduum reditus illius exspectandus erat, & hospita, carcere nos subindè territabat, denuò ad illum ipsum mercatorem cum illo tractaturus accessi, vt nobis centū adhuc alios Scutos mutuos daret. Ille quamuis videret, pauca, quæ habuimus, iam pignore sibi obligata, nosque viros bonos iudicaret, non valdè tamen, quod postea ipsemet fatebatur, nobis fidebat. Exhibui itaque illi Pontificis, Regis Stephani, & Ducis Venetorum litteras, è quibus cùm iam didicisset, quis essem, de cuius cognomine & familia etiam antea inaudierat, paulatim dictis fidem adhibere cœpit. Ostendi illi prætereà litteras, præcipuorum quorundam negotiatorum Venetorum manu & Sigillis consi-

consignatas, quibus per Syriam, Ægyptum, Cyprum ministris suis iniungebant, vt mihi pecuniam suppeditarent, quæ ad aliquot cechinorum millia ascendebat. Atq; ita demum magis etiã nobis credere cœpit. Nam, vt postea ipse dicebat, litteræ Principum patentes, cùm priuatorũ Schedis, quibus pecunia mihi numeranda continebatur, in nomine & cognomine meo, optimè conueniebant. Dedit itaq; mihi & alios centũ Scutos. Sic conductoribus nostris cum eorum satisfactione expeditis; debitis, & quæ in hospitio dare tenebamur, persolutis, currum cum quattuor equis nobis conduximus.

27. Manè discedens, pro prandio veni Senogalliam; indè Fanum transeundo, quòd via esset propter pluuiam lutulenta, & equi fatigati, vt plùs itineris pedibus confici fuerit necesse, tertia noctis hora, Pisaurum peruenimus, & clausa ciuitate, in hospitio suburbij pernoctauimus. *SenoGallia.* *Pisaurum.*

28. Manè Catholicam; vesperi Ariminum venimus.

29. Quoniam dies erat Cœnæ Domini, Sanctissimo Sacramento suscepto, apud Fratres S. Francisci de obseruantia, inter quos vnum quoq; reperimus qui multo tempore Hierosolymis ad S. Sepulchrum commorabatur, iter nostrum Cæsænagam prosequuti sumus; pro nocte verò Rauennam venimus. Quoniam verò pro festo Paschatis Venetijs esse constitueram, per equos dispositos, postas vocant, Chiozzam versùs cursum institui: vnaque posta confecta duos Germanos nobiles, qui Chiozza veniebant obuios habui, qui dixerunt, in Ferrariensibus & *Ariminum* *Rauenna.*

30. Venetorum confinijs, in hospitio triginta & aliquot banditos hærere, quemnam exspectarent, nesciri. Itali quoque profectionem hanc disuadebant, affirmando, quòd sæpiùs isthic homines spoliantur. Quamobrem ad læuam iter aliud arripui, versùs Argentam Ducis Ferrariæ Ciuitatem, quam tertia equorum per postas mutatione, hora vigesima secunda, ingressus sum: cumque duæ tantùm *Argenta.* *Ferraria.*

postæ Ferrariam superessent, manè eò perueni: & quia Sabbathum Sanctum erat, mansi ibidem, & per Sacrum Paschæ diem, quæ in primam Aprilis inciderat. 31.

APRILIS.

MAnè, deuotione, quantum peccatoris humilitas dabat, peracta, curru conscenso, perueni Francolinum: deindè nauigio per Padum ad oppidum Loreo post horam vigesimam quartam, vbi dormire constitueram. Sed quoniam in hospitio, famulus quem præmiseram, nonnullos vagabundos repperit, qui eum eijcere volebant, & qui oppidum non erat clausum, noluimus hîc quiescere cùm & nautæ dehortarentur. Itaque conducta nauicula, hora noctis quinta Chiozzam perueni. 2.

Feria tertia Paschæ, cùm fuissem in Ecclesia B. Mariæ, vbi Deus multa miracula operatur, prandio sumpto, versus Venetias nauigaui. Et præteruectus portum Mamalocho, in quo nauem conscenderam Hierosolymam profecturus, ad Monasterium Sanctæ Mariæ della gratia applicui: in qua hoc die quo mihi in terram Sanctam discedendum erat, Sacrosanctam Eucharistiam manè sumpseram; & prandio peracta, Venetijs iam nauem conscensurus, proficiscens, denuò indignas orationes meas Deo obtuleram. Hîc itaque descendens, indignus Deo gratias egi, quòd per immensam misericordiam suam, nos in hac peregrinatione nostra custodire, & incolumes huc reducere dignatus fuerit. Inueni hîc loci huius superiorem Patrem Pompeium, qui meus erat Confessarius, pius & innocentis vitæ senex, qui mihi profecturo, coronam suam Oratoriam dederat, vt ea loca sacra attingerem: quam cum illi restituissem, maximam indè lætitiam habuit. Petiui vt die insequenti ibidem in Monasterio 3.

Mamalochi Venetiarũ portum.

Sacram

Sacram Euchariſtiam ex eius manibus percipere mihi liceret; quod etiam fecit. Deindè cùm Vrbi appropinquaſſemus, vbi is acceſsit, qui teſtimonia ſcripta excipit, ne quis ex loco infecto veniat, cùm nobis poteſtatem è naui exeundi feciſſet, conducta cymba, quam Gundulam vocant, profectus ſum ad Eccleſiam Sancti Sepulchri, vbi Deo gratijs pro felici reditu perſolutis, ad hoſpitium poſtea me contuli. Reperi hîc Michaëlem Konarski, quē Tripoli cùm rebus præmiſeram. Petrus Bylina, quem Corcyra cum triremibus expediueram, nonniſi decimo poſt aduentum meum die, Zara peruenit. Konarski de Polona Syekierzecka narrauit, quòd cum nauis propter tempeſtatem ad Calliopolim in Apulia in littore conſtitiſſet, licet à me habuerit mandata, vt eius diligentem curam haberet, de neceſſarijſque omnibus illi prouideret, tamen illa cum alijs in littus egreſſa, clàm ita ſe abſcondit, vt reperiri nulla ratione potuerit, atque ita nauis, cùm eam diutiùs exſpectare non poſſet, è littore ſoluit. Sed antequam Venetias appuliſſem, certam notitiam habui, eam in Italia fuiſſe, & peregrinationi inſiſtere, quodque in patriam nunquam redire conſtituerat. Quamobrem poſtquam illam in Chriſtianorum oras delatam cognoui, ab ea perueſtiganda vlterius mihi temperandum exiſtimaui.

Sancti Sepulchri Eccleſia Venetijs.

Quamdiu hoc tempore Venetijs manſi, quòd valetudine debili ex itineris moleſtijs fuerim impeditus, nullibi ferè prodij, medicis & recuperandæ Sanitati deditus. Antequam tamen indè diſceſsiſſem, fui in Palatio, cumque Dux decumberet, Senatoribus valedixi: quibus etiam binas litteras reddidi, quas mihi ad Zacynthi & Cephaloniç ſuperiores tradiderant. Nam cùm in reditu Zacynthum perueniſſem, & Rector infirmaretur, ego verò cum triremibus inde ſoluere adproperarem, reddere litteras non potui. In Cephalonia verò non fuimus ibi, vbi Rector

moratur: quandoquidem portus Viſcardo vbi quâdriduum egimus, ex altera parte Inſulæ poſitus eſt. Miſſæ mihi ſunt deinde per Secretarium in hoſpitium litteræ, quibus Dux Sereniſsimo Regi reſpondebat, ad commendationem pro me factam, cùm me iam itineri committerem.

MAIVS.

Die tertia diſceſsi Venetijs in patriã per Tridentum, Oenopontem, Halam, vndè per Danubium, Viennam. 3.

Perueni ad confinia Poloniæ. 29.

IVNIVS.

PErueni Grodnam: vbi Salutato Rege, illique gratijs actis pro cura & ſollicitudine, quam planè paternam in rebus meis adhibuit, decem diebus tranſactis, perueni per Dei gratiam. 22.

IVLIVS.

DIe ſeptima menſis Iulij Neſueſium Anno Dñi M. D. LXXXIV. Cùm inde ad obeundam hanc peregrinationem, die ſextadecima Septembris diſceſsiſſem Anno Dñi M. D. LXXXII.

Vndè ſit nomen Domini benedictum in ſecula Amen.

Hanc quartam, ad te iam, ex ipſa domo, ſcribo epiſtolam: quò me Diuina bonitas die ſeptima Iulij perduxit incolumem. Poſt litteras vltimas ex Sitia ad te datas, quòd reditum in patriam accelerabam, nihil ad te ſcribere potui. Significaueram tamen, cùm adhuc ibi eſſem, ex Palatio

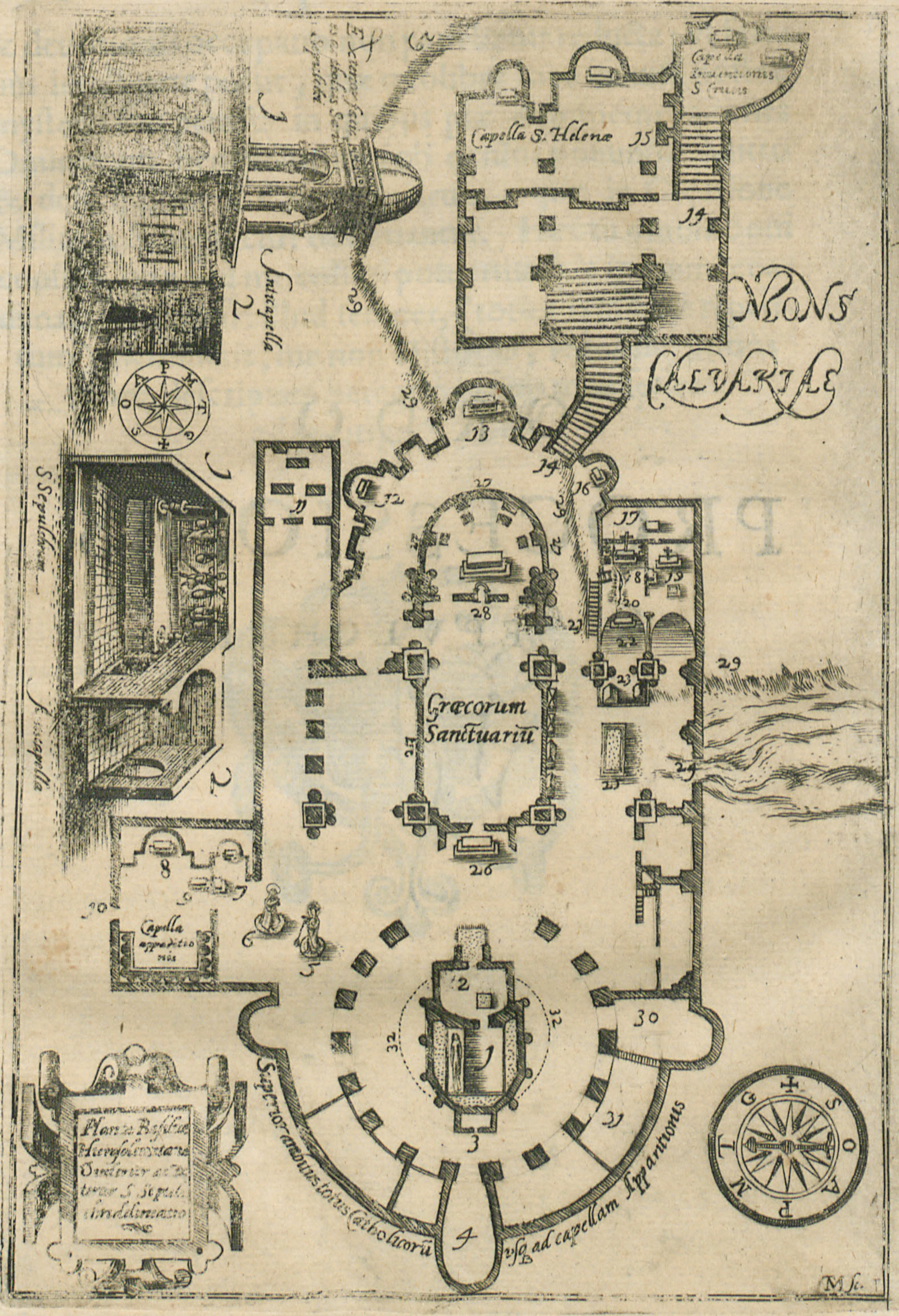
Palatio Rectoris, nauem illam meam Saitiam, quæ me Cretam aduexerat, visam procul fuisse. Corcyram cùm venissem, ipsam quoq; magnis tempestatibus iactatam, eò appulisse. Peregrinationem hanc meam, ita scripto comprehendi, quantum itineris difficillimi occupationes permittebant; neque, quod denuò tibi insinuandum existimo, Historicorum more eam pertractaui, cum quibus in certamen non descendo: neque res eorum nonnullas refuto, quæ cum scriptis illorum, prout coràm inspexi, minimè concordant. Perfunctoriè etiam hæc,& velut per transennam perlustraui: & quod, vt vetus Prouerbium habet,in oculos ipsos incurrebat,id tantum obiter annotaui.Quę verò ab alijs auditione accepi,ea quoq;, sed parcè tamen addidi. Neque enim relationes aliorum disseminare mihi propositum. Cæterùm qui oculis hæc suis ipse vidit, quæ à me sunt commemorata, proculdubiò fatebitur,me plurima diligenter,& accuratè, verè autem omnia complexum esse. Nam qui ex aliorum relatione historias suas consarcinarunt, manifestè deprehendi, eos à vero plurimis in rebus aberrasse. Illud quoque addo, Diuina quadam ordinatione & prouidentia factum,quòd,sicut antea tibi significaueram,licet in contrarium persuasiones non deerant, propositum tamen meũ constanter retinueram, per Constantinopolim iter non faciendi. Quamuis enim à Rege Stephano peramplas commendationes habebam, nouo tamen illo casu, vt intellexisti, emergente, in casses proculdubiò incidissem. Deo immortali sit honor & gloria,qui me indignum,per laboriosas huius peregrinationis vias duxit; & ad propria incolumem reduxit.Datum Niesuezij 10.Iulij Anno Domini 1584.

His adiunctum ad te mitto Ordinem Processionis, à peregrinis in Ecclesia Sancti Sepulchri obseruari solitum, vnà cum planta dictæ Basilicæ delineata; non tamen ad debitas Architecturæ mensuras, quod temporis breuitas

& deuotionis occupatio non patiebatur reducta; vt faciliùs intelligere poſsit, quæ quolibet loco ſalutis noſtræ myſteria ſint peracta: in quibus piæ commemorationes Diuinorum beneficiorum, ob oculos ponuntur. Mitto & deſcriptionem Cæremoniarum, quæ in Creatione Militum S. Sepulchri obſeruantur. Hæc tu omnia boni conſule, quæ vt à me colligi potuerunt, hîc in vnum coadunata mittuntur: illud ſemper, (toties iam à me repetitum) memineris, me non Hiſtorici, ſed amici potiùs more, deſcrìptam peregrinationis meæ ſeriem, ad te dirigere. Vale.

ORDO PROCESSIONIS S. SEPVLCHRI.

Planta Ecclesiæ

1. Sepulchrum Domini.
2. Atrium S. Sepulchri à S. Helena exstructum.
3. Cophtorum, vel Chaldeorũ capella.
4. Syrianorum capella vbi sepulchra familiæ Ioseph.
5. Locus vbi Christus stetit cum in forma hortulani Mariæ Magdalenæ apparuit.
6. Hîc Maria Magdalena stabat.
7. Altare Mariæ Magdalenæ.
8. Altare maius.
9. Altare minus vbi columna flagelationis.
10. Hæc porta ex capella ad partem monasterij quæ concessa est nostris religiosis, ibi thesaurũ cameras aliquot, culinam & areã paruam habent; ingressus nullus alius illis est nisi per Ecclesiam.
11. Ad radices montis Caluariæ est carcer, domuncula hortulani antea erat, ibi Christus dominus detentus fuit dum necessaria ad crucifigendum parabantur.
12. Altare Lusinij nullius nationis.
13. Altare diuisionis vestimentorum.
14. Scala in templo per quam descenditur ad capellam S. Helenæ & tandem ad capellam inuentionis S. Crucis; tota lapidea coninet circiter 40. gradus.
15. Soliũ S. Helenæ ex marmore rubeo.
16. Altare columnæ improperij Abissinorum.
17. Paries vltra cruces in quo fenestra vna tantum est in templum, capella ibi Abissinorũ in qua lapis est ex marmore asperso ad latitudinẽ & longitudinẽ vlnæ vnius in quo Isaac debebat imolari.
18. Vbi cruces erant. locus est Gorgianorum vbi optimè videri etiam potest Saluatorem nostrũ facie versus occasum pependisse.
19. Duo altaria Catholicorum in eo loco vbi Christus cruci affigebatur sita.
20. Hac petræ scissura inter crucem Christi & latronis, qui ad leuam pendebat in inuentionis S. Crucis & in ea vbi sepulchra Regum Galliæ sunt capella cernitur.
21. Scala lignea in montem Caluariæ circiter 15. gradus habens.
22. Hæc capella vbi sepulchra regum Galliæ sub illo planè loco vbi Saluator fuit crucifixus sita est, ibi etiam conspicitur illa petra rupta inter crucem Christi & læui latronis.
23. Sepulchra Regum Galliæ.
24. Porta magna templi.
25. Lapis vnctionis.
26. Altare Græcorum extra murum quo sunt circumdati.
27. Murus humilis Græcorum circumdans sanctuarium.
28. Porta Græcorum speciosa vel vt illi vocant aurea.
29. Per has lineas designatur mons Caluariæ cuius medietas minor inclusa est in templum, altera verò maior videlicet est extra templũ.
30. Oratorium Abissinorum inferiùs situm, quod asseribus vel tabulis ligneis ab Ecclesia disiũgitur, supra quod Armeni habent suum sanctuarium.
31. Supra hoc, est Georgianorum vel vt alij vocant, Gorgianorum oratorium qui vt & Armeni habent ad ista sua sanctuaria, scalas ligneas de templo.
32. Hic circulus denotat fenestram quæ est in tolo basilicæ.

ORDO PROCESSIONIS quæ fit per Ecclesiam S. Sepulchri Dñi nostri IESV CHRISTI.

Incipiendo ab altari Columnæ flagellationis.

HYMNVS.

EIa fratres charissimi.
Christi mortis mysteria
Canamus, & vestigia
Sequamur, corde flebili.

Qui pœnam primi criminis
Delet vigore sanguinis:
Hunc ad columnam acriter
Cædit Pilatus pessimè.

Cur sic, ô crudelissime,
Flagellis eum percutis?
A quo vitam acceperas
Vitam conaris rapere?

Cur tu columna soluere
Tunc noluisti Dominum
Cùm te crudeles milites
Rigassent eius sanguine?

Cur non fregisti illicò
Tunc te columna impia
Dolore Christi nimio
Flagellis tantis languidi?

Iam orans fudit sanguinem
Qui potuit sufficere.
Nam gutta huius sanguinis
Crimina vincit omnium.

Nos ergò qui diligimus
Hunc flagellatum Dominum
Rogamus, vt criminibus,
Suis ignoscat meritis.

Gloria tibi Domine
Pro tanto fuso sanguine
Pro tanta amoris copia
Quo trahis ad te omnia. Amen.

Antiphona.

APprehendit IESVM Pilatus, & ad hanc columnam ligatum fortiter flagellauit. ℣. Verè languores nostros ipse tulit. ℟. Et dolores nostros ipse portauit.

ORATIO.

ADesto nobis CHRISTE Saluator, per tuam pœnalem flagellationem & per tuum stillantem & aspersum sanguinem pretiosum, vt omnia peccata nostra deleas, nobisque

tuam

tuam gratiam tribuas, & ab omni periculo & aduersitate protegas, & ad vitæ æternæ gaudia perducas. Qui viuis & regnas in sæcula sæculorum, Amen.

EVNDO AD CARCEREM.

QVI lucem dedit Patribus,
Quos ab inferni tenebris
Eduxit, & cælestibus
Ornauit donis gratiæ,
Ipse Saluator sęculi
Qui vincla soluit criminum
Duris ligatus funibus
Obscuro datur carceri;
O nimis dura vincula
Quæ vinctum DEI filium
Tenetis velut pessimum
Vt mortem dedit corpori.
Sæuitiam dimittite
Agnumq; mitem soluite
Qui culpæ & mortis compedes
Soluit amore morteq;
Iam sufficit afflictio,
Mœror, sudorq; sanguinis
Proditoris venditio
Ac turpis pretij vilitas
At si pietas deficit
In homine, quem redimis,
Tu bonitate propria
IESV succurre innoxio.
O bpeccatores talia
Gratis tulisti, Domine,
Vt corde, ore, & opere
Tuam lucrentur gratiam
Ignosce ergò miseris
Qui peccatorum pondere
Grauantur, vt per sæcula
Sit tibi laus & gloria.

Antiphona.

EGO te eduxi de captiuitate Ægypti, demerso Pharaone in mari rubro; & tu me tradidisti Carceri obscuro.

℣. Dirupisti Domine vinculà mea

℟. Tibi sacrificabo hostiam laudis.

ORATIO.

DOmine IESV Christe, Angelorum decor, gaudium, & libertas animarum: qui pro redemptione mundi, capi, ligari, carcerari, alapis cædi, flagellari & conspui voluisti: fac nos, quæsumus, indignos famulos tuos, pœnas & contumelias pro tui nominis gloria lætanter suscipere, vt ad tuæ pietatis consortium mereamur feliciter peruenire. Qui viuis & regnas &c.

Evndo ad Locvm Divisionis vestimentorum Christi.

Modo narramus qualiter
Noster Saluator pertulit
Iniurias, quàm maximas
Et passus est ab impijs
A Patre qui est genitus
A quo semperq; gignitur
Et idem in essentia
Cum Patre ac sancto Spiritu.
Qui à Cœlorum sedibus
Descendit huc obediens
In habituq; hominis
Mundum replet virtutibus.
Qui cœlos implet lumine
Ornat atq; syderibus
Hominibus & angelis
Hunc veste priuant milites.
Qui Sanctos vestit gloria,
Vitam dedit & mortuis,
Ac reis donat veniam,
Repletur ignominijs
Qui campi vestit lilia
Fructusq; dat arboribus
Suis priuatus tunicis
Pauper nudus relinquitur.
Qui vestit volatilia
Pennis atq; coloribus,
Ornatq; prata floribus,
Ipse priuatur vestibus.
Ad locum sanctum pergimus
Vbi redemptor omnium
Cum pœna & ignomina
Vestem permisit diuidi.
O gens iniqua & pessima
Quali maderis crimine
Dum tunica inconsutilis
A te sorte diuiditur.
Heu Christus nudus vestibus
Solo cruore induitur,
Et super eas milites
Sortes miserunt impij.
Hic locus est Sanctissimus
Vbi Dauid oraculum
Completum est in sortibus
De Christi raptis vestibus.
Precamur ergò cernui
Te creatorem sæculi
Vt hic priuatus vestibus
Nos induas virtutibus. Amen.

Antiphona.

Milites postquam crucifixerunt IESVM acceperunt vestimenta sua dantes vnicuiq; militi partem.

℣. Hîc diuiserunt sibi vestimenta mea.
℟. Et super vestem meam hîc miserunt sortem.

Oratio.

Benigne IESV Christe, qui pro nostra redemptione ab indignis peccatorum manibus non solùm in cruce nudus suspendi & mori voluisti: sed & tua sacratissima vestimenta partiri

partiri & donari permſiſti; concede, vt ſpoliati vitijs & virtutibus adornati, tibi Deo viuo & vero in cœleſti gloria præſentari mereamur. Qui viuis & regnas, &c.

Ad locvm Inventionis S. Crucis eundo.

AD Crucis locum pergere
Debemus: & hanc quætere
Velut greſſerunt Martyres
Qua meruerunt gloriam.
O Crux miranda gloriæ
Scala, quæ ad cœlum eleuas
Aſcendit per te Dominus
Ad patrem fuſo ſanguine.
O Crux arbor digniſsima,
Qua mediante animæ
Aſcendunt ad cœleſtia
Et ad Sanctorum præmia
O Crux cunctis excelſior
Thronis, ſceptris, honoribus,
Ad te fac nos ab infimis
Humilitate ſcandere.
O Crux tam admirabilis
Ornata Chriſti ſanguine
Quæ cum Sanctorum agmine
Mundum illuſtras lumine.
O Crux arbor dulciſsima
Quæ mortis das myſterium
Chriſti, & nobis precium
Donaſti atq; gaudium.
O Crux aue ſpes vnica
Inuenta hic ab Helena
Nunc per te nobis gratia
Detur ac tandem gloria.

AMEN.

Antiphona.

ORabat Iudas dicens, Deus Deus meus oſtende mihi lignũ Sanctæ Crucis: cumque aſcendiſſet de lacu, perrexit ad hunc locum, vbi iacebat Sancta Crux.

℣. Hoc Signum Crucis erit in cœlo,
℟. Cùm Dominus ad iudicandum venerit.

Oratio.

DEVS qui hîc in præclara Salutiferæ Crucis inuentione, paſsionis tuæ miracula ſuſcitaſti; concede vt vitalis ligni precio, æternæ vitæ ſuffragia conſequamur; qui viuis & regnas, &c.

EVNDO AD CAPELLAM S. Helenæ.

NVNC Helenæ suffragia
Quæramus primùm laudibus
Vt cum beatis meritis
Acquirat nobis veniam.

Deuota Christi Helena
Crucem quæsiuit feruida
Quam reperit cum titulo
Corona, clauis, lancea.

Quam crucem vt acquireret
Minat timorem omnibus
Sub pœna mortis illicò
Amore ardens cœlico.

Inuenta Cruce Domini
Canamus illi canticum
Per quam Saluator omnium
Donauit nobis præmium.

O Helena Sanctissima
Quæ crucem tantæ gloriæ
Amasti totis viribus,
Nos tuis iuua precibus.

Exaudi Sancta Trinitas
Preces nostrorum omnium
Et per Sanctorum merita
Dones & nobis gloriam. Amen.

Antiphona.

HElena Constantini mater Hierosolymam petijt,

℣. Ora pro nobis Beata Helena;
℟. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO.

DEVS qui inter cætera potentiæ tuæ miracula, etiam in sexu fragili, virtutem rectæ intentionis corroboras; præsta quæsumus, vt Sanctæ Helenæ Reginæ exemplo, cuius studio desideratum Regis nostri lignum Sanctæ Crucis detegere dignatus es, ea quæ Christi sunt iugiter indagare, & te fauente consequi mereamur. Per eundem.

EVNDO AD COLVMNAM improperiorum.

CHRISTI magna improperia
Rumpamus, & ludibria
Quando indutus purpura,
Sputa tulit & alapas.

Iam flagellato corpore
IESV cuius effunditur
Purus sanguis ab impijs
Aue Rex conclamantibus

Perfun-

Perfundunt vultum ſanguine
Dum ij coronam ſpineam
Afflicto ſuo capiti
Dura premunt arundine.
Heu qui ſemper gloriæ
Honoriſque meruerat
Coronam; cur ſic vepribus
Circumdat & aculeis?

Rigamus noſmet lachrymis
Pro improperato Domino
Vultum cuius ſic impij
Tinxerunt ſputis, ſordibus.
O tu IESV humillime
Concede nobis meritum
Tui ſacrati ſanguinis,
Quem effudiſti, capitis, Amen.

Antiphona.

EGo dedi tibi ſceptrum Regale, & tu capiti meo impoſuiſti ſpineam coronam.

℣. Poſuiſti Domine ſuper caput eius.
℟. Coronam de lapide pretioſo.

Oratio.

DOmine IESV Chriſte, qui humano generi condolens, coronam ſpineam in tuo ſacratiſsimo capite humiliter ſuſcepiſti, & ſanguinem tuum pro ſalute omnium fudiſti: reſpice ad indignas preces noſtras, vt à te clementer exaudi-ti, humilitate & patientia te ſequì mereamur. Qui viuis &c.

Qvando ascenditvr ad Montem Caluariæ.

AD montem nunc Caluariæ
Properemus cum lachrymis
Vt Chriſtus ſua gratia
Ignoſcat nobis omnibus.
Ad montem Sanctum ibimus
Deuoti totis viribus
Ieſumque contemplabimur
In cruce nudum pendere.
Ad montem hunc mœſtiſsimi
Eamus, vbi ſanguinis
Chriſtus iam ſacrificium
In cruce pendens obtulit.
Ad locum nunc peruenimus,
In quo Saluator ſæculi,
Se obtulit pro omnibus,
Ipſeque emiſit ſpiritum.

Ecce locus ſanctiſsimus
Sacratus Chriſti ſanguine:
Qui hîc ſalutem animæ
Inuenit Crucis opere.
Manus pedeſque, viſcera,
Dum hîc foderunt impij
Cum magna oblata eſt gratia
Iam pro redemptis hoſtia.
O ſacer ſanguis victimæ
Saluſque noſtræ animæ
In hoc fuſus Caluario
Ex Chriſti IESV corpore.
Gloria tibi Domine
Pro noſtro paſſo ſcelere
Infunde nobis veniam
Quam acquiſiſti ſanguine. Amen.

Antiphona.

Antiphona.

ECce locus vbi Saluator mundi pependit: ex cuius latere sanguis & aqua in nostram redemptionem, ac nostrorum criminum ablutionem exiuit, Venite adoremus.

℣. Adoramus te Christe & benedicimus tibi.

℟. Quia per Sanctam Crucem tuam hîc redemisti mundum.

ORATIO.

DEVS Pater æternæ pietatis & infinitæ charitatis, qui furorem iræ tuæ quem nos pro peccatis nostris merebamur hoc in loco, super filium tuum vnigenitum totius humani generis Redemptorem, erupisti: cùm ipsum in Cruce suspendi, aceto & felle potari, clauis & lancea vulnerari permisisti; concede nobis indignis seruis, tuæ Sanctissimæ maiestatis, eiusdem filij tui doloribus compatientibus, vt fructuum tantæ passionis & mortis, in æternæ felicitatis gloria perfrui mereamur. Per eundem Christum Dominum nostrum.

Vbi Crucifixus fuit CHRISTVS.

O Dulcis amor cordium
Nostræ salutis pretium
Qui pedes manus impijs
Hic extendisti, crucique
Decreti tunc chyrographum,
Christus, extingui cupiens
Hic crucifigi manibus
Permisit atque pedibus.
O quanti fuit pretij
Gutta illius sanguinis
Quæ infiniti meriti
Fructum dedit fidelibus.
Nec tantis in doloribus
Oblitus erat Virginis
Tensis in Cruce brachijs
Ipsam reliquit Virgini.
Et hunc illi sanctissimæ
Matri donauit iuuenem
Quem diligebat feruidè
Ex charitate nimia.
Gloria tibi Domine
Pro effusione sanguinis
Qui toto stillans corpore
Lauauit nostra crimina. Amen.

Antiphona.

EGo quasi agnus innocens ductus sum ad immolandum: & postquam carnem meam totam verberibus repleuissent, ita vt dinumerare valerent omnia ossa mea, & pupugissent caput

caput meum ſpinis & vepribus, foderunt hîc manus meas, & pedes meas, ferreis clauis configentes cruci.

℣. Ipſe vulneratus eſt hîc propter iniquitates noſtras.
℟. Cuius liuore ſanati ſumus.

ORATIO.

DOmine IESV CHRISTE fili DEI viui, qui hunc ſacratiſsimũ locum pro ſalute humani generis, tuo precioſo ſanguine conſecraſti, ad quem hora tertia baiulans crucem duci voluiſti, ac demum hora ſexta cruci affixus pro peccatoribus exoraſti, matremq; doloroſam Virginem Virgini commendaſti, concede quæſumus vt nos omnes, qui hîc tuo precioſo ſanguine redempti ſumus, & tuæ paſsionis memoriam celebramus, eiuſdem paſsionis beneficium conſequi valeamus. Qui viuis & regnas, &c.

Deſcendendo à monte Caluario, ad locum vnctionis IESV CHRISTI.

AD Chriſtum modo vngere
Deuotionis oleo
Pergamus omnes feruidè
Vt nos inungat gratia.
Qui pietate nimia
Nomen effuſum oleum
Habens atque dulciſsimum
Suis rigauit lachrymis.
O tu excelſa pietas
O Ieſu ardens charitas
Qui mortem morte deſtruis
Sic vitam donas mortuis.
De cruce iam depoſitus
In matris ſuæ brachijs
Repoſitus (vt creditur)
In loco iſto vngitur.
Contempla matrem lachrymis
Plenam atque mœſtiſsimam
Dolore mortis filij
Cuius amore moritur.
Hic & Ioannes adfuit
Qui Matrem vice filij
Accipit Virgo Virginem
Pro pietate mortui.
Venite ergò comites,
Huc cum Ioſeph & ſocio
Vngere IESVM oleo
Mixtura mirrhæ cordium.

Beata vestra brachia
Quæ meruere cingere
Corpus IESV sanctissimum
Et id vnguentis vngere.

Gloria tibi Domine
Decus tibi perpetue
Honor tibi sanctissime
Iuncto suaui nomine. Amen.

Antiphona.

VNguentum effusum nomen tuum: ideò adolescentulæ dilexerunt te.

℣. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem.
℟. Propterea vnxit te Deus, DEVS tuus.

ORATIO.

DVlcissime IESV Christe, qui in tuo Sanctissimo corpore tuorum condescendens deuotioni fidelium; vt te verum Regem & Sacerdotem ostenderes inungi ab ijsdem voluisti: concede, vt corda nostra vnctione Spiritus Sancti valeant ab omni infectione peccati continuè præseruari. Qui cum Patre, &c.

Ad gloriosum CHRIRTI Sepulchrum.

IAm ad locum sanctissimum
In quo corpus Dominicum
Conditum fuit, pergimus,
Ipsum quæramus laudibus.
Ad locum tam amabilem
Cunctis Christifidelibus
Pergentes nos cum iubilis
Feruore moti spiritus.
Ecce Ioseph Decurio
Arimathiæ nomine
Qui Christi corpus vnxerat
Cuius erat discipulus.
Et Nicodemus pariter
Cum Sanctis quoq; alijs
Tulerunt hoc in proprio
Sepulchro pleni lachrymis.
In hoc exciso lapide
In quo nunquam quis fuerat
Perunctum ponunt mortuum
Corpus Christi sanctissimum.

Iam

Iam anima Sanctissima
Ad inferos descenderat
Vt lumen daret mortuis
Eosq; ad cœlos duceret.
Contriuit portas æreas
Ligauitq; Luciferum
In pœnis ijs perpetuis
Sua virtute propria.
Sic ergò tulit animas
Atque Sanctorum corpora,
Quæ, resurgentes pariter
Conduxit ad cælestia.
Vnitur posthæc anima
Sacrato Christi corpori
Cum in vtroque fuerit
Excelsa illa diuinitas.
Resurgit tunc in gloria
Passurus nunquam amplius
Sed vita beatissima
Vsurus, & perpetua.
Huc currunt duo pariter
Ad gloriosum tumulum
Sed præcurrit citius
Ioannes Petro iunior.
Ioannes tamen ingredi
Non vult præ reuerentia
Pastoris iam Ecclesiæ,
Intus tamen prospiciens.
Tunc vidit linteamina
Quibus cum aromatibus
Corpus IESV ligauerat
Sacratumq; sudarium.
IESVM tamen non viderant
Qui iam liber à mortuis
Tertia die fuerat
Vt ipse iam prædixerat.

Quando verò circumdatur Sanctissimum Sepulchrum, vna vice tantum, dicatur hic Gloria tibi Domine, vt habetur in fine.

REsumpsit CHRISTVS omnia
Quæ patiens amiserat.
Et sanguinem & alia
Ad vnionem corporis.
Reuoluit tunc ab ostio
Sepulchri huius lapidem,
Vt legitur, hic Angelus
Ad resurgentis gloriam.
Fit terræ motus maximus
Quo assistentes milites
Tremunt, nunc perterriti
In terram velut mortui.
O diuina potentia
O summa Sapientia
En post tormenta talia
Hic surgit tanta gloria.
Surgunt autem diluculo
Mulieres, cum tenebræ
Essent adhuc, sollicitæ
Cuius erant discipulæ.
Pergunt in prima Sabbathi
Aromatum huc copiam
Portantes, his vt vngerent
Corpus IESV Sanctissimum.
Tunc IESVM non inueniunt
Sed vident secum Angelos
Sedentes hic in Albis
Qui dicunt ipsum viuere.
Ex his ergò prodigijs
Pergunt huc omnes populi
Illumque adorant, prædicant,
Qui morte mortem perdidit.
Ex Mundi plagis omnibus
Ex omni sexu & genere
Omnes deuotè properant
Amore Christi anxij.
Ex Orientis partibus
Et Aquilonis Montibus
Meridiei plagisq;
Et ab occasu pariter.
Festinant Parthi Mediq;
Sic Elamitæ cursitant
Atque Mesopotamij
Simul & Cappadocij.
Ex Pontique Prouincia
A Regione Lybiæ
A Phrygiaque populi
Omnes amore accelerant.

Gentes huc ex Pamphilia
Et ex Ægypti partibus
Atque totius Asiæ
Ad locum hunc perueniunt.

Pergunt Romani aduenæ
Omnes feruore calidi
Ob Christi reuerentiam
Ac Matris suæ Virginis.

Precemur Patrem supplices
Ex corde cum his omnibus
Vt ob Christi victoriam
Donet nobis & veniam.

Gloria tibi Domine
Qui surrexisti à mortuis,
Cum Patre & Sancto Spiritu
In sempiterna secula Amen.

Quando autem circumdatur tribus vicibus, addantur Versiculi applicati ad locum S. M. Magdalenæ, post quos dicatur Antiphona pro S. Sepulchro.

Antiphona.

QVEM totus mundus capere nequiuerat, hic vno saxo clausus fuit; atque morte iam perempta inferni claustra penetrauit.

℣. Surrexit Dominus de hoc Sepulchro, Alleluia.
℟. Qui pro nobis pependit in ligno, Alleluia.

ORATIO.

DOmine IESV Christe, qui die tertia, ex hoc Sanctissimo Sepulchro, deposita mortalitate, vt primitiæ dormientium surrexisti; & immortalis pro nobis apparere voluisti, concede nobis famulis tuis, qui ad tui laudem hîc congreti sumus, vt eiusdem resurrectionis gloriæ cum Sanctis & electis tuis comparticipes esse valeamus. Qui viuis & regnas.

Vbi Christus apparuit Mariæ Magdalenæ in forma hortulani: quando fit ibi Processio.

A Magdalena feruida
Quæramus nunc quid viderat.
Dicentes; ò discipula
Christi, quid tibi apparuit?

Sepulchrum cum sudario
Et testibus angelicis
In albisque sedentibus
Meis conspexi oculis.

Meum

M eum quærebam Dominum
Tota conſperſa lachrymis
Hinc, inde currens rediens,
Et mori ſecum cupiens.
F untibus diſcipulis
Ego iam ibam illicò
Sed igne amoris anxia
Ardebam deſiderio.
O vitæ noſtræ gloria
O noſtræ amor animæ
Clamabam vt inſipiens
Amore eius languida,
I pſe poſt hæc apparuit
Sua Diuina gratia
Licet tunc non cognouerim
In hortulani habitu.

S ed qui donauit mortuis
Vitam & hos ab inferis
Reduxerat ad gaudia,
Me conſolari voluit.
N oli deuota plangere
Maria, ſed à lachrymis
Iam ceſſa & corde iubilo
Exalta plena gaudijs.
A d ipſum citò adij,
O tu mi dulcis Rabboni
Dixi, & pedes protinus
Tunc oſculari volui.
S ed ille quia omnia
Nondum ſciebam optimè
Nec ad Patrem aſcenderat,
Noli, inquit, me tangere.

G loria tibi Domine, Et nobis hic ignoſcere
Digneris, qui diſcipulæ, Dilectæ tuæ credim⁹, Amen.

Antiphona.

SVrgens IESVS manè prima Sabbathi, apparuit hîc Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia.

℣. Maria noli me tangere.
℟. Nondum enim aſcendi ad Patrem meum.

ORATIO.

BEnigniſsime Domine IESV CHRISTE Alpha & Omega: qui manè primâ Sabbathi Magdalenæ lachrymabiliter te quærenti, in hoc loco apparere voluiſti, & ei te affabilem iucundis confabulationibus & vultu deſiderabili præbuiſti; concede nobis indignis famulis tuis, vt ſacratiſsimam faciem tuam, gratiarum plenam, in cœleſti gloria meritis tuæ reſurrectionis videre valeamus. Qui viuis & regnas in ſæcula &c.

Hinc ad Capellam Virginis Mariæ, vbi fertur Christum IESVM post Resurrectionem apparuisse ipsi Beatissimæ Matri suæ.

Regina Mundi Cœlique
Lætare super sydera
Quem meruisti parere
Vidisti ipsum viuere.
Surgens liber ab inferis
Christus primo diluculo
Venit ad te cum iubilo
Ferens cœleste gaudium.

Quem crucifixum corpore
Die vidisti tertia
Surrexit iam in gloria
Et corporis & animæ.
Ex his ergò mysterijs
Sit Trinitati gloria
Ac tibi Matri Virgini
Nobisque æterna gaudia, Amen.

Tempore Paschali dicantur ista quæ sequuntur, scilicet Versus & Oratio.

℣. Gaude & lætare Virgo Maria, alleluia.
℟. Quia surrexit Dominus verè, alleluia.

ORATIO.

DEus qui per Resurrectionem filij tui Domini Nostri IESV Christi familiam tuam lætificare dignatus es: præsta quæsumus, vt per eius genitricem Mariam perpetuæ capiamus gaudia vitæ. Per eundem Dn̄m nostrū Iesum Christum &c.

℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum Spiritu tuo. ℣. Benedicamus Domino. ℟. Deo gratias. ℣. Diuinum auxilium &c.

Alio verò tempore dicantur sub scripta.

℣. Ora pro nobis Sancta DEI Genitrix.
℟. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO.

Concede nos famulos tuos, quæsumus, Dn̄e Deus. &c.

PRO

Pro Sacro Præsepio.

NVnc ad Præsepe Domini Sacratũ
Pergamus omnes; offerentes Deo
Ex corde preces, propter IESV nomẽ
Dulce per omne.

Omnes amore moti contemplemur
Puerum Sanctum, Deitate plenum
Vt sic ad patrem sua nos perducat
Morte crudeli.

Ad nos peruenit Sanctus pietate
Carne indutus, qui à Patre Deo
Genitus fuit antè mundi lucem
Gignitur tamen.

Hoc nato cantat Angelorum cœtus
Gloria Deo ac æterno Patri
Sit illi semper, atque pax in terra
Omne per æuum.

Pulchrior cœlo, vultu, mente, corde
Iacet cum brutis humilis ac plorans
Crimina nostra cupiens rigare
Lachrymis suis.

Dum hic de matre nascitur, in cœlo
Oritur stella, mundumque illustrat
Qua mediante currunt citò Magi
Christi amore.

Munera portant Aurũ, Thus & Myrrhã
Deferunt nato puero iacenti
Ad pectus Sacrum Virginis Beatæ
Isto in loco.

O Amor tantæ pietatis tuæ
Quem ostendisti nascens hîc de sacra
Matre, quæ Virgo exritit intacta,
Gratia tua.

Gloria tibi Genitori Patri.
Qui hũc misisti Redemptorẽ sanctũ
Vt nos ab hoste liberaret omnes
Sanguine suo.

AMEN.

℣. Hîc notum fecit Dominus Alleluia.
℟. Salutare suum Alleluia.

Oratio.

DEVS perpetuæ & immensæ bonitatis, qui coæternum & consubstantialem filium tuum, sancti Spiritus operatione, nostra mortali carne vestiri voluisti, & de sacra & intacta Virgine in hoc loco nasci, & à Magis atque pastoribus adorari fecisti: concede nobis, vt eundem filium tuum, quem tota mente & totis viribus nos diligere debemus, eadem Sacra & beatissima Matre eius intercedente, apud tuam clementissimam bonitatem mediatorem habere mereamur. Qui tecum &c.

IN NOMINE DOMINI AMEN. Incipit modus perficiendi siuè Ordinandi Militem Sanctissimi Sepulchri D. N. IESV CHRISTI. Ante omnia igitur ordinandus Miles præparet se ad deuotionem, vt valeat percipere gratiam officij Sacræ militiæ; ac præmissa Confessione auditaq; Missa, & præcepta Dominica Communione, intromittitur in atriũ S. Sepulchri. Et tunc incipiatur iuxta modum, qui sequitur. &c.

Inprimis

Inprimis congregatis omnib⁹ intra Sanctiss. Sepulchrum, Cantatur Hymnus, Veni Creator Spiritus. ℣. Emitte Spiritum tuum & creabuntur. ℟. Et renouabis. ℣. Domine exaudi. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum Spiritu tuo. Oremus. DEVS qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti: da nobis in eodem Spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Deinde interrogari debet à P. Guardiano. Quid quæris?

℟ flexis genib. Quæro effici miles Sanctiss. Sepulchri D. N. IESV Christi.

Interrogatio. Cuius conditionis es?

Resp. Nobilis genere ex parentibus generosis.

Interrogatio. Habesné vndè honestè manu tenere possis statum & militarem dignitatem absque mercantijs, & arte Mechanica?

Resp. Habeo cum gratia DEI mei, bonorum sufficientem copiam.

Interrogatio. Esné paratus corde & ore iuuare, & pro posse militaria Sacramenta seruare, quæ sunt ista, quæ sequuntur.

1. Miles Sanctissimi Sepulchri omni die, habita opportunitate, Missam audire debet.
2. Miles Sanctissimi Sepulchri debet, cùm necesse fuerit, bona temporalia & vitam exponere, scilicet quando est bellum vniuersale contra infideles, & venire in propria persona vel mittere idoneum.
3. Miles Sanctissimi Sepulchri, est obligatus Sanctam DEI Ecclesiam, & eius fideles ministros, ab eorū persequutoribus defendere, & pro posse liberare.
4. Debet iniusta bella, turpia stipendia & lucra, hastiludia, duellum & huiusmodi, nisi caussa militaris exercitij, omninò vitare.
5. Debet pacem & concordiam inter Christi fideles procurare, Rempub. zelare & augmentare. Viduas & orpha-

orphanos defendere, iuramenta execrabilia, periuria; blasphemias, rapinas, vſuras, ſacrilegia, homicidia, ebrietatem, loca ſuſpecta, & perſonas infames, atq; vitia carnis vitare, & tanquam peſtem cauere, & ſe apud Deum & apud homines irreprehenſibilẽ exhibere, ac etiam verbo & facto, ſe dignũ tanto honore demonſtrare, Eccleſias frequentando, & cultũ Diuinum augmentando.

Quæratur ergò ſi eſt paratus corde & ore hæc omnia proteſtari, iurare & facere. ℟. Sic

Forma Profeſſionis.

EGo N. profiteor & promitto Deo IESV CHRISTO, & Beatæ Virgini Mariæ, hæc omnia pro poſſe, vt bonus & fidelis Chriſti miles obſeruare.

His peractis benedicatur Enſis à Guardiano, ſecundùm formam inferiùs poſitam, ſi non eſt benedictus: ſed ſi eſt benedictus, vel poſt benedictionem, vocato vno ordinando & genu flexo, antè Sanctiſsimum Sepulchrum, Guardianus ponat manus ſuper caput eius, & dicat;

ET tu N. eſto fidelis, ſtrenuus, robuſtus, & bonus miles Domini noſtri IESV Chriſti, & Sanctiſsimi eiuſdẽ Sepulchri, qui te finito mundi termino, cum electis ſuis, in gloria ſua collocare dignetur. Amen.

Hoc finito Guardianus dat in manu ſua calcaria deaurata, quę ponat in pedibus ſuis in terra exiſtens; poſtea dat enſem nudum ipſo militi dicens;

ACcipe N. Sanctum gladium, in nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠ Sancti: & vtaris eo ad defenſionẽ tuam, ac Sanctæ Dei Eccleſiæ, & ad confuſionem inimicorum Crucis Chriſti, ac fidei Chriſtianæ: & quantum humana fragilitas permiſerit, cum eo neminem iniuſtè lædas. Quod ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre & Spiritu Sancto regnat Deus, per omnia cula ſeculorum. ℟. Amen.

Deinde Enſis in vaginam reponitur, & Guardianus prædicto Enſe cingit eum dicendo;

ACcingere N. gladio tuo ſuper femur tuum potentiſsimè, in nomine Domini Noſtri IESV Chriſti, & attende quòd Sancti non in gladio, ſed per fidem vicerunt regna.

Enſe accincto miles ſurgit, & genibus flexis, inclinato capite ſupra S. Sepulchrum, à Guardiano Ordinatur, percutiendo ter cum Enſe prædicto ſup ſcapulas, & dicendo ter;

EGo conſtituo & ordino te N. militem Sanctiſs. Sepulchri D. N. IESV Chriſti, in nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠ Sancti:

Deinde oſculetur eundem in faciem, ponens ſecundum antiquam conſuetudinem torquem auream cum Cruce pendente in collo eius & ordinatus deoſculetur Sanctum Sepulchrum, poſtea deſcendat & reſtituat omnia: & vocato alio, ordinatus in atreo remanet, quouſq; omnes ordinandi erunt ordinati: poſt quorum vel cuius ordinationem cantando à fratribus. Te Deum laudamus; itur ad Capellam noſtram vel ibidem ſtatim, ſecundum diſpoſitionem Guardiani. Deinde dicitur Antiphona hæc in ſingulari ſi eſt vnº, ſi autem plures in plurali. In ſingulari dicitur.

SPecioſe forma prę filijs hominũ, accingere N. gladio tuo ſuper femur tuum potentiſsime. In plurali. Specioſi forma prę filijs hominum. Accingimini gladijs veſtris ſuper femora veſtra potentiſsimè. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum &c.

OREMVS. Da Eccleſiæ tuæ, miſericors Deus, vt Sancto Spiritu congregata, hoſtili nullatenus incurſione turbetur.

Omnipotens ſempiterne Deus, ſuper hunc vel hos, famulum tuum vel famulos tuos, qui eminenti mucrone circumcingitur vel circumcinguntur, gratiam tuæ benedictionis infunde: & eum vel eos, dexteræ tuæ virtute munitum vel munitos, fac contra cuncta aduerſantia cæleſtibº armari præſidijs, quibus nullis in hoc ſeculo tempeſtatibus bellorum turbetur vel turbentur, Per Dominum noſtrum, &c.

Vltimo amplectantur à Guardiano & ab alijs, ſiquis vult eos amplecti. Et ſic eſt finis.

SE-

SEQVITVR BENEDICTIO Ensis militis vel Equitis S. Sepul.

IS qui benedicit teneat ensem nudum ante se,& dicat. ℣. Adiutorium nostrum. ℟. Qui fecit &c. Oremus. Exaudi quæsumus Domine preces nostras,& hunc Ensem, quo hic famulus tuus circumcingi desiderat,maiestatis tuæ dextera dignare benedicere: quatenus possit esse defensor Ecclesiarum, viduarum, orphanorum,omniumq; Deo seruientium,contra sæuitiam paganorum; aliisq; sibi insidiantibus sit terror & formido, præstans ei æquę persequutionis & iustæ defensionis effectum. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Oremus. Benedic ✠ Domine sancte Pater Omnipotens æterne Deus, per inuocationem Sancti tui nominis, & per aduentum Christi filij tui Domini nostri, & per donum Spiritus Sancti hunc ensem: vt hic famulus tuus, qui hodierna die, tua concedente pietate, præcingitur, visibiles & inuisibiles inimicos sub pedib⁹ cóculcet,victoriaq; per omnia potitus semper maneat illæsus.Per Christ. Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellũ. Misericordia mea & refugium meum, susceptor meus & liberator meus. Protector meus & in ipso speraui,qui subdit populum meum sub me. Gloria Patri. Sicut erat. &c.

℣. Saluum fac seruum tuum Domine. ℟. Deus meus sperantem in te. ℣. Esto ei Domine turris fortitudinis ℟. A facie inimici. ℣. Domine exaudi. ℟. Et clamor ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DOmine Sancte Pater,omnipotens æterne Deus: qui cuncta solus ordinas & rectè disponis, qui ad coërcendam malitiam reproborum,& tuendam iustitiam,vsum gladij in terris, hominibus tua salubri dispositione permisisti; & militarem

Ordinem ad populi protectionem institui voluisti: quiq; per beatum Ioannem militibus ad se venientibus, vt neminem concuterent, sed proprijs essent contenti stipendijs diei, fecisti; clementiam tuam, Domine, suppliciter exoramus, vt sicut Dauid puero tuo Goliam superandi largitus es facultatem, & Iudam Machabæum de feritate gentium, nomen tuum non inuocantium, triumphare fecisti; ita & huic famulo tuo N. qui nouiter iugo militiæ colla supposuit, pietate cœlesti vires & audaciam, ad fidei & iustitiæ defensionem, tribuas & præstes, Fidei Spei, & Charitatis augmentum; & da timorem ei pariter & humilitatem, perseuerantiam, obedientiam, & patientiam bonam, & cuncta in eo rectè disponas: vt neminem cum gladio isto, vel alio iniustè lædat, & omnia cum eo iusta & honesta & recta defendat; & sicut ipse de minori gradu ad nouum militiæ prouehitur honorem, ita veterem hominem deponens, cum actibus suis, nouum induat hominem, vt te timeat, & rectè colat, perfidorum consortia vitet, & suam in proximum charitatem extendat, præposito suo in omnibus rectè obediat, & suum in cunctis iustè officium exequatur. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

RE-

RERVM MEMORABILIVM INDEX.

A

INDEX.

Cayri

INDEX.

D.

E.

Epulonis

INDEX.

Homi-

INDEX.

Patriarcha

INDEX.

T.

Tur

Domus Profess. Cra: S. I. ad S. Barbaram

FINIS.

ERRATA.

FOL. 4. versu. 1. Ibijciat. corrige, Abijciat. 10. vers. 21. Fossam. Fol. 17. vers. 6. lingua Polonica. Fol. 29. Vers. 9. S. D. N. Fol. 51. vers. vlt. auditur. Fol. 34. in margine. Asiaticorum Regina Mecham. Fol. 56. versu. 24. Apparent Græcæ gentis hominum ea fuisse. Dele: & scribe; Ea ad Græcos pertinent. Fol. 58. in Margine. maioris. Fol. 116. vers. 19. Sacrosancto. Fol. 117. vers. 29. Omnipotentiam. Ibidem vers. penultimo Cophti. Fol. 122. 16. Cophti. Fol. 140. vers. 4. Vectigal. Fol. 142. vers. 4. Mitridaticum, Fol. 151. 13. quantum. Fol. 129. 21. Milliones. Fol. 187. vers. vltimo. Morastan. Fol. 197. vers. penultimo. Appropinquaremus: Fol. 219. 6. Obruta. Fol. 252. 9. Vrsinum. Fol. 253. 10. Vrsinum. Fol. 267. vers. penultimo Samnites. Fol. 269. 6. Vrsino.